Medica

Ex=Bibliotheca



Dr. N. León.

México.

95300

28514/c/2

FRANCISCI HERNANDI,

MEDICI ATQUE HISTORICI

PHILIPPI II. HISP. ET INDIAR. REGIS,

ET TOTIUS NOVI ORBIS ARCHIATRI,

OPERA,

CUM EDITA, TUM INEDITA,

AD AUTOGRAPHI FIDEM ET INTEGRITATEM EXPRESSA,

IMPENSA ET JUSSU REGIO.

VOLUMEN TERTIUM.

MATRITI.

EX TYPOGRAPHIA IBARRAE HEREDUM.

ANNO M.DCC.LXXXX.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER QUINTUS,

FRANCISCO HERNANDO,

MEDICO ATQUE HISTORICO

PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,

ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De TOMATL, *seu planta acinosa.*

Praeter ceteras Solani species, de quibus, cum de nostri Orbis plantis ageremus, loquuti sumus, inveniuntur in hoc aliae, quarum fructus, quoniam orbiculares sunt, vocatae Tomatl, membrana includuntur, sicca frigidaque ordine primo constant natura, nonnullumque participant acorem. Verùm majores ex his *Xitomame* nuncupantur, quod est *Tomame Cucurbitae forma rugosique*; minores vero *Miltomame*, idest *sementini*, qui cum *Tlaolli* seu Frumento Indico seri consuevere. Ex prioribus quidam jucundi sunt

aspectus, et nucibus juglandibus paulo majores, cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant, dicunturque *Coatomame*, quod est *anguini*. Alii eadem forma et magnitudine constant, sed in rubeum demum mutantur colorem: alii e viridibus fiunt lutei, et mali aurantii vocati circiter aequant magnitudinem, utroque latere leviter compresso, et a parte, qua pediculo adhaerent, ad mediam usque orbitam inconditè rugoso: alii rubri sunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem e viridi abeunt, postquam pallidum ac rubescentem priùs induerint, eademque paene magnitudine constant, atque figura, etsi rugosi quibusdam eminentiis inconditè extuberantibus non modo muliebre pudendum referant, sed haemorrhoidas quoque, et quidquid in feminis horridum et obscenum potest videri. Ex minoribus quidam nuces juglandes aequant magnitudine, et colore virescunt. Alii *Tzhoatomatl* dicti ponticis nucibus sunt majores, minores verò juglandibus, membranula vesicae instar inclusi, unde nomen, qui e viridi pallescunt, aut purpurascunt. Minores verò dicti *Miltomame* praedictis nucibus pares sunt, et eodem, quo praecedentes, colore. Tales habentur *Coztomatl*, et *Tomatl*, quem *Xalatlacensem* vocavimus a natali loco, referti semine paleis exilibus pari, quae in medicamenta calore praedita potissimum referuntur. Sunt et aliae species, de quibus seor-

sim loquemur, quoniam nomina sibi vindicant certa, statasque sortiuntur naturas. Quod autem attinet ad praenarratas, ad unam omnes Solano similes videntur, immo ejus species; at quae majorem ferunt fructum, majores sunt, et foliis serratis constant; quae vero minorem, vulgari etiam sunt magnitudine. Europaei Rhizotomi, quos ex his norunt, fructus *poma amoris* vocare consueverunt, fortassis ob veneream et lascivientem, quam diximus, formam. Demum adeo plantae figura, vires fructus, pelliculae, et poma quaedam Solani speciebus respondent, ut inepti hominis fuerit, manibus pedibusque in illorum non ire sententiam, qui *Tomates* omnes in Solani differentias referunt. Ex his intritis ac permistis *Chilli* intinctus gratissimus paratur, et qui omnium ferè ferculorum et nutrimentorum saporem commendet, et emortuam orexim exsuscitet. Vis ejus frigida et sicca, et nonnihil incidens. Tam folia, quàm fructus ignibus sacris convenientissimè illinuntur, aegilopia, capitisque dolores tusa atque imposita sanant, aestuanti ventriculo auxiliantur, et parotidas cum sale illita discutiunt. Valet eorum succus adversus gutturis inflammationes, et quae serpunt, ulcera, cum cerussa, rosaceo, et lithargyro. Ad aegilopas cum pane, infantium adustioni, quam syriasin vocant, cum rosaceo perfusus proficit, in collyriis aquae, vel ovi vicem exhibet contra acutas fluxiones illitus, aurium

dolori instillatus prodest. Mensium in vellere subditus sistit abundantiam : idem gallinarum cortalium fimo subactus et in linteo appositus aegilopiis presentaneo est remedio. Quibusvis regionibus proveniunt, sed praecipuè calidis, sponte, aut indulgentia et cultura.

CAPUT II.

De COZTOMATL, *seu pallescenti Solano.*

Radicem fert crassam Coztomatl, longam, candentem, et surculis auctam: caules fulvos, folia Solani, cujus est species; luteum florem, unde nomen, fructumque contentum in vesicis. Radix est amara et calentis naturae. Medetur satietati, flatum discutit, urinam ciet, asthmati pectori admota medetur, ac dolorem ventris admista Siliquastro tollit, sive eadem devoretur duorum obolorum pondere, sive jus decocti ejus calens bibatur, fluxus a causa calida ortos coërcet, mammis applicata lac exsiccat, posteraque die ab assumta *Tlaxcuitlaxcólli*, de qua suo loco, exactae extersionis et corroborationis causa propinatur. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis et humentibus locis.

CAPUT III.

De COYOTOMATL, *seu Tomatlcoyoti.*

Coyotomatl, quam alii *Zolcoanenepilli*, seu *Coanenepilli Coturnicis* vocant, radicem fundit magnam et surculosam, ex eaque caules praelongos, quadratos, purpurascentes, et quaternis striis, totidemque insignes dorsis: folia Solani, in cujus species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta et pinguia, fructum in vesicis magnis, quindecim angulorum, contentum, glutinosum, orbicularem, et parem nucibus ponticis, refertumque semine exili et longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleverit, dulcem atque edulem. Cortex radicis tusus et ex aqua devoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per superna, et interdum per inferna bilim ac pituitam, emundatque corpora tormina patientium, et quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus. Nascitur in calidis collibus *Tlaltizapani*; calidaque et sicca temperatura constare videtur, et amaro sapore, atque ita cum *Axim*, de qua alibi, tumores praeter naturam dicitur discutere.

CAPUT IV.

De altera COYOTOMATL.

Arbor est folia ferens multis interveniis distincta, illis Mali Medicae forma et magnitudine paria: florem luteum,

ac racematim dependentem, modicumque: fructum nucum ponticarum magnitudine et forma, includentem nucleum aliquantulùm dulcem. Frigida est et adstringenti natura. Folia tusa, atque resoluta ex aqua, et illita corpori tumores discutiunt: jus decocti foliorum et corticis dolores lenit, ac dysenteriis medetur.

CAPUT V.

De EPATOMATL, *seu Vulpeculae Tomatl.*

Arbor est Epatomatl mediocris magnitudinis, foliis Mali Medicae, sed tenuioribus, et majoribus: flore candenti et modico; ex quo generantur acini, primò virides, et postea nigri, racematim dependentes. Jus decocti ejus febrium ardores mitigat. Nomen sumsit ab odore gravi Indicae Vulpeculae, quem refert. Calidis provenit regionibus, vallibus et locis irriguis, floretque vere.

CAPUT VI.

De HUITZTOMATZIN, *seu Tomatl spinosa.*

Huitztomatzin, quam alii *Huitztomatl*, alii verò *Neixpopoaloni* seu *oculos extergentem* vocat, frutex est crassae et surculosae radici innixus, unde profert caules spiniferos, quatuor dodrantium, et in eis folia quadrantenus vocatae Spinaciae similia, inferna parte hirsuta, et subalbescentia:

purpureum florem, non sine luteis quibusdam capillamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis candidis persimiles. Radix est amara, acrisque, et tertio ferè calefaciens ordine. Ejusdem cortex semiunciae mensura, tusus, atque ex aqua devoratus omnes humores vacuat per inferna, atque ita febribus, et difficultati respirationis et hydropi mirè confert. Nascitur in frigidis et humidis regionibus *Temuacensibus*, et *Amaquemecensibus*, in planis et campestribus locis. Est et alia planta *Neixpopoaloni* propriè dicta, huic valde similis, et ad ejus fortassis referenda genus, sed excelsior, spinis minimè horrens, florum et amaritudinis expers, frigidaque et adstringenti natura, quae ab extergendis oculis, (ea etiam est ejus vis) sortita est nomen.

CAPUT VII.

De TOTOMATIC *Tauhtepecensi.*

Radicem fundit fibratam Totomatic *Tauhtepecensis*, folia Solani, cujus species est, caules volubiles, et luteum florem: fructum parvum, virentem, vesicula oblonga inclusum, minimè tamen edulem. Ajunt Indi Medici, succum radicis ac foliorum epotatum sex unciarum mensura sedare ventris dolorem profectum e frigore; quamquam ego calorem modicum gustu deprehenderim, testatum quadam amaritudine.

CAPUT VIII.

De altera TOTOMATIC.

Herba est *altera* Totomatic magna, radici fibratae insistens, unde prodeunt caules, et in eis folia Mori, serrata, vesicas nuci juglandi magnitudine pares, angulisque quibusdam striatas, continentesque intra se acinos nucibus ponticis majores, virides, ac fructus fulvo refertos semine paulisper compresso. Frigida, et humida constat glutinosaque natura. Ungunt Indi convalescentium ab aegritudinibus corpora succo acinorum et vesicarum refrigerationis et corroborationis gratia.

CAPUT IX.

De TEPETOMATL, *seu Tomatl montana.*

Radicem fundit longam, Raphano similem, et fibratam: folia circinata, Ocymi, sed magis acuminata, hirsutaque: fructum similem *Tomatl*, unde nomen: caules cubitales, ac flores pallentes. Radices tusae atque devoratae ex aqua semiunciae pondere per superna atque inferna citra noxam anxietatemve ullam humores omnes vacuant. Calida constat temperatura, ac montibus Mexicanis nasci gaudet.

CAPUT XVIII.

De NAHUITNACÁZ, *seu quatuor angulis.*

Radici insistit crassae, et fibratae, ex qua caules profert fuscos, et quatuor spithamas longos, et in eis folia Olivae, sed firmiora, flores ex albo purpurascentes, longiusculos, et demum semen candidum. Radix, quae impensè adstringens est, et nonnihil calida, medetur ulceribus, et fluxum comprimit. Provenit *Mayanalani* juxta flumina.

CAPUT XIX.

De NAHUITEPUTZ, *seu quatuor dorsis.*

Herba est ab una radice, crassa, fibrataque multos edens caules, tres circiter cubitos longos, ac minimo digito paulò crassiores, fulvosque, et foliaceis quibusdam appendicibus secundùm eorum longitudinem e partibus quaternis discurrentibus pennatos, unde evenit illi nomen, et in eis folia aspera, spiculorum mucronibus, ni longè majora essent, similia, flores luteos, stellatos, et Chrysanthemo majores. Radicum fibrae calidae, et siccae sunt ordine tertio, odoratae, acres, amarae, resinosae, ac partium tenuium. Hae semidrachmae pondere contritae, atque ex vino, vel liquore aliquo devoratae satietati, vacuatis per inferna esculentis vitiatis, medentur, et pustulis a morbo gallico ortis inspersae,

si priùs jus decocti *Ahuacotl*, et *Xalxocotl* laventur, subveniunt, reserantque, et extergunt furunculos. Quin eamdem radicem unciae unius mensura devoratam alvum lenire ajunt, ac ciere urinam. Sunt, quibus placeat majori pondere devorandam, necnon qui asserant evocare sudorem, perfrigeratis mederi, et vacuata causa puncta, febres etiam ipsas, et capitis dolorem tollere, et oculorum inflammationes discutere, imbecillem ventriculum ob causam frigidam calefacere, firmareque, reserare viscerum obstructiones, menses lentè fluentes trahere, cachexi subvenire, et frigidae cujusvis visceris intemperiei ferre opem. Provenit regionibus temperatis, qualis est Mexicana, non tamen odit calidiores, editave, aut campestria loca; quin jus decocti enixis infunditur, foliaque admota tumores praeter naturam aut concoquunt, aut dissipant. Species hujus videtur Herba illa similis praecedenti, flore magno e luteo purpurascente, sed nullo ferè sapore, aut odore constans, quae frigidam praefert, ac humentem naturam, febrientibus confert, et oculis medetur inflammatis; quamobrem *Yxpatli* a quibusdam nuncupatur, etsi *Chiauhtlae*, ubi nascitur, nonnunquam *Pitzahoaccacaxpatli*, frequentiùs verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin et aliam *Nahuiteputz* vidi differentiam apud *Ytzocanenses* radicibus Hellebori acribus, calidisque, et siccis ordine tertio, ac fluxibus dysentericis coërcendis perutilibus, quam, quòd fo-

liis careret, quando eam conspeximus, non curavi depingendam. Est et alia frigidae temperiei, ac calori jecoris nimio placando mirabilis.

CAPUT XX.

De NAHUITTILMA, *seu quatuor vestibus.*

Radices profert strobilis similes, sed aliquantò crassiores, candentesque, ex quibus prodit caulis tenuis, et spithamam longus, flores in parte ejus suprema candentes, et in ambitu coccinei, capillatique, calyculis contenti virentibus, oblongis, et angustis. Valde frigida constat natura; quo fit, ut radices ejus trium scrupulorum pondere devoratae egregium praestent adversùs febres remedium. Ad species Sedi videtur pertinere.

CAPUT XXI.

De NANAHUAPATLI, *seu morbi gallici medicina.*

Radicem fundit longam, tenuem, et fibratam NANAHUAPATLI, quam alii *Palancapatli*, quoniam ulceribus medetur, vocare solent, folia squallentia, prolixaque, et illis Pilosellae vulgaris similia, florem Chamaemeli in caulis cacumine, ac semen acre. Calida est, ac sicca ordine secundo, et amari saporis, ac gustu odora. Redacta in farinam, et inspersa ulceribus putridis medetur, unde est, ut dixi-

Pilosella: Bellorilla, q.e otros llaman, oreja de raton = Chamaemelon: manzanilla, planta vulgar

El Nanahuapatli, que otros suelen llamar Palancapatli, por q.e sirve de remedio para las llagas, consta de una raiz larga, delgada y fibrosa; de hojas palidas y largas, semejantes á las de la Bellorilla, ú oreja de raton; de flor en la cima del tallo, como la de la manzanilla, y de una semilla picante. Es cálida y seca en el orden segundo, y de oloroso gusto. Reducida á polvo y rociada, cura las ulceras, de cuia propiedad tomó como diximos el nombre de Palancapatli, sana á los q.e padecen melancolia, y á los que han sido acometidos de la almorrana de Panuco, q.e nombran nahuaquiztli; y aun machacada, resuelta en agua, y tomando un puño de ella en el conveniente licor, todas las veces que sea necesario, extirpa y cura radicalm.te la infeccion llama

...as claridad que la del medio dia, lo que á muchos ha atormentado grandemente, conviene á saber, ...a enfermedad nació en las Indias occidentales, y q. de ellas se propagó á las demas regiones del anti... mundo, supuesto q. entre estas Gentes tenia el vicio un nombre patrio, propio y antiguo. Na... lugares templados, quales ... de Tepotzotlan.

...anhoo, latinitatem re... graecum sapit, et inter ...tes accipitur: por las ...ranas.

mus, *Palancapatli* ab aliquibus vocata, melancholiam passos curat, ictosque ab Hemorrhoo *Panucensi*, quem vocant *Mahuaquitli*: quin etiam tusa, ex aqua resoluta, ac pugilli unius mensura devorata e liquore quopiam congruenti, quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam funditus extirpat, et curat exsiccatis quoque universi corporis ulcusculis, atque tuberculis; qua ex re luce meridiana clarius evadit, quod multos adhuc anxiè distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum Veteris Orbis plagas; quoniam apud eam gentem patrium, germanumque hic morbus, atque antiquum sortitus est nomen. Nascitur temperatis locis, qualia sunt *Tepoztlanica*.

CAPUT XXII.

De NANAHUAPATLI *Tepecuacuilcensi.*

Radice firmatur surculo simili, fibrataque, unde caules profert prolixos, et in eis Ocymi folia, sed circinata, et quaterna, flores luteos, parvos, siliquas complanatas, et modicas. Frigida, et glutinosa constat natura non sine quadam adstrictione. Siccari hanc Plantam permittunt, rediguntque in farinam, et ea ex aqua resoluta ulcera Gallica lue infecta lavant, atque ita feliciter medentur.

CAPUT XXIII.

De NANAHUAQUAHUITL, *seu morbi Gallici Arbore.*

Arbos est magna, comata, et excelsa, folia ferens Oleae similia, paululùm odora, amaraque. Quorum decocti jus matutino liberaliùs bibitum Gallico medetur morbo. Nascitur temperatis, humidisque *Hoeiacocotlae* locis.

CAPUT XXIV

De NANAHOAPATLI *Mexicensi.*

Caules profert octo uncias prolixos, tenuesque, et in eorum cacuminibus flores purpureos, quibusdam foliolis conflatos, unde postea proferuntur grana. Morbo confert vocato Gallico pulvis foliorum maceratus ex aqua, et bibitus, inspersusque ulceribus contagione praedicta infectis, aut nondum ruptis tuberculis. Nascitur Mexici, atque *Huexocinci.* Quin et *Texaxahuaci* indicata nobis Herba est alia eodem nomine, parvula, Origani foliis, serratis, surculosis, tenuibusque radicibus, quam curare quoque e lue Gallica ortas eruptiones retulere. Visa autem mihi est calorem participare temperatum. Vidimus et aliam eodem nuncupatam nomine *Ocpayocani*, et *Mayanalani*, juxta torrentes, ac flumina, radici insistentem surculosae, fulvae, ac fibrarum plenae, unde proferebantur caules, sex dodrantes longi,

tenues, teretesque, et in eis Origani folia, saporis dulcis, et naturae lubricae, et siliquae modicae. Calida, humensque videtur, vel tantillum frigida.

CAPUT XXV.

De NANAHUAPATLI *Tepoztlanica.*

Montosis nascitur locis *Tepoztlani*, unde factum cognomen. Radices fibris similes fundit, numerosasque, et in caulibus octo uncias plùs minùs longis folia Lini, longiuscula, et angusta, et flores Chrysanthemi. Folia tusa, ac resoluta ex aqua, et admota tuberculis ea exsiccant; amaro enim est sapore, et temperie calida.

CAPUT XXVI.

De NANAHOAPATLI *Yohalanensi.*

Radicem fundit crassam, ac surculosam, quadratos caules, et oblonga, serrataque folia. Radix est amara, calidaque, et adjuncta *Teocopali* pustulis e Gallica lue ortis medetur.

CAPUT XXVII.

De NOCHEZTIC, *seu Grano tinctorio Tunis innascenti.*

Radices fundit surculosas, caules purpureos, sarmentosos, et in eis folia infernè squallentia, et hirsuta, obrotunda, et Ocymi paene magnitudine, flores in summis cau-

libus purpureos, atque orbiculares, unde nomen *Nochcztic*, cocco enim baphico, qui *Tunis* innasci solet, sunt similes, in parvos velut coacervati manipulos. Calida, et sicca ordine tertio natura constat, non sine quadam adstrictione. Radices semunciae mensura tusae, ac devoratae fluxum alvi cohibent. Nascitur in calidis *Coatlanensibus*.

CAPUT XXVIII.

De NONOCHEZTIC.

Herbula est per terram repens, foliis obrotundis, rugosis, undulatis, et per ambitum rubescentibus, floribus coccineis, parvis. Frigidae est, et humidae naturae, et saporis glutinosi. Tumores praeter naturam repellit, et in viis, maceriisque provenit quarumvis regionum, et praecipuè calidarum, qualis est *Quauhnahuacensis*.

CAPUT XXIX.

De NEIZOTLALPATLI, seu vomitionis medicina.

Herba est exilis, et parva, radicem fundens ponticis nucibus paulò majorem, e qua funditur caulis unicus, uno, aut altero adauctus ramo, et in eo folia Foeniculi, sed minora, per intervalla acervatim congesta. Radix grato sapore constat, dulcique, et glutinoso. Lacte manat, ac temperato calore praedita est, atque humore. Fructum fert orbicu-

larem, Coriani granis paulò majorem, in quatuor velut dissectum partes, et continentem semen nigrum, et oblongum, hoc est quaterna grana, totidemque, quot sectiones. Quatuor radices devorari solent tusae, atque resolutae ex aqua ad coërcendas e frigore ortas vomitiones. Nascitur ubique macro praecipuè, ac sterili solo.

CAPUT XXX.

De NEIZOTLALPATLI *secunda.*

Radicem promit tenuem, longamque, et fibratam, et ex ea caulem quatuor ex partibus pennatum secundùm ejus longitudinem, et in eo folia hirsuta, et subalbida, serrata, angusta, longaque, et florem candentem. Calida est, siccaque ordine secundo, odora, et acris. Succus foliorum decem drachmarum epotus mensura bilim per superna vacuat, unde evenit illi nomen. Nascitur in calidis *Chiauhtlae* juxta aquarum defluxiones.

CAPUT XXXI.

De NEPAPANXOCHITL, *seu Herba varia.*

Radicem fundit candidam, magnàm, et fibratam, caules cinereos, et spiniferos, folia Ulmi, aspera, luteos, et parvos flores. Folia sunt odora gustu, nonnihil amara, calidaque, et sicca ordine circiter tertio, ac subtilium partium.

Jus decocti ejus semen in accessu ad foeminam interceptum, retentumque pellit. Nascitur in calidis *Cocollani*, montosisque locis.

CAPUT XXXII.

De NACAZPIPILÓLLI.

Volubilis genus est radice magna, foliis suprema ramorum parte ex albo rubescentibus, cordis figura, media parte plicatis, ibidemque aculeum tegentibus longiusculum, ex quo generatur flos longus ex albo rubescens calycis longi forma. Folia extrema expanduntur in caulis procursu quaterna serie, quae omnia abunde rara sunt, et visu conspicua, paucisque plantis solita contingere. Radix frigida, humidaque constat temperie, saporeque, et odore ferè nullo, ac febrientibus valde utilis esse reperitur, corpore ex ea illito, aut abluto. Nascitur *Hoaxtepeci* in saxis, atque acclivibus montium locis. Est etiam, cùm ex ipsis Arboribus soli praebentibus vicem escam sumit, et alimentum.

CAPUT XXXIII.

De NACAZCOLOTL, *seu auricula contorta.*

Nacazcolotl, quam alii *Patlahoachoixachin* vocare consueverunt, ita nuncupata est, quòd fructus ejus auriculae contortae referat formam. Vis est impensè adstringens, ac nonnihil calens. Paratur ex eo atramentum optimum, addi-

turque *Cacaoatl* viscerum corrobandorum gratia. Arbor ejus incondita est, folia ferens *Mizquitl*, ac fructum, qualem diximus. Nascitur *Texaxahunci Huaxtepecensis.*

CAPUT XXXIV.

De NACAZCUL.

Species est *Tlapatl*, *Huexotzincensis* provinciae alumna; fructus initio aculeatus est, ac demum spinas exuit, obrotundus, et in quatuor portiones Melopeponum modo divisus. Semen est fulvum, raphanino simile, quod siccum, tritumque, et resinae immistum praefracta ossa mirè solidat, conglutinat, ac reducit luxata: adjungunt Indi supernè avium pennas, et tabellis comprimunt, ducuntque aegrotantes in balineum aëreum, quod *Temaxcálli* patria lingua vocare solent, toties repetentes hujusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. Nascitur ubique in ruderibus, et maceriis *Pahuatlanensibus*, et habetur ab indigenis ad praedicta incommoda reparanda in magno pretio. Forma ejus est, quae *Tlapatl*, folia enim sunt vitiginea, odoraque, mollia, pinguia, et hirsuta, caulis ficulneus, radices candidae, et surculosae. Quaterna folia tusa devorantur ex aqua contra totius corporis dolores, e Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illinuntur: cavendum autem, ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, et variae, vanae-

Es el Nacazcul una especie de Tlapatl, propio de la Provincia de Huexotzingo: su fructo, espinoso al principio, depone finalmte. las espinas, es redondo y se divide como el melon en quatro porciones. La semilla parda, semejante á la del rabano, seca, molida, y mezclada con resina, consolida maravillosamte. los huesos quebrados, los pega, y une las partes dislocadas. Añaden encima los indios las plumas grandes de las aves, y entablando el hueso, conducen al enfermo al baño de aire, que en la lengua del pais llaman Temazcal, cuia operacion repiten todas las veces que parece conveniente. Nace por donde quiera entre las arenas y cascotes de Pahuatlan, y los indios lo aprecian mucho para el reparo de semejantes incomodidades. Su forma es la del Tlapatl; las hojas, como las de la vid, aunque olorosas, suaves, gruesas y velludas; los tallos como los de la higuera, las raices blancas y surcadas. Se toman en agua quatro hojas molidas contra los dolores de todo el cuerpo, aun los q. provienen del vicio venereo, ó se untan con chile amarillo, pero evitando la demasia en el peso, porque causaria enagenacion, produciendo

ilusiones. Algunos la llaman Toloatzin.

que imagines viderentur obversari. Sunt, qui *Toloatzin* vocent.

CAPUT XXXV.

De TLAPATL.

Radicem fundit surculosam, et candentem, fructum obrotundum, similem erinaceis, caules virentes, folia Vitis, lata, etsi nubus, aut profundioribus laciniata crenis, florem candentem, ac longum, vasculorum figura. Frigida, quemadmodum et praecedens, temperie constat, ac sapore, odoreque insigni caret. Jure decocti foliorum corpus adversùs febres, et quartanam praecipuè illini solet, aut ellychnii, glandisve modò obdi; fructus verò, foliaque adversùs pectoris dolorem. Eadem aurium surditati ex aqua instillata conferunt. Cervicali imposita somnum conciliant pervigilibus, et si paulò liberaliùs devorentur, insaniam. Nascitur in quibusque locis, praecipuè *Tepecuacuilci*, et Mexici.

CAPUT XXXVI.

De NACAZPATLI, *seu auriculae medicina.*

Herbula est tenuis, longae, ac fibratae radicis, a qua statim pediculos agit, et in his folia nitida, tenuia, mollia, atque obrotunda, caulem verò modicum, tenuem, fulvum, et spicatum, et nullius paene odoris, aut saporis. Folia pugilli mensura ex aqua resoluta propinantur contra febrem,

quoties videtur expedire. Nascitur in calidis *Nexpae Totonacapensis* editis, atque humilibus locis.

CAPUT XXXVII.

De TOCHNACAZTLI, *seu Dasypodis auricula.*

Tochnacaztli, quam alii *Tochnanacazton*, alii verò *Tepatólli* vocant, genus est Phaseoli, surculosa radice, foliis obrotundis, ternis, mediocris magnitudinis, Leguminis floribus, purpurei coloris, ac siliquis dodrantem longis, et quaternos paene digitos latis, refertis semine, ac linea recta in alterum latus inclinante insignibus. Frigida, siccaque natura constat, febres sedat, et oculis inflammatione tentatis confert. Nascitur in calidis *Tacapichtlae* locis circa sata. Sunt, qui *Tlantziquixochitl* vocent.

CAPUT XXXVIII.

De TOCHNACAZTLI *altera.*

Volubilis est genus foliis subalbidis, pinguibus, angulis binis, ac interdum ternis, radice longa, tenuique, flore cyaneo, et modico. Frigida est, ac febrientibus utilis.

CAPUT XXXIX.

De TOCHNACAZTLI *tertia.*

Radicem fundit tenuem, et longam, et ex ea caules

sex longos dodrantes, foliis ornatos longis, angustis, et Dasypodis auribus similibus, unde nomen, insignibusque lineis procedentibus secundùm longitudinem, flores purpureos, oblongos, quales esse solent Leguminum. Folia lubrica sunt, et moderatè calida; ideoque pulvis veteribus plagis medetur inspersus. Nascitur in calidis *Oapani* collibus. Quin et apud *Yacapichtlenses* alia mihi visa est Herba eodem nomine, cujus folia altero latere auricula quadam insignita erant, interdumque duabus, unde invenit nomen, floribus Leguminis modo purpurascentibus, radice pollicari, longa, ac parvis siliquis. Hujus radix frigefacit, humectatque, et illita nimium passis calorem confert, ac oculis inflammatis est perquam utilis.

CAPUT XI.

De XOCHINACAZTLI, *seu Flore auriculae.*

Arbor est longis, et angustis foliis, viroreque exsaturato tinctis, et e pediculo velut marcido propendentibus in inferiora, flores in folia divisos interna parte purpurascentia, externa herbacea auricularum paene forma, et jucundo odore. Calidae est fructus ordine quarto temperiei, siccaeque ferè tertio. Additur potioni *Cacaoatl*, praedictarumque qualitatum ex aqua devoratus effectus praestat. Nascitur in calidis regionibus, nec quidquam est frequentius in Indorum emporiis reperire, aut majori habitum in pretio, velut

flos celeberrimae potioni gratiam summam concilians, suavemque odorem, et saporem, et salubrem quamdam naturam, nam flatum dicitur discutere, pituitam extenuare, ventriculumque frigentem, aut debilem, atque etiam cor calefacere, et stabilire.

CAPUT XLI.

De NANACACE.

Nanacace, seu *Herba angulosa*, radicem fundit crassam, et brevem in ponticarum nucum quamdam similitudinem velut divisam, fibratam, obductamque lanugine, ex qua unicus prodit caulis, purpureus, ac Vitis ferè viniferae folia, sed aliquantulùm oblonga, et in purpureum colorem vergentia: flores sunt juxta cacumen lutei, scariosis, oblongisque contenti calycibus. Radix est amara, et gustum paulisper mordens, quo fit, ut calidam, ac siccam esse conjectem; curatque, vacuata alicunde causa, febres, aut rigoribus pulsis. Ajunt enim Indi Medici crudam sudorem evocare, alvumque ciere: coctam verò mederi diarrhaeis, atque dysenteriis. Provenit montosis locis, ac temperatis, qualis est *Xochimilcensis*.

CAPUT XLII.

De NEUHTICXIHUITL, *seu Herba dulci.*

Radicem parvam fert, et fibratam, caules virides, ro-

tundos, tenues, ac duos cubitos longos, folia Ocymi, paulò majora, et magis acuminata, serrataque, flosculos coccineos, in stellarum manipulos quosdam compositos. Dulcis est, ut indicat nomen, acrisque, et calida temperie; quo fit, ut mista *Coltotl* et *Tlatlaolton* flatum egregiè dissipet, atque discutiat.

CAPUT XLIII.

De NEXTALPAE *radice.*

Radici insistit surculosae, unde prodeunt caules teretes, lignosi, referti Olivae foliis, sed minoribus, et fructu ciceribus simili. Sunt, qui vocent Herbam hanc *Tlanoquizpatli.* Drachmae unius pondere pituitam purgare dicitur: expertum nempe medicamentum, et perquam salubre. Acris est, odoraque, quarto ordine calida, et guttur urens.

CAPUT XLIV.

De NONOPALTZIN.

Alia quaedam est Sedi species, foliis ad radicem crassis, et modicis, caule, et floribus ceteris Sedi differentiis similibus, radice verò crassa, atque capillata. Frigida est, et adstringens, devoraturque adversùs dysenterias.

CAPUT XLV.

De NANAN, *seu matre.*

Arbor magna est, Mali Medicae, sed veluti contortis foliis, floribus e candido in luteum vergentibus, modicisque, fructu Unedoni persimili colore, magnitudine, et forma, dulci, eodemque modo admisso in cibos. Provenit *Quauhchinancî.*

CAPUT XLVI.

De MINUQUIXIHUITL, *seu mortuorum Herba.*

Frutex est quatuor dodrantes longus, stipitibus tenuibus, et virentibus, ac sudi similibus, foliis serratis, tenuibus, et longis floribus Iris. Epilepticis affectibus, cordique auxiliatur, frigidaque, et sicca natura praeditus est.

CAPUT XLVII.

De NANMATL, *seu quaternis ulnis.*

Volubilis est folia ferens ulmea, cyaneos, ac cymbalis similes flores, radices tenues, et surculosas, longasque, et sese Arboribus convolventes. Succus caulis expressus vomitiones ciet, ac ventris fluxum, duarum unciarum paenè mensura, nec tamen sine anxietatibus. Quamobrem non propinatur debilibus; exhiberi tamen potest his, qui febrem patiuntur, si vires constent: tunc enim humores omnes di-

citur vacuare. Provenit in calidis regionibus.

CAPUT XLVIII.

De NEMETZHOILIZPATLI, seu Lunae medicamento, aut menstrui muliebris.

Herbula est caules proferens tenues, teretes, et rubros, flores exiles, et rubescentes, modicos, ac cymbalares, folia Bliti, sed minora. Jus decocti menses evocat: amara est, et calentis naturae.

CAPUT XLIX.

De NEXOAXIHUITL, seu Herba cinerea.

Herba est radices surculosas fundens, et ex eis caules virentes, ornatos foliis raris, oblongis, acuminatis, infernè squallidis, et supernè viridibus, serratisque, et colore Salviae prope similibus, odoreque, adeo ut Salviae sylvestris species possit reputari.

CAPUT L.

De NETLATILPATLI, seu ignea medicina.

Radice firmatur fibrata, ex qua profert stipites virentes, geniculatos per intervalla, laeves, teretes, ac tenues, et in eis folia Myrthi, minora, et rariora, flores candentes, exiles ac longos. Amara est, calidaque, et sicca ordine ter-

tio. Jus decocti ejus ajunt propinari his, qui malè valent eo quòd rem habuerint cum recenter enixa, febricitantesque contabescunt. Nascitur in temperatis *Quauhtotolani*, editis, atque humidis locis.

CAPUT LI.

De NEYOLTZAYANALIZPATLI, *seu medicina Ximae cordis.*

Radices fundit capillis similes, unde prodeunt pediculi internè canaliculati, extra verò dorso anguloso, octo circiter longi uncias, e quorum singulis unicum prodit folium pingue, ac virens, Mali Medicae paene figura, nullis interveniis: caule caret, florem tamen fert in mediis foliis obrotundum, et ex albo purpurascentem, unde nomen. Sapore, et odore caret insigni, frigefacitque, et glutinosa constat natura. Folia resoluta ex aqua consuevere territis propinari. Nascitur *Hoeitlalpae*.

CAPUT LII.

De NEITLACOLPATLI.

Herbula est caules proferens Genistae similes, e fibrata radice, et in eis folia Origani, majora tamen, sed quandoque intersertis aliis longè minoribus. Radix est calens, et lubrica, et nonnihil lancinans guttur. Semen retentum pellit. Provenitque *Quauhquechullae*.

CAPUT LIII.

De NANAHUAPATLI *Tepuzculullenſi.*

Radici insistit rotundae, et crassae, candentique, unde profert caules tenues, et geniculatos, et in eis folia Urticae, crenata, vitigineis quadantenus similia, et florem, ut ajunt, nullum. Pulvis radicis medetur tumoribus praeter naturam, ulceribusque Gallica lue infectis, et quibusvis doloribus. Primò dulcedinem quamdam praesefert, sed paulò post urit guttur. Diversis itaque constat partibus. Nascitur *Tepuzculullae Mistecae* superioris.

CAPUT LIV.

De NANAHUAXOCHITL.

Herba est folia ferens Amygdali, sed minora, et permultis distincta interveniis versùs latera procedentibus a dorso, ac flores, ut ajunt, pallentes. Haec permista *Cacallotlyhuax*, de qua sumus locuti suò in loco, medetur hydropi, aut cuivis alii tumori, per se verò octo drachmarum pondere morbo Gallica egregiè vacuatis humoribus per inferna, et urina evocata. Adstringens est, frigidaque, et sicca temperie, aut caloris moderati. Nascitur in jugis *Tepexicensibus Mistecae* inferioris.

CAPUT LV.

De NAHUITEPUZ *Tepexicensi.*

Herba est radici insistens surculosae, unde profert caules pennatos, folia serrata, longa, et angusta, et infernè subalbida, ac florem parvum, et candentem. Insipida est, frigidaque, sicca, et adstringenti temperie ordine ferè tertio. Curat dysenterias. Nascitur juxta fluvios *Tepexicenses Mistecae* inferioris.

CAPUT LVI.

De NANAHUAPATLI *Acatlanensi.*

Radicem profert crassae Batatae similem, ramos, ac folia exilia, et candentes flores. Radix resinosa est, amara, calidaque, et sicca gradu tertio, acris, et guttur exurens. Eadem tusa, epotaque ex aqua semunciae pondere scabiei, quam vocant Hispanicam, medetur. Nascitur in calidis *Acatlanensibus Mistecae* inferioris.

CAPUT LVII.

De NANAHUAPATLI *Tilancensi.*

Radicibus insistit surculosis, unde profert caules dodrantem plùs minùs longos, et in eis folia Ocymi, serrata, sed in longum productiora, flores pallentes, et mo-

dicos. Radix est nonnihil acris, et tertio calefaciens ordine, exsiccansque. Eadem drachmae unius pondere devorata ex aqua, quatuor continuis diebus matutino morbum Gallicum pellit ad exteriora, curatque. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus*.

LVIII.

De YOLPOLIHUILIZPATLI *Tilancensi, seu medicina amissi cordis.*

Genus videtur Solani cùm ob foliorum formam, tum etiam ob fructum vesicis quibusdam inclusum, ac refertum semine. Radix est surculosa, tenera, et succo manans, nonnihil amara, et calidae ordine secundo temperiei. Ajunt Indi Medici utilem esse duarum drachmarum pondere devoratam adversùs syncopim a calore ortam vehementi, quae accidere plerumque solet in febribus, unde nomen. Nascitur *Tilanci* frigidis quibusque locis.

CAPUT LIX.

De NACAZPIPILLÓLI, *seu muraenula.*

Herba est *Amaquemequensis* radicibus insistens fibratis, unde profert caules teretes, et purpureos, luteosque, et oblongos flores, folia *Cenanan Quauhnahuacensis*, subalbida infernè, et supernè virore exsaturato tincta, non usque adeo nervosa, aut firma, et folia Raphani resipientia. Frigida, et humida temperie constat, et oculis confert. Ajunt alii vomitum ciere, sed deinde sedandum esse, firmandumque

ventriculum assumta Planta, quam vocant *Tatacanaltic.*

CAPUT LX.

De NECOCOLIZHUAZALIZTLI *Tototepecensi.*

Radicibus innititur surculosis, unde profert caules volubiles, et in eis folia cordis figura, magna, et impensè acuminata, et nervis discurrentibus secundùm longitudinem insignia, flores verò, ut ferunt, albos, et oblongos. Radix, ac folia acri sapore constant, et odoro, calidaque, et sicca ordine ferè tertio natura, et subtilibus partibus. Ridiculum est, quod Indi Medici tradunt de hac Planta, foliis scilicet aut illitis, aut devoratis curari hecticam febrem, nisi maciem intelligant a crassis obstruentibus humoribus provenientem. Nascitur in calidis, planisque locis.

CAPUT LXI.

De NANAHUAPATLI *Tototepecensi.*

Radicem agit longam, surculosamque, et cortice tectam rubescenti, unde mittit caules tenues, ornatos Mali Medicae per longa intervalla foliis, sed amplioribus, et brevioribus, ac floribus candentibus, magnisque. Radix est amara, nonnihil acris, et urens guttur. Jus decocti ejus infusum colicos, et iliacos dolores sedat; calida enim est, et sicca ordine tertio natura. Provenit in calidis locis, seu planis, seu campestribus.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER DECIMUS QUARTUS,

FRANCISCO HERNANDO,

MEDICO ATQUE HISTORICO
PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,
ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De OLOLIUHQUI, *seu Planta orbicularium foliorum.*

Convolvuláceas
Ipomea Sidifolia

Ololiuhqui, quam *Coaxihuitl*, seu *Herbam serpentis* alii vocant, volubilis Planta est, caules fundens e radicibus fibris similibus teretes, virides, tenuesque, e quibus prodeunt folia viridia, tenuia, cordis figura, flores albi, et longiusculi, semen rotundum, simile coriano, unde nomen. Calida quarto ordine Planta est, luem Gallicam curat, dolores e frigore ortos sedat, flatum, ac praeter naturam tumores discutit; pulvis resinae mistus pellit frigus, luxatisque, aut fractis ossibus, et lumbis foeminarum laxis

El Ololiuhqui, que otros llaman Coaxihuitl, ó yerba de la serpiente, es una planta de las que se enredan, que arroja de las raizes unos tallos de fibras semejantes, redondos, verdes y delgados, de los q.e salen las hojas, verdes tambien y delgadas, de figura de corazon, las flores blancas y larguitas, y la semilla redonda, como la del culantro, de donde tomó el nombre. Es calida en el orden quarto, cura la infeccion venerea, mitiga los dolores provenidos de frio, destruye el flato y los ~~dolor~~ tumores preternaturales: el polvo mezclado con resina expele el frio, y sirve de maravilloso auxilio para las dislocaciones y fracturas de los huesos, y para las espaldas fatigadas, ó debiles de las mugeres. En la Medicina solam.te tiene uso la semilla, que molida y tomada, y tambien untada en la cabeza y en la frente, ya sea con leche, ó con

aucto robore mirum auxiliatur in modum. Seminis tantùm usus est in Medicina, quod tritum, ac devoratum, illitumque capiti, et fronti cum lacte, et *Chilli* fertur morbis oculorum mederi, devoratum verò venerem excitat. Id acri est sapore, et temperie, velut et Planta ejus, impensè calida. Indorum sacrifici, cùm videri volebant versari cum superis, ac responsa accipere ab eis, ea vescebantur Planta, ut desiperent, milleque phantasmata, et daemonum obversantium effigies circumspectarent; qua in re Solano manico Dioscoridis similis fortassis alicui videri possit. Nascitur in locis campestribus calidarum regionum.

CAPUT II.

De OLOLTIC *urente, seu Planta obrotundi fructus.*

Folia obrotunda producit Ololtic *urens*, quam alii *Tlayoyomoctli* vocant, ocyminis similia, sed minora, et in summo capitula condylis obrotundis aemula, unde fortassis nomen, depilia, et candentia. Acris est valde, urensque, unde distinctionis gratia fecimus illi cognomen. Ajunt pruriginem oculorum illitam solvere, et dolori dentium mederi. Radices sunt fibris similes, caules purpurei, et teretes, ac sesquidodrantem longi; flores, capitulave tandem dehiscunt, abeuntque in pappos. Odora est gustu, calida or-

chili, se dice que cura las enfermedades de los ojos, y que comiendola excita la venus. Es de un sabor tan acre, y de una temperatura tan caliente, así como la planta. Los Sacerdotes de los Indios, quando querian aparentar, como q.e trataban con los Dioses, y que recibian de ellos respuesta, comian de esta planta para engañar, y ofrecer á los circumstantes q.e los miraban mil fantasmas y representaciones diabolicas, cuia fuerza puede parecer á alguno semejante á la de la yerba mora de Dioscorides. Nace en los campos y en regiones calientes.

dine prope quarto, siccaque. Nascitur in calidis *Xantetelci*, *Tacapichtlae*, et *Ocoituci*.

CAPUT III.

De OLOLTIC *secunda.*

Herba est radicem fibratam fundens, extra luteam, et intus candentem, caules quatuor prolixos spithamas, laeves, teretes, hirsutos, subalbidos, et nullis interceptos geniculis, folia parva, Leguminis, hirsuta, et subalbescentia, et in summis caulibus fructum longiusculum, ac digitum crassum, pilosum, et cinereum, flosculis circumdatum cyaneis. Radix est salivosae, frigidaeque naturae, et saporis nonnihil amari. Pulvis inspersus ulceribus inveteratis dicitur esse illorum praeclarum medicamentum. Nascitur apud *Quauhnahuacenses* campestribus, ac planis locis.

CAPUT IV.

De OLOLTIC *Xantetelci.*

Radici lignosae insistit, unde oriuntur caules binos dodrantes longi, purpureique, sed punctis candentibus distincti, et folia Chamaedryos. Calida, et sicca natura constat, non sine quadam adstringentia, ideoque dysentericos fluxus coërcet.

CAPUT V.

De OLOXOCHITL, *seu flore simili Mayzio.*

Herba est duas spithamas longa, et fibrata radice, unde profert caules virides, et tenues, et in eis folia rara, longa, amplaque, et majora Mali Medicae foliis, magisque acuminata, et in summa parte caulium fructum spiniferum, dactylo, glandive, aut spicae Mayzii similem, ex albo pallescentem, et odorum, unde nomen, quem altera parte amplectitur folium unum in sese velut convolutum, et plicatum. Frigida constat natura, et nullo, quod perceperim, insigni sapore. Provenit in locis calidis, humentibus tamen, et aquosis.

CAPUT VI.

De altera OLOXOCHITL.

Radici insistit surculosae, unde oriuntur caules purpurascentes, geniculatique per intervalla, et in eis folia Ocymi, sed virore diluto tincta, minimè serrata, interveniisque nullis distincta, et flores in summis caulibus terni, orbiculares, purpurei, coccineive, et interdum etiam candescentes, *Eloti* quadantenus similes, unde nomen. Floris est praecipuus usus, ut qui grato constet aspectu, sed odore nullo. Radix sicca, frigidaque praedita est natura; quamobrem

in laevorem redacta, inspersaque medetur ulceribus, et tumores praeter naturam repellit.

CAPUT VII.

De OLOXOCHITL *tertia.*

Herba est sex spithamas longa, caulem angulosum fundens, folia Acanthae, serrata, ac universum stipantia caulem, flores verò modicos, et purpureos, micantes a medio stipite ad usque summum. Nullum tamen ejus Herbae usum accepi, et ideo delineandam non curavi. Provenit *Tetzcoqui* circa loca plana, atque campestria.

CAPUT VIII.

De OLOPATLI *Arbore, seu Eloti medicina.*

Arbor est magna, cujus radicis cortex, qui acris est, et quarto ordine calefacit, atque exsiccat, adstringitque, epotus duarum drachmarum mensura ex aqua, additis quatuor granis *Cacaoatl*, ventriculum frigida distemperie languentem calefacit, ac roborat.

CAPUT IX.

De OLOPATLI *Herba.*

Herbula est hispida, et parva, radicem coccineam fundens, et cubitalem, opertam velut lenticulis concoloribus,

crassiusculam, et franciscanorum cingulorum nodos imitantem, spicamve Mayzii, unde nomen; Marrubii folia, Ocymive, serrata. Radix devorata semunciae pondere ex aqua, aut alio stillatitio liquore eidem rei congruenti foecunditatem conciliat, ac abigit sterilitatem. Sumenda verò eadem repetita mensura quater, quinquiesve, aut pluries, si ita videatur expedire. Est autem frigida, et sicca natura.

CAPUT X.

De OLOXIHUITL, seu Herba Eloti.

Frutex est parvus, folia Ocymi, modica, et longiuscula ferens, et flores circa summum spicatos, et purpureos, unde generatur semen. Oculorum morbis cum *Chicallotl* opitulatur. Nascitur in vallibus *Metztitlanicis.*

CAPUT XI.

De QUAUHOLOTL, seu Arbore Eloti.

Haec est Arbor illa vasta, quam *Haitini* vocant *Guazumum.* Folia sunt Mori, subalbida, hirsutaque, sed parte praecipuè inferna mollia, ac serrata, fructus oblongus, spinifer erinaceorum modo, edulis, glandium crassarum, ac brevium forma, et magnitudine, et flos parvus, candens. Fructus, stipitumque cortex frigida sunt, et glutinosa, ac plagas recentes, ac vetustas egregiè conglutinant. Nascitur

in calidis, qualis est *Tauhtepec*, ubi eam Arborem curavimus depingendam.

CAPUT XII.

De QUAQUAUHOLOTIC, *seu Ligno terete.*

Herba est quatuor dodrantes longa, radici surculosae insistens, internè pallescenti, extrinsecùs verò rubeae, unde profert caules purpureos, folia Ocymi, serrata, et flores, un referunt, parvos, et candentes. Tussi ajunt conferre radicem commansam ter die, succumque devoratum. Nascitur in calidis collibus agri *Tlachmalacacensis.*

CAPUT XIII.

De altera QUAQUAUHOLOTIC.

Radici insistit haec Herba extrinsecùs rubeae, internè verò candenti, et forma raphaninae simili, unde profert caules cinereos, utrinque stipatos foliis Ocymi, binis, sed minimè serratis, et angustioribus, flores verò candentes, exilesque. Vis est frigida, siccaque, et adstringens, atque ita mederi dicitur oris ulceribus, aliasve corporis partes infestantibus, praecipuè si habeant a calore ortum. Nascitur in collibus calidis *Hoitzoci.*

CAPUT XIV.

De OCELOXOCHITL, *seu Flore Tigridis.*

Radice firmatur porracea, ex aqua fundit folia Gladioli, nerveis discursibus densis secundùm longitudinem procedentibus, florem rubrum, magnum, ternis constantem foliis, sed circa medium pallentem, albumque, et tigrinae pellis more maculatum, unde nomen. Additur in corollas, floridosque manipulos ob floris praestantiam. Frigefacit radix, ac febrem exstinguit unciae unius pondere ex aqua devorata, et punctis adversatur, quae ardentes febres sequi solent. Edulis etiam est, frigentisque, nec omnino injucundi nutrimenti, lubrica, et pectori conferens. Nascitur clementi caelo, quale sortitur urbs Mexicana, hortensibus praecipuè, humidisque, et cultis locis. Sunt, qui dicant devoratam efficere foecunditatem.

CAPUT XV.

De OCELOXOCHITL *altera.*

OCELOXOCHITL *altera*, quam alii, quoniam parva Herba est, *Tlaloceloxochitl* vocant, alii verò *Cocoixtli*, seu *oculum Turturis* a floris similitudine, Herbula est dodrantalis, foliis Alsines, longiusculis, et angustis, floribus orbicularibus, in ambitu pallentibus, et purpurascentibus in medio,

et radicibus fibris similibus. Acris est, et amara, calidaque, et sicca ordine tertio. Jus decocti foliorum medetur tussi, folia verò ipsa tusa, atque imposita dolores dentium placant. Nascitur in temperatis, et calidis regionibus juxta montosa loca, incultaque passim.

CAPUT XVI.

De OCELOXOCHITL *tertia.*

Radicem fibratam fundit Oceloxochitl *tertia*, quam alii *Teyolchipahuac*, seu *exhilarantem cor* vocant, et ex ea caules stipatos per intervalla foliis Lini, quaternis, quinisve, longis, et angustis, et in summo flosculos purpureos, et obrotundos. Moerorem cordis, maximè a pharmaco, dicitur radix removere semunciae pondere ex aqua bis die devorata, aut per se, aut cum *Nextamalli.* Nascitur *Tlalmanalci*, frigida regione.

CAPUT XVII.

De OCELOQUAHUITL, *seu Tigridis Arbore.*

Arbor est folia ferens oblonga, stipites extra nigricantes, ac candidos flores. Lignum cortice nudatum, et redactum in laevorem, illitumque ex aqua medetur ulceribus, etsi videatur ad temperiem spectare. Nascitur in calidis collibus *Mayanalensibus.*

CAPUT XVIII.

De OZOMATOMATL, *seu Tomatl Simiae.*

Genus est Solani, acinos fundens ciceribus majores, et minores ponticis nucibus, primò virides, ac tandem rubeos; volubilis Planta est, et folia ceteris Solani generibus similia. Fructus est acidus, frigidus, siccusque. Mistus is *Chilli* praegratum condimentum, atque nutrimentum praestat.

CAPUT XIX.

De OZUMAXOCHITL, *seu Flore Simiae.*

Radice firmatur magna, lacte manante, admodumque glutinosa, e qua fundit quadratos caules, folia Origani, floresque subalbidos, et modicos. Radix est frigida, atque humens, et medetur praeter naturam tumoribus. Nascitur in jugis regionum calidarum *Tlaltizapani.*

CAPUT XX.

De OZUMAXOCHITL *altera.*

Volubilis est folia proferens ampla, flores magnos, candidos, atque purpurascentes. Nihil de ea insigne accepi. Nascitur *Ocuilae.*

CAPUT XXI.

De OCTZOTZOTÓN.

Radice firmatur fibrata, candidaque, unde profert folia parva, serrata, Origano similia, minorave, et aspera, caules tenues, et scabros, modicos, et caeruleos flores. Radix est amara, et tertio gradu calefaciens, et exsiccans. Propinatur ex aqua Glycyrrhizae adversùs pectoris dolorem, aut jus decocti ejus, additis aliquando radicibus *Tenextlacotl*, quae eumdem praestant usum. Provenit *Ocuituci*.

CAPUT XXII.

De OZTOAYXOCOUH, *seu Oxtoae fructu.*

Oztoayxocouh, quam alii *Coyotomatl* vocant, Arbuscula est folia ferens Limonis, flores in corymbis luteos, fructum racematim dependentem, coccineum, nostris cerasis majusculis parem, aut prunis damascenis vocatis similem, sed binis magna ex parte nucleis viridibus, sapore reliqui fructus, aut dulciore, et gratiore. Cortex hujus Arboris medetur dysenteriis.

CAPUT XXIII.

De OZTOAYEZOQUIL *Yacapichtlensi, seu Herba Phaseolorum.*

Radice firmatur prolixa, unde edit volubiles caules, folia Phaseoli, terna, cujus videtur species, siliquas quoque,

ac flores pallentes. Radix frigefacit, exstinguitque, ubi opus est, calorem. Nascitur in locis calidis, atque campestribus.

CAPUT XXIV.

De OZTOATCONEUH, *seu Oztoae Catulo.*

Arbor est foliis Unedonis, verùm latioribus, et subalbidioribus, floribusque circa ultimos ramos spicatis, et luteis, rotundis, et exilibus, de qua nullum usum comperi.

CAPUT XXV.

De OTONXIHUITL, *seu Herba Otomitarum.*

Frutex est sex spithamas longus, folia multa Leguminis ferens, squallentia, et hirsuta, flores albos in purpureum colorem vergentes, exilesque, siliquas teretes, et longiusculas, ubi semen continetur, caules purpureos, et hispidos, ac radices fibrarum instar pallentes. Folia bilim vacuant per superna pugilli mensura contusa, resoluta ex aqua, atque devorata; quo remedio valde adjuti sunt Indi grassantibus exanthematis, quae ipsi *Cocoliztli* vocant. Radix dulcis quadantenus est, et calore modico, sed odore gravi. Provenit *Ocuilae*.

CAPUT XXVI.

De OMICICUILTLACOTL, *seu virga ossis lateralis.*

Radici insistit magnae, et surculosae, ex qua mittit

caules sex spithamas longos, folia oblonga, et crenata, floresque albos, et modicos. Frigida, et humenti constat natura, et ideo foliorum succus, foliave ipsa ex aqua resoluta, aut jus decocti eorum medentur oculorum inflammationibus. Nascitur in calidis juxta montium cacumina.

CAPUT XXVII.

De OMICICUILIN.

Polypodium nostras est, aut illi congener. Curare dicitur febres. Nascitur *Xicotepeci.*

CAPUT XXVIII.

De OATZONTIC, *seu Oatzin, seu capillis Mayzii.*

Herbula est dodrantalis, caules exiles fundens, et quernea folia e radice nigra, fibrataque, et cui lanugo quaedam innasci soleat, fovendis, atque excipiendis ignibus aptissima, et flores, ut referunt, candidulos. Radices sunt aliquantisper amarae, et glutinosae.

CAPUT XXIX.

De OMIXOCHITL, *seu Flore osseo.*

Radicem fundit Herba haec bulbosam, et obrotundam, a qua prodeunt caules virides, rotundi, et laeves, et in eis folia porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore, flores in summo caule candidos, oblongos, nostris-

que Liliis odore similes ; quamobrem Indica Lilia quidam vocant, et in foliola stellarum instar postrema parte divisos , ac circa medium nescio quid sublutei praeseferentes. Radix est frigida , humidaque , et salivosae cujusdam, lubricaeve naturae particeps. Species videtur Narcissi , Veteri incognita Mundo. Radix tumores praeter naturam apposita repellit , febres exstinguit , et fluxus a causa calida ortos retinet devorata. Provenit in frigidis, et temperatis regionibus. Flores adduntur in corollas , et odores.

CAPUT XXX.

De OMEXOCHIPATLI, *seu medicina duorum florum.*

Fruticis videtur species , ab una radice surculosa multos stipites proferens virides , teretes , et laeves, folia Amygdali majora , ac florem exilem , et ex luteo purpurascentem. Odore ferè , et sapore caret. Folia , quae glutinosa sunt , commansa vitiatos dentes emendant , ac eorum sedant dolorem ; tusa verò , ac redacta in pulverem medentur ulceribus recentibus , et antiquis. Frigida est , et glutinosa natura. Provenit temperatis regionibus *Quauhtotollani* , editis , humidisque locis.

CAPUT XXXI.

De TEPANOMIXOCHITL, *seu Omixochitl murali.*

A natalibus locis nomen sortitur, provenit enim circa muros, et parietes. Radices, caules, et folia fundit similia *Matlalin*, ac similiter ad Satyrionum species videtur referenda. Flores sunt e luteo rubescentes, spicatique circa postremos caules. Radices frigefaciunt, humectantque, nullum enim saporem praeseferunt.

CAPUT XXXII.

De TLALOMIXOCHITL.

Multis radicibus innititur brevibus, ac surculosis, Asphodeloque similibus, unde proferuntur breves caules, et in eis Salviae folia. Frigida constat natura, humidaque, et febrientibus apta. Narcisso nostrati videtur congener.

CAPUT XXXIII.

De TLALOMIXOCHITL *altera.*

Radici insistit brevi, et fibratae, e qua folia prodeunt saligna, caulesque, et in summa eorum parte flores oblongi, et candentes, vasculorum figura. Odora est, ac secundo ordine exsiccans, atque calefaciens. Nomen invenit a similitudine florum cum illis *Omixochitl.*

CAPUT XXXIV.

De OMIMETZTLI, *seu osse femoris.*

Radicem fundit teneram, crassam, longam, candentem, et fibratam, saporisque, et odoris expertem, glutinosam, et frigidae humentisque temperiei, et ex his caules purpureos, tenues, ac volubiles, folia Ocymi paene figura, et nonnihil undulata, ex viridi purpurascentia; flores in postremis ramis ex candido pallescentes, et exiles, ex quibus fiunt vascula obrotunda, semine referta. Radix ossa luxata reducit, fracta consolidat, locisque corporis casu, aut ictu concussis applicata fert opem, confert saniem mejentibus; dolores tollit, ac repellit praeter naturam tumores. Vocant eamdem Plantam *Otomitae Tunquiyeti*, alii *Poztecpatli*, alii *Potequizpatli*, alii *Tlalhuapatli*. Provenit editis locis, montosisque *Temiltzincinci*, *Ocpayocani*, *Oapani*, et *Tototepeci*, nonnihil variante forma.

CAPUT XXXV.

De OMICOCOLIZPATLI, *seu medicina morbidorum ossium.*

Ita vocant *Hoeitlalpenses* Herbam quamdam *Tomiciplanae* similem, sese convolventem Arboribus; quae ossa fracta consolidat ebibita, aut applicata.

CAPUT XXXVI.

De OMIXALPATLI, *seu ossis arena.*

Frutex est caules edens virides, sarmentosos, tenues, et volubiles, e radice fibrata, crassaque, folia magna, cordis figura, sed magis acuminata. Sapore est acris, anethino haud dissimilis, et odor suavis. Jus decocti ejus flatum discutit, viscera calefacit, obstructiones aperit, pellit rigores, sudorem evocat, et alia hujusmodi praestat juvamenta. Nascitur *Hoeitlalpae.*

CAPUT XXXVII.

De OXITLACOTL, *seu virga resinosa.*

Herba est radicem fundens rotundam, albam, surculosamque, unde funduntur multi caules, aliquantulùm fulvi, hominis longitudine, folia Mali Persici, sed longiora. Odora Planta est, et tertio gradu calefaciens. Jus decocti radicis epotum aperit obstructiones, coctionem juvat, et satietati medetur.

CAPUT XXXVIII.

De OLOPIO *Mecatlanico.*

Arbor est magna, comataque, fructum proferens oblongum, umbilicatum juxta medium, pallentem, ac grati saporis, sed adeo obnoxium vitio, ut non possit integer longiùs adferri, claudentem intra se ossicula parva, et no-

men sui Arboris sortitum, ac folia magna, et oblonga; nec aliquid, quod spectet ad Medicinam, de ea Arbore accepi.

CAPUT XXXIX.

De OCUILPATLI, *seu Lumbricorum medicina.*

Herba est e surculosa radice tenues, ac multos proferens caules, ramulis refertos, quos ornant folia *Mizquitl*, Rutaeve, ex utraque eorum parte serie quadam disposita. Jus decocti infusum satietati medetur, ac Lumbricos pellit, quos adesse testantur, quando aut facies tumet, aut defluunt capilli. Calida est, et sicca gradu tertio, ac foetidi odoris. Provenit humidis in locis, ac faucibus montium *Hueitlalpae*.

CAPUT XL.

De OCUILTONANPITZAHOAC.

Radici insistit surculosae, ex qua tenues edit ramos, et in eis folia tenuia, parvaque, et orbiculares, luteos, ac pilosos flores. Amara est, et tertio ordine calens. Cortex radicis tusa, et oculis inspersa carnem superexcrescentem eorum absumit, ac gravibus febribus vacuata fortassis materia dicitur mederi devorata. Nascitur in collibus Arborum expertibus frigentium regionum, qualis est *Tlaxcallensis*, necnon apud *Huexotzincenses*.

CAPUT XLI.

De OCUILTLACOTL, *seu lumbricorum sude.*

Radicem fundit surculosam, firmamque, caules laeves, teretes, et fulvos, ac sex spithamas longos, flores subluteos, exiles, et in spicas compositos; tota verò Planta adeo similis est *Zacatlachichinoae*, ut eamdem illi esse, solummodo differentem natalibus, aut congenerem suspicer. Mederi verò ajunt intertrigini. Nascitur in calidis *Johalani* locis juxta montium radices.

CAPUT XLII.

De TEOCUILIN, *seu saxeis vermibus.*

Spectanda constat Herbula haec forma: truncos enim initio mittit velut geniculatos, aut squamiferos, et circulis quibusdam Palmarum instar praecinctos, qui capillis undique prodeuntibus radicantur statim terra solùm attacta; ex eisdem prodeunt folia cordis figura, rara, necnon et cauliculi, ni fructus vocare malis piperi longo persimiles. Herba est gustu odora, acrisque, calida, et sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Laevigata haec, atque inspersa vulneribus egregiè medetur, flatum dissipat, ventris sedat dolorem infusa, viscerum frigus pellit, hydropem sanat, urinam evocat, aliosque hujusmodi praestat usus. Subtiles

Es el Teocuilin una yerbecilla que consta de una maravillosa forma, pues al principio arroja unos troncos, como nudosos y escamosos, ceñidos de ciertos anillos á manera de las palmas, los q.e brotando por donde quiera unos cabellitos, hechan al punto raizes en la tierra, con solo el contacto de ella: de los mismos salen las hojas con figura de corazon, raras, y unos tallitos, si no es que mas bien los llamemos frutos, semejantes á la pimienta larga. La hierba es olorosa al gusto, acre, caliente y seca en el orden tercero, ó acaso en el quarto. Rasgada y aplicada á las heridas, las cura portentosamente, disipa el flato, aplaca los dolores de vientre, arroja el frio de las entrañas, sana la hydropesia, llama la orina, y facilita otros usos semejantes. Tiene unas partes subtiles, y nace en las peñas de los lugares humedos y calientes.

sortitur partes, et innascitur saxis locorum humidorum, atque calidorum.

CAPUT XLIII.

De OCUILPATLI *Yanguitlanensi.*

Fibris insistit Ocuilpatli *Yanguitlanensis*, unde oriuntur caules multi, tres dodrantes longi, tenues, ac teretes, et in eis folia longa, et angusta, Olivae similia, et flores pallentes. Radices sunt amarae, atque subdulces, participantes nonnullam siccitatem, et calorem. Lumbricos dicuntur interficere, et curare dysenterias duarum drachmarum pondere devoratae. Nascitur in frigidis *Yanguitlanensibus.*

CAPUT XLIV.

De OCUILPATLI *Tepuzculullae.*

Radicibus firmatur helleborinis, unde profert pennatos, complanatosque, et ternos dodrantes longos caules, et in eis folia Sonchi, longa, tenuia, angulosa, spiniferave, et flores modicos, et candentes. Radix est initio dulcis, et nonnihil lubrica, deinde verò amara, et acris. Calida, siccaque ordine tertio natura constat. Radices trium drachmarum pondere bis die epotatae lumbricos pellunt. Nascitur in frigidis *Tepuzculullae.*

CAPUT XLV.

De OCUILPATLI *Tepuzculullae altera.*

Radicibus insistit helleborinis, tenuioribus tamen, unde edit caules ternas spithamas prolixos, teretes, et tenues, et in eis folia Lini, longa, et angusta, flores in cacumine Chamaemelo similes. Folia sunt amara, calidaque, et sicca gradu tertio. Eadem duarum drachmarum pondere devorata pellunt lumbricos, ventrisque leniunt dolorem. Nascitur in frigidis *Mistecae* superioris.

CAPUT XLVI.

De OCUILPATLI *tertia.*

Radicibus insistit Hellebori, unde mittuntur caules, et in eis Salicis folia, flores candentes, et magni. Calida est, siccaque ordine tertio natura, amara, acri, et guttur paululùm urenti. Radices laevigatae, atque devoratae ex aqua unciae unius pondere lumbricos, ut nomen indicat, interficiunt, ac pellunt. Nascitur in planis, temperatisque locis *Mistecae* inferioris juxta fauces montium.

CAPUT XLVII.

De OCUILPATLI *quarta.*

Radicibus surculosis innititur, unde profert caules sesquidrodrantales, et in eis folia Ocymi, quae calida, siccaque sunt ordine tertio, amaraque, flores verò albos, et modicos. Jus decocti foliorum, ut indicat nomen, lumbricos pellit. Nascitur in collibus regionum calidarum *Mistecae* superioris.

CAPUT XLVIII.

De OCUILCHICHILPATLI.

Radicibus innititur fibris similibus, unde profert caules, et in eis folia obrotunda, et coccineos flores. Amara est, calefacitque, et exsiccat ordine tertio. Nascitur in temperatis *Mistecae* superioris.

CAPUT XLIX.

De OCUILPATLI *Mistecae superioris.*

Radici fibratae insistit, unde profert caules rotundos, dodrantem ferè longos, tenuesque, et in eis folia Ocymi, minutissimè serrata, et flores albos. Amara est, odora, calidaque, et sicca gradu tertio non sine quadam acrimonia.

Lumbricos pellit semunciae pondere devorata. Nascitur in collibus temperatis.

CAPUT L.

De OCUILPATLI *Huaxacensi.*

Radicibus insistit helleborinis, unde prodeunt caules, et in eis folia Ocymi, ac flos nullus. Radices tusae, et unius drachmae pondere matutino devoratae solvunt alvum, ac lumbricos pellunt. Nascitur in planis, temperatisque *Huaxacensis* agri locis juxta montium fauces.

CAPUT LI.

De OLOPATLI, *seu medicina rotunda.*

Olopatli, quam alii *Oloxihuitl* vocant, Arbuscula est vix superans hominis altitudinem, calyci similis, sed rotundis flosculis, luteis, et compositis in comas, pilosis, et in pappos abeuntibus. Calidis, et frigidis *Tilanci* locis provenit, juxta fluvios, et aquosa loca. Radix est humens, salivosaque non sine quodam calore, et amaritudine: expertum tamen est adversùs urinae acrimoniam magnopere conferre quatuor drachmarum mensura ex aqua epotatam bis quotidie.

El Olopatli, que otros nombran Oxihuitl, es un arbusto que apenas exede la altura de hombre, semejante al erizo de la castaña, pero de unas florecillas redondas, amarillas, velludas lanuginosas. Nace en los lugares frios y calientes de Tilanco, junto à los rios y à los parages llevan agua. La raiz es humeda y salivosa, no sin algun calor y amargura. Se ha esperimentado que tomando dos veces al dia el peso de quatro dracmas en agua, sirve de grande auxilio contra la acrimonia de la orina.

CAPUT LII.

De *OCUILPATLI Tototepecensi.*

Radicibus adhaerescit fibratis, unde edit caules spithamaeos, tenues, et teretes, et in eis folia Ocymi, sed angustiora, et flosculos in stipitum procursu juxta foliorum exortus candentes, aut nonnihil luteos. Radix videtur in quemdam calorem inclinare, et amaritudinis quidpiam praeseferre; atque ita ferunt ex aqua resolutam, et sex obolorum pondere devoratam lumbricos et occidere, et pellere. Provenit in calidis, et planis locis.

CAPUT LIII.

De OMITZAPOTL, seu Tzapotl osseo Tototepecensi.

Arbor est foliis *Cochiztzapotl*, floribus candidis, et modicis, fructu verò simili fructui *Cacaoaquahuitl*, sed minori. Amara est, et virus effundens grave, calidaque, et sicca ordine tertio natura. Dolores ventris infantium a frigore, aut flatu ortos sedat semen tusum, ac bibitum ex aqua, quod inter omnes partes praedictum saporem, et odorem ostendit. In calidis collibus, et montium cacuminibus exsultat.

CAPUT LIV.

De OCUILPATLI *Tototepecensi altera.*

Radicibus tenuibus adhaerescit, unde fundit caules geniculatos, caeruleosque, et ab eis pediculos longos, quibus appendent folia, statim, cùm emarcuere, pallescentia, ferreisque hastarum similia mucronibus, mediocris magnitudinis, ac florem, ut ferunt, nullum. Acris est, et calens ordine quarto. Jus decocti vomitu pituitam purgat, bilimque; atque ita mederi ajunt interpellatis febribus, ventris tineas pellere, ac dolorem ejusdem sedare. Gaudet nasci in temperato solo saxosis, asperisque locis, et montium faucibus.

CAPUT LV.

De OCOXOCHITL *Tgualapensi.*

Herba est parva, foliis salignis, sed minoribus, et angustioribus, et floribus fulvis. Odoribus inservit ipsa, ejusque stillatitius liquor; Lotum enim urbanam olet haud aliter, ac *altera Ocoxochitl*, de qua in superioribus dictum est; quamobrem depingendam curavi, etsi nihil adhuc accepe-

rim de ea, quod humanae saluti sit ex usu. Nascitur in calidis, humectisque locis.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER DECIMUS QUINTUS,

FRANCISCO HERNANDO, MEDICO ATQUE HISTORICO PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS, ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De PALTIC, seu madida medicina.

Radicibus firmatur Paltic surculosis, e quibus profert caules striatos, et candentes, folia magna, et interveniis rectâ procurrentibus insignia. Frigida est, ac febres devorata sedat.

CAPUT II.

De PIPITZAHOAC, seu Herba exilium radicum.

Herba est radicibus innixa fibrarum, Helleborive instar, unde sumsit nomen, e quibus profert caules fulvos, stipatos foliis longiusculis, et angustis, salignis proximis, sed

longè minoribus, flores in supremis caulibus luteos, et in parvas umbellas compositos, flavos, et orbiculares, nodorumque, aut spondylorum obrotundorum forma. Radix est acris, et lubrica, calidaque, et sicca ordine quarto, et guttur urens. Bilim, pituitamque vomitione, aut alvo excitata detrahit semunciae devorata pondere, tussique, et vetustis medetur plagis. Nascitur in calidis *Quauhquechullae*. Sunt, qui Herbam *Nunnii de Chaves* ab inventore vocent.

CAPUT III.

De PIPITZAHOAC *altera.*

Radices agit tenues, et longas, unde nomen, et ex eis caules purpureos, teretesque, ac lineis secundùm longitudinem procurrentibus distinctos, flores coccineos, quos edit circa finem Decembris, folia Raphanum sylvestrem quadantenus aemulantia, *Zazanacamve*, aspera, multa, serrata, ac frequentibus nerveis discursibus insignia, unde quidam *Pipitzahoacxiuhpatlahoac* vocant. Radices sunt urentes, amari saporis, subtilium partium, et quarto excalfacientes ordine cum siccitate. Tumores colli, gutturisve, et quoscumque alios praeter naturam discutiunt folia terna tusa, atque imposita: verùm solet eodem tempore radix scriptuli unius mensura resoluta ex aqua propinari additis decem granis *Cacaoatl*. Nascitur in collibus *Amaquemecae*, regione nempe

frigida, non plurimùm ab Aetna Mexicana distante.

CAPUT IV.

De XIOPATLI, *seu leprae medicina.*

Frutex est radicibus insistens lignosis, surculosis, et multis, candentibus internè, extra verò fulvescentibus, ex quibus prodeunt caules geniculati, multi, laeves, atque virentes, teretes, digitali crassitudine, ac quaternos prolixi cubitos; in eis verò Mori folia, longè tamen ampliora, aspera, et serrata. Tusa folia, illitaque lepram, et lichenas curant, atque absumunt, praecipuè si aegrotus ducatur in balneum post hujusmodi adhibitam curationem, quod Indi vocant *Temazcàlli.* Nascitur *Hoeitlalpae* humidis locis, montiumque faucibus juxta aquas. Frigida verò, siccaque temperie constat, glutinosa, ac nonnihil adstringenti.

el Xiopatli es un arbolillo que se levanta de unas raizes leñosas, llenas de sancos, y en abundancia, blancas por dentro, y por fuera pardiscas, de las que salen los tallos nudosos, los que son muchos, lisos, verdes, redondos, del grueso de un dedo, y recortados á lo largo de quatro en quatro. Las hojas, como las del Moral, pero mas largas, asperas y dentadas. Machacandolas y untadas curan y consumen la lepra y los empeines, principalm.te si despues de la curacion llevan al enfermo al baño q.e los indios llaman Temazcal. Nace junto á las aguas en los lugares humedos y cañadas de Hoeitlalpan. Goza de temperatura frigida y seca, y es glutinosa y un poco astringente.

CAPUT V.

De PAPACONI, *seu Herba grata.*

Herba est Verbasco nostrati persimilis, in cujus species videtur posse commodè referri, foliis magnis, mollibus, subalbidis, et hirsutis, floribus in summis caulibus, qui quadrati, striati, albi, et arenosi sunt, candentibus, comantibus, hispidisque, et intrinsecùs vergentibus in luteum, et pediculis subalbidis, ac velut refertis arena, qua tractata

El Papaconi es una yerba mui semejante á nro. gordolobo, á cuia especie puede facilm.te reducirse: sus hojas son grandes, medio blancas, vellosas y blandas. En lo alto de los tallos, q.e tambien son blancos, quadrados, estriados y granujientos, se dexan ver las flores, blancas igualm.te floridas y velludas, y que por dentro tiran á amarillas, y q.e nacen de unos pediculos blanquiscos, y como llenos de granos, los q.e tocados ensucian las manos. Es de un olor suave y de naturaleza seca y astringente, no sin algun calor. Cura

las heridas antiguas y recientes: nace en Chiautla, en donde la encontramos y dibujamos.

inficiuntur manus. Odore gravi constat, siccaque, et adstringenti non sine quodam calore natura; medeturque vetustis, ac recentibus plagis. Nascitur *Chiauhtlae*, ubi eam offendimus, atque descripsimus.

El Piltzinteuhxochitl primero es una yerba, que sube á quatro palmos de altura, de hojas, no dentadas, sino como las del sauz, tallo nudoso, purpureo, del grueso del meñique y liso; raizes á manera de cabellos; flores en lo alto, encarnadas por fuera, y por dentro blancas: vainillas semejantes á las del chile, llenas de una semilla comprimida y larga, blanca, y tirando á parda. Es amargo, y de un olor fuerte, que aun al gusto se percibe, y de temperatura caliente. La corteza del tallo, es algo dulce, y no mui fétida. El caldo de su infusion, expele el flato, arroja el frio, mitiga los dolores, y limpia los intestinos. No la dibujamos, por no habernos referido de ella los indios otra qualidad sobresaliente.

CAPUT VI.

De PILTZINTEUHXOCHITL, *seu Flore filii Principis, aut Dei prima.*

Herba est quatuor dodrantes longa, foliis minimè serratis, salignis, caule geniculato, purpureo, minimi digiti crassitudine, ac laevi, radicibus capillorum instar, floribus in summo, extra coccineis, intra verò pallescentibus, siliquis *Chilli* haud dissimilibus, candenti refertis semine, vergente in fulvum, compresso, atque oblongo. Amara est, et gravis odoris, quem spirat gustata, et calentis temperiei. Cortex autem caulis aliquantulùm dulcis est, nec adeo foetidus. Jus decocti infusum, illitumve flatus discutit, ac dolores lenit, frigus pellit, et emundat intestina; sed quia nihil insigne de ea Indi narraverunt, non curavi delineandam.

CAPUT VII.

De PILTZINTEUHXOCHITL *altera.*

Frutex est folia proferens Ulmi, sed minora, coccineos flores, in corymborum formam compositos, caules

La segunda especie es un arbusto que da unas hojas, como las del olmo, pero menores; las flores encarnadas, dispuestas al modo de los racimos de la yedra, los tallos quadrados, leñosos, aridos, de una medula pegajosa, llenos de espinas y verdes, aunque las puntas suelen pardear, y unos racimos de color verde, á la manera del tomate, ó solano. Las hojas espiran un olor fuerte, como el de la Guaiacra, ó Nalnotl, son calientes en el orden tercero, y dotadas de virtud desecante. El sahumerio, ó vapor de ellas es conducente para detener el rigor de las fiebres y mitigar el dolor de cabeza. El polvo cura la tiña, la lepra y los empeines, ó hechado en la parte afecta, ó bebiendo el peso de dos dracmas, y el vapor es bueno para los afectos uterinos. Nace en los parages montuosos y

calientes de Acatlicpan y Teocaltzingo, en donde de ningun modo hai espinas.

quadratos, lignosos, squallidos, ac lentae medullae, spiniferos, et virentes, sed subfulvos juxta cacumen, acinosque Solani more viridi colore tinctos. Folia gravem odorem spirant, *Guajavae*, aut *Xalxocotl* minimè dissimilem; calidaque, et exsiccante vi ordine tertio sunt praedita. Suffitus eorum confert febrium rigoribus ablegandis, et leniendis capitis doloribus. Pulvis medetur psorae, leprae, et impetigini illitus affecto loco, aut duarum drachmarum pondere epotatus, uterinis verò affectibus ipse vapor. Nascitur montosis, et calidis locis *Acatlicpacensibus*, et *Teocaltzincensibus*, ubi minimè spinifera provenire solet.

CAPUT VIII.

De tertia PILTZINTEUHXOCHITL, *seu Olotlacotl.*

Frutex est folia proferens lata, aspera, et hirsuta, stipites quadratos, squallentes, et sarmentosos, florem orbicularem, candentem, compositum in corymbos, similem *Oloxochitl.* Folia olent adipem, cui Nardus Italica permista sit, qualis luxatis ossibus solet adhiberi, aut bellaria e farina triticea, caseo, et Mentha consueta parari. Vis est Italicae Nardi.

La tercera especie, q. tambien llaman Olotlacotl, es un arbusto de hojas anchas, asperas y velludas; tallos quadrados, palidos y sarmientosos; flor redonda, blanca, como los racimos de la yedra, y semejante al Oloxochitl. Las hojas huelen á pomada de nardo italico, que suele emplearse para la dislocacion de huesos, ó á la confitura que se acostumbra preparar de harina de trigo, queso y yerbabuena. Su virtud es la misma que la del nardo de Italia.

La quarta especie es una Yerba, que de raizes parecidas á los cabellos, arroja unos tallos de quatro en quatro de un palmo de altura, verdes, lisos, redondos, y flexibles: las hojas son como las del limon, y distinguidas por una multitud de venitas, y la flor amarilla y menuda. De los cohollos de las hojas divididos y macerados, fluie una leche portentosa para curar las ulceras putridas, y conglutinar las heridas frescas. Es de naturaleza fria, y algo glutinosa, y no tiene olor, ni sabor sobresaliente. Nace en las regiones calientes de Papaloticpac, ya en las alturas, y ya en los valles, pero siempre en suelo humedo y de manantiales.

CAPUT IX.

De PILTZINTEUHXOCHITL *quarta.*

Herba est e radicibus capillis similibus caules proferens quaternos dodrantes longos, virides, laeves, teretes, tenuesque, folia Mali Medicae, et multis distincta intervenìis, ac florem luteum, et exilem: ex foliorum pediculis discissis, fractisve lac effluit ulceribus putridis curandis mirabile, et conglutinandis plagis recentibus. Frigida constat natura, nonnihil glutinosa, et odore, saporeque insigni nullo. Nascitur in calidis regionibus *Papaloticpaci*, sive editis, sive humilibus locis, udis tamen, atque humore manantibus.

CAPUT X.

De PILTZINTEUHXOCHITL *Arbore.*

Arbor est ramosa, mediocris magnitudinis, foliis Mali Medicae, sed amplioribus, caule geniculato, laevi, ac molli medulla, velut Ficus, referto, ac floribus candidis. Cortex stipitum sapit Carduorum fructus, calefacitque secundo gradu, aut ampliùs: acris enim est, et gustu odorus. Folia tusa, illitaque placare dicuntur febres; sed quia calida etiam sunt, credendum est id praestare evocatis humoribus, aut rigoribus depulsis, ni malis intensiorem calorem placare, et causam facientem morbum incidere, atque concoquere.

La quinta especie es un arbol ramoso de mediano tamaño: sus hojas son como las del limon, pero mayores: el tallo nudoso, liso y lleno de una medula suave, como el higo, y las flores blancas. La corteza de los tallos sabe al fruto del cardo, y es caliente en segundo grado, ó algo mas: es de un gusto fuerte y oloroso. Las hojas molidas y untadas se dice que apagan las fiebres; pero siendo calidas tambien, debemos creer que obran, llamando los humores, y expeliendo la fuerza, sino es que mejor digamos, que aplacan lo mas intenso del calor, y que cortan y cuecen la causa, ó humor, que origina la enfermedad.

CAPUT XI.

De PALANCAPATLI, *seu ulcerum medicina.*

Radicem fundit Palancapatli magnam, stipites volubiles, et longos, sarmentosos, atque per intervalla geniculatos, contortosque, et folia Solani. Radix redacta in farinam, inspersaque putridis ulceribus medetur, unde sortita est nomen; extergit siquidem sordes, carnem instaurat, et recreat, ac cicatricem obducit. Est autem vis radicis frigefaciens, et exsiccans.

El Palancapatli hecha una raiz grande, los tallos flexibles y largos, sarmientosos y à trechos con nudos y retorcidos, y las hojas del Solano. La raiz en polvo y esparcida, cura las ulceras putridas, y de esta qualidad tomò el nombre, limpia las inmundicias, instaura y recrea la carne, y cubre las cicatrices. La virtud de esta raiz es frigida y desecante.

CAPUT XII.

De PÁLANCAPATLI *altera.*

Est et Herba altera ejusdem nominis radicem fundens longam, et candentem, crassamque, si reliquis conferatur partibus, cauliculos multos, teretes, tenues, ac modicè purpureos, folia Hypericonis, sed minora, et minimè perforata, floresque rubeos, ac parvos. Pulvis ejus albumini ovorum permistus curat ulcera, conglutinatque, et demum cicatrice obducit.

Hai otra yerba del mismo nombre, que hecha la raiz larga y blanca, y aun gruesa, si se compara con las demas partes, muchos tallos redondos, delgados y medianam.te purpureos, las hojas del Hypericon, pero menores, y no agujeradas, las rosas encarnadas y pequeñas. El polvo mezclado con clara de huevo, cura y une las llagas, y cubre finalmente la cicatriz.

CAPUT XIII.

De PALANCAPATLI, *quae et Tonalxihuitl dicitur.*

Radici insistit crassae, et rotundae, e qua fundit caules geniculatos, purpureos, tenues, teretesque, folia pro-

Hai otra especie, q.e llaman Tonalxihuitl, que de una raiz gruesa y redonda hecha tallos nudosos, purpureos, delgados y redondos: las hojas largas y tenues, que imitan à las de la algarroba silvestre, y las flores pocas y blancas. La raiz cura las ulceras putridas. Nace en los lugares campestres de las cercanias de Mexico. Parece de un mismo genero que la anterior en la forma y naturaleza.

lixa, et tenuia, Aphacae sylvestris folia imitantia, et flores candentes, modicos. Radix medetur putridis ulceribus. Provenit locis campestribus agri Mexicani. Congener videtur praecedenti cùm forma, tum etiam natura.

CAPUT XIV.

De POXAHOAC, *seu Herba lenta.*

Herba est caules fundens ex albo rubescentes, sarmentosos, ac per intervalla geniculatos, et in eis folia vitiginea, radicem unicam, glandi, aut Asphodelo similem; quae tusa, atque devorata unciae unius mensura semen retentum pellit. Fructu dicitur carere, et flores edere pariter rubescentes ex albo.

CAPUT XV

De POZTECPATLI *Mecatlani, seu fracturarum medicina.*

Radicem transversam, et fibratam agit, et ex ea caules digitum crassos, geniculis interceptos, teretesque, et e singulis nodis bina folia Mali Persicae similia, sed infernè coccinea, flores verò quinque constantes foliis rubescentibus, eadem forma, sed longè minoribus, ac orbiculo circa medium pallescenti. Sapore, et odore insigni caret, frigidaque, sicca, et adstringenti, non sine quadam asperitate, natura constat. Caules, foliaque tusa, et icto loco impositâ

tumorem arcent, nec minùs bibita conferunt, et, ut nomen indicat, luxatis, praefractisque ossibus medentur. Nascitur *Mecatlanico* agro.

CAPUT XVI.

De PATLAHOACXIHUITL, *seu Herba latifolia.*

Surculosis radicibus constat, ex quibus multos porrigit caules, longos, sarmentosos, et tenues, in eisque folia tenuia, cordis figura, magnaque, unde nomen, et florem piperi longo haud dissimilem. Odoro constat gustu, calidaque, et sicca ultra gradum secundum natura. Jus decocti ejus dolori ex frigore, aut flatu orto opitulatur. Pulvis naribus infusus sternamentum ciet, tractaque pituita capitis lenit dolorem; frigidisque, et montosis locis nascitur.

CAPUT XVII.

De PATLAHOACXIHUITL *altera.*

Species est Filicis similis alteri ex eis, quae supra imaginibus expressae sunt, eadem natura, et viribus; quamobrem non curavimus delineandam.

CAPUT XVIII.

De PATLAHOACATLINAM, *seu aquarum parente latifolia.*

Radicem fundit lignosam, et fibratam, folia squallida,

hirsutaque, et Limonis forma, et magnitudine, caules ternas spithamas longos, ac flores luteos, Septembri mense micantes. Frigida, humentique constat natura, et sapore, et odore ferè nullo. Medetur ulceribus oris, ac dentes in pulverem redacta, et applicata confirmat. Nascitur *Tohalani* juxta aquas.

CAPUT XIX.

De PAPATLAHOAC.

Radicem fundit crassiusculam, teretem, et fibratam, unde prodeunt multi pediculi, longi sesquidodrantem, et ex eis folia ampla, et serrata, cordis figura, et dorsi purpurei, flores verò, fructusve, ut referunt, nulli. Herba est odorata gustu, paululùm amara, acris, calidaque, et sicca ordine tertio, et subtilium partium. Radix tusa, et redacta in pulverem devoratur semunciae pondere ex vino *Metl* adversùs articulorum dolores; nam sudore copiosè evocato sanitati aegrotantes restituuntur: verùm senis transactis diebus mos est Indis ducere aegrotantes in balneum aëreum, quod ipsi vocant *Tematzcalli*.

CAPUT XX.

De POCXIHUITL, *seu Herba fumosa.*

Radicibus firmatur surculosis, longis, et rubescentibus, e quibus fundit caules geniculatos, itidem rubeos, folia

Limonis, flores in stipitibus extremis pallescentes e viridi, et persimiles capitibus Corrudae. Radix est Medicinae utilis, temperati caloris, et saporis, ad dulcedinem pertinentis. Epotae hae drachmae unius pondere frigora, atque horrores febrium dicuntur tollere, et munda jam corpora firmare, roborareque; cujus rei gratia majori ex parte solet ab Indis devoranda exhiberi. Nascitur in montibus Mexicanis.

CAPUT XXI.

De PILPECHTLI, *seu herois lecto.*

Volubilis genus est arbores scandens excelsas, et cùm pervenit ad summum, alias connectens aliis; stipites sunt striati, ac geniculis palmitum instar intercepti, e quibus per intervalla prodeunt folia magna, lataque, cordis figura, serrata, et radices fibrarum instar. Expressus succus bibitur adversùs venenatorum animalium morsus mensura decem unciarum. Temperatis constat viribus, provenitque locis calidis *Hoeiacocotlae.*

CAPUT XXII.

De PANXOCHITL, *seu Flore vexilli.*

Radice firmatur candida, lacte mananti, ex qua profert caulem tres prolixum cubitos, folia Olivae, tenuiora tamen, et serrata, amarique saporis, et flores longiusculos,

rubeosque, aut pallentes. Radix in laevorem redacta, atque ex aqua ovi putaminis mensura ebibita, aut infusa laesam membrorum motionem restituit, laxat nervos contractos, luem Gallicam curat, et articulorum doloribus medetur. Calida, et sicca juxta tertium ordinem natura constat, potestque viribus valenti manè, et serò citra noxam ullam exhiberi. Provenit in frigidis *Tototepecensibus*, praeruptis, atque humidis locis.

CAPUT XXIII.

De PHEHUAME, *seu medicina ad partum accomoda.*

Quam *Mechoacanenses* PHEHUAME vocant, apud quos copiosè provenit, Dioscorides noster Aristolochiam clematiten nuncupat; tamen quoniam neque illam apud alterius Orbis colonos pictam, aut vivam mihi unquam videre contigit, et huic Orbi familiaris est, delineandam curavi, additis praeterea eis usibus, quos hae gentes, et nunc demum ego ipse experimento comperi. Ergo volubilis Planta est, folia ferens cordis figura, sed tamen minora, flores purpureos, ceteris generibus Aristolochiae similes, radicem crassam, longam et suberneo cortice vestitam. Hujus est praecipuus in Medicina usus, ut quae odora valde sit, acris, calidaque, et sicca ordine tertio temperie, ac subtilium partium. Jus decocti, si eadem cura, qua Chinae, aut Zar-

zaeparrillae solet, paretur, aut eisdem misceatur, et persimili quoque victus, ceterarumque rerum, quas vocant non naturales, institutione exhibeatur, quemvis frigorificum affectum, aut a lue Hispanica profectum mirè curat, tussi antiquae, asthmatique medetur, flatum discutit, comminuit lapidem renum, et vesicae affectibus ex frigore ortis succurrit, dolores capitis, et quosvis alios, qui inveterati sunt, tollit, vitiatum colorem emendat, menses trahit, partum accelerat, reserat obstructiones, ac frigus pellit: eadem radix duarum drachamarum pondere humores crassos, ac lentos, sed praecipuè pituitosos vacuat, quemadmodum ceterae congeneres, quod antiquos latuisse puto. Habetur haec Planta maximi ab indigenis, et computatur inter saluberrimas. Nascitur temperatis, frigidisque regionibus *Mechoacanensibus*; quo fit, ut conjectem facilè posse ad loca Hispaniarum temperata, aut paululùm calentia transferri. Est et alterum genus *Phehuame* vocatum *minus*, nonnihil forma differens, sed eisdem facultatibus constans, fibrata radice, foliis minoribus, et capreolis quibusdam sese hinc, et inde convolventibus; cujus jus decocti narratur inter reliqua ictibus scorpionum mirè prodesse.

CAPUT XXIV.

De PEYOTL *Xochimilcensi.*

Peyotl, seu *nitens medicina*, radicem fert crassam, teretem, et obductam lanugine praeter alias juglandibus similes forma, atque magnitudine, ab omnium maxima hinc, et inde prodeuntes; caulem viridem, unicum, teretem, ac lentum, folia rara, Pyri foliis haud dissimilia, pediculis purpureis appensa, flores circa caules postremos luteos, ac calycibus contentos scariosis. Frigida est ejus temperies; atque ita radix ejus bibitur adversùs febres drachmae unius pondere, necnon adversùs ventris fluxum.

CAPUT XXV.

De PEYOTL *Zacatecensi, seu radice molli, et lanuginosa.*

Radix quaedam est mediocris, nullos proferens ramos supra terram, foliave, sed lanuginem quamdam ei adhaerecentem; quamobrem a me non potuit aptè delineari. Ajunt marem, faeminamque offendi. Dulcis videtur gustu, ac moderati caloris. Tusa, admotaque doloribus articulorum dicitur mederi; illud ferunt de hac radice mirabile (si modo fides sit vulgatissimae inter eos rei habenda) devorantes illam quodlibet praesagire, praedicereque; velut an sequenti die hostes sint impetum in eos facturi? anne illos felicia ma-

neant tempora? quis supellectilem, aut aliud quidpiam furto subripuerit? et ad hunc modum alia, quibus *Chichimecae* hujusmodi medicamine student cognoscendis. Quin radicem ipsam intra terram abditam, et nascentem investigaturi, ubinam offendenda sit, altera perdiscunt devorata. Nascitur humidis in locis, et quae calcis participant naturam.

CAPUT XXVI.

De POPÓLI *Quauhtepecensi, seu Herba subacta.*

Frutex est humilis radici firmae innixus, surculosae, fibrataeve, unde prodeunt caules rutaceis ornati foliis, paulò longioribus, et floribus exilibus, et candentibus. Frigida constat natura, et tumores praeter naturam repellit. Gaudetque temperatis locis.

CAPUT XXVII

De QUAPOPOLTZIN, *seu montanis scopis.*

Herba est fibratis radicibus innixa, unde prodeunt caules purpurei, et in eis folia longa, et angusta, ac flores in summis ramulis virentes, et congesti in acervos. Calida natura constat, urinam evocat, et febrium intermittentium rigoribus medetur, ipsisque febribus, aut evocato sudore, aut causa quomodolibet aliter vacuata. Nascitur *Xalatlauhci*, et in agris Mexicanis haud uno in loco provenire solet.

CAPUT XXVIII.

De TEPÓPOL.

Radices fundit fibris similes Tepópol, seu *Herba saxosi loci*, tenues, et nigras, ex quibus multi caules oriuntur exiles, fulvi, teretesque, et duos cubitos longi, foliis squallidis, serratis, parvisque, et ocyminis similibus referti, flores circa summos ramos odori, et ex albo rubescentes, sed virentibus contenti vasculis. Binae drachmae radicum bilem per superna dicuntur vacuare, si tusae, atque in laevorem redactae matutino devorentur ex aqua.

CAPUT XXIX.

De POPO.

Duae herbae offenduntur apud *Mechoacanenses* ejusdem nominis: prior est nostras Helichrysos, quam ajunt devoratam evocata vomitione purgare bilim, et infusam intestina infernè emundare; secunda verò radici innititur fibratae, unde fulvi caules eduntur, et in his saligna folia. Frigida haec, humidaque constat temperie, ac febres mitigat devorata.

CAPUT XXX.

De POPO.

Radici innititur obrotundae, fibrataeque, et parvae, un-

de prodeunt cauliculi tenues, et fulvi, et in eis folia Salicis, per intervalla septena. Illita folia dicuntur punctis mederi. Nascitur in frigidis *Pazcuari* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXI.

De POPOLOCATIC, *seu Herba simili culmo frumentaceo.*

Radicem fundit raphano similem, sed tenuiorem, intus candidam, extra fulvam, caules tenues, et lentos, ac folia Ocymi. Radix frigida, et sicca constat natura, febres sedat, et coërcet alvum. Nascitur *Teotihoacani* in planis locis, expositisque soli.

CAPUT XXXII.

De POPOZON, *seu Herba simili spumae.*

Herba est longa, undique lanugine nonnihil spinifera vestita, flores purpureos ferens, sed media parte luteos, e quibus generantur vesicae quaedam striatae, semine rotundo candenti, ac margaritis simili refertae, sed quod demum in nigrum evariet colorem. Frigida, et sicca natura constat. Provenit *Ocoituci* in udis faucibus montium.

CAPUT XXXIII.

De POPOZOXOCHITL, *seu Flore spumoso.*

Herba est caules fundens, tenues, teretes, et purpu-

reos, folia Coriani, flosculos multorum colorum. Odoris est, ac saporis ferè expers, ideoque nullius, quod adhuc compererim, usus, praeterquam floris. Nascitur in hortis, viridariisque, ac planis locis.

CAPUT XXXIV.

De POPOZOCA, *seu Herba spumae simili.*

Herba est visa mihi *Quauhquechullae*, et *Itzocani*, pituitam per superna unciae unius pondere devorata purgans. Calida constat, siccaque, et glutinosa ordine tertio natura, et guttur urenti. Sunt, qui *Tlaltetzmitl* vocent, etsi longè absit a Sedi speciebus.

CAPUT XXXV.

De POPOZOTON, *seu Herba spumae simili.*

Herbula est folia ferens Alsines, serrata, parvaque, et flores luteos, modicos. Lubrica est, et in frigidam temperiem inclinans, etsi amaritudinem nonnullam, et calorem videatur participare. Singultui infantium dicitur mederi. Nascitur *Yacapichtlae*.

CAPUT XXXVI.

De PINAHUIHUITZTLI, *seu Herba verecunda.*

Pinahuihuitztli, quam alii (quoniam inducat soporem

capiti impoſita, aut quia tacta dormire videatur) *Cocochiatl* vocant. Frutex eſt quatuor dodrantes longus, folia fundens quadantenus falcata, per intervalla ſena, ac manipulorum forma ſibi invicem conjuncta, haud diſſimilia illis *Thoixochitl*, ſtipites tenues, ſpiniferos, radicem ſurculoſam, flores verò, fructumve forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fulvis, racematim dependentibus perſimiles. Amorem dicitur conciliare. Folia ſaporem raphani quadantenus referunt; frigida conſtat, ſiccaque, et adſtringenti natura, necnon et glutinoſa. Succus radicis medetur tertianis febribus, oculis et inflammatis, ſomnumque inducit: cortex verò ventris fluxibus. Hic eſt ille Frutex, cujus folia ad quemvis hominis, aërisve attactum contrahuntur, junguntur inter ſeſe, atque marceſcunt. Naſcitur in calidis *Tepoztlanicis*, *Quauhtlani* quoque, et *Hueitlalpae*, et in collibus *Tacapichtlae*. Hanc eamdem eſſe exiſtimo, aut ei congenerem, quam Hiſpani Philippicarum Inſularum coloni *Plantam ſentientem* vocant, de qua ſcribunt (verè, an falſò neſcio) nonnulla, quae in hac proveniente praedictis in locis vera eſſe nequaquam experimur, velut eſt ſtipites rectos proferre pennae gallinaceae craſſitudine, ex ſingulis radicibus denos, duodenoſve, quorum unuſquiſque duodenis ornetur foliis diviſis in quatuor ordines duarum unciarum inter ſe diſtantes intervallo; folia eſſe Lotho urbanae ſimilia, flores cyaneos,

linguae similes passerinae, antequam hient, hiantes verò in terna dividi folia modica; adeo offendi attactu, flatuque hominum, ut attrectata digitis ultima foliorum serie moerorem quemdam praeseferat, atque soporem, statimque decidant reliqua folia manentibus solis superioribus, quae si rursus digito tangantur, pariter decidunt; quin stipitem, qua parte attrectetur, rumpi, ac in terram procidere nigrescente incisa parte, velut si igne fuisset combusta; quin si halitu hominis perfletur, totum procidere, ac rumpi, neque hoc evenire si ligno, baculove, aut aliter tangi contingat, sed sola humana manu, aut spiritu; insipidam esse, nec ulla ad medicos usus spectante pollere vi. Plantam etiam narrant nasci *Malavari*, quae similiter ad manus contactum contrahatur, foliis Polypodii, ac luteis floribus. Alii aliam apud *Peruinos*, quae etiam si tangatur, arescat, necnon in nostro Orbe, ac praecipuè apud Gades. Verùm, quae nos de *Pinahuiztli* scribimus, experimento cognovimus, multique alii indubitatum esse millies comperuere.

CAPUT XXXVII.

De PINAHUIZPATLI *Ytzocanensi.*

Arbuscula est radicibus innixa surculosis, longisque, e quibus profert stipites, et in eis folia Olivae, sed minora, fructum obrotundum, primò virentem, ac mox vergentem

in fulvum. Radix est ordine ferè quarto calida, siccaque, et nonnihil adstringens, crassarum partium, et amara. Urit guttur, semenque pellit retentum. Nascitur in collibus, ac declivibus eorum locis apud fervidas regiones, qualis est *Ytzocanensis* ; an verò pertineat ad Phillyreae differentias, aliis esto judicium.

CAPUT XXXVIII.

De PARONYCHIA pingui Quauhtepecensi.

Caules mittit repentes per terram, valde exiles, et in eis folia rara, orbicularia, lentibus haud dissimilia, sed precipuè eis lapillis, quos *Sapinas* vulgus vocat. Frigida humentique natura constat. Nascitur apud *Quauhtepecenses*.

CAPUT XXXIX.

De PARONYCHIA, seu Quimichpatli.

Quimichpatli, seu *muris medicina*, folia profert rotunda, pinguiaque, cauliculis tenuibus, et parvis innascentia, flores verò piperi longo similes, sed tenuiores, ac breviores. Sunt qui vocent *Tequaniyel*, *pectus* ve *Leonis*. Saporis acris est, et quarto ordine calens. Propinatur contra satietatem, appetentiam sopitam, nimiam expuitionem, fastidium, et foetorem oris; nec desunt, qui ea utantur adversùs febres, seu quòd earum concoquat, pellatque causam, seu

quòd intermittentium febrium rigoribus adversetur. Provenit humectis in locis.

CAPUT XL.

De POZAHUALIZPATLI, *seu medicina tumorum.*

Species est Herbarum, quas vulgus a radicum forma Capillares vocat: radices enim agit capillorum instar, quibus innascitur, adhaeretque Arboribus, folia dodrantem longa, ac minimum digitum tantisper lata, vermiculata infernè, velut illa Polypodii, Phyllitisve, ad cujus species refertur; flore, et fructu caret. Frigida, et sicca, ut ceterae congeneres, constat natura, atque ita jus decocti ejus decem unciarum mensura quotidie potatum tumores praeter naturam totius corporis tollit. Nascitur *Copitlani.* Sunt, qui *Tentzontli* vocent.

CAPUT XLI.

De POZAHUALIZPATLI *Chimalhuacani Chalcensis.*

Multis insistit radicibus fibrarum instar, e quibus promit stipites duos prolixos dodrantes, folia Ranunculi, longa, sinuosaque, flores luteos juxta extremos stipites, et ramulos. Ad Ranunculi species videtur attinere, calidaque, et sicca ordine tertio constare natura. *Ocuitucenses*, apud quos nascitur, vocant eam *Zacatlepatli*, ajuntque putridis mederi ulceribus, et supervacaneam carnem exedere, ma-

turareque, et rumpere praeter naturam tumores, unde evenit illi primum nomen. Vidimus apud Mexicanos aliam Plantam huic forma similem, sed amplioribus foliis, et colore tinctis exsaturatiore, et viribus inferiorem; cujus neque nomen, neque facultates adhuc mihi indigenae narraverunt.

CAPUT XLII.

De POZAHUALIZPATLI *tertia.*

Radices profert surculosas, et inde caules volubiles, et subalbescentes, ac refertos per intervalla floribus e candido inclinantibus in luteum, oblongisque, ac foliis Amygdali, aliquantò latioribus. Medetur frigori, dolori, ac praeter naturam tumoribus, quamcumque partem obsederint. Amara est, ac nonnihil calens. Nascitur in collibus, saxosisque locis calidarum regionum *Quauhtlanensium.*

CAPUT XLIII.

De PETZICATL, *seu Herba laevis seminis.*

Ubique nascitur, et edulis est, folia ferens Limonis, fibratam radicem, ac flores toto caulium discursu pilosos, prodeuntesque circa foliorum exortum, rotundos, ternos, quaternosve, et fulvi coloris.

CAPUT XLIV.

De PEZOPATLI, *seu medicina Pezotl.*

Congener videtur *Tepopol*, de qua paulò ante sumus locuti; radici innixa fibratae, e qua proferuntur caules geniculis intercepti, et in eis folia Mori, serrata, verùm minora, floresque in summis cauliculis terni, et candentes. Calida, siccaque ordine tertio constat natura, ac tenuibus partibus. Jus decocti radicum infusum medetur satietati. Nascitur montosis locis *Papaloticpacensibus.*

CAPUT XLV.

De PAHOA, *seu Arbore Pahuatlanensi.*

Arbor est magna, comataque, folia proferens lata, et firma, fructum verò mediocrium cucurbitarum magnitudine, ceteris *Ahoacatl* similem, eademque natura, sed copiosiore, et gratiore callo. Sunt inter Mexicenses, qui vocent *Ahoacatlhoei.*

CAPUL XLVI.

De POTOMATLI *Mecatlanensi.*

Musci formam praefert, et croci colorem, frigidamque, et humentem naturam, saporem verò, ac odorem nullum. Nascitur in saxis, et inde vitalem sibi exhaurit humorem. Confert patientibus defectionem, ac cordis dolorem sedat.

CAPUT XLVII.

De TLALPOYOMATLI.

Radicibus haeret tenuibus, et parvis, unde profert caules, et in eis folia longa, et angusta, Salviae similia, altera parte viridia, altera verò subalbescentia, minùs tamen lata. Nec quidquam adhuc de ea Herba memoria dignum accepi.

CAPUT XLVIII.

De POYOMAXOCHITL.

Radices, foliaque fert similia illis *Coatzontecoxochitl*, majora tamen, flores etiam similes, sed candidos, et pallentes circa extrema, neque dissimiles illis *Zacalloxochitl.* Radix frigefacit, humectatque, atque ita sapore, et odore insigni caret. Ad species *Coatzontecoxochitl* pertinere videtur. Nascitur in calidis *Xonotlae.*

CAPUT XLIX.

De PETZMA, *seu manu laevi.*

Radicem crassam, et fibratam fundit, et ex ea caules tenues, teretes, et purpureos, refertos longis, serratis, angustis, et Filici similibus foliis, et quadantenus avium pennas imitantibus. Vis est frigida, siccaque, atque adstringens; et ideo ad compescendas dysenterias radix in farinam reda-

cta ex aqua solet exhiberi. Flore caret, et ad Filicum genus videtur pertinere, quas imitatur forma, et viribus. Nascitur in calidis locis.

CAPUT L.

De PAPALOXIHUITL, *seu Herba Papilionis.*

Radici insistit fibratae, ex qua fundit caules purpurascentes, hispidos, cavos, quadratos, et nodis interstinctos, necnon cirrhis quibusdam juxta exortum ramorum, folia circa cuspidem velut abscissa, lunataque, aut falcata figura, obrotunda, tenuia, et mollia, similiaque alis Papilionum, unde invenit nomen. Radices, foliaque olent cucumeres, et eadem videntur quoque constare natura. Ulceribus medetur, labiorum inflammationem mitigat, et carnem superexcrescentem cohibet. Nascuntur initio folia inter sese cohaerentia, compactaque velut in vaginam, auricularum forma, ac tandem librorum modo panduntur. Nascitur *Quauhchinanci.* Est et alia Planta eadem nomenclatura ob florum figuram Papilionibus haud dissimilium, radice rotunda, fibrata, ceparum forma, unde prodeunt caules longi, tenues, et rubescentes, porraceis foliis, flore luteo, sed punctis rubris distincto, et qua diximus, forma, fructuque, ubi semen clauditur, oblongo. Narcissi, ut puto, species est; frigida enim, glutinosaque praeter jam dicta constat natura: floris tamen apud Indos solummodo est usus. Sunt qui vocent *Papaloxochitl*

CAPUT LI.

De PAPALOQUAHUITL, *seu Arbore Papilionis.*

Arbuscula est stipites fundens subalbidos, et hirsutos inferna parte, flores in summis caulibus in umbellam compositos, oblongos, pilosos, et pallentes, et folia Mali Medicae, sed obrotundiora, minoraque, et inferna parte obducta lanugine, et subalbida. Folia redacta in farinam medentur recentibus plagis, eorumque lanugo sanguinis fluxum coërcet. Nascitur in montibus frigidarum regionum *Atlapulci.* Folia sunt odora gustu, adstringentiaque, necnon exsiccantia, atque calefacientia.

CAPUT LII.

De altera PAPALOQUAHUITL.

Offendi apud *Atataccenses*, et *Ocuitucenses* Fruticem angulosis, vitigineisve foliis, similibus illis *Tetzapatli*, sed odoris, luteisque, et comantibus floribus. Calida constat, siccaque natura, et subtilibus partibus.

CAPUT LIII.

De PHELLANDRIO *Tetzcoquano.*

Herba est Phellandrio Pliniano omnino similis forma, sed odore gravi, nonnihil amaro, calidaque, et sicca or-

dine secundo temperie. Nascitur in montibus *Tetzcoquanis*, unde fecimus illi cognomen ; nec quidquam aliud memoria dignum de ea ab incolis accepimus ; quamobrem non curavimus depingendam.

CAPUT LIV.

De PARADISEA *Tetzcoquana.*

Frutex est hominis altitudine, undiquaque exspansus, foliis Olivae, supernè viridibus, infernè verò subalbescentibus, unde inditum est nomen, patrio enim erat destituta, est siquidem hac in re Arbori, quam nostri paradisi vocant, persimilis, Plinius verò, ut quidam conjiciunt, Barbam jovis. Caules sunt teretes, laevesque, folia bina per intervalla, aliis duobus longè minoribus ab eodem nodo exorientibus. Sapor est adstringens; frigidaque, et sicca temperies. Nascitur *Tetzcoqui*, unde cognomen. Ad species *Michpatli* videtur pertinere.

CAPUT LV.

De POZOLXOCHITL, *seu Flore decocti Mayzii.*

Volubilis genus est Mali Medicae foliis, sed mollioribus, flore ex albo rubescente, e quinque mucronatis foliolis concinnato, luteoque umbilico, ac pediculis longis, quibus appensus, et coacervatus efficit comam. Nascitur imbrium tempore juxta montes *Tetzcocanos*.

CAPUT LVI.

De POZOLXOCHITL *Ocoïtucensi.*

Vidimus apud *Ocoïtucenses* Herbam ab indigenis Pozolxochitl vocatam, foetidam, et de qua nihil accepi, quod spectet ad Medicinam, sed floribus extra cyaneis, intra verò luteis, orbicularibusque, et ciceris magnitudine, racematim dependentibus insignem; quorum gratia ejus duximus meminisse.

CAPUT LVII.

De POZOLXIHUITL, *seu Herba Mayzii decocti.*

Radicibus insistit surculosis, et intus candentibus, unde profert caules, et in eis folia infernè hirsuta, et subalbescentia, et flores candentes. Insigni sapore, et odore caret, frigidaque, humida, et aliquantisper glutinosa natura praedita est. Pulvis foliorum medetur ulceribus antiquis. Nascitur in calidis, campestribusque *Tohalanicis.*

CAPUT LVIII.

De PEPETLACHIQUIHUITL.

Pepetlachiquihuitl, quam alii *Tlacozazalic* vocant, Arbor est candida, inconditaque, foliis asperis, Ocymo similibus, sed majoribus, infernè subalbescentibus, hispidis, pinguibus, et serratis. Tingit aquam, ubi radix ejus aliquandiu

maduerit, rubeo colore, sistitque dysenterias, frigefacit, siccatque, et adstringit, non sine quadam amaritudine, rubea est, et paululùm glutinosa. Sunt, qui vocent *Pepetlachiquiuhytzin.* Nascitur in calidis *Mayanalani*, ubi affirmant mederi punctis illitam ex aqua, sed maximo decepti errore, ut quibus persuasum sit ad curationem ejus morbi attinere, ei vix caeptae naturae vacuationi statim obsistere.

CAPUT LIX.

De PEPETLACHIQUIHUITL *altera.*

Radici innititur fibratae PEPETLACHIQUIHUITL *altera*, quam alii etiam *Tlacozazalic* vocant, unde caules prodeunt, et in eis folia crenata, obrotunda, et Ocymi magnitudine, flores in summis caulibus lutei, ac velut coacervati. Radices sunt odoratae gustu, acres, calidaeque, et siccae tertio ferè ordine, resinosae, glutinosaeque. Diarrhoeas cohibent, aliaque praestant auxilia congruentia praedictae temperiei, quae recensere modò non est opus.

CAPUT LX.

De PACOXIHUITL.

Radicem fundit lignosam, folia Amygdali, florem candentem, et fructum acinis similem. Herba est paululùm amara, et secundo calefaciens ordine. Folia tusa, ac resoluta ex

aqua dimidii pugilli mensura, epotaque enixarum ventrem dolentium torminibus medetur. Nascitur *Mayanalani.*

CAPUT LXI.

De PURPUREA *Herba.*

Offendi non procul ab Aetna Mexicana, monte nempe praecelso, horrenda fumi nubila interdum evomente, et ab indigenis vocato *Popocatepetl*, seu *monte fumante*, Herbam quamdam edulem, Lactucae foliis, sed majoribus, facie altera purpurascentibus, quali etiam colore est radix, caulesque, unde indidimus illi nomen, gustu odoram, et nonnihil amaram, calidamque, et siccam tertio ferè ordine, ex qua temperie ceteras facultates liceat venari.

CAPUT LXII.

De PIAZTLACOTL *Tacapichtlensi.*

Herba est radicibus insistens fibris similibus, e quibus fundit caules teretes, fulvos, medulla lenta plenos, ac quinque cubitos longos, et in eis folia vitiginea, serrata, flores in summis caulibus candentes, et in umbellam compositos. Calida est, siccaque ordine quarto, gustu acris, et partium tenuium cum quadam lubricitate. Lenit pectus admota emplastri more, et haec est facultas, quam ex Indorum narratione intellexi, etsi permultas alias, easdemque salu-

ti conferentissimas quivis ex praedictis facilè conjiciat. Nascitur saxosis locis, collibusque calidarum regionum. Adeoque similis est Herbae, quam ego Asarum *Mechoacanicum* voco, *Mechoacanenses* verò *Curítzeti*, seu *auram*, a foliorum, quam habet cum pedibus ejus avis, similitudine, ut eadem, aut illi saltem congener judicari possit; cujus gratia ejus descriptionem fortassis non incommodè illa sequetur.

CAPUT LXIII.

De ASARO Mechoacanico, seu Curítzeti.

Libuit vocare Asarum *Mechoacanicum* hanc Herbam, quam *Mechoacanenses Curítzeti* vocant, alii verò *Aphátzipuntzumeti*, aut *Aphátzisirangua*, seu *odorum oculum* ob foliorum figuram, et prolixarum radicum odorem impensè suavem. Cubitalis est, radices multas, tenuesque, et fibris similes fundens, Hellebori albi persimiles, caules laeves, lentos, teretes, ac graciles, folia tenuia, mediocria, et vitigineis proxima, sinuosa, serrataque, supernè virentia, ac squallentia infernè, flores luteos, exiles, et comantes, unde generatur semen fuscum, et quamminimum. Radix, quae sola (quod adhuc noverim) in medicamenta venit, calida est, et sicca ordine tertio, et partium subtilium, suavissimo moschi odore, ac sapore acri. Pulvis ejus ex aqua, vino, Buglossive, aut Melissoboti succo devoratus sex obolorum

pondere iliacos dolores sanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viscerum temperiem frigidam tollit, satietati medetur, obstructiones aperit, lapides, et quidquid renum, vesicaeque obstruit meatus, emundat; menstrua, urinamque provocat, utero confert, venenatis potionibus adversatur, flatum discutit, ac vires restaurat. Jus decocti, succusve idem praestat, necnon pulvis addito melle, aut saccharo in confectiones, quas linctaria vocant, conformatus. Quin radix hujus Herbae adjuncta *Zazamacae* aequalibus ponderibus drachmae unius humores crassos, et lentos vacuat, flatum generantes, et gallicam luem efficientes. Nascitur in frigidis, ac montosis provinciae *Mechoacanensis*, dignissima ob jucundissimum radicum odorem, quem, cùm primùm naribus admoventur, spirant, ut transferatur ad Hispanos, adeoque ad reliquas Orbis plagas paulò gelidiores. Ajunt indigenae febribus magnopere adversari, quod evenire poterit aut rigoribus sedatis, aut pulsis aliqua parte humoribus. Sunt, qui *Tzipahtziti*, et *Tiripeti* vocent.

CAPUT LXIV.

De altera PIAZTLACOTL *Quauhquechullae.*

Radicibus insistit surculosis, unde funduntur caules, et in eis folia vocatae *Tenamaznanapaloae* similia, minora tamen,

magis acuminata, serrataque. Frigida est radix, et dysenterias, ut ferunt, mirè coërcet.

CAPUT LXV.

De POCHOTL, *seu Tlatlauhqui.*

Arbor est fuscos stipites proferens, folia Ocymi, flores candentes, et foliis longis, et angustis concinnatos, prodeuntibus e calyculis oblongis, glandibus haud disparibus, quae folia sunt circa finem similia filis bombycinis, pulli coloris. Succus radicis utilis est febrientibus, frigida enim constat natura, humidaque. Nascitur in calidis *Iztotolani.*

CAPUT LXVI.

De PAPÁYA.

Arbor est mediocris magnitudinis, foliis magnis, ficulneis, multis cuspidibus insignibus, fructu oblongo, magnoque, gustus quibusdam grati, sed parùm commendati nutrimenti. Hic lacte manat, antequam maturescat, impetigini, ac lichenibus utili, succoque, qui jam maturi dolorem ventris sedet. Nascitur ea Arbos apud *Haitinam* Insulam, ubi est longè frequentior, etsi eam offenderim quoque apud *Yauhtepecenses*, ubi eam curavimus describendam, atque depingendam.

CAPUT LXVII.

De POPOTLI, *seu scopis.*

Species est Gnaphalii, peregrina, flore candente, spicato, et in pappos demum abeunte. Herba est hirsuta tota, utilis diarrhoeis, ulceribusque. Frigida, atque salivosa constans natura, et nonnihil adstringenti. Provenit juxta Aetnam.

CAPUT LXVIII.

De PACXOCHITL *Tanguitlanensi.*

Radices profert breves, fibratasque, et minimi digiti crassitudine, unde profert caules, et in eis folia Salicis, longa, et angusta, floresque coccineos, et modicos. Radices sunt amarae, nonnihil acres, et glutinosae, dicunturque mederi tenesmo, atque defluxionibus alvi a frigore ortis, si tritae, et resolutae ex aqua quatuor drachmarum pondere bibantur. Calida constat, siccaque ordine tertio natura. Nascitur in frigidis collibus, planisque locis *Mistecae* superioris. Eadem videtur, aut congener *Totoncaxihuitl* fibratae. Provenit etiam *Tepexici*, ubi *Cacalaxochitl* vocant, ajuntque trium drachmarum pondere devoratam, aut infusam inflationi ventris mederi, et evocare sudorem.

CAPUT LXIX.

De PACAMOTLI.

Radicem fundit Herba haec transversam, pilosamque, fibratam, et ignis fomiti similem, unde profert caulem unicum, et unico ornatum folio, alterum verò, quo florem, binos prolixum dodrantes: folium est infernè hirsutum, subalbidumque, et Verbasco simile, spithamae amplitudine, et quadantenus *Ezmaitl*, Ficusve formam referens, flores virentes, in comam compositi, oblongique, et vasculorum figura. Initio dulcis sentitur, et ambaris odore, deinde verò amara, et nonnihil urens guttur, calidaque ordine tertio. Ajunt illitam febribus mederi; verùm qui id fieri possit, alii judicent. Nascitur in collibus frigidis, et juxta fluminum ripas, et loca coenosa provinciae *Tanguitlanensis.*

CAPUT LXX.

De POZTEQUIZPATLI Tepozculullensi.

Radicem agit crassiusculam, et brevem, folia verò Alsines, longiuscula, angusta, subalbida, hispidaque, et multis distincta interveniis, flores candentes, et parvos, Octobri erumpentes. Radix est frigida, sicca, et adstringens. Jus decocti ejus confert contusis casu, ictuve membris. Nascitur in frigidis locis, sive edita sint, sive humilia.

CAPUT LXXI.

De POZAHUALIZPATLI Tepuzculullae.

Radicem fundit rotundam, candentem, succo plenam, membrana involutam, translucidam, et nucis parvae magnitudine, unde oriuntur caules duos dodrantes prolixi, teretesque, et in eis Cynosorchis folia, ac semen suprema parte pallens, longiusculumque, velut Foeniculi, aut Ferulae. Radix est amara, lubricaque, et sapit pepones amaros. Tumoribus praeter naturam dicitur mederi scarificatis applicata radix. Nascitur in frigidis, humidisque, et campestribus locis.

CAPUT LXXII.

De altera POZAHUALIZPATLI Tepuzculullae.

Caules fundit quatuor dodrantes longos, et in eis folia Leguminis, subalbida, parva, et hirsuta, ac flores parvos, purpureosque, et in spicas compositos. Radix laevigata, et semunciae pondere epota medetur ictericis. Dulcis est, ac secundo ordine, cùm plurimùm, calida. Nascitur in frigidis *Tepuzculullae Mistecae* superioris.

CAPUT LXXIII.

De tertia POZAHUALIZPATLI *Mistecae superioris.*

Radicibus adhaeret capillis similibus, unde profert caules teretes, et in eis folia Tragorigani, serrata. Frigida, et humenti temperie constat, et sapore ferè nullo. Medetur tumoribus praeter naturam illita, unde nomen; syncopi verò folia resoluta ex aqua, et potata ex succo *Metl* semunciae pondere. Nascitur in calidis *Mistecae* superioris juxta fluviorum humentia loca.

CAPUT LXXIV.

De PITAHAYA *Tepexicensi.*

Radicem fert obrotundam, renis suilli figura, ex qua profert caules striatos, spiniferos per intervalla, teretes, et tenues, et in eis Tunae flores, ad cujus species referenda est. Radix, quae succo affluit, arenosa est, et odoris insignis expers. Ajunt mederi inflationi ventris infusam, hydropique: sed qui id fiat, nisi proprietate quadam, nescio.

CAPUT LXXV.

De PINAHUIZPATLI *Tepexicensi, seu erubescente medicina.*

Frutex est rutaceis constans foliis, quaternis, quinisve per intervalla, floribus coccineis, stellatis, radice prolixa,

El Pinahuizpatli es un arbusto q.e tiene las hojas de la ruda, distribuidas à trechos de quatro en quatro, ó de cinco en cinco; las flores nacares y estrelladas; la raiz larga, del grueso de un dedo, parda, y la corteza, como la del alcornoque, la q.e reducida á polvo, y tomando el peso de media onza, dicen q.e purga el cuerpo, restituie las apetencias perdidas, cura las ulceras galicas, y la sordera. Parece q.e consta de un calor templado, y de naturaleza desecante y astringente; por lo qual es necesario q.e evacue, ó por cierta propiedad oculta, ó por compresion. Nace en los lugares calien

ó templados de Tilanco, junto a los collados, ó á la subida de ellos. Los de Citlaltepec, entre quienes tambien se da, la llaman Ahuaton, y algunos Nacazpatli.

digitalis crassitudinis, fulvi, suberneique corticis: quam redactam in farinam, ac semunciae devoratam pondere ajunt expurgare corpus, appetentiam semimortuam restituere, ulceribus morbi gallici, et surditati devoratam mederi. Temperato videtur pollere calore, exsiccantique, et adstringenti natura; quamobrem vacuare opus est aut proprietate quadam, aut compressione. Nascitur in calidis, temperatisve *Tilanci* locis juxta colles, et acclivia eorum loca. *Citlaltepecenses*, apud quos etiam nascitur, *Ahuaton* vocant; nec desunt, qui *Nacazpatli*.

CAPUT LXXVI.

De POZAHUIZPATLI quarta Mistecae superioris.

Herbula est volubilis, folia ferens Aristolochiae longae, cujus videtur species, et flores purpureos. Calida, siccaque constat natura, et nonnihil acri. Maturat, discutitque praeter naturam tumores tusa, atque applicata; ajuntque *Mechoacanenses*, apud quos nascitur, diarrhoeis mederi. Nascitur temperatis locis juxta flumina.

La anterior es una tercera especie: la quarta, tambien de la Misteca alta, es una yerbilla flexible, que da las hojas de la Aristoloquia larga, cuia especie parece, y flores encarnadas. Naturaleza cálida, seca, y algo acre. Molida, madura y disuelve los tumores preternaturales, y dicen los de Michoacan, entre quienes nace, que cura las diarreas. Se dá en lugares templados, junto á los rios.

CAPUT LXXVII.

De POZAHUIZPATLI quinta Mistecae superioris.

Curat et hujus radix tumores, qui praeter naturam sunt, furunculosque bibita unciae unius pondere, aut applicata, ac

dolores sedat; frigida enim, humidaque constat natura, et insipido sapore; profert verò caules teretes, brevesque, et in eis obrotunda folia, terna, et Loto urbanae similia, ac parva, floresque modicos, et coccineos. Provenit apud superiorem *Mistecam* in calidis, et humentibus fluminum ripis.

CAPUT LXXVIII.

De PALANCAPATLI *Mistecae superioris.*

Radicem profert crassam, longamque, et sensim gracilescentem, unde profert ramos multos, tenues, teretesque, et in eis folia multa, et exilia. Ajunt lac ejus, quod quarto gradu calefacit, uritque, mederi lichenibus, et antiquis ulceribus opitulari, necnon eruptionibus gallica infectis lue. Radicem jam arescentem degustavi, et quamquam amara sit, tanti caloris sensum non est visa praebere. Nascitur in collibus frigidis *Mistecae* superioris.

El Palancapatli de la Misteca alta, da una raiz gruesa, larga, y sensiblemte. graciosa, de donde nacen muchos ramos delgados y redondos, y muchas hojas finas. Dicen que su leche, caliente en quarto grado y quemante, cura los empeines, y llagas antiguas, y que tambien es conducente para las erupciones de la infeccion venerea. Yo probe la raiz ya seca, y aunque amarga, no me parecio que producia tan grande sensacion de calor como le atribuen. Nace en los parages frios de la Misteca alta.

CAPUT LXXIX.

De POZTECPATLI *Huaxacensi.*

Radices profert Herba haec fibris tenuibus similes, et ex eis caules lignosos, et fuscos, refertos foliolis Rutae candidis, pusillis, convolutis, ac Arborum erumpentibus gemmis similibus, quae toto anno servat. Nasturtium indistincta similitudine sapiunt caules, et folia; calidaque, et sicca

El Poztecpatli es una yerba de raizes semejantes á delgadas fibras, y de ellas salen los tallos leños y pardos, llenos de hojitas blancas, como las de la ruda, pequeñas, y enroscadas al modo de los botones de los arboles, quando rebientan, las que conserva todo el año. Los tallos y hojas, imitan indistintamte. al mastuerzo, y su naturaleza es calida y seca en el orden quarto. Las hojas molidas, y tomado el pou de una Dracma, sirven de socorro á los nervios y tendones, ó flojos, ó convulsos, con tal q. esta novedad traia provenido de causa frigida y humeda, y restituien el

el movimiento, como la experiencia lo tiene muchas veces acreditado. Nace entre las peñas y fragosidad de los montes en la provincia de Oaxaca.

ordine quarto natura constant. Eadem tusa, et drachmae unius mensura devorata succurrunt nervis, tendinibusque aut resolutis, aut convulsis, modò a frigida, humidaque evenerit causa, ac amissum restituunt motum; quod est permultis cognitum experimentis. Nascitur saxosis locis, et asperis montium fragminibus regionis *Huaxacensis*.

CAPUT LXXX.

De POZTECPATLI *Tlilancensi.*

Herba est insistens radici extra viridi, sed alba tectae membrana, intra verò candenti, cucurbitae parvae simili, frigidaeque, et humentis naturae non sine quadam lancinatione, unde profert caules volubiles, tenuesque, et in eis Vitis albae folia cum quibusdam capreolis, et florem, aut fructum nullum. Radix resoluta ex aqua, instillataque aurium morbis e calore profectis confert. Nascitur in frigidis, planisque, et humectis agri *Tlilancensis* locis.

El Poztecpatli es una yerba, que se levanta sobre una raiz; verde por fuera, pero cubierta de una membrana alba, y por dentro blanca, semejante á una pequeña calabacita, y de naturaleza fresca y humeda, no sin alguna punzacion, de donde nacen los tallos flexibles y delgados, y en ellos las hojas de la Vid blanca, sin fruto, ni flor. Disuelta la raiz en agua, y destilada, conduce para las enfermedades de los oidos que provienen de calor. Nace en los lugares frios, llanos y humedos del campo de Tlilanco.

CAPUT LXXXI.

De POZONALPATLI *Tlilancensi.*

Radici insistit fibratae, unde profert caules tenues, teretesque, subalbidos, et hirsutos, et in his folia Origani, serrata, et cyaneum florem. Frigida, siccaque videtur radix constare natura. Medetur syncopi, et ventriculi calori suc-

cus foliorum aquae immistus, et semunciae mensura epotatus. Nascitur in frigidis quibusque locis agri *Tlilancensis*, qui est *Mistecae* superioris.

CAPUT LXXXII.

De PALXOCHITL *Tlilancensi.*

Radici innititur fibratae, et inde fundit caules quatuor spithamas longos, teretes, laevesque, et ornatos foliis per intervalla binis, longis, angustis, et Olivae similibus, quamquam minoribus, non sine quibusdam aliis parvulis, et ab eodem exortu prodeuntibus, coccineosque, et longos flores. Radix est amara, calidaque, et sicca ordine tertio. Duarum drachmarum pondere ex aqua resoluta, atque devorata convulsioni, atque resolutioni nervorum fert opem, et amissum motum restituit. Nascitur in frigidis quibusque locis regionis *Tlilancensis*.

El Palxochitl, nace de una raiz fibrosa, y despues hechas unos tallos de quatro palmos de altura, redondos, delgados y adornados à trechos de hojas de dos en dos, largas, angostas, y semejantes à las del olivo, aunque menores, no sin otras pequeñas, y que tienen el mismo nacimiento: las flores amarillas y largas. La raiz es amarga, calida y seca en el orden tercero. Tomando en agua el peso de dos Dracmas, sirve de auxilio para la resolucion de nervios, y restituie el movimiento perdido. Nace en algunos lugares frios de Tilango.

CAPUT LXXXIII.

De PIPILOLXOCHITL, *seu Flore pendenti.*

Herba est radicibus adhaerens fibrarum instar, unde prodeunt caules rubei, ornati foliis longis, et angustis, sed obrotundis circa exortum, et per intervalla binis, ac floribus ab ipsa foliorum origine nascentibus utrinque quaternis, oblongorum vasculorum figura, coccineisque, et toto caulis procursu comantibus. Floris tantùm ajunt praestare usum,

El Pipilolxochitl es una yerba que se une à raizes, como las fibras, de donde nacen los tallos encarnados, adornados de hojas largas y angostas, pero redondas àcia su nacimiento, y distribuidas à trechos de dos en dos: las flores tienen el mismo origen que las hojas, y caminan por ambos lados de quatro en quatro, frondosas à lo largo del tallo, y de color amarillo, guardando la figura de unos vasitos oblongos. De las flores solamente dicen que hacen uso, y que es otra diferencia de Nicoxochitl, del que trataremos en su lugar; pero parece que es diverso en el color de las flores, pues aquel las tiene ceruleas.

alteramque esse *Xicoxochitl* differentiam, de qua suo loco dicetur; sed ab ea distare videtur colore florum, qui illis cyaneus est.

CAPUT LXXXIV.

De PHACAN.

Herba est radici insistens fibratae, e qua eduntur caules volubiles, tenuesque, et in postremis ramorum flagellis terna folia Phaseolorum figura. Brassicae odore constat, et sapore amaro, subdulcique. Jus decocti ejus exhibetur enixis eventu miro. Nascitur in calidis, planisque *Huacanae* locis.

El Phacan es una yerba q.e se levanta de raiz fibrosa, y de ella los tallos flexibles y delgados, con tres hojas á manera de guisantes en las puntas de los ramos. Tiene el olor de la berza, ó col, y un sabor amargo, y medio dulce. El cocimiento se administra con maravilloso efecto á las paridas. Nace en los parages calidos y llanos de la Huacama.

CAPUT LXXXV.

De PUSTENGUA.

Herbula est crassiuscula, brevique firmata radice, ex qua oriuntur caules rubei, et in eis folia oblonga, parvaque, et Majoranae similia; quorum pulvis ulceribus dicitur mederi. Nascitur in frigidis *Pazcuari.*

CAPUT LXXXVI.

De PAMERI.

Pameri, seu *medicina sedans dolorem*, Herba est radici insistens surculosae, ex qua prodeunt caules, et in eis folia Lini, per intervalla quaterna, longiuscula, et angusta, et in postremis ramis flosculi lutei, et in purpureum desinentes

El Pameri, ó medicina que aplaca el dolor es una yerba de raiz con surquillos, de la que nacen los tallos, y en ellos unas hojas como las del lino, distribuidas de quatro en quatro, largillas y angostas, y en la punta de los ramos unas florecitas espinosas, amarillas y q.e declinan á encarnadas. El xugo de la raiz se dice que cura la inflamacion de ojos. Nace en los parages frios de Pazcuaro, Provincia de Michoacan.

colorem, spiniferique. Succus radicis dicitur mederi inflammatis oculis. Nascitur in frigidis *Pazcuari* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXXXVII.

De PHUGUEGUENI, *aut Phuengueni, seu Ferula concava.*

Radicem mittit raphano similem forma, atque magnitudine, ex qua quaterni, quinive caules prodeunt, quinque prolixi cubitos, spiniferique, ac folia terna, Mari forma, et magnitudine ferè similia. Tusa radix, quae frigida est, saporisque, et odoris expers, repellit praeter naturam tumores. Nascitur in temperatis *Tacambari* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXXXVIII.

De PEPONIBUS *Peruinis.*

Nascitur apud Peruinos Peponum genus, quod adhuc patrium servat nomen apud Novos Hispanos, ad quos jamdiu translatum est, foliis Limonis, sed tamen majoribus, stellatis flosculis, circa umbilicum luteis, ac circumcirca purpurascentibus, unde generatur fructus Peponibus nostratibus similis, laevis, rubescens, minor, et utrinque magis acuminatus, molli callo, succo pleno, herbosi coloris, peponis sapore, sed minus grato, frigidaque, velut et nostri, et humida temperie. Vidi eam plantam apud *Quauhnahuacenses*, ubi illam curavi depingendam.

CAPUT LXXXIX.

De PARADISEA *Herba.*

Ita libuit vocare hanc Herbam, quod folia ferat Avis, quam eodem nomine nuncupant, plumis similia in hispidis, fulvisque caulibus, a radicibus ortis fibrarum instar. Amarissima est, calidaque, et sicca ordine tertio. Medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa. Nascitur inter *Chocandiranum*, et *Atapanum* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XC.

De PICIELPATLI.

Fibratis insistit radicibus, unde procedunt folia aspera, serrata, obrotunda, hispida, et infernè subalbida, et *Yxtomio*, ni breviora, latiora, et obrotundiora essent, haud dissimilia, Anchusaeve. Amara est, et calidae naturae. Tusa, et emplastri modo capiti applicata dolorem ejus, et hemicraniam sedat. Nascitur in calidis collibus, humidisque, et flore dicitur carere.

CAPUT XCI.

De PALANCAPATLI *Tototepecensi.*

Arbor est folia ferens magna, cordis figura, supernè virentia, infernè verò lanuginosa, et subalbida, ac flores modicos, candentes, et surculosam radicem. Liquor e praefractis, concissisve germinibus stillans medetur vetustis plagis.

Radix crasso cortice tegitur, qui Stoechada olet, et resinosus est, ac tandem amarus, calentique, et sicca tertio ordine temperie. *Ezpatli* similis est, aut prorsus eadem; nam et sanguinem stipitum incisuris adhaerescentem conspeximus; quamobrem hujus folium *Ezpatli* imagini jam dudum depictae adjiciendum curavimus, ac praeterea nihil.

CAPUT XCII.

De altera PALANCAPATLI Tototepecensi.

Volubilis est radices surculosas fundens, unde ascendunt stipites, qui convolvuntur Arboribus, et in eis folia Mali Medicae, sed aliquantò minora, flores verò candidi, et modici. Plagis vetustis medentur folia conversa in pulverem, conspersaque; frigida enim sunt, et adstringentia. Nascitur in calidis juxta rivos.

CAPUT XCIII.

De QUAUHNOCHTLI, seu Teonochtli, quam Pitacharam Haitini vocant.

Species videtur *Tunae*, Arboribus innascens, saxisque, radicibus fibrarum instar, caulibus pinguibus, trigonis, et spinosis, *Tunae* floribus per caulium intervalla, ac fructu pugni plùs minùs amplitudine, pineae forma, sed squamis longioribus, ex albo rubescentibus, et crasso cortice, intus coc-

cineo: callus est candens, refertus granulis sinapinis, dulcis non sine quodam acore, et succo manans, sed gustu non admodum grato, frigidaque, et humida natura. Nascitur in regionibus calidis, et humentibus locis hujus Novae Hispaniae, adeoque juxta littora Occeani.

CAPUT XCIV.

De POZAHUALIZPATLI *Tualapensi.*

Herba est caules mittens lentos, geniculatos, teretes, et palmitum forma, foliisque ornatos ocyminis. Sapit corianum, calidaque, et sicca tertio ferè ordine natura constat, et subtilibus partibus. Ventri tumenti, et quibuscumque aliis tumoribus tusa medetur, atque applicata. Nascitur in calidis, et saxosis locis, montiumque fragminibus regionis *Tualapensis.*

CAPUT XCV.

De POZAHUALIZPATLI *Tualapensi secunda.*

Arbor est nascens in calidis, planisque, aut editis locis, folia ferens Mali Medicae, subnigra, et flores ex albo rubescentes. Cortex stipitis adstringens, calidusque, et siccus est: quamobrem tumores ventris curat, et diarrhoeis appositus medetur.

CAPUT XCVI.

De PALANCAPATLI *Tgualapensi.*

Arbor est folia Mali Medicae ferens, sed infirmiora, et

flores albos. Frigida, siccaque natura constat, et nonnihil adstringenti. Cortex radicum inspersus medetur ulceribus antiquis, unde nomen. Nascitur in calidis montibus, ac fluminum ripis.

CAPUT XCVII.

De POZAHUALIZPATLI *Tualapensi tertia.*

Arbor est spites mittens subfulvos, ac Mali Medicae folia, quina. Amara nonnihil est, et calidae maturae; jus decocti foliorum, et corticis tumores praeter naturam discutit. Nascitur in calidis collibus.

CAPUT XCVIII.

De POZAHUALIZPATLI *Tualapensi quinta.*

Herba est radicis fibratae, unde fundit caules tenues, et in eis folia rara, Ocymi, sed tamen minora, et flores e candido in luteum vergentes, spondylis similes. Acris est, calidaque, et sicca ordine quarto. Discutit, maturatque, et extergit parvos tumores, et furunculos. Nascitur in calidis, planisque *Tualapensis* regionis locis. Alia missa est ad nos, cùm Mexici ageremus, Herba *Curupenariqua* patrio nomine nuncupata, eadem prorsus forma, cujus liquorem instillatum mirè ajunt morbis oculorum calidis conferre, seu quòd Indi sentiant calida medicamenta morbis oculorum etiam calidis subvenire, sive quia licèt forma similis sit, natura tamen, et viribus est dissimilis; cujus rei ego modò nequeo proferre sententiam.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER DECIMUS SEXTUS,

FRANCISCO HERNANDO,

MEDICO ATQUE HISTORICO

PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,

ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De QUILPOCÓLLI, seu Herba, quae Indici Frumenti more ad alendas Indicas Gallinas decoquitur.

Multos Quilpocólli ab una radice magna, et fibrata profert ramos, sarmentosos, et flocciferos, folia cordis figura, sed hirsuta, mollia, alteraque ex parte albicantia, altera verò rubescentia ex viridi, foliola praeterea alia ex ipso majori foliorum exortu per totos fere ramos prodeuntia, ac flores racematim dependentes, et margaritiferos. Folia sicca, et adstringenti temperie praedita sunt non sine quodam calore; trita folia, radixque, et in laevorem redacta, ac in-

spersa ulcerum putrescentem absumunt carnem, extergunt, et cicatrice obducunt. Nascitur in montibus, ac planis calidarum regionum, qualis est *Quauhnahuacensis.*

CAPUT II.

De QUAUHYACOZAUHQUI, seu Ligno cuspidis luteae.

Herba est magna, surculosis insistens radicibus, unde profert caules subalbidos, teretes, et in eis folia Mori, sed tamen majora, pinguia, et similia Verbasco, subalbidaque, et flores pallentes, et modicos. Frigefacit, et humectat, ac febrem illita exstinguit. Nascitur in calidis *Yacapichtlae* locis.

CAPUT III.

De QUAUHCHIPÍLLIN Chietlae, seu Siliquis sonantibus.

Herba est folia ferens longa, et angusta, Leguminum foliis haud dissimilia, necnon flores, siliquasque. Nec quidquam de ea narrari audivi, quod sit memoratu dignum.

CAPUT IV.

De QUAUHTLATLATZIN, seu Arbore crepitante.

Arbor est magna, foliis Mori, longè tamen amplioribus, et serratis per ambitum, multisque distinctis interveniis, fulvo stipite, fructu orbiculari, ex utraque tamen parte compresso, ac melopeponis instar striato, includenteque

intra se duodecim, aut ampliùs nucleos, candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fusa torquentur, forma, atque magnitudine similes; ex his terni, detracta quadam interiori, ac media membranula, quae solet inducere anxietatem, sesquidrachmam pendentes, humores omnes per superna, atque inferna, sed praecipuè pituitam, ac bilim detrahunt: securum, et felicis succesus medicamentum, mediocriter calidum, et morbis a frigore ortis convenientissimum. Torrefiunt ergo mediocriter, resolvuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Est in hoc fructu mirabile, quod cum jam maturuit, striis aliquot crepantibus dehiscit, rumpiturque tanto impetu, ac sonitu, ut veluti tormento quopiam bellico jactatum quamlongissimè evolet. Nascitur in calidis locis, quibus est admodum familiaris.

CAPUT V.

De TECAMACTLATLATZIN, *seu Planta crepitante in ore.*

Radices fundit Helleboro similes,釋 internè candentes, semen in vasculis triticeis granis similibus contentum, caules quaternos dodrantes longos, quadratos, ac tenues, oblonga folia, ac flores partim luteos, ac partim ex albo rubescentes. Dulcis est radix, glutinosa, ac temperati caloris, aut paululùm frigida. Jus decocti ipsius contusae infusum medetur dysentericis, ulceribusque. Provenit verò *Tlaquiltenanci.*

CAPUT VI.

De QUAXOXOUHQUI, *seu capite virenti.*

Herba est prolixa, spectabilis ob flores purpureos, quos edit coacervatos in comas, orbiculares, et pilosos; folia fert Marrubii, ac radices fibrarum instar. Flores, foliaque odorem gravem spirant, quae aspera sunt. Radix est calefaciens, atque exsiccans ordine secundo, odoraque. Nascitur *Ocuilae.*

CAPUT VII.

De QUAUHYCHTLI *Xantetelcensi.*

Quauhychtli, *seu Planta Metl filis abundans*, Arbuscula est virore exsaturato tincta, et lenta referta medulla, foliis vitigineis, minoribus tamen, et sinuosis, floribus luteis coacervatis in comam, ac triangulari fructu. Liquor ejus est visui clarificando, et sedando oculorum dolori, curandaeque inflammationi, et argematis discutiendis mirabilis. Frigida, siccaque, et glutinosa constat natura, et sapore insigni nullo. Nascitur in calidis *Xantetelci* juxta aquarum fluenta. Id verò nomen sortita est, quoniam quacumque parte frangantur ejus stipites, fila apparent gossypinis similia.

CAPUT VIII.

De QUAUHTYAUHTLI Chietlae.

Arbor est procera, flores fundens similes amygdalinis, et folia frigida natura constantia, et repellentia inflammationes.

CAPUT IX.

De QUAUHALAHOAC, seu Planta humore abundante.

Frutex est folia ferens Urticae, majora tamen, amaro sapore, calidaque, et sicca natura.

CAPUT X.

De QUIMICHTLACOTL, seu virga muris.

Radicibus insistit fibris similibus, unde proferuntur caules, et in eis Urticae nostratis folia, et flores *Yauhtlini*, ex albo rubescentes. Acris est, calidaque, et sicca ordine tertio natura. Succus radicis interficit animalia, quae subeunt aures, alvum cohibet, ac vetustis ulceribus fert opem. Calidiora videntur radice folia.

CAPUT XI.

De QUIMICHTLACOTL altera.

Radices mittit surculosas, caules sex dodrantes longos, folia angusta, et prolixa, ac florem in summo candentem,

pilosum, et abeuntem in pappos. Cortex est amarus, calidusque, et siccus ordine ferè tertio, qui semunciae pondere devoratus appetentiam excitat, initio dulcis est, et Leguminis saporem praeferens, sed procedente tempore sentitur amarus, quo fit, ut febrem exstinguere nequeat, quòd ajunt Indi Medici, nisi aut redundantibus humoribus alicunde vacuatis, aut cocta causa morbum faciente, aut pulsis intermittentium rigoribus, et harum fortassis rerum, eventuumque gratia, genus hoc Medicorum amuson, et imperitum dicere consuevit, medicamenta calidae temperiei evocato calore febres refrigerare, et exstinguere. Nascitur *Tlaquiltenanci.*

CAPUT XII.

De QUIMICHTLACOTL *tertia.*

Crassam fundit, et fibratam radicem, caules laeves, teretes, cinereos, plenos lenta medulla, et nonnihil purpureos, folia Origani, parva, hirsuta, serrata, et odora, quae decocta, et in emplastri formam redacta os coxendicis luxatum restituunt, et in propriam sedem reducunt. Lethifera habetur his, quae in eam incidunt, animalibus.

CAPUT XIII.

De QUIMICHQUILITL, *seu murium Olere.*

Herba est valde virens, foliis Pyri, mollioribus, flori-

bus parvis, ex albo rubescentibus, fructu coccineo, rotundo, parvo, odore gravi, frigidaque, et humida temperie, et febres illita curans. Nascitur in calidis *Ytzocani.*

CAPUT XIV.

De QUAUHXITOMATL, seu Xitomatl montano.

Occurrit nobis apud *Atattacenses* Arbos quaedam Mali Medicae foliis, serratis tamen, fructu rotundo, olearum jam maturescentium purpurearumque colore, et forma, cui tamen nullam vim medicam inesse comperi.

CAPUT XV.

De QUAUHZACAPOLLIN, seu pabulo convoluto montis.

Folia spargit parva, serrata, longiuscula, et angusta, surculosam radicem, longam, et tenuem. Frigida constat, et lubrica natura, ideoque febrientibus medetur. Nascitur in frigidis *Atattaci.*

CAPUT XVI.

De QUEQUEXQUIC glutinosa, seu mordente medicina.

Radici insistit Raphani, frigidae, humidae, atque glutinosae, unde profert caules volubiles, dodrantem prolixos, teretes, tenuesque, folia sagittarum mucronibus similia, mollia, pinguiaque, infernè candicantia, modicosque, et cocci-

neos flores. Radix tusa, ac resoluta ex aqua propinatur adversùs febres, sputum sanguinis, et diarrhoeas. Nascitur *Chiauhtlae Tetzcoquensis*, ubi illam curavimus depingendam.

CAPUT XVII.

De QUEQUEXQUIC.

Herbula est binos dodrantes longa, caules ferens fulvos, ac tenues, folia Origani, serrata tamen, ac minora, flores coccineos, et longiusculos. Frigida, et humida est, et paululùm lubrica. Ustionibus confert; nasciturque *Ocopetlayucae.*

CAPUT XVIII.

De QUEQHEXQUICPATLI, *seu mordaci medicina.*

Radici insistit Raphani, candidae, teneraeque, sed longè crassiori, ex qua fundit caules dodrantales, tenues, et aliquantisper purpurascentes, folia angusta, et longa, ac fructum dactylorum figura in suprema caulium parte, refertum semine fulvo, qui per maturitatem in partes ternas divisus hiat. Radix insipida est, lubrica, et pertinens ad temperiem, aut ad nonnullum frigus cum humiditate conjunctum: verùm partes sortitur quasdam tenues, pilorum modo lancinantes, unde nomen. Propinant Indi Medici radicem tusam, ac resolutam ex aqua enixis, ut membra interna corroborentur, solidenturque, ac passis lassitudinem: quin eamdem

tusam apponunt dorso, coxisque, eisdem in balneum aëreum ducendis, quod genus medicamenti est illis frequentissimum. Nascitur in frigidis, ac planis locis.

CAPUT XIX.

De XIUHQUILITLPITZAHOAC, *seu de Anìr tenuifolia, vel de Olere herbaceo.*

Radicem unicam, surculosam fundit Xiuhquilitl *Herba*, e qua multi prodeunt stipites recti, sex cubitos longi, ac minimum digitum crassi, coloris cinerei, teretes, atque laeves, folia rara, similia Ciceris foliis, flores parvi, ex albo rubescentes, et siliquae acervatim appensae cauli, ascaridibus crassiusculis, vermiculisve similes, plenae semine nigro. Amara nonnihil est, et legumina quadantenus resipiens, acris, calidaque, et sicca secundo ordine natura. Pulvis ejus antiqua ulcera sanat, abluta tamen priùs urina: quo fit, ut *Palancapatli* a multis vocetur. Dolorem, et calorem ingentem capitum puerorum folia contusa, admotaque dicuntur exstinguere, resolutave ex aqua, atque illita; caeruleum fit ex eisdem pigmentum, nuncupatum ab Indis *Tlacehoili*, *Mohuitlive*, tinguntque capillos atro colore. Nascitur sponte sua in calidis regionibus campestribus, montosisque locis; et quamquam in Herbarum genus referatur, duos tamen annos virens, vivaxque persistit. Parandi pigmen-

ti, quod Latini caeruleum vocant, Mexicani verò *Mohuitli*, et *Tlacehuilli*, hic est modus: folia incisa in ahenum, cortinamve ferventis aquae, sed jam ab igne sepositae, tepentisque, aut meliùs (ut ejus rei affirmant periti) frigescentis, neque ignem expertae conjiciuntur: concutiuntur vehementer ructris, ac paulatim aqua infecta trasfunditur in testam, aut dolium, et tandem per foramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid e foliis decessit, permittitur residere. Faex illa pigmentum est; siccatur id sole, et saccó cannabino percolatur, mox efformantur parvae rotulae, quae patinis superpositis carbonibus solidantur, ut recondi tandem queant in annuos usus. Seri quoque apud Hispanos integrum esset, calidioribus nempe regionibus, qualis est Baetica, aut aliae ex his, quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè pulvinatas sparso semine illius Lactucae more, mense quidem Januario, si clemens sit, aut calidum caelum, solumque udum, atque irriguum; sin minùs, Septembri, Octobrive, et tempestivè in liberiores campos, sicut ipsae quoque parvae Lactucae solent, digesto atque transposito, sarritis tamen novellis plantis, vindicatisque a noxiarum herbarum tyrannide, quoties illae nimiùm lasciviere, et tandem evulsis, et accommodatis usui.

CAPUT XX.

De XIUHQUILITLPATLAHOAC, *seu Anìr latifolia.*

Est et alia eodem nomine Planta, quae caeruleo quoque tingit colore, feminarumque denigrat capillos, magnitudine tamen, et forma a praedicta diversa: Frutex siquidem est mediocris magnitudinis, multis insistens radicibus, surculosis, fibratisque, unde plures prodeunt caules cinerei, folia Piperis longi, aliquantò majora, nerveisque discursibus secundùm eorum longitudinem discurrentibus, et flores capillacei candentes. Frigida, et humida constat natura. Parandi pigmenti modus est utrique idem, sed deterior hujus tinctura, atque ideo de satu nihil.

CAPUT XXI.

De QUAUHCIMATL, *seu Cimatl montana.*

Volubilis est radicis magnae, crassaeque, et ex albo rubescentis, ex qua fundit caules subcinereos, squallidosve, folia Ulmi, purpureos flores, Leguminum ferè forma, e quibus fiunt siliquae. Radix in pulverem redacta, et carnibus inspersa leones, canesque necat, aliaque hujusmodi et pecori, et hominibus nocua animalia; quae in hac Nova Hispania passim in agris, et nemoribus versantur. Provenit in calidis *Yacapichtlae* juxta colles, et saxosa loca.

CAPUT XXII.

De QUAUHTOCCIMATL, *seu sude Cimatl.*

Invenimus aliam *Cimatl* speciem in agro *Tepoztlanensi*, cujus radix edulis erat, folia oblonga, et obtusa, ac siliquae parvae, adeo similis *Cimatl*, ut qui eam viderunt, eamdem prorsus esse et forma, et viribus judicaverint.

CAPUT XXIII.

De QUAUHTZICTLI, *seu Arbore Aspalthi.*

Visci species est frigidae, siccaeque, adstringentis, atque glutinosae naturae. Nascitur in Malis Medicis, aliisque Arboribus, fructum ferens olivarum et forma, et magnitudine similem, sed minorem, et oblongum, aut pineis nucibus parem, ac racematim dependentem, folia verò Limonis. Nascitur in calidis regionibus abundanter, et convolvitur Arboribus.

CAPUT XXIV.

De QUAUHXONEQUILIN, *seu Arbore pedis contorti.*

Arbos est magna, folia Mali Medicae ferens, minora tamen, et albidiora, binaque, e binis duobus aliis exorientibus, pennatoque utrinque ramo quodam velut folliculo; quo fit, ut cruciatim omnia videantur inesse: siliquas etiam producit octo uncias longas, ac latas, quaternas, edules,

et quadam refertas lanugine. Cortices, foliave in pulverem redacta ustionibus conferunt.

CAPUT XXV.

De QUAUHXONEQUILIN secunda.

Folia fert Amygdali, sed magna ex parte majora, fructum virentibus amygdalis persimilem, sed orbicularem, et intra se semen includentem, viridemque, et rubeo quodam callo inclusum. Frigida Herba est, atque sicca, et sapore ferè nullo; quamquam nucleus nonnihil amaritudinis praeseferat: quo fit, ut Indi Medici affirment illitum frigori mirum in modum obsistere. Nascitur *Yauhtepeci.*

CAPUT XXVI.

De XONEQUILPATLI.

Frutex est radicibus insistens surculosis, e quibus edit caules fulvos, et in eis folia Salicis, sed tamen minora, et angustiora, flores pallentes, parvos, calyculorum figura. Calida natura tertio gradu constat, sicca, et adstringenti, atque urenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizae sapore, et nullum paene sensum caloris praebens: Epota folia, tusa, ac resoluta ex aqua semunciae mensura articulorum dolores, et quosvis alios a causa frigida ortos mitigant, et eos, qui oriuntur ex tensione, sudores eliciunt,

nervos imbecilles corroborant, et omnibus paene morbis contendunt mederi, qui a frigida causa sint orti. Fortassis idem est cum *Macuilpatli.*

CAPUT XXVII.

De QUAUHCHIPÍLLIN, *seu Chipilli montana.*

Arbor est magna, foliis Amygdali, frigidis, ac glutinosis, floribus parvis, ac candentibus. Tumores praeter naturam dicitur applicata repellere.

CAPUT XXVIII

De QUAUHYCHCATIC *Yacapichtlensi, seu Arbore Gossypii.*

Arbor est parva, amygdalinis foliis, flore amazonicae peltae persimili, parvoque (ubi clauditur semen), et ex albo purpurascente. Saporis insignis expers est, frigidaque, et humida natura; atque ita folia incendio conferunt exstinguendo.

CAPUT XXIX.

De QUAUHCHIQUILICHIN, *seu Ligno Cicadae.*

Radicem fundit Raphani, obrotunda folia, hirsuta, mediocria, rara, et subalbida, caules teretes, quatuor dodrantes longos, luteum florem, et mediocris magnitudinis, siliquas quoque teretes, ac mediocres. Sapit, oletque Legumen, frigefacit, ac nonnihil adstringit. Succus instillatus me-

detur inflammatis oculis. Illud est huic Plantae insigne, atque peculiare, gustatam moschi demum gratissimum relinquere odorem. Est et alia Planta eodem nomine, quam offendimus apud *Acatlicpacenses*, frigida, sicca, atque adstringenti natura constantem, foliis obtusis, oblongisque, siliquis verò locatis velut inter duo folia, quam etiam referunt oculis inflamatis, aut perturbatis mederi, cohibere alvum, repellere inflammationes, ac sedare febres.

CAPUT XXX.

De QUAUHXONACATL, *seu Cepe montana.*

Frutex est id nominis sortitus, quoniam ut primum naribus admovetur, aut gustatur, alliorum, ceparumve odorem spirat. Stipites autem fundit fuscos e radice longa, tenui, et fibrata, Limonis folia, sed majora, et florem rubescentem. Calida ordine secundo natura constat, atque ita referunt illita folia frigus pellere, cuicumque loco sese insinuaverit, laxareque contracta membra, si jure eorumdem decocti calentis abluantur. Provenit calidis *Tlalquiltenanci*.

CAPUT XXXI.

De XONACATL, *seu Ceparum quodam genere.*

Ceparum est species, radice bifida, et mitiore nostratibus natura: cetera paene similis.

CAPUT XXXII.

De XOXONACATIC, *seu Planta Cepis simili.*

Radix est parva, atque surculosa, unde prodeunt caules, et in eis folia Ceparum, sed longè tenuiora, unde nomen; flores in postrema caulium parte ex albo purpurascentes, et oblongi. Floris tantùm, quod adhuc compererim, usum praebet.

CAPUT XXXIII.

De altera XOXONACATIC.

Herba est orbiculari insistens radici, succo mananti, nucis ponticae magnitudine, opertae quibusdam nigris capillamentis, unde proferuntur folia Ceparum foliis similia, verùm breviora, et angustiora, flosculique longi, et lutei, pediculis exilibus appendentes. Binae radices tusae, atque ex aqua devoratae, omnes humores purgant per inferna citra ullam auxietatem, laboremve ullum. Leve, et securum est pharmacum, lenisque operae, ut quod exhiberi soleat senibus, ac natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, jacentibus in lecto, et solita obeuntibus munia, seu virens, seu sicca, sed frequentiùs, et commodiùs sicca. Servatur verò recondita duos, ac, si opus sit, tres integros annos. Adversatur astmati eodem pondere. Calida enim ordine secun-

do natura constat, lubricaque, et guttur nonnihil urens est. Nascitur in frigidis, humectisque locis imbrium tempore.

CAPUT XXXIV.

De QUAUHXOCHITL, seu Arbore florida.

Arbor est magna, angustis foliis, ac dodrantem longis, floribus luteis, longis, ac jucundis visu, siliquis teretibus, mediocribus, ac lanuginoso refertis semine. Sapore, et odore insigni caret, nec quidquam audio de ea memorabile narrari. Describitur tamen ob faciem egregiam, atque jucundum conspectum, velut et aliae permultae, quoties nobis occurrere; neque enim mens est medicamenta tantùm enarrare, sed sylvam, historiamque rerum Naturalium hujus Orbis coacervare, atque contexere, et sub conterraneorum nostrorum, ac praecipuè Philippi Maximi oculos, quidquid in hac nova Hispania emicat, ponere.

CAPUT XXXV.

De QUAUHZAHOATL, seu Arbore saniosa.

Nomen sumsit a foliis quadam velut scabie infectis. Arbor est magna, frequentissima calidis locis, ramos fundens virides, ac rotundos, folia Mali Medicae, minora tamen, et granulis quibusdam, ut dictum est, referta, florem magnum, albumque in corymbos compositum, et visu pul-

chrum, similem quadantenus hyosciamino. Frigida, humentique natura constat, et montosis gaudet, calidis, aridisque.

CAPUT XXXVI.

De QUAUHZOZOLLIN, *seu Arbore Coturnicis.*

Arbor est magna, foliis firmis, mollibus, et amplis, infernè hirsutis, et subalbidis, ac fulvis distinctis interveniis. Frigida, adstringentique constat temperie. Cortex tritus, illitusque febres exstinguit: laevigatus verò, et inspersus curat ulcera. Nascitur in calidis *Temimiltzinci*, et *Ocpayocani.*

CAPUT XXXVII.

De QUAUHTEZONQUILITL, *seu Olere aspero Arboris.*

Arbor est magna, foliis trifidis, stipitibus lenta refertis medulla, similibus illis *Tezonquilitl*, unde sumsit nomen, fructu a nucibus virentibus forma, et sapore parùm distante, initio viridi, ac deinde pallescenti, continentique intra se amygdalum quoddam cum nucleo interdum simplici, interdum verò duplici, dulci, et sapore amygdalis ipsis persimili, oleagina natura, frigida, atque glutinosa. Flos est luteus, modicus, ac vocatae Naphae persimilis: cortex est etiam frigidus, et humens. Hunc ajunt tritum, atque inspersum plagis recentibus, et antiquis mirum in modum opitulari, sib is per singulos dies applicetur. Idem cum foliis

mammarum tumores jam ruptos, et pus vomentes extergit, et curat, opitulaturque inflammationibus, et ad idem ipsa folia efformata in placentulas mandi solent. Nascitur in planis *Xiuhtepecensibus.*

CAPUT XXXVIII.

De TEZONQUILITL.

Herba est similis *Ytzticpatli* temperie, usu, et totius paene Plantae figura, sed foliis quinis, et his ipsis utrinque sinuosis, et radice tenuiore. Nascitur in calidis *Ytzocanis* juxta crepidines, ac saxosa loca.

CAPUT XXXIX.

De TEZONPATLI, *seu medicina simili Tezontli lapidi.*

Radici innititur pyri forma, atque magnitudine, aut paulò ampliore, duritie et colore in rubeum vergenti *Tezontli* lapidem imitante, a quo sumsit nomen. Solet autem haec pendere ab alia tenui, longaque, et simili funiculo, a qua prodeunt caules terni, quaternive, laeves, rotundi, geniculis intercepti, anserina penna paulò crassiores, ac referti per intervalla foliis longis, pinguibusque, et circinatis, interdum verò variis crenati modis, multis distinctis interveniis, ac dorso purpureo. Fructus est similis siliquastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, parvo ac pediculis

appendenti. Radix est amara, gravis odoris, calidaque, et sicca ordine tertio natura; quae obstructiones dicitur aperire, strumis mederi, et putrida ulcera curare, conferre colicae, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarumve fuerit devorata. Folia lacte manant, quod impositum discutit furunculos. Offenditur et alia hujus Herbae species simili radice, et caulibus, sed foliis mollioribus, latioribusque, et minùs numeroso discursu nervorum, infernè hirsutis, ac laevibus supernè, lac etiam stillans, amaroque sapore, et simili temperie. Nascitur montosis *Acolmani* locis.

CAPUT XL.

De TEZONXIHUITL, *seu Herba simili lapidi Tezontli.*

Radici crassae insistit, fibrataeque, unde profert caules serpentes per terram, et in eis folia rara, firma, aspera, mediocria, ac cordis figura. Jus decocti ejus instillatum aurium dolorem levat. Nascitur in frigidis, ac saxosis locis *Taxcallae*, reconditurque radix in annuos usus.

CAPUT XLI.

De TEZONTICTLANOQUILONI, *seu Herba purgante, simili Tezonpatli.*

Herba est duas spithamas longa, caulem proferens al-

bicantem, laevem, et cavum, folia oblonga, serrata, et aspera, et obrotundam radicem, magnam, ac similem *Tezonpatli*, unde nomen, fructum verò *Tlallayotli*, aut siliquastro Indico similem. Radix est amara, urensque guttur, calida, et sicca ordine tertio. Eadem tusa, atque ex aqua devorata trium drachmarum pondere per superna bilim expurgat, et securum pharmacum habetur. Nascitur in calidis collibus.

CAPUT XLII.

De QUAUHTLACHICHINOA, seu Ligno semiusto.

Caulem fundit quadratum, serrata, et oblonga folia, et flores spicatos, et purpureos. Sapore, et odore insigni caret, frigidaque, et humenti natura constat; atque ita jus decocti corticum radicis febres, si sorbeatur, curat. Nascitur apud *Quauhnahuacenses* juxta montium fragmina uda, humentiaque.

CAPUT XLIII.

De altera QUAUHTLACHICHINOA.

Frutex est foliis constans oblongis, asperis, et unguentum olentibus. Frigidae est naturae, ac gingivis nimio humore tumentibus utilis.

CAPUT XLIV.

De QUAUHTLACHICHINOA tertia.

Frutex est foliis Ocymi, circinatis, aut Mali Punici, ornantibus caulem hirsutum, atque subalbidum. Radix Chondrillam nostratem sapore refert, quae frigida paululùm est. Folia quoque frigida sunt, etsi nonnihil amara. Medetur eruptionibus capitum puerorum. Nascitur apud *Ytzocanenses.*

CAPUT XLV.

De QUAUHAHOAYACATL, seu Ligno aquae odoro.

Arbor est magna, folia obrotunda ferens, ac juxta pediculum oblonga, caules cinereos, et siliquas mediocris magnitudinis. Balneo decocti foliorum ejus febres sanari solent. Nascitur in montibus *Quauhnahuacensibus.*

CAPUT XLVI.

De QUAUHTEZOATL, seu Tezhoatl montana.

Arbor est magna, foliis Limonis, minutim tamen serratis, et floribus, stipitibus, ac foliorum interveniis rubescentibus. Cortex radicum duarum drachmarum mensura laevigatus, ac bibitus omnes humores per superna, atque inferna securè dicitur expurgare. Idem coccinei pigmenti usum praestat decoctus donec rubescat aqua, est enim tenax, va-

sisque fictilibus, et dealbatis parietibus pertinaciùs adhaerens.

CAPUT XLVII.

De TEZHOATL, *seu Planta aspera.*

Arbor est Persici magnitudine, ramis sarmentosis, ac lanugine quadam obductis, foliis paene Mali Medicae magnitudine, sed magis acuminatis, supernè virentibus, infernè verò impensè candentibus, lanuginosis, ac nerveis discursibus secundùm longitudinen procedentibus praeter alios exiliores, qui ad latera inclinant, floribus cyaneis, forma, et magnitudine vocatae Naphae similibus, ex quo fructus ceraci acidi magnitudine, cyanei quoque, et edules. Aqua, in quam folia tusa macerata aliquandiu sint, oculis morbidis, atque inflammatis medetur, et leucomati; frigida enim sunt, sicca, acida, et nonnihil adstringentia, Rhusque obsoniorum resipientia, atque adsimilantia. Vermiculos verò coccineo tingentes colore, et *Tunarum* cuidam generi adhaerescentes praeparat, ac perficit. Nascitur *Mactlactlani.* Audio aliam offendi *Ectlactlani* Arborem eadem ferè vi, sed forma aliquantulùm distantem, quam ideo ad me non curavi perferendam.

CAPUT XLVIII.

De altera TEZHOATL.

Folia fert Unedonis, pinguia, ac nullis distincta venis.

Medetur ulceribus, nasciturque apud Aetnam Mexicanam.

CAPUT XLIX.

De TEZHOAXOCHITL, seu Flore Tezhoatl.

Arbor est magna, foliis Mali Medicae, Unedonisve, serratis tamen, floribus ex albo rubescentibus, Mali Medicae forma, ramis, stipitibusque ex fusco purpurascentibus, pediculis quoque, et interveniis purpureis, fructu parvo, rubroque, et prunis simili, esui apto, acido, atque adstringenti, qualia sunt etiam folia. Succus corticum inflammatis oculis medetur. Nascitur montosis, ac temperatis *Ocuituci* locis, ac floret Augusto.

CAPUT L.

De TLALTEZHOATL.

Tlaltezhoatl Herba est per terram repens, radicibus surculosis insistens, ac folia Origani circinata proferens, nerveis discursibus secundùm longitudinem insignia, cujus nullum adhuc usum accepi.

CAPUT LI.

De QUETZALPATLI, seu pennata medicina.

Ita vocant *Atlapulcenses* Linum nostras, ajuntque herbam ex aqua resolutam, atque devoratam egregiè sedare dolores.

CAPUT LII.

De QUAPATLI, *seu medicina montana.*

Quapatli, quam alii *Tlalpatli*, seu *humilem medicinam* vocant, alii verò *Ocpatli*, seu *vini medicamentum*, Frutex est fulvos stipites fundens ex surculosis radicibus, refertos foliis *Mizquitl*, parvis, et tenuibus, et siliquis mediocribus. Cortex est frigidus, siccus, et adstringens, non sine quadam subdulci amaritudine, ruberque, cujus decocti jus infusum dysenteriis medetur, praecipuè si *Chichicpatli* adjungatur; ipse cortex extergit quamoptimè dentes, firmatque, tussim sedat, carnem generat, additusque vino *Metl*, aut cuivis alio liquori, mirabiliter urinam ciet, quod quotidiano experimento comprobatur, inebriandique vim addit vino.

CAPUT LIII.

De QUAPATLI *Herba.*

Herba est humilis, folia Pruni ferens, sed majora, virore diluto tincta, circumcirca caulem. Jus decocti ejus capiti admotum fertur aurium sedare dolorem.

CAPUT LIV.

De QUETZALOCOXOCHITL, *seu Flore Pinus pennato.*

Volubilis est genus, purpureis caulibus, foliis Ocoxo-

Podra ser la yerba llamada del Angel q.e positibamente tiene virtud p.a fermentar el pulque dulce, echandole manojitos de varitas y ojas en el pulque p.a que embriague, y ademas es bueno su cocimiento p.a quitar el empacho y otras enfermedades del higado y es esta yerba sustituto o subsidario de la yerba lupulo, tan cara y preciosa para fermentar la Serveza q.e nos trahen de los Estados Unidos. y ella se encuentra en Sta. Fe' pueblo de los Remedios y los demas alrededores de Mexico,

La rais del Cortomate q.e es una especie de tomatitos amarillos dorados dela familia del tomate y jaltomate q.e prieto [illegible]nado negro. La rais del Cortomate se hacen rebanaditas y con una [illegible] se sacan y se echan al pulque dulce p.a que fortalesca y fermente. lo hay en Santa Fe'

chitl, sed tamen majoribus, atque acinis binis, ac parvis. Medetur febrientibus, et *Ocuilae* nascitur.

CAPUT LV.

De QUÉTZALPÓCHOTL, *seu Pochotl pennata.*

Herba est radici insistens raphani forma, unde profert caules quatuor dodrantes longos, folia saligna, subalbida, et hirsuta, flores *Cacaloxochitl* luteos. Frigida videtur constare, et glutinosa natura. Mista *Yohalxochitl*, et ventri apposita, stomachoque dolorem lenire dicitur a satietate ortum. Nascitur in frigidis *Quauhtlae*. Sunt, qui *Tazoni* vocent.

CAPUT LVI.

De QUAUHTLACHPAHUAZTLI, *seu ligneis scopis.*

Arbos est parva, folia Cerasi ferens, ac fructum acinosum, principio viridem, mox coccineum, purpureumque, et tandem nigrum. Callus est modicus, atque is ipse adstringens, quadantenusque Peruinum vocatum *Molle* sapore referens, intra continens ossiculum candidum cum viridi nucleo. Sapor corticis Arboris valde adstringens est, et odorus, non sine quodam calore, roboransque laxa membra, atque debilia. Nascitur in montibus *Tepoztlanicis*.

CAPUT LVII.

De TLACHPAHOAZQUAHUITL, seu arboreis scopis.

Frutex est tres cubitos longus, foliis oblongis, hirsutis, infernè subalbidis, ac supernè virentibus, floribus candidis, et modicis, et fibrata radice. Jus decocti infusum membrorum palpitationi opitulatur; acris enim est, et calentis naturae.

CAPUT LVIII.

De TLACHPAHOAZPATLI, seu scoparum medicina.

Herba est duos dodrantes longa, radice sensim gracilescente, et fibrata, floribus in caulium procursu orbicularibus, et pallentibus, sed qui cùm hiant, in coccineum evariant colorem, et foliis serratis, Urticae aemulis. Sapore, et odore insigni caret, frigidaque, et lubrica constat natura, curandis recentibus, et vetustis plagis, si folia imponantur, idonea. Nascitur in calidis *Nexpae Totanacapensis* circa loca humentia, sive edita sint, sive plana.

CAPUT LIX.

De QUAUHCHICÁLLOTL, seu montana Acantha.

Species est Acanthae sylvestris, edulis, ad albae fortassis Spinae pertinens differentias. Propinatur ex aqua dissoluta ab Indis adversùs febres.

CAPUT LX.

De QUAUHTLAHOITZITZILXOCHITL, *seu Hoitzitzilxochitl montana.*

Herba est graviter odorata, Marrubii folia ferens, ac coccineos flores, unde nomen. Folia addita illis *Tztaccococtlacotl*, tusaque simul, et imposita furunculos, et pannos, necnon et strumas discutiunt. Nascitur umbrosis, ac montanis locis: *Tztaccococtlacotl* verò saxosis, frigidisque *Xalatlacensibus*.

CAPUT LXI.

De QUAUHTETZMITLXOCHITL, *seu Flore Sedi sylvestris.*

Arbor est foliis Sedi, unde nomen, senis per intervalla, septenisve, stipite rubro, floribus e pallido rubescentibus, per singulos foliorum exortus e longis pediculis dependentibus: quibus floribus jam arescentibus vascula apparent pyris mucronatis, parvisque similia, nigroque referta semine, quod permistum *Tetzoaxochitl*, tusumque ulceribus oris opitulatur, firmat dentes, dysentericis confert, discutit argemata, et lippis stillans liquor medetur. Odora est, resinosa, calida ordine tertio, et adstringenti natura. Septembri floret, ac frigidis saxosis, montosisque in locis, quale est *Tezontepec*, exsultare consuevit.

CAPUT LXII.

De QUAUHXOCHITL, *seu Flore montano.*

Frutex est quatuor spithamas longus, radice constans, ceteraque materie intus lutea, et extra fusca, caulibus multis, valde tenuibus, et scariosis, foliolis minimis, tenuibusque, et serratis, et flore parvo, atque pallenti. Calidus, ac siccus est, et odorus: curare tamen dicitur febres permistus *Tzopelicquahuitl.* Provenit editis locis regionum temperatarum, qualis est *Metztitlanica.*

CAPUT LXIII.

De QUAUHHOIHOÍTZOC, *seu lignea cuspide.*

Arbor est magna, Limonum foliis, edulibus acinis, ternis, quaternisve. Provenit in montium udis, humectisque locis.

CAPUT LXIV.

De QUAUHTÁTAMAL, *seu galla arborea.*

Arbor est magna, Praecoci foliis, fructu nigro, acinoso, edulique, ac grati alimenti. Provenit *Quauhchinanci.*

CAPUT LXV.

De QUAUHCHIQUÁTLI, *seu Noctua montana.*

Herba est cubitalis altitudinis, atque crassitudinis, fo-

liis oblongis, pinguibus, nonnihil hispidis, et infernè subalbidis, Ulmi ferè figura, fulvescentibus caulibus, foliisque ternis, calorem nimium sedare solitis.

CAPUT LXVI.

De QUAPEYOTL, *seu Ligno nitenti.*

Radices fundit similes glandibus, et ex eis multos caulicu-los, sesquidodrantem longos, laeves, ac tenues, folia rara, longa, et tenuia, luteam radicem, opertam nigra membrana, floresque cyaneos, et modicos. Frigida natura constat, unciaeque unius mensura febres dicitur exstinguere.

CAPUT LXVII.

De QUIQUIOTIC, *seu Planta germini simili.*

Quatuor, quinqueve radices fundit tenues, ac digitum longas, folia oblonga, spinifera, et serrata, caules purpureos, teretes, ac per intervalla geniculatos, et longos, folia rara, et in postremis ramis quosdam erinaceos obrotundos. Olet corianum, et calorem ordinis tertii praefert. Radix devorata unciae unius mensura opitulatur febrientibus, causa fortassis alicunde vacuata, aut frigidis, quae commiscentur, partibus.

CAPUT LXVIII.

De QUAUHNEUHXOCHITL, *seu Flore mellis Apum.*

Radices fundit *Coatzontecoxochitl*, caules, foliaque *Tlaolli* culmis similia, minora tamen, luteos flores, ac par-

vos. Frigida constat natura. Floris ejus est praecipuus usus. Nascitur in planis.

CAPUT LXIX.

De QUAUHYZTIXOCHITL, seu Flore unguium Aquilae.

Herba est radicibus insistens fibris similibus, ex quibus fundit caules tenues, quadratos, folia Ari, caeruleos flores, forma Eranthemi, tribus velut capillis exsertis unguium aquilarum similibus, unde sumsit nomen. Odor est gravis, calida temperies, et potissimus usus floris, qui Augusto mense nitet.

CAPUT LXX.

De QUAUHVERÁMBENI, seu glutinosa medicina.

Herba est caules ferens quaternos cubitos longos, tenues, ac teretes, prodeuntes e radice surculosa, et folia rutaceis similia, ex utraque caulis parte disposita. Olet resinam. Jus decocti hujus Herbae, et alterius, quae *Aphátzipuntzúmeti* vocatur, scabiei, cruribus tumentibus maximè confert, ac dolores sedat; per se autem tusa recentibus opitulatur plagis, medeturque tumoribus praeter naturam etiam internis. Nascitur in frigidis *Chocandirani*, et *Tarequati* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXXI.

De CUITZIQUIENDAS, seu Planta Vulpeculae.

Radicem fundit longam, et mediocriter crassam, fibra-

tam, et candentem, caules striatos, tenues, et sex dodrantes longos, folia Mali Medicae, tenuiora, et minora. Arbor est mediocris, cortex fuscus, lignum candens, cor, medullave purpurea, aptissima operibus intestinis, ex qua globuli precarii vocati fiunt. Olet, sapitque Nasturtium; quamobrem Nasturtium sylvestre eam vocant: sed graviùs olet, et Vulpeculam Indicam quadantenus imitatur odore, quod indicat nomen. Pituitae dicitur mederi, et capitis defluxionibus instillatus succus, aut pulvis infusus naribus, ac dolorem ejus tollere, dentiumque; illitis eo lumbis, dorsove ablegantur frigora. Nascitur in calidis, humidisque locis provinciae *Mechoacanensis*, et calida constat, siccaque ordine tertio natura.

CAPUT LXXII.

De QUAUHAMOXTLI, seu Musco Arborum.

Herba est Arboribus innascens, Quercubus praecipuè, locis saxosis, humidisque provenientibus. Propinatur duarum drachmarum pondere his, qui e loco excelso cecidere. Folia sunt praetenuia, nasciturque in temperatis *Tetzcoquensibus.*

CAPUT LXXIII.

De QUAUHMATLALIN, seu Ligno cyaneo.

Frutex est sex cubitos longus, stipites purpureos fundens, teretesque, folia Betonicae altilis, caules stipantia, flores

purpureos in procursu stipitum a medio ferè usque ad summum, vasculorum forma. Nascitur in campestribus *Tetzcoquanis*, nec quisquam de eo medicus narratur usus.

CAPUT LXXIV.

De QUÁLANCÁPATLI, *seu irati hominis medicina.*

Folia saligna profert, caules contortos, teretes, tenuesque. Propinantur folia tusa, atque resoluta ex aqua homini, qui ob iram, aut acceptam injuriam malè habet, unde nomen. Frigida est, humidaque, ac saporis, et odoris prope nullius. Nascitur *Hueitlalpae*.

CAPUT LXXV.

De QUAUHXIUHPEPETZIN, *seu Arbore corticosa.*

Arbor est stipitis cinerei, obrotundis foliis, ac flore, ut ajunt, nullo. Liquor germinum, qui lacti similis est, vetustis ulceribus medetur, cortice tamen contuso, ac desuper ter quotidie applicato; qui est odorus, calidus, siccusque, et adstringens. Provenit *Tepexicensi* solo.

CAPUT LXXVI.

De QUAUHPATÓLLE, *seu Arbore tesserarum.*

Arbor est foliis Sennae vocatae constans, obrotundis, et flore, ut narrant, candido, ac Phaseoli floribus simili, luteoque cortice. Hujus, foliorumque pulvis, qui frigidus est, siccus, et adstringens, nulliusque alterius saporis, medetur

vulneribus inspersus, aut ex aqua illitus. Nascitur temperatis locis *Tepexicensibus Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXVII.

De QUEXILIHUIZPATLI, *seu bubonum medicina.*

Radicem fundit crassam, fibratamque, unde profert stipites volubiles, ac tenues, et in eis folia vitiginea, sed minora, capreolosque. Radix est calida, et sicca ordine circiter tertio, dulcis, et subamara. Ajunt pannos et discutere, et maturare. Nascitur in collibus calentium regionum *Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXVIII.

De QUAUHTLATEXOCHITL, *seu Texochitl montana.*

Herba est radicem agens longam, et crassam, et ex ea caules sesquidodrantem longos, ornatos foliis Ocymi, sed majoribus, et magis acuminatis, ac flore candenti, et magno. Cortex radicis semunciae pondere laevigatus, ac devoratus ex aqua bis die dolorem ventris sedat, et pectus emollit. Est enim acris, amaraque, necnon calida, et sicca ordine ferè quarto, ac pectoris valde amica. Nascitur in calidis collibus *Tonallae Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXIX.

De QUEQUEXQUICPATLI, *seu lancinante medicina.*

Radicem crassam fundit, Batatae vocatae similem, suc-

co manantem, teneramque, frigidam, salivosam, sed tamen nonnihil amaram, et lancinantem, unde nomen, ex qua profert caules teretes, ac tenues, repentes per terram, et in eis folia rara, Ocymi forma, sed rotundiora, et minimè serrata, ac flores coccineos, et modicos. Mederi ajunt ventris doloribus ortis a calore tusam, ac semunciae devoratam pondere bis die, permistis tamen aliquot *Tlaolli* granis. Nascitur juxta aquas, et loca humentia regionum frigidarum *Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXX.

De altera QUEQUEXQUICPATLI *Mistecae inferioris.*

Radicem mittit digitalem, et prolixam, ex qua profert caules quatuor dodrantes longos, et in eis folia *Nextamalxochitl*, sed tamen minora, luteos flores, ac vascula utrinque oblonga, similiaque nucleis olearum, racematim dependentia, ac plena semine. Radix est mordax, amara, lubrica, et in calorem, quantùm conjectare possum, inclinans, et tamen febribus illitam inquiunt mederi. Nascitur in collibus frigidis *Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXXI.

De QUEXILIHUIZPATLI *secunda, seu pannorum medicina.*

Radix est pollicari crassitudine, longaque, unde prodeunt caules spiniferi, et angulosi, et in eis folia Urticae, non minùs spinosa. Radix est frigida, atque humida, et ta-

men ajunt furunculos, aliosque praeter naturam tumores discutere, atque maturare; quod fortassis peragit natura, repellentis medicamenti auxilio. Nascitur in collibus frigidis *Tanguitlanensibus.*

CAPUT LXXXII.

De QUEQUEXQUICPATLI Tanguitlanensi.

Radicem fundit Herba haec rotundam, fibratam, et ex albo pallescentem, ex qua profert duos caules, quatuor dodrantes longos, fusco, et viridi colore variatos, quorum alteri folia appendent Mali Medicae forma, sed acuminata, exiliaque, et septena, nempe terna seorsim juxta medium, et alterutro latere bina, similia unico bifido: alteri flores haerent, quos candidos esse ajunt, fructusque orbiculares, et coccinei. Radix frigida est, atque humens, sed adeo linguam lancinans, ut vix quispiam gustare possit, et manans succo. Ajunt dolori capitis mederi, pituitaeque, et hemicraneae tusam, atque applicatam. Nascitur in saxis frigidarum regionum *Mistecae* superioris. Videtur autem ad Dracunculi species pertinere.

CAPUT LXXXIII.

De QUAUHTZONPATLI Tepexicensi.

Herba est folia Sennae, aut Coluteae fundens, ac luteos flores, modicosque. Frigefacere videtur, etsi nonnullam praeferat amaritudinem. Ajunt contritam, atque infusam tabidis

mederi, aut ex ejus succo podice octies, aut decies digito confricato. Nascitur in frigidis, aut temperatis collibus *Mistecae* inferioris.

CAPUT LXXXIV.

De QUEXIHUILIZPATLI *Tilancensi.*

Herba est nascens in frigidis collibus, sesquidodrantem longa, foliis Hederae, serratis, purpureis floribus, et surculosis radicibus; quae calidae sunt, et siccae gradu tertio, amaraeque, et acris saporis: atque ita pannos applicatae discutiunt, et si saniem concepere, hientque, extergunt, et sanant.

CAPUT LXXXV.

De QUITIHCUQUA.

Quitihcuqua, quae a refricando nomen habet apud *Mechoacanenses*, Herba est surculosae insistens radici, unde mittuntur caules tenues, et in eis folia Amygdali, sed breviora, binaque per intervalla caulis, a quorum exortu bini alii oriuntur ramuli, septenis magna ex parte ornati foliolis. Folia tusa, et applicata tumoribus praeter naturam dicuntur mederi. Nascitur in temperatis *Tacambari.*

CAPUT LXXXVI.

De QUAQUAUHTZIN.

Herba est radicem fundens longam, fibratam, et tenuem, ex qua procedunt caules, initio fusci, ac deinde ci-

nerei, ornati foliis Malvae, angulosis, per intervalla, et circa summum floribus comantibus, albis, pilosisque, et demum in pappos abeuntibus. Cujus adhuc nullam memoratu dignam facultatem accepi. Vocant verò Mexicani *Quaquauhtzin*, quam nos nuncupamus Arbusculam.

CAPUT LXXXVII

De QUAUHCACAOATL, *seu Nuce Iuglande Novae Hispaniae.*

Arbor est Iuglandi Nuci par forma, et magnitudine, verùm minori fructu, durioreque, extra laevi, intra verò firmioribus septis nucleum comprehendente, qui edulis est, ac nostrati persimilis. Nascitur apud *Quauhnahuacenses.* Est et alia Nucis Iuglandis species, fructum ferens majorem, intra, extraque inaequalem, minoremque, et inutiliorem nucleum continentem, quos omnes fructus pictos exhibemus.

CAPUT LXXXVIII.

De QUAUHZAHOATL *Herba.*

Radicem fundit Raphani, sed crassiorem, unde multos fundit caules, quatuor dodrantes longos, et Solani folia: flore, fructu, ac semine dicitur carere. Frigida est, febremque folia tusa, et illita corpori exstinguunt.

CAPUT LXXXIX.

De QUAUHAYOPÁLLI.

Frutex est sex cubitos plùs minùs longus, foliis Betonicae altilis, infirmioribus, et longis, floribus pulchris cyanei

coloris. Nascitur in agro *Tetzcoquensi*, sed nullam ejus facultatem insignem accepi, et ideo delineandam non curavi.

CAPUT XC.

De QUAUHTOLCOPETZIN.

Herba est radici insistens fibratae, unde prodeunt caules ornati per intervalla foliis Olivae, sed minoribus, ac tenuioribus, cum binis aliis minimis prodeuntibus a singulis majorum exortibus, ac floribus, ut ajunt, candidis. Radix adstringit, non sine quodam calore, et gustata olet florem vocatum *Eloxochitl*. Eadem medetur veteribus plagis laevigata, et bis diebus singulis inspersa, si priùs ulcera ex vino calido abluantur. Nascitur in collibus *Tepexicensibus Mistecae* inferioris.

CAPUT XCI.

De QUEXILIHUIZPATLI, *seu bubonum medicina Thualapensi.*

Herbula est radici insistens obrotundae, unde profert folia Graminis, Juncive, ad cujus species fortasse pertinet, et luteos, ut ajunt, flores. Radix sicca est, ac nullius, quod perceperim, aut modici caloris: et tamen ajunt impositam pannorum saniem extergére, ac cicatrice vulnus obducere. Nascitur in montibus frigidis.

CAPUT XCII.

De QUAUHTLACIMATL *Thualapensi.*

Herba est radicis surculosae, unde profert caules volu-

biles, folia Hederae, et flores cyaneos. Adstringens est, frigidaque, aut moderati caloris. Semen retentum dicitur pellere radix drachmarum duarum mensura. Nascitur in calidis, ripisque fluminum.

CAPUT XCIII.

De QUAUHTLACAPOLIN.

Arbor est folia ferens Mali Medicae, sed latiora, et coccineos flores. Calida est ordine secundo. Cortex tritus, illitusque dolores a frigida causa, aut a morbo gallico ortos sedat. Nascitur in calidis collibus.

CAPUT XCIV.

De QUAUHPINOLI *Thualapensi.*

Arbor est magna, littoris maris Australis alumna, folia bina per intervalla ferens, nonnihil falcata, et illis *Pinahuiztli* similia, sed longè majora, ac Mali Medicae foliis paene paria, siliquas verò teretes, praecrassi corticis, octo uncias longas, et porcorum infarctis intestinis paene pares latitudine, extra fulvas, et intra candentes, refertasque substantia quadam alba, molli, eduli, ac dulci, cui miscentur semina quaterna, ponticis nucibus majora, extra coccinea, et intra candentia, sed tamen durissima, et illa Casiae fistularis quadantenus assimilantia. Vescuntur interna medulla indigenae; nec est alius, quod intellexerim, praeterea usus.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER DECIMUS SEPTIMUS,

FRANCISCO HERNANDO, MEDICO ATQUE HISTORICO PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS, ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De TLACHITONYLONITLACOTL, *seu sude desultoria.*

Herba est quatuor dodrantes longa, crassa, et surculosa radice, pennato caule, ac foliis sectis per ambitum, scabris, ac Mali insani vocati forma, colore verò aliquantisper purpureo, amaro sapore, ac ordine secundo calenti, et sicca natura. Jus decocti ejus, et *Tzohuitzquahuitl* appetentiam excitat, flatumque dissipat.

CAPUT II.

De TEPETLACOXOCHITL *Ytztolucensi.*

Radices agit surculosas, et ex his teretes caules, sex cubitos prolixos, folia oblonga, serrata, subalbida, et flores in culmine coccineos, longos, calycum forma. Sapore, et odore insigni caret, nec usum quempiam ejus novisse ferunt Indi, praeterquam floris consueti addi in corollas, inservireque saltationibus, atque choreis, apud eos valde celebribus; quamobrem minimè delineandam curavimus.

CAPUT III.

De TLACOXOCHITL *origanina.*

Originam cognominare hanc Plantam venit in mentem, quo ab aliis *Tlacoxochitl* generibus distingui posset, folia siquidem habet Origano similia, scissaque per ambitum, paululò tamen majora, flores in postremis caulibus qui, purpurei sunt, oblongos, vasculis contentos, purpureos, et compositos in comam. Odora est etiam gustu, et crassa, fibrataque radice, ex quibus possit quispiam facultatem calentem conjectare. Ceterùm apud Indos floris est tantùm usus, addi soliti in corollas, atque florentes manipulos.

CAPUT IV.

De TLACOXOCHITL *Anenecuilcensi.*

Tlacoxochitl *Anenecuilcensis*, quam alii *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtepecenses* verò *Tlacopatli*, folia fert saligna, subalbidaque, et e radicibus fibrarum instar caules fulvos, et in summa parte flosculos ex albo rubescentes, longiusculos, et compositos in comam. Calida est, siccaque, et adstringens facultas, atque ideo propinatur his, qui lassitudinem patiuntur; corroborare enim eos, ac velut vivificare praedicatur. Quin radicum pulvis vetustis plagis dicitur egregiè mederi. Nascitur in calidis, planisque locis. Audio a mari Australi *Anenecuilcum* ob remedii praestantiam fuisse allatam.

CAPUT V.

De TLACOXOCHITL *Tetzcoquana.*

Herba est dodrantalis, foliis Ocymi, flore candenti, parvo, a caule longo prodeunte, et radicibus tenuibus, ac modicis, quarum semunciam, si decoquas ex aqua, et jus decocti propines, sedabis febrem. Nascitur in planis *Tetzcoquensibus.*

CAPUT VI.

De TLACOXIHOITL.

Frutex est flores ferens albos, in corymbos compositos,

vasculorum forma, ac folia Olivae, sed tamen minora, tertio ordine calens, et odorus. Est et alia Planta *Tlacoxochitl* vocata, fibrata radice, foliis praecedentis, ac floribus candidis, longisque, et stellatis juxta margines; cujus tamen nullum adhuc medicum usum accepi.

CAPUT VII.

De TLACOXOCHITL *coccinea.*

Ita libuit cognominare hanc Plantam ob coccineos, quos fert, flores, comantes circa postremos ramos, longiusculosque. Frutex est magnus, multos ab una radice caules fundens, fulvos, tenues, et lignosos, salignis foliis refertos, sed tamen aliquantò brevioribus, supernè virescentibus, et candescentibus infernè, floribus in postremis ramis rubeis, oblongis, et acervatim, ut dictum est, congestis. Floret Septembri. Calidis exsultat plagis juxta plana, et aquosa loca. Frigidae est, et exsiccantis naturae, impensèque adstringentis, et glutinosae. Radix medètur dysenteriis cum duodecim granis *Cacaoatl.* Est et *Yztactlacoxochitl* surculosis radicibus, virgis erectis plùs, minùs quinis, foliis Lini, per intervalla denis, longis, et angustis, et floribus in cacumine oblongis, comantibus, et candidis, unde nomen, quorum est tantùm usus.

CAPUT VIII.

De TLACOXOCHITL *Hoaxtepecensi.*

Tlacoxochitl *Hoaxtepecensis*, quam alii *Tecuaxochitl* vocant, Herbula est folia ferens trifida, radicem fibratam, et flores albos, ac modicos. Odorem gravem spirat; amara est, et calida, siccaque natura, quamobrem doloribus ortis a frigore mederi solet. Nascitur in calidis *Hoaxtepeci*, unde cognomen, montosis, et asperis locis. Sunt, qui succo ejus abluant febricitantium corpora; verùm quorsum id fiat, nescio, nisi evocandi humoris gratia, aut caloris nimii compescendi, aut rigoris intermittentium febrium; modicè enim videtur calida.

CAPUT IX.

De TLACOXOCHITL *Yacapichtlensi.*

Ita vocant *Yacapichtlenses* Herbam quamdam folia orbicularia sortitam, et flores in postremis caulibus cyaneos, ac Thymum redolentem; cujus gratia putavi describendam. Calorem quemdam videtur praeseferre cum siccitate, et adstringentia conjunctum.

CAPUT X.

De TLACOXOCHITL *Ocuitucensi.*

Frutex est folia ferens oblonga, et parùm lata, aspe-

raque, flores purpureos, calycibus contentos scariosis, Stoechadis capitulis similibus. Calida est ordine secundo, et aliquantulùm amara. Tumores praeter naturam dicitur discutere. Nascitur in faucibus montium humidis, et aquosis.

CAPUT XI.

De TLACOXOCHITL florem Ayauhtonae ferente.

Radices fundit fibris similes, et ex his caulem rectum, ramis utrinque prodeuntibus, refertis foliolis longis, et angustis, ac circa extrema cruciatis, ac floribus *Ayauhtonae* paene forma, et colore similibus. Floris usum praestat, nec quemquam alium adhuc accepi. Nascitur temperatis locis, qualis est ager Mexicanus.

CAPUT XII.

De TLACOXOCHITL Yauhtlina.

Radices fundit similes fibris, caules virentes, cubitales, teretes, tenues, laeves, junceos, et hispidos, folia serrata, longa, et angusta, salignis proxima, et nonnihil hirsuta, flores pilis rubescentibus similes, in calycibus scariosis, ac persimiles vocato a Dioscoride Cyano, in supremisque ramis comantes, et semen longiusculum, et nigrum. Radix trita, atque devorata trium drachmarum pondere frigefaciente, qua pollet, facultate dicitur febres exstinguere. Nasci-

tur in frigidis regionibus, ac montium locis acclivibus. Est et alia eodem nomine, et floribus, sed paulò majoribus, et latioribus foliis, venis secundùm longitudinem procurrentibus insignibus, radice verò longa, tenui, sensim gracilescente, et fibrata, ejusdem, ut conjicio, speciei; de qua nihil narrant Mexicani, apud quos nascitur.

CAPUT XIII.

De TLACOXOCHITL, *quam alii Tzontlatlauhqui, seu capillos rubeos vocant.*

Nomen secundum invenit a tenuitate, colore, et forma comantium in summis virgis florum. Folia sunt Lini, longiuscula, et angusta, terna, quaternave per caulis modica intervalla, ac fibrata radix, amara, calida, siccaque ordine tertio, et odora gustu. Jus decocti ejus medetur dysenteriis, et confert doloribus articulorum. Nascitur in frigidis collibus, atque convallibus.

CAPUT XIV.

De TLACOPATLI *Malinalcensi.*

Radicem fibratam fundit, et ex hac caules tenues, geniculatos, contortos, et volubiles, in eis verò folia cordis, scutorumve figura, parva tamen, ac fructum oblongum, ponticarum nucum ferè magnitudine. Calida est ordine tertio,

amara, odora, corroborantis facultatis, et acris saporis. Radix surditati medetur, frigus, et ex eo ortos dolores laevigata, ac resinae permista pellit: discutit praeter naturam tumores, et clarificat visum. Secta in globulos, atque circumdata collo resistit defluxionibus, frigora, horroresve febrium interpellatarum arcet, punctisque vacuatis, et discussis humoribus medetur, ossa perfracta, aut laxata resinae permista roborat, et instaurat, surditatem per se curat, et morbis opitulatur oculorum, flatum discutit, ac universim morbis frigidis paene omnibus auxilio est. Nascitur *Malinalci*, *Hoitzoci*, *Tlachmalacaci*, et aliis temperie similibus locis, velut *Teloapae*, ubi ajunt drachmae unius pondere devoratam radicem omnes humores, sed praecipuè atram bilem, et pituitam egregiè vacuare, atque ita spleneticis mederi; quod et nos experimento verum esse cognovimus. Videtur verò ad Aristolochiae longae species pertinere.

CAPUT XV.

De TLACOPATLI QUAUHTEPECENSI.

Radici insistit fibratae, candidaeque, unde profert caules ternos cubitos longos, et virentes, ac in eis folia Limonis, sed magis acuminata, asperaque, et flores candentes, illis Mali Medicae aemulos. Compressa, petritaque manibus odorem spirat Raphani foliis persimilem, et paululùm acri

sapore constat, ac calida natura. Jus decocti caulium, et foliorum epotatur adversùs flatum. Nascitur humectis collibus.

CAPUT XVI.

De TLACOPATLI *Nexpensi.*

Radicibus insistit minimum digitum crassis, surculosisque, unde oriuntur caules laeves, teretes, geniculati, ac ternos cubitos longi, et in eis folia Limoniae Mali. Jus decocti foliorum, aut liquor, ubi folia tusa aliquandiu maduerint, dolorem ventris mitigat, pulvis verò vetustis medetur plagis. Nascitur in calidis *Nexpae Tototepecensis* locis editis, atque campestribus. Constat verò temperato calore (qualia esse omnia paene medicamenta, quae dolorem sedant, Indi Medici putant) non sine quadam adstrictione.

CAPUT XVII.

De TLACOPATLI *Quauhtotollanensi.*

Radicem mittit surculosam, et ex ea caules quatuor dodrantum, teretes, hirsutos, laeves, tenuesque, folia Mori, majora tamen, oblongioraque, et profundiusculè serrata, flores luteos, capillatos, et in pappos demum abeuntes, quinos per intervalla. Jus decocti confert dysentericis, et passis nauseam excitat appetentiam. Radix enim gustu est valde odora, et acri sapore, non sine quadam amaritudine:

calida constat, et sicca ordine secundo, ampliùsve natura, ac subtilibus partibus: quamquam cujusdam quoque adstrictionis sit particeps. Provenit editis *Quauhtotollani* locis.

CAPUT XVIII.

De TLACOXIHUITL *secunda.*

Herba est radicibus fibrarum instar, foliis quadantenus Salviae similibus, ac coccineis floribus. Marrubium olet, nec quidquam adhuc aliud de hac Planta ex Indorum Medicorum enarratione cognovi.

CAPUT XIX.

De TLACOHUIHUILAN, *seu sude volubili.*

Frutex est stipites fundens sarmentosos, volubiles, unde habet cognomen, et in eis folia obrotunda, cordis paene figura, aspera, et crassiuscula, flores candidos in purpureum vergentes, atque in parvam aggeratos comam. Vis est frigida, siccaque, et adstringens. Nascitur juxta aediculam divae Mariae de Guadalupe non longè ab urbe Mexicana montosis, et humectis locis.

CAPUT XX.

De TLACOYACAQUILITL, *seu Olere cuspidis virgae.*

Frutex est quaternos prolixus cubitos, caules fulvos

proferens, teretesque, folia Origani, flores longos, luteos, et comantes. Folia sunt calida, siccaque tertio ferè ordine, acria, et odora: radix verò non adeo. Eduntur eadem, et adversùs febrium rigores exhibentur, adeoque contra ipsas febres, quibus fortassis conferunt vacuata alicunde causa morbi. Nascitur in collibus *Ocopetlayucae*.

CAPUT XXI.

De TLACOMIXTLI, *seu virga nimbosi coloris.*

Polii montani priori speciei prorsus est similis, sed canis, pilisve caret, nec sunt serrata folia. Frigida est, sicca atque adstringens. Sistit diarrhoeas, necnon fluxionem quamvis ortam a causa calida, sive ipsa Herba ex aqua devoretur, sive jus decocti, succusve bibatur. Nascitur in frigidis collibus Arborum expertibus. Servatur in eos usus toto anno radix. Poterit verò *Polium Tlaxcallense* non incommodè nuncupari.

CAPUT XXII.

De TLACOPOPOTL, *seu virgae scopis*

Vulgaris Herba est, et quae in scoparum usum venerit, unde contigit ei nomen. Aqua, in quam conjecta sit, atque aliquandiu macerata Herba ipsa, illiusve radix, dysenterias epotata curat.

CAPUT XXIII.

De TLACOTIC, *seu virga sudi simili.*

Radices fundit surculosas, et ex eis caules tenues, teretes, purpureos, et lignosos, folia exilia, parvaque, et flores in cacumine coccineos. Calida, siccaque ordine secundo constat natura, et subtilibus partibus. Sapor est initio dulcis, ac tandem amarus, et acris. Devoratur eliciendi sudoris gratia, atque ita (ut et ipsi Indi Medici testantur) opitulatur febribus; bibendi autem cortices sunt resoluti ex aqua pondere drachmarum quatuor. Nascitur in frigidis regionibus *Ocuilae*, montosis, et asperis locis.

CAPUT XXIV.

De TLATLACOTIC, *seu Tlacotl.*

Radice firmatur lignosa, candenti, et fibrata, Batatae quadantenus imitante formam, e qua fundit caules tenues, teretes, et lignosos, quatuor dodrantes prolixos, subrubeosque, folia longa, et angusta, haud dissimilia illis Coccognidii. Frigida constat temperie, et ideo lenit dolorem labiorum ortum a calore. Flores fert luteos, ac modicos, unde siliquae generantur. Nascitur montosis, ac frigentibus *Quauhchichinullae* locis.

CAPUT XXV.

De TLACOTLHUEI *Acocotlae.*

Frutex est vitiginea producens folia, sed magis hirsuta, quem, etsi nulla insigni facultate praeditum audivi, depingendum tamen ob naturalem enarrationem non omnino a ratione alienum putavi.

CAPUT XXVI.

De *TLACOTZITZICUIN*, *seu virga saltante.*

Frutex est folia Polygoni ferens, et caules onustos fructu cerasis simili, sed candidissimo, nitenti, amaro, paululùm minore, et anteaquam maturescat, virenti; caules cinereos, et inaequales, e quibus multi rami prodeunt. Nascitur in montibus *Tepoztlanicis*, nec est alius, quod sciam, praeterquam formae, et pulchritudinis, usus.

CAPUT XXVII.

De TEPACHTLI.

Radices fundit fibrarum instar, caules taeniis similes, folia teretia, parva, luteos flores, ac nigricantes fructus, cerasorum acidorum forma, et magnitudine aemulos, sed paulò minores. Frigida, et adstringènti natura constare dicitur, et amaro sapore. Diarrhoeas compescit, ac puerorum satietati medetur.

CAPUT XXVIII.

De TACUACHE, *seu radice Mechoacani expurgante.*

Tacuache, quam alii *Pusquam*, *Mexicenses* verò *Tlalantlacacuitlapilli* vocant, Herba est radices fundens magna ex parte rotundas, et lacte manantes, candidas, et ex eis caules volubiles, tenues, ornatosque foliis raris, cordis figura, sed minoribus, floribus verò oblongis, et coccineis, ac fructu peponis forma, et magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo referto, tenui, latoque, non sine bombycinis quibusdam filis, argenteis, et lentis. Radix est calida quarto ferè ordine, siccaque, et guttur devorata urens. Purgat humores omnes per inferna, sed praecipuè pituitam sesquidrachmae, duarumve drachmarum pondere, ex aqua, vinove, jure pulli, aut ex tremulo ovo, voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt, qui lacte, aut expresso succo utantur vice scammonii, imò qui contendant Plantam ipsam ad Scammoniae genera pertinere, addantque in electaria sicca cum saccharo, mirabilemque dicant effectum praestare. Sunt qui radicem laevigatam per noctem in aqua sex drachmarum mensura macerari permittant, manè percolent, exprimant, et aquam propinent, atque ita parùm injucundo utantur pharmaco. In penuria, aut caritate scammonii additur in electaria, quae illud solent recipere, et

perquam commodum praestat effectum. Sunt etiam, qui radicem illitam asserant mederi febribus, et liquorem instillatum oculis. Tria ejus Plantae reperias genera, marem, foeminamque (quorum utrumque depingendum curavimus) et forma, et viribus valdè similia; necnon et tertium nigranti solo saxosis locis praecipuè proveniens, et radicem fundens tenuiorem, quae aptissima sit duarum drachmarum pondere parando exsolventi electario, addito saccharo *Zauhtlique* decenti mensura, aut tragachanto, quo ad leniter vacuandam bilem, atque pituitam nequeas offendere praestantius ullum. Sunt qui jure decocti ejus syrupum parent, qui duarum unciarum pondere pituitam, bilimque mira facilitate purget. Nascitur in calidis, planisque hujus Novae Hispaniae permultis locis, etsi a *Mechoacanensibus*, ubi primùm reperta est, et vis cognita, precipuum, nobiliusque invenerit nomen; nam et *Temimiltcensibus* est familiaris, qui ferunt urinae evocandae permistam radicem caudae *Tlacuatzin* aequis portionibus miram exhibere operam. Siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda. Cavendum ab Herba quadam per omnia paene simili, noxiaque.

CAPUT XXIX.

De TLAHUIC, *seu coccinea Planta.*

Herbula est foliis hirsutis, subalbescentibus, oblongis, et

parvis, surculosis radicibus, Herba ipsa longioribus, dulcibus, ac temperati caloris, viru quodam haud injucundo. Utuntur his adversùm febres. Nascitur *Tzonpanci.*

CAPUT XXX.

De TLATLAHUICPATLI *Tlaltizapanensi.*

Frutex est duas spithamas longus, radici innixus prolixae, lignosae, et crassae, ex qua profert stipites nigros, foliaque exilia, longa, et angusta. Cortex radicis frigefaciens est, siccus, et adstringens, atque ideo medetur ulceribus, sed praecipuè pudendorum. Nascitur in collibus regionum calidarum.

CAPUT XXXI.

De TLATLAHUICPATLI *Hoaxtepecensi.*

Radicem fundit surculo similem, et ex ea caules refertos Origani foliis, subalbidis, hirsutis, et pinguibus. Frigida, humentique, et salivosa natura constat, et erysipelata repellit. Nascitur juxta montium fauces.

CAPUT XXXII.

De TELPOCHXOCHITL, *seu Flore juvenis.*

Radices fundit fibris similes, longasque, et ex his caules octo prolixos spithamas, ornatos oblongis foliis. Frigida

constat natura, febres exstinguit, et inflammationibus adhibetur. Nascitur in planis, et aquosis locis.

CAPUT XXXIII.

De *TLALPAYATZIN.*

Herba est radice firmata crassa, et fibrata, unde profert caules duos dodrantes longos, et spiniferos, folia vitiginea, fimbriata, sinuosaque, et flores luteos, exiles, orbiculares, et in quaedam coacervatos capitula. Radix candida est, lacte manans, et glutinosa. Saporis est insignis expers, et frigefacientis temperiei. Inflammationibus illita succurrit, dolores lenit, et venerem lancinatis ea renibus excitat. Nascitur in calidis *Tepecuacuilcensibus*, planis, ac campestribus locis, necnon et *Axuchitlani*, ubi *Hoitzpatli* vocant.

CAPUT XXXIV.

De *TLALYZTAPATZIN.*

Frutex est mediocris magnitudinis, radici innixus magnae, ex qua prodeunt aliae rotundae per quorumdam funiculorum intervalla, caules etiam, et in eis folia Ocymi, majora, aspera, ac multis interveniis secundùm longitudinem procedentibus insignia. Frigefacientium, atque conglutinantium est virium, ideoque perfractis ossibus medetur cortex radicum successu mirabili: admovetur autem recens quinto

quoque die. Radix rubeo colore nitet: caules verò hominis altitudinem aequant, cavique sunt, et lenta referti medulla. Nascitur in calidis *Johalani*, editisque locis.

CAPUT XXXV.

De TÓPOZANTÓN, *seu Tópozan parva.*

Herbula est paulò dodrante altior, radicem fundens surculosam, caules purpureos, cinerea folia, Mali Punici, sed minora. Id nomen sortita est a colore foliorum, quo refert illa *Topozani*. Folia laevigata, et inspersa extergunt ulcera, carne replent, et cicatrice demum obducunt, ac medentur fluxibus. Polygalae Dioscoridis forma, viribusque videretur similis, ni folia Polygalae valde essent minora. Nascitur in frigidis, atque campestribus locis, reconditurque ab Indis radix in usus annuos. *Chulullenses Nenextli* vocant.

CAPUT XXXVI.

De TLALCUITLAXCÓLLI, *seu visceribus terrae.*

Radices mittit albas, tenues, et longas, folia Origani, sed longiora, et angustiora, circinataque, et fructum rotundum toto caulis procursu utrinque juxta foliorum exortum. Radices duarum drachmarum mensura epotae omnes humores purgant citato vomitu, et alvo soluta. Securum est, atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnun-

quam excitet. Mitius est arens viridi, atque e calida aqua devoratum. *Atlapulci* provenit, ubi utuntur succo ejus instillato naribus ad pituitam a capite evocandam, et levandum ejus dolorem, tumoresque discutiendos faciei. Vocant eam *Taahuacapatli*, et in magno habent pretio.

CAPUT XXXVII.

De TLALCUITLAXCÓLLI *Quauhtepecensi.*

Herba est per terram repens, ac fibratae insistens radici, e qua promit caules junceos, tenues, teretes, virescentes, et per spatia modica contortos, geniculatosque per singula ternum unciarum intervalla, et in eis folia longa, angusta, et exilia. Jus decocti ejus fertur imbuere enixas lacte. Nascitur verò juxta flumina.

CAPUT XXXVIII.

De TLALCUITLAXCÓLLI *tertia.*

Magnae, atque fibratae insistit radici, ex qua profert caules multos, geniculatos, sarmentosos, et virentes, volubilesque, et in eis Mori paene folia, rubeosque flores. Jus decocti radicis epotum medetur feminis, quarum vulvae cancerosis ulceribus afficiuntur. Frigida natura constat, ac febres exstinguit. Temperatis, montosisque locis gaudet.

CAPUT XXXIX.

De TOZANCUITLAXCÓLLI *, seu intestinis Tuccae , Talpaeve Indicae.*

Radicibus innititur haec Herba intestinorum instar conglobatis, unde evenit illi nomen, a quibus fundit caules, et in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata, et juxta caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Radix est frigida, adstringensque, et nonnihil amara. Ventriculum roborat, et ejus calorem temperat, si sex drachmarum pondere laevigata devoretur ex aqua. Medetur ulceribus putridis, et cancerosis, et e gallica lue profectis, impinguat tabidos, et enixis ab his Indis Medicis corroborationis gratia solet quoque exhiberi, fluxum alvi, dysenteriasque coërcet unciae unius mensura devorata. Nascitur humilibus, et montosis locis regionum frigidarum, velut *Chalcicoatepeci*, et *Xochimilci.* Vulgaris Herba est, et cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, et quae paucis Plantis contingat.

CAPUT XL.

De TOZANCUITLAXCÓLLI *secunda.*

Radicem profert nigram, longiusculam, sensim gracilescentem, et fibratam, ex qua profert caules quadratos, tenuesque,

et in eis folia Lini, longa, et valde angusta, et in summis caulibus flores longiusculos, et purpureos, ac velut in spicas parvas compositos. Radix sistit diarrhoeas, servarique solet in annuos usus. Nascitur in frigidis, arentibusque *Tlaxcállae* locis.

CAPUT XLI.

De TLÁCHINOLZACATL, *seu pabulo ustulato.*

Junci species est, radicis parvae, et capillatae, caulibus exilibus, et floribus ceterorum Juncorum. Radix est odora, calidaque, et sicca temperie. Dysenteriis ajunt devoratam mederi, et scabiei applicatam. Nascitur in collibus temperatis, locisque *Huaxacae* humentibus; sed quoniam Juncorum genus est, quorum permultae sunt delineatae species eisdem viribus, aut efficacioribus, delineandam non curabimus.

CAPUT XLII.

De TLANOQUILONI *Huaxacensi.*

Herbula est e parvis radicibus, cauliculos hirsutos, et candentes proferens, et in his folia infernè hirsuta, et alba, Pilosellae vulgari similia, etsi breviora, et in postremis caulibus capitula Plantaginis, Holostiive capitulis paria. Utramque bilem leniter vacuat radix unius unciae mensura ex aqua devorata, atque ita ictericis, et gallicam luem passis medetur, et splenis obstructiones reserat, medetur ictero, atque effu-

sae per universum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post guttur videtur exurere. Nascitur in collibus, et campestribus attinentibus ad temperiem agri *Huaxacensis.*

CAPUT XLIII.

De TLACPATLI *Huaxacensi.*

Radicem fundit longam, ac tenuem, et ex ea caules volubiles, et folia per intervalla bina, Ocymi, sed longiora, binis aliis parvulis ab exortu majorum prodeuntibus, et flores coccineos. Radix est frigida, dysenteriisque dicitur opitulari; quamquam neque glutinosa, neque adstringens percipiatur. Nascitur clementi caelo juxta fluminum ripas.

CAPUT XLIV.

De TLAMACAZCATLACOTL, *seu virga Sacerdotis.*

Herba est similis *Xiloxochitl*, cujus radices, quae surculosae sunt, rubrae, frigidaeque, et siccae temperiei, laevigatae, et semunciae mensura ex aqua epotae dysenteriis subveniunt, et appetentiam excitant; quin et satietati opem ferre dicuntur. Nascitur juxta aquosa loca regionum calidarum, sive edita sint, sive campestria.

CAPUT XLV.

De TLAMACAZQUI *Ypapan.*

Radix hujus Herbae est surculosa; caules sarmentosi, fusci, teretes, et volubiles, folia serrata, cordi haud dissimilia, flores, fructusque exiles, et pallentes, et in parvas compositi comas. Radix est frigida, ac lubrica natura; quamobrem redacta in pulverem, et inspersa ulceribus medetur. Jus decocti ejus urinam ciet, et illustrat pallore caligantes oculos. Nascitur in calidis *Ytztolucae*, praerruptisque montium locis.

CAPUT LXVI.

De TETEXIUHTLI.

Herba est binas ulnas prolixa, radice pallenti, amplisque foliis; haec sunt saporis, et odoris expertia, adstringentiaque. Radicum cortex ex aqua resolutus dolorem dentium sedat, et oris ulceribus medetur, qui a calore habent ortum. Provenit in calidis *Tlachmalacacensibus*, in planis, et campestribus locis.

CAPUT XLVII.

De TLATLANCUAYE, *seu Pipere longo.*

Quam Indi hujus Novae Hispaniae Tlatlancuaye vocant, Piper longum appellat Dioscorides, etsi recondendi

fructum modus nondum ad haec nostra tempora illis cognitus fuerit. Volubilis, ac sarmentosa Planta est, folia oblonga, Piperis rotundi, ac similiter interveniis secundùm rectitudinem discurrentibus, fructus teres et longus, flos nullus. Ergo fructus acris est, calidaque quarto ordine cum insigni siccitate natura, et subtilium partium, folia mitiora sunt; hominis altitudinem excedunt stipites: oriturque passim in calidis regionibus. Folia imposita ulceribus mederi traduntur, praecipuè venenatis: radicis, germinumque expresus succus epotus, aut infusus aquam intercutaneam dicitur vacuare: jus verò decocti crurium oedemata, aut congestos pituitosos tumores, menstrua etiam evocare, et flatum, ab eisque ortum dolorem tollere, dolores e frigore, aut Indica lue profectos lenire, faucium discutere tumores, et quosvis alios, sed praecipuè adjecta *Centlinam*, impeditum motum restaurare, evocare sudores, flatum discutere, nervorum resolutioni mederi, convulsionique, suffitu juvare epilepticos, pellere rigores, et frigora, et mille hujusmodi alia juvamenta praestare, quae quoniam ex praedicta methodo facilè sit conjicere, fuerit nominatim referre supervacaneum. Nascitur, ut attigi, calidis in locis passim juxta aquas, septa, et saxa, nec desunt, qui *Quauhyauhtli*, et *Temozotl* vocare consueverint.

CAPUT XLVIII.

De TLATLANCUAYE *latifolia.*

Praedictae similis foret forma, et viribus, nisi folia longè majora essent, adeoque Mali Medicae similia, aut ampliora, venae obliquae intercursarent, ac fructus esset minor. Provenit etiam in regionibus calidis.

CAPUT XLIX.

De ATLATLANCUAYE, *seu Tlatlancuaye proveniente juxta aquas.*

Offendi apud rivos *Hoaxtepecenses* Plantam aliam praecedentibus forma, nomine, et viribus similem, sed stipitibus inspersis candentibus guttis, et foliorum amplitudine *Tlatlancuaye latifoliae* paene parem, nec aliter dispositis interveniis, et sapore ferè Anethi; quam, quoniam juxta rivulos, et aquarum defluxiones nasci consuescat, incolae *Atlatlancuaye* vocant.

CAPUT L.

De TLANECPATLI, *seu dentium medicina.*

Ibidem offendimus aliam Plantam ad Piperis quoque longi differentias, ut ego quidem judico, pertinentem, simili fructu, radicibus fibrarum instar, foliis amplissimis, ad peltae amazonicae figuram accedentibus, caule laevi, terete, ac

geniculato per valde distantia intervalla, qui Foeniculum resipit. Edunt Indi caules, ac folia cum suis placentulis, et grati reperiuntur esse saporis. Folia maturant praeter naturam tumores, neque alium praeterea Indi usum narrant. Ego verò existimo eisdem, quibus Foeniculum, facultatibus pollere.

CAPUT LI.

De TLATLANCUAIE *expurgante.*

Tlatlancuaye, seu *Herba geniculata*, radici innititur orbiculari, et fibratae, ex qua fundit caules tenues, et volubiles non sine capreolis in radices, quoties terram contigerint, abeuntibus, spiniferos, striatos, atque per singula intervalla novem plùs minùs unciarum geniculis interceptos, unde nomen, et folia a quibusque geniculis vitiginea, cucurbitinave: flore et semine dicitur carere. Radix, quae ex albo pallescit, et amara est, calidaeque temperiei, contrita, atque ex aqua quatuor drachmarum devorata pondere, utramque bilim, pituitamque citra molestiam expurgat; quod si aeger gravetur cum totalitate sua eam assumere, infusa paulò majori pondere, ebibitoque liquore eumdem praestabit effectum. Temperatis verò locis gaudet, qualia sunt Mexicana.

CAPUT LII.

De TLATLANQUAYEQUALONI.

Volubilis est radicibus innixa surculosis, napis similibus, folia ferens rara, cordis figura. Radix est tenera, dulcis, saporis jucundi, lubrica, ad temperiem spectans, edulis per annonae caritatem; si cum calce coquatur, alvum nimis fluxam cöercet, pectus lenit, et laxa conglutinat.

CAPUT LIII.

De TÓCAPÁTLI, *seu Aranei medicina.*

Radicibus firmatur surculosis, unde profert caules, foliáque exilia, et siliquas parvas. Radices sunt tertio ordine calentes, siccae, et paulisper odorae, adstringentes, et amarae. Pulvis earum medetur ulceribus cancerosis, furunculisque. Nascitur montosis, ac planis locis *Xiuhtepeci*, et *Itzocani*, ubi ad praedicta solet haberi in magno pretio.

CAPUT LIV.

De TOCAPATLI *Ytzocanensi.*

Herba est radici magnae, et surculosae insistens, ex qua fundit caules, et in eis folia longiuscula, angusta, et parva. Frigefacit, conglutinatque, et scabiei, vetustisque ulceribus medetur. Provenit in calidis *Ytzocani.*

CAPUT LV.

De TOCAMETL, *seu Araneo Maguei.*

Herba est magna, flore luteo, Chrysanthemo simili, foliis serratis, circa exortum sinuosis, et caule geniculato. Calida est, et glutinosa natura. Succus infunditur utiliter dysentericis. Nascitur verò in calidis *Xantetelci.*

CAPUT LVI.

De TLALPEPETO.

Herbula est dodrantalis, caulibus, foliisque exilibus coccineis, et parvis floribus, radicibus glandibus simillimis, candentibus, ac grati saporis vocatae paene *Xicamae*, aut *Batatae*. Eduntur hae elixae, atque ita magnopere febrientibus opitulantur, et incendia, fervoresque mitigant. Sunt enim frigidae, humidaeque, aut caloris temperati. Provenit in campestribus, humectisque agri *Quauhnahuacensis* locis.

CAPUT LVII.

De TETZOTZOCOL, *seu amphora lapidea.*

Radix est crassa, fibrata, et nigra, quamquam intrinsecùs candescat, unde prodeunt pediculi dodrantem longi, purpurei, translucidique, et in summo folium cordis figura, mediocris magnitudinis, appendens ei interiore parte sui, Fun-

gi, Petasitis, aut Umbilici venerei in modum. Radix amara est, et gustu odorata, calidaque, et sicca gradu tertio. Bibitur gratia sudoris eliciendi, evulsa diutiùs vivit, virescitque, et pediculos profert. Nascitur in calidis, et fortassis Valentino, aut Hispalensi exsultaret solo, aut aliis Baeticae provinciae locis.

CAPUT LVIII.

De TLATLACAPATLI, *seu urenti medicina.*

Radici insistit surculosae, e qua profert caules, et folia Absinthii, hirsuta, tenuia, subalbida, et longa, florem juxta singulos foliorum exortus arentem, candidumque, sed vergentem in rubrum. Odora aliquantulùm est: verùm cum siccitate frigida, aut modici caloris, et cujusdam adstringentiae. Illita ustis mirè confert. Ad genera Helichrysi videtur posse referri, etsi alia sit temperies. Nascitur agro *Quauhnahuacensi.*

CAPUT LIX.

De TECUICIMAITL, *seu brachiis Cancri.*

Junci videtur genus, radicibus innitens capillatis, sed aliis appendentibus longis, candidis, squamosis, ac sensim sese versùs extremas dilatantibus; ex his prodeunt folia arundinacea, caules teretes, sed dodrantes longi, laeves, et tenues, quorum supremas partes occupant flosculi Cyperi simi-

les. Radix videtur insigni sapore, et odore carere, frigidaque, et humefaciente constare natura. Resoluta haec ex aqua, ac instillata auribus saniosos humores ibidem concretos exsiccat, et curat. Idem praestat capiti illita, et malagmatis modo imposita. Nascitur in montosis, calidisque *Oapani* locis.

CAPUT LX.

De TEQUANPÁTLI, *seu ferae veneno.*

Radicem agit raphano similem, folia cordis figura, magnitudinis mediocris, infernè hirsuta, et subalbida, caulem hispidum, et exilem, duas longum spithamas, ac florem candentem, et modicum. Interficit leones, tigresque, et feras alias alvo citata; degustavi tamen eam, velut et ceteras alias, ac cognovi calidae esse, atque urentis naturae. Nascitur in montibus *Oapani.*

CAPUT LXI.

De TEQUANIYCEOAL, *seu Leonis umbra.*

Herba est tres longa spithamas, radicibus insistens fibris similibus, foliis Phyllitidis, sed minoribus, ad cujus species videtur pertinere, eisdemque viribus, et natalibus constat. Fructum tamen in postremis fert caulibus, Avenae granis similem, et in spicas compositum.

CAPUT LXII.

De TECUANITEL.

Herbula est radices fundens tenues, et capillis similes, e singulis geniculis prodeuntes, et in eis folia Ocymi, pinguia, circinata, et pro fructu quosdam velut capreolos. Frigida, humidaque natura constat. Edulis est, repellit praeter naturam tumores, medetur tussi, et asperitati gutturis: dolores capitis e solis calore ortos curat, hepati inflammato confert, tollit pruritum, sanguinis fervorem compescit, et ab itinere contractam, aut alio exercitii genere lassitudinem sedat tusa, ac devorata ex aqua pugilli mensura. Adhaeret saxis, quibus radiculis dictum est, juxta aquas ferventium regionum.

CAPUT LXIII.

De TEQUANITXIC, *seu umbilico ferae.*

Radicibus insistit taeniis similibus, unde profert folia virentia, serrata, longa, et infernè subalbida, cordis circa supremam partem figura, aut si totam consideres, Sonchi, et florem spicatum. Vis est frigida, humidaque, atque ita febres placat ex aqua resoluta, atque epota. Nascitur humectis, umbrosisque locis regionum calidarum.

CAPUT LXIV.

De TEPEXIUHQUILITL.

Arbor est folia ferens Origani, exilia, et luteos, parvosque flores. Frigida, et aliquantulùm adstringenti constat natura; provenitque in collibus *Oapani.*

CAPUT LXV.

De TZINACANQUAHUITL, *seu Arbore Vespertilionis.*

Arbor est magna, stipites fundens cinereos, folia *Pinahuiztli*, aut *Thoixocbitl*, siliquas planas, latasque, flores parvos, et coccineos. Sapor est amarus cum dulcedine, et adstringentia. Jus decocti corticum dysenteriis medetur. Nascitur ln calidis *Oapani* collibus.

CAPUT LXVI.

De TEMPALANALIZQUAHUITL, *seu medicina ulcerum oris.*

Arbor est folia ferens Hederae, obrotunda, mediocris magnitudinis, ac fuscum caulem. Liquor e teneris germinibus stillans amarus est, odorus, ac resinosus; ulceribus oris medetur, lenitque labia dehiscentia ob ventriculi calorem, et oculis inflammatis medetur, unde nomen. Sunt, qui *Tempalan*, necnon qui *Ollacotl* vocent. Nascitur saxosis, praeruptisque *Metztitlani*, et *Oapani* locis.

CAPUT LXVII.

De TEXIXILQUIXTIA, seu Herba excitante ruborem.

Herba est duos dodrantes longa, fibris insistens, e quibus profert teretes caules, rectosque, folia longiuscula, serrata, et angusta, capitula Stoechadis, sed valde longiora, quae circa finem rubescunt. Glutinosa aliquantulùm est, frigidaque, et humida natura, qua repellit inflammationes. Nascitur in calidis *Quauhnahuacensibus.*

CAPUT LXVIII.

De TEXOXOCAPATLI, seu viridi, et lapidibus innascenti medicina.

Frutex est quatuor spithamas longus, foliis Amygdali, sed tamen latioribus, fructu ciceris forma, et magnitudine, racematim dependente, initio rubro, ac demum nigro, radice, qua insistit crassa, flore rubescente, molli substantia, et salivosa, purpureaque, binis granulis intra singulos inclusis fructus. Cortex radicis est amarus, resipitque amarum peponem. Pulvis medetur ulceribus, ut qui frigidus sit, siccus, et paulisper adstringens. Provenit in calidis *Mayanalani* juxta colles.

CAPUT LXIX.

De XOXOCAPATLI.

Herba est radici innitens surculosae, et candenti, unde profert caules geniculatos per intervalla, cinereos, teretes, et sex cubitos longos, in eisque folia *Cihuapatli*, hirsuta, subalbida, quibusdam crenata locis, et desinentia in acumen; flores verò candidos, et in comas parvas compositos. Acris est, odorata gustu, et Foeniculum resipiens, quem etiam temperie videtur imitari. Ajunt radicem epotam alvum coërcere, illitamque mederi febribus, fortassis morbi causa alicunde vacuata, aut fugatis accesionum rigoribus. Provenit apud *Quauhnahuacenses*, ubi curavimus depingendam.

CAPUT LXX.

De XOXOCAPATLI Yacapichtlae.

Herba est magna, caules fundens teretes, virore tinctos exsaturato, candentibus guttis distinctos, et in eis Cucurbitae, aut Vitis folia. Odora est, et amara, calidaque, et sicca tertio ferè ordine temperie. Indi Medici illinunt corpora febricitantium foliorum succo, aut quò eorum medeantur rigoribus, aut sudoris eliciendi gratia, aut humores quomodolibet aliter vacuandi. Nascitur in calidis *Yacapichtlensibus*. Alteram eodem nomine Plantam ibidem conspeximus, quam

tamen *Patlahoac*, seu *latifoliae* distingunt cognomine, sed folia producit magna, cordis figura, acuminata, serrataque, et valde prominentium laterum, acris saporis, calidaque, et sicca quarto ordine temperie, et radicibus surculosis.

CAPUT LXXI.

De TIANQUIZPEPETLA.

Praeter Polygoni nostratis species duas, et Indicam aliam, quam in superioribus descripsimus sub nomine *Chalcuitlatl*, reperitur insuper alia, quam Mexicani, quoniam ubique paene solum repens exornet, *Tianquizpepetla*, seu *emporiorum* vocant *tapetum*, foliis latioribus, virentioribus, atque obrotundis. Hujus succus frigidus est, atque adstringens, Synanchicis opitulatur, ulcera oris, et pudendorum curat, haemorrhoidibus medetur, gingivas inflammatas placat, dysentericis epotus, et applicatus medetur, ac cuivis sanguinis defluxioni succurrit, praecipuè si a nimio oriatur calore. Jus decocti ejus bibitus medetur ardori urinae. Ubique nascitur, neque ullam recusat caeli temperiem, aut locum. Sunt, qui vocent *Tececequi* a natalibus, et frigida ejus natura.

Fuera de nuestras dos especies de sanguinaria, y de la propia de las indias, que hemos descrito en los capitulos anteriores, hai otra de hojas mas grandes, mas verdes y redondas, q. los Mexicanos llaman Tianquizpepetla, o tapete de las plazas, por q. en donde quiera serpea y se entiende. El jugo de esta yerba es frigido y astringente, bueno para las anginas y garrotillo, para las llagas de la boca y las de las partes pudendas, cura las almorranas, aplaca la inflamacion de las encias, bebido aprovecha en las disenterias, y aplicado contiene cualquier fluxo de sangre, principalmte. si proviene de mucho calor. Nace en donde quiera, y no rehusa lugar o temperamento alguno. Algunos la llaman Tececequi, por su origen y naturaleza frigida.

CAPUT LXXII.

De TOTOXOCHITL *prima, seu Flore passeris.*

Radicem profert unicam, surculo similem, caules quatuor dodrantes longos, folia oblonga, tenuia, florem pallentem, aut coccineum. Radix adstringit cum mediocri quodam calore, frigoreve (in quod inclinat magis animus). Folia, et radices ulceribus medentur inspersa. Nascitur in collibus *Mayanalanensibus*.

CAPUT LXXIII.

De TOTOXOCHITL *secunda.*

Frutex est foliis Mali Medicae, firmis, et vasculis purpureis, parvis, duorum sese intersecantium circulorum. Folia calefaciunt, et exsiccant, admotaque extergunt, et curant ulcera. Nascitur in calidis *Tzonpanci* collibus.

CAPUT LXXIV.

De TOTOXOCHITL *tertia.*

Herbula est caules fundens tenues, folia Origani, coccineum florem, longiusculum, et radicem Batatae similem, Paeoniaeve. Frigefacit, sapitque legumen. Nascitur in calidis *Tlaltizapani* collibus. Infunditur, propinaturque crassos humores reddentibus simul cum urina.

CAPUT LXXV.

De TOTOXOCHITL *quarta.*

Arbor est magna, foliis Mali Medicae, flore coccineo, et luteo, frigida, et sicca natura, ac nonnihil adstringenti. Folia tusa, illitaque febrientibus opitulantur, sistuntque diarrhoeas. Nascitur in calidis locis.

CAPUT LXXVI.

De TETZAUHPATLI *Huaxacensi.*

Herbula est radici insistens tenui, et longiusculae, unde profert exiles, et volubiles caules, et in eis folia parva, producta tamen, et angusta, flores verò candidos, et exiles. Ad Alsines species videtur pertinere. Insipida est radix, frigidaque, et humida constans temperie, quae semunciae devorata pondere sistit diarrhoeas, et immodicum exstinguit calorem.

CAPUT LXXVII.

De TOTOCHOMITIC, *seu Flore piloso rubro.*

Radice firmatur surculosa, et fibrata, fulvaque, unde prodeunt rami, qui per terram expanduntur, foliis referti Ocymi, floribus Amaranthi cristis similibus, minoribus tamen, ac rubescentibus, et capillatis, unde nomen. Frigidae est naturae; quo fit, ut radix semunciae mensura devorata fe-

bres sedet. Nascitur in frigidis, ac montosis locis pluviarum tempore.

CAPUT LXXVIII.

De TOTOLYACAPILÓLLI, *seu naso avis.*

Herba est tres dodrantes prolixa, surculosis radicibus, fibratisque, ac flore candenti, parvo, et stellato. Frigida, et adstringenti natura constat; quo fit, ut flores, foliaque imposita tumores praeter naturam repellant. Sumsit nomen a sede floris. Nascitur in calidis, et campestribus *Tepecuacuilci* locis.

CAPUT LXXIX.

De TETLATIA, *seu Arbore urenti.*

Arbor est magna, foliis Mali Medicae, fulvis, hirsutisque, et minimè deciduis, pinguibus, mollibus, et e viridi in squallidum colorem tendentibus, insignibusque interveniis multis, luteis, aut flammeis, fructu virenti Unedonis forma, et magnitudine. Lac urentis est naturae; quo fit, ut jumentis ad eam Arborem sese confricantibus, atque scalpentibus fluant pili, aut si eidem accubent; quin homines, aliave animalia sub illius umbra captantia somnos incidunt in pilorum defluvium. Lac attacta membra exulcerat, tanta est vis hujus mali! quodque magis mirere, cortex hujus Arboris frigidus est, et siccus, nulliusve caloris, et jus decocti ejus non modò citra noxam ullam epotatur, sed articulorum

solvit dolores, et medetur scabiei bibitum, aut illitum, ac diarrhoeas (ut quidam Indi Medici asserunt) coërcet. Quin lac praedictum lepram, ophyasin, impetiginem, ceterasque cutis infectiones, si prudenter adhibeatur, exsiccat, ulceraque insanabilia curat. Nascitur in frigidis, montosisque locis *Tepoztlani*, et calidiora non refugit; nam et inter *Haitinos* quoque provenit, apud quos *Guao* vocari consuevit. Sunt, qui affirment corticem duarum drachmarum pondere redactum in pulverem, atque devoratum alvum laxare, quod qui fieri possit, non est facile judicare, si diarrhoeas cohibet, nisi compressione quadam vacuet, aut omnino exsuccus adstringat. Materies verò admodum firma est, et ad opera topiaria perquam accommoda.

CAPUT LXXX.

De TEPETETLATIA.

Arbor est magna, longa ferens folia, salignave, per ambitum scissa, et mucronata, flores parvos, obrotundos, et rubescentes. Cortex curandis ulceribus inservit; est enim adstringentis naturae, gustu odorae, aptissimaeque roborandis partibus quibusque corporis humani, coërcendisque defluxionibus. Nascitur in collibus *Mayanalani* Est et alia Arbos eadem facultate, et nomine, sed subalbidioribus infernè foliis, et illis *Copalquahuitl* latifoliae, hispidaeque haud absimilibus.

CAPUT LXXXI.

De TLAUHQUECHOLTIC, *seu Planta simili avi, quam vocant Tlauhquechol.*

Frutex est stipites fundens quadratos, serrata folia, et Balloti, ni majora essent, similia, flores rubeos, magnos, frequentes, et in muscaria acervatos, visuque spectabiles. Calidus est, et siccus, magisque ob florum pulchritudinem jucundus, quàm ob usus, quos Indi memorent, necessarius.

CAPUT LXXXII.

De TZITZIN.

Arbor est magna, ulmeis foliis, sed longioribus, atque ideo a quibusdam in Ulmorum relata differentias, etsi Hispani hujus Orbis incolae ob materiae firmitatem Fraxinum vocent (quamquam veram Fraxinum nostratem apud *Ocopetlayucenses* natam viderim), alii verò credant esse Carpinum. Montana Arbor est, floreque, et fructu caret, quamvis cultura, industriaque hominum jam caeperit in hortos suburbanos, templorumque, et magnificarum aedium atria descendere. Sunt, qui referant jus decocti foliorum fluxum alvi cohibere. Nascitur temperatis, calidisque locis, qualis est Mexicanus, et *Quauhnahuacensis.*

CAPUT LXXXIII.

De TLAHOELILOCAPATLI, *seu dementiae medicina.*

Arbuscula est surculosas radices fundens, stipites hominis superantes altitudinem, tenues, rectos, et fuscos, folia Limonis forma, sed magis acuminata, aspera, et scissa per ambitum, flores orbiculares, et luteos, nucum ponticarum forma, e multis luteis vasculis concinnatos, appensos pediculis longis, et tenuibus, prodeuntibus juxta singulos foliorum exortus, utrinque ternis, quaternisve. Calida est, siccaque natura ordine secundo, et odore gravi, Thymo simili, sed non omnino injucundo. Quaevis ejus particula decocta cum *Copali*, et *Xochiococotl*, aut Liquidambare, epotaque, vel admota torturae oris opitulatur, aut cuivis alteri particulae resolutae. Succus propinatur vomitionem a frigida causa patientibus. Nascitur *Acatlicpaci* juxta rivos.

CAPUT LXXXIV.

De TLAHOELILOCAPATLI *secunda.*

Herbula est exilis, et volubilis, radicem fundens, tenuem, et longam, folia cordis figura, fructum paene orbicularem, et fructui *Zolcohanenepilli*, de quo suo loco dictum est, atque eodem modo paleis exilibus refertum, similem. Cortex radicis laevigatus, devoratusque duarum drach-

marum pondere bilim per superiora vacuare solet. Nascitur in collibus regionum calidarum. Calida veró radix est ordine tertio, atque amara.

CAPUT LXXXV.

De TLAHOELILOCAPATLI *tertia.*

Arbor est magna, subalbidis stipitibus, oblongis foliis, ac flore, ut ajunt, pallescenti. Folia tusa, et capiti illita dicuntur alienationi succurrere, unde nomen; quae fortassis praestat discussione, non enim videtur expers caloris. Nascitur in regionum fervidarum jugis.

CAPUT LXXXVI.

De TEPEICHPOCHQUILITL, *seu Herba montana puellae.*

Frutex est radices fundens surculosas, caules duorum dodrantum, contortos, germina excelsa, et rubra, folia pinguia, oblonga, parva, fructum virentem, et orbicularem. Frigida, humentique folia constant natura, ac tumores praeter naturam repellunt. Saxosis provenit locis agri *Temimiltzincensis*, qui calidus est.

CAPUT LXXXVII.

De TEPEHOEIACTON, *seu Planta longiuscula montis.*

Herba est radice surculosa firmata, supernè lutea, et

candida internè, unde prodeunt caules cinerei, tres spithamas longi, et in eis folia squallida, exilia, rutacea, sed minora, obducta lanugine, Polygalae similia, et in summo capitula pilosa, subalbidaque cum floribus purpureis, Thymi similibus. Sicca est, et modicè calida cum jucundo odore, ac Thymum redolens: non tamen depingendam putavi, quoniam nec forma spectabilis est, nec quidquam de ea narrari egregium audio, quod ad Medicinam spectet, etsi sint, qui referant folia tusa, appositaque mederi tumoribus, ulcusculisve profectis ex scalptura. Nascitur in calidis *Teocaltzinci* locis.

CAPUT LXXXVIII.

De TEPEALACTON, *seu Herba montis lubrica.*

Radicem fundit crassiusculam, tectam cortice ex luteo rubescente, caules binis cubitis longiores, folia aspera, serrata, parva, et florem candidum, et virentem. Frigida est, atque adstringenti natura; quamobrem ajunt opitulari diarrhoeis. Nascitur *Teocaltzinci.*

CAPUT LXXXIX.

De TZONTECOMAMAXIHUITL, *seu Herba capitata.*

Ita vocata est ob radicem, cui insistit, magnam, atque surculosam, a qua plures propagantur caules subalbidi, lenti, Foeniculo similes, quinque prolixi spithamas, ac per in-

tervalla geniculati, et in eis Mali Medicae folia, firma, et flores, ut ajunt, pallentes, et modici. Caulis Foeniculum sapit, odorus est gustu, calidusque, et siccus ordine secundo, ac subtilium partium. Cortex radicis tusus, et scabiei admotus medetur ei, etsi efficacior videatur caulis. Nascitur in calidis *Teocaltzinci* collibus.

CAPUT XC.

De TZONTECOMAMAXIHUITL, *seu Herba capitata Texaxahuacensi.*

Caules fundit subalbescentes, laevesque, sed per intervalla geniculatos, folia longa, et angusta, pinguia, et mollia, florem, ut ajunt, luteum, et *Yauhtlino* similem, comantemque. Cortex radicis scabiem exsiccat, et curat; frigida enim, atque sicca est. Nascitur in collibus, calidisque regionibus agri *Texaxahuacensis.*

CAPUT XCI.

De TZOMPILIHUIZPATLI.

Tzompilihuizpatli, seu *medicina ciens sternutamentum*, quam alii *Tzonteconpatli*, seu *medicinam caput expurgantem* vocant, Herba est Arboribus sese convolvens, radice longa, tenui, et capillata, caulibus tenuibus, et rotundis, purpureisque, ornatis foliis raris, ternis, et ocyminis, majoribus tamen, initio circinatis, ac demum per ambitum sectis,

fructu comante, Foeniculi paene modo; unde oriuntur capillamenta candentia, longaque, bombycinis filis lentis similia. Acris est, calidaque, et sicca ordine quarto, et praecipuè capillamenta; quamobrem admota naribus sternutamentum statim movent, caputque expurgantia illius dolorem, dentiumque levant. Nascitur in calidis, temperatisque, et montosis locis, velut *Yauhtepeci*, *Ytzocani*, et Mexici.

CAPUT XCII.

De *TENAMAZNANAPALOA.*

Frutex est radicis magnae, et surculosae, folia ferens Salviae forma, longa, et angusta, obtusa, terna, subalbida, et aspera, florem Leguminis, purpurascentem ex candido, in corymbi formam compositum, et fructum racematim compositum, obrotundum, nucum ponticarum figura. Frigida, sicca, et adstringenti temperie constat, et ideo liquor defluens e germinibus tenerioribus instillatus medetur oculis, si inflammatione tententur. Adhibetur tumoribus praeter naturam, ac febres exstinguit. Nascitur ubique in calidis. Sunt, qui *Tenamazton* vocent, nec desunt, qui *Tlalamatl.*

CAPUT XCIII.

De TLAZOLXIHUITL.

Herba est exiles caules proferens, flosculis exilibus plenos, Typhae granis similibus, qui demum hiantes in pappos abeunt manente semine, radices capillis similes, et folia Ocymi, mollia, et serrata. Saporis est, et odoris paene expers, frigidaque, et humenti natura. Succus foliorum instillatus naribus placat capitis dolorem, movetque sternutamentum partibus, ut videtur, quibusdam tenuibus, et calidis, ceteris frigidis, et crassioribus permistis. Nascitur *Yztotolani* inter sata.

CAPUT XCIV.

De TLATLACOTIC, *seu Herba simili virgae.*

Radices fundit tenues, et longas, folia parva, Ocymo similia, circinataque, flores, ut referunt, purpureos, similes *Chian*, et spicatos. Radix est dulcis, sapore Glycyrrhizae, et paulisper acris. Cujus drachmae duae devoratae ex aqua satietati, frigorive medentur. Nascitur in collibus calidarum *Tlaltizapani* regionum.

CAPUT XCV.

De altera TLATLACOTIC.

Radici insistit *altera* Tlatlacotic magnae, intus candenti, et extra fulvae, multis surculis plenae, ex quibus quamplures rami oriuntur, duos longi cubitos, sudibus similes, unde nomen, tenues, fulvi, ac teretes, et ex his alii tenuiores, folia Leguminum quorumdam foliis similia, parvique, et rubei flores. Frigida est, ideoque, si pulverem radicis ejus in aquam conjectum residere aliquandiu permiseris, et aquam propinaveris potandam, febres exstingues, et praeter naturam calorem contemperabis. Provenit campestribus *Yacapichtlae* locis. Aliam eodem nomine Plantam vidi *Ytzocani*, foliis parvis, longiusculis, et angustis, praecedenti non plurimùm dissimilem, etiam facultate; nam aut frigida est, aut spectat ad temperiem: necnon tertiam *Yacapichtlae*, foliis longiusculis, et angustis, Leguminum quoque foliis similibus; radicibus surculosis, amaris, acribus, et gustu odoris, quam cognovimus tussi plurimùm conferre, satietatique; et ideo delineandam curavimus.

CAPUT XCVI.

De TLATLACOTIC *Anenecuilcensi.*

Similis est Herbae vocatae *Tenamaznanapaloae*. Sapore,

et odore insigni caret. Temperata constat natura, et appetentiam devorata excitat. Nascitur in calidis *Anenecuilci*, unde cognomen.

CAPUT XCVII.

De TLATLACOTIC *Quauhquechullae.*

Radices sunt amarae, fibris similes, et aliquantisper odorae; sistuntque diarrhoeas.

CAPUT XCVIII.

De quinta TLATLACOTIC.

Multas radices fundit *quinta* TLATLACOTIC candentes, ac similes capillis, corticem nigrum, caules purpureos, plures, folia pinguia, supernè virentia, et infernè candicantia, serrata, et ocymina forma, et flores in corymbis purpureos. Odore gravi constat, calidaque, et sicca ordine tertio temperie, et tumores praeter naturam dissipat.

CAPUT XCIX.

De sexta TLATLACOTIC.

Ita vocant Solani quamdam speciem, ferentem quoque pro fructu eos acinos, quos Mexicenses vocant *Tomáme*, vesicis inclusos, provenientem *Yauhtepeci*, et *Quauhnahuaci*. Radix est paulisper frigida, aut temperati caloris, dulcis, et arida gustui, excitareque referunt appetentiam sopitam, atque intermortuam.

CAPUT C.

De TLATLACOTIC *Tepoztlanensi.*

Radicibus firmatur surculorum instar, extra nigris, et intra candidis, unde prodeunt caules multi, teretesque, et aliquantisper purpurei, asperi, et praelongi, folia Limonis, majora tamen, raris per ambitum crenata scissuris, ac interveniis secundùm longitudinem discurrentibus insignia, flores verò lutei, et orbiculares. Radix est acris, odora, subtilium partium, calidaque, et sicca ordine tertio natura, et ventrem dolentibus, tumentibusque impensè utilis; flatum siquidem discutit, alvum expurgat, atque ita dysentericis dicitur mederi. Nascitur in montibus *Tepoztlanicis*, *Yauhtepecensibus*, et *Yacapichtlensibus.*

CAPUT CI.

De TLATLACOTONTLI, *seu Tlatlacotic.*

Fibratis insistit radicibus, ex quibus profert caules prolixos, et tenues, folia longiuscula, et angusta, illis Rorismarini coronariae similia, flores circa caules postremos exiles, et candentes. Pulvis radicum permistus resinae ulceribus medetur; carnem siquidem vitiatam exedit, extergitve vulnus, et tandem cicatrice obducit. Est enim calidus, siccusque, glutinosus, et amari saporis. Nascitur *Ocuilae.* Ajunt

praeterea perquam aptè flatum discutere.

CAPUT CII.

De TEXAXAPOTLA, *seu Indica Ptarmica.*

Radicem tenuem fundit Texaxapotla, seu *lapidum perforatrix*, quam alii *Tzompilihuizpatli*, seu *sternutamentum moventem* vocant, fibratamque, et inde caules tenues, serpentes per terram, et purpureos, folia Lini, exilia, et flores multos, pallentes. Olet haec Mala Medica, quae Citrea vocant, mirum in modum, sapitque. Acris est, calidaque, et sicca ordine ferè quarto, subtiliumque partium. Admota naribus, inspiratoque ejus vapore medetur gravedini, et capitis dolori, citato sternutamento, et evocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum est in ea Herbula (quod nos sumus saepius experti) confricato ea madente lapide, vel quinque uncias crasso, admotisque aversae parti naribus, ita percipi odorem, ac si naribus ipsis Herbulam admovisses; tanta enim est naturae vis, ut vel exiles Herbulae, ac ferè nullae durissima, crassaque penetrent saxa. Nascitur in calidis *Quauhnahuacensibus*, *Tlaquiltenancensibus*, et in agro *Hoaxtepecensi* adhaerens saxis. Eadem tusa, illitaque ante quartanae febris accesionem, curat eam, utero confert, menstrua evocat, urinam ciet, reserat obstructa, infrigidata calefacit, sudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor,

et caput devorata, vel applicata firmat, hydropem curat, medeturque impetigini, et scabiei, nec tineae parcit confricata.

CAPUT CIII.

De TATANATLI, seu arca parva.

Frutex est folia ferens obrotunda, mollia, hirsuta, et subalbescentia, serrataque, flores exiles, et fructum ponticis nucibus similem, includentem grana terna eximii odoris, et illum *Axocopaconi* vocatae Arboris aemulantem. Nascitur in calidis *Tlaltizapani* juxta rivos, neque alium, quàm odoris, praestat usum.

CAPUT CIV.

De TLANCOCHPATLI Texaxahuacensi, seu dentium medicina.

Caules mittit purpureos, sed non omni ex parte, radicem surculosam, et folia saligna. Cortex radicis frigefaciens est, sed lac germinum calefacit, et dentium dolorem tollit applicatum, unde est illi nomen impositum. Nascitur *Texaxahuaci.*

CAPUT CV.

De TLANCOCHPATLI Tahualiuhcanensi.

Radicem fundit tuberosam, longam, tenuem, et fibratam, et ex ea caules duos dodrantes longos, lignososque, et folia saligna, quae tusa, et admota dentibus dolorem illorum placant. Nascitur juxta iliceta, et colles.

CAPUT CVI.

De TLANCOCHPATLI *Huexotzincensi.*

Radicibus insistit fibris similibus, unde profert caules exiles, repentes per terram, et in eis folia rara, obrotunda, cordis paene figura, ac luteos flores. Tusa radix, et applicata dolores dentium tollit, et sensum loci, cui admovetur, hebetat; quod etiam praestare folia possunt. Calida autem est, siccaque ordine quarto, et urentis facultatis. Nascitur in frigidis, humidisque locis juxta colles, et montium juga apud *Huexotzincenses*, unde cognomen.

CAPUT CVII.

De TLANPATLI, *seu medicina dentium Xoxotlae.*

Radici fibratae insistit, tenui, et sensim gracilescenti, unde profert tenues, teretes, ac purpureos caules, et in eis folia Absinthii, longiuscula, et per ambitum crenata, et in cacuminibus flores Chamaemeli, luteos, orbicularesque. Acris est, calidaque, et sicca ordine tertio, quartove. Admota maxillae dentes erosos, dolentesque curare fertur.

CAPUT CVIII.

De TEPETLACHPAOAZTLI, *seu montanis scopis.*

Radicem fundit extra pallentem, intus verò candidam,

fibratamque, caules prolixos, et fuscos, folia angusta, et longiuscula, flores albos, exiles, et spicatos. Similis est *Tlachpahoazxochitl*, et fortassis eadem, differens tantùm situ, aut illi congener; quamobrem delineandam non curavi; eodem enim modo pallent radices, foliaque longiuscula, et angusta sunt. Frigida est, aut caloris moderati, humida, et salivosa. Succus ejus oculis inflammatione tentatis illitus mirum in modum confert, quae est inter alias potissima ejus vis, etsi mordentem quoque urinam leniat, et vesicae, renumque ulcusculis, si devoretur, ferat opem.

CAPUT CIX.

De TEMPIXQUIZTLI.

Differre videtur ab altera Planta, quam Libro I. sub eodem nomine descripsimus; haec enim non est spinifera, aut folia hirsuta sunt, vel squallentia infernè, latave: quin flore, et fructu caret, quibus altera redundat. Succus corticis, qui frigida, siccaque natura constat, et sapore ferè nullo, oris ulcusculis, et ardoribus opitulatur. Provenit in calidis, ac montosis locis.

CAPUT CX.

De TOMONICOA.

Species est Phaseoli, quam in agris *Hoaxtepecensibus*

reperi, nucleos minimè edules ferens: febres tamen puerorum tollit illita: flores rubri sunt, natales verò aquarum fluenta.

CAPUT CXI.

De TLALOCTLI, *seu vino terrestri.*

Volubilis genus est foliis magnis, et sapore ferè nullo; temperies est humens, et refrigerans; cujus gratia radix devorari solet ex aqua, postquam redacta sit in pulverem, adversùs nimios ardores. Nascitur *Hoaxtepeci* in saxis.

CAPUT CXII.

De TLANENPOLOA.

Radicem fundit pollicarem, candidam, et prolixam, et ex ea caules fulvos, folia oblonga, Plumbaginis foliis similia, pinguia, molliaque, et flores in summis caulibus ex albo purpurascentes. Fructus est *Chilli*, aut *Tlallayotli* similis, semine contuso, et lanugine, cui appendet, refertus. Ajunt radicem, quae dulcis apparet, ac moderati caloris, tusam, et applicatam pannos, furunculos, et ceteras inflammationum differentias maturare; nec desunt, qui dicant devoratam hanc Herbam interficere post totidem dies, quot secuti fuerint, cùm devoratur, avulsam; cui rei an fides habenda sit, alii viderint, cùm in venenis vix locum habeat experimentum. At ego non usque adeo venenatam ex odore,

et gustu judicavi: imò praedictis facultatibus praeditam, quamvis venefica, occultaque vis possit illi inesse, et natura rerum omnibus momentis fide careat. Nascitur passim in règionibus calidis.

CAPUT CXIII.

De TLALAPITZATLI, seu Herbula cöercente diarrhoeas.

Herbula est candidis radicibus innixa, et fibris similibus, unde profert caules, et in eis folia parva, subalbida, et hirsuta, et candescentes flores. Saporis, et odoris expers videtur, frigidaque, et humida natura. Compescere dicitur diarrhoeas, unde invenit apud hanc gentem nomen, caloremque excedentem sedare foliorum devoratus pugillus ex liquore quopiam adstringenti. Nascitur in collibus *Anenecuilcensibus*.

CAPUT CXIV.

De TETLATLAPAN, seu Herba saxifraga.

Radices fundit fibrarum instar, caules pallescentes, fragiles, tenues, teretesque, et per intervalla geniculatos, folia Origani, paulisper albicantia, et hispida. Calida constat temperie. Medetur satietati, lapides frangit, et appetentiam excitat. Nascitur in collibus *Anenecuilci*.

CAPUT CXV.

De TLAPALTYHOIXOCHITL, *seu Thoixochitl rubea.*

Species est *Thoixochitl* Arboris, de qua suo loco dictum est, sed rubeo colore micantibus flosculis, unde habuit nomen. Nascitur *Quauhtlanamiltzinci.*

CAPUT CXVI.

De TLANTZIQUI.

Genus est Phaseoli visum a nobis *Xantetelci*, siliquas paene quadrangulas ferens, et jaspidis more variatas. Frigida est, ac Leguminis saporem referens, curansque, ut narrant, ulcera.

CAPUT CXVII.

De TLALPANCOCOCHIATL, *seu Planta solo incubanti.*

Genus est Trifolii fundentis folia terna, obrotunda, mollia, et parva, caules duas spithamas longos, et siliquas modicas. Frigefaciente, et salivosa natura constat, exsiccat ulcuscula, ac parvos e gallica lue erumpentes tumores desuper applicata. Provenit *Quauhtlamiltzinci.*

CAPUT CXVIII.

De TLALPANXIHUITL, *seu Herba terrestri.*

Radice firmatur capillata, unde caules proficiscuntur,

et in eis folia Majoranae, sed circa cuspidem in tres angulos divisa, flores Bellidis vocatae minoris, Chamaemelive, quorum media pars orbicularis, et lutea est, quae verò ambiunt, folia ex albo purpurascentia. Calida est, et sicca gradu quarto, et partium subtilium. Exhibetur adversùs febrium frigora, nasciturque in frigidis, et humidis locis juxta fauces montium.

CAPUT CXIX.

De TACALPATLI, *seu ulcerum medicina.*

Species est Alsines foliis cordis figura, sed angulosis. Medetur ulceribus, ut indicat nomen, provenitque *Quauhtlae.*

CAPUT CXX.

De TACALPATLI *altera.*

Radicibus firmatur surculosis, longisque, et cortice opertis crasso, et tenaci, cujus gratia quidam *Tlalamatl* vocant: ex his caules fundit, et in eis folia parva, ternaque, ac flores luteos, et modicos. Pulvis radicum medetur inveteratis plagis, aut eadem radix tusa, et emplastri modo imposita. Frigida, et sicca natura constat, et Legumina videtur sapore imitari.

CAPUT CXXI.

De TACALPATLI *tertia.*

Herba est quaternas spithamas longa, radici insistens fibratae, unde profert caules exiles, et in eis folia rara, longa, et angusta, e nodis utrinque exorientia, et nervis secundùm longitudinem more minoris Plantaginis discurrentibus distincta, ac flores toto paene caulium procursu luteos, exilesque, et odoris jucundi, Hyperici floribus haud dissimiles. Pulvis medetur ulceribus, unde nomen. Nascitur in frigidis *Malinalcensibus.*

CAPUT CXXII.

De TACALXIHUITL, *seu Herba ulcerum.*

Radices fundit Tacalxihuitl surculosas, caulem crassum, ac sarmentosum, folia cordis figura, lata, serrataque, et flores, ut ferunt, cymbalorum forma, magnos. Folia commansa, admotaque ulceribus medentur; frigida siquidem sunt, et admodum glutinosa natura. Nascitur in calidis *Yohalani.*

CAPUT CXXIII.

De TETLAHUELICPATLI, *seu medicina delirantium.*

Radicem fundit crassam, caules teretes, et laeves, fulvosque, oblonga folia, ac illis Limonis figura, et magnitu-

dine paene similia, et magis acuminata, majuscula, rigidaque, et scabra, ac flores purpureos, et acervatim supremis caulibus inhaerescentes. Succus foliorum propinari solet delirantibus sine febre, amentibusve. Odora Planta est, calidaque, et sicca ordine secundo.

CAPUT CXXIV.

De TLALCÒCÒL *Tacapichtlensi.*

Radicem surculosam fundit, folia Origani, mollia, aliquantulùm hirsuta, et subalbida, ac flores modicos, et candentes. Tussientibus auxiliatur. Aliam plantam eodem nomine, temperamentoque, et usu vidi apud *Tacapichtelenses*, sed foliis longiusculis, et angustis, et radice surculosa, quae initio apparet dulcis, ac tandem guttur lancinat.

CAPUT CXXV.

De altera TLALCÒCÒL.

TLALCÒCÒL *altera*, quam alii, quòd ulceribus medeatur, *Palancapatli* vocant, et alii *Yztacpatli*, quòd candida sit, radicem mittit crassam, et longam, crassisque surculis plenam, caules multos, spithamaeos, tenues, et in eis folia parva, terna, virentia supernè, ac infernè candicantia, floresque rubeos, et modicos. Radix trita, inspersaque, ulcera putrida extergit, carne implet, ac cicatrice obducit,

unde illi est praeter alia *Palancapatli* nomen.

CAPUT CXXVI.

De TLALTECZOLLI.

Herbula est radici innixa glandi persimili, ex qua funduntur ramuli purpurei, et folia Amygdali, sed minora. Frigida constat temperie, qua repellere dicitur praeter naturam tumores. Nascitur *Yacapichtlae* planis locis.

CAPUT CXXVII.

De TILAOACPATLI.

Volubilis Planta est foliis Unedonis, verùm angustioribus, ac floris, et fructus expers. Caulis cortex frigidus est, siccus, et adstringens, qui tusus ustis medetur.

CAPUT CXXVIII.

De TZITZIQUILTIC, *seu Planta serrata.*

Herbula est serratis foliis constans, unde nomen, fibratis radicibus, et tenuibus caulibus, quam ajunt ulceribus mederi. Provenit *Itzocani.*

CAPUT CXXIX.

De TZITZIQUILXIHUITL, *seu Herba scissa per ambitum.*

Herba est magna, fibratae radici innixa, unde caules

prodeunt multi, teretes, longi, recti, ac digitalis crassitudinis, flores in summis caulibus aggerati, auri colore, et in comae formam compositi, folia saligna, serrata, unde nomen, verùm paulisper latiora. Odora est gustu, calidaque, et sicca temperie gradu tertio, subtiliumque partium, unde secundae facultates, ac tertiae conjici facilè possint.

CAPUT CXXX.

De TEPEXOCHTEMECATL.

Volubilis est foliis Phaseoli, longis, et angustis siliquis, et flore candenti, magno. Frigida, glutinosaque constat natura, et in calidis *Chietlae* locis provenit.

CAPUT CXXXI.

De TZICATLACOTL.

Folia Salviae producit, Chrysanthemi flores, unde queat fortassis quispiam Indicam Chrysanthemon hanc Plantam vocare. Aliquantulùm amara est, calidaque, et sicca gradu secundo; quamobrem tuberculis juxta caput exorientibus ajunt conferre.

CAPUT CXXXII.

De TUCURUESQUA, seu bubonis oculo.

Volubilis est radici innixus Paeoniae simili, sed longiori, amari, et candidi coloris, unde prodeunt caules sarmen-

tosi, et striati, folia cordis figura, mediocria, fructus pentagonus, nigro semine refertus, totidem ordinibus serie disposito, contuso, ac trigono, sed parte superiore orbiculari. Radix est amara, calidaque, et sicca ordine tertio. Folia tusa, illitaque dolori capitis feruntur mederi. Nascitur in calidis *Mechoacanensibus.*

CAPUT CXXXIII.

De TZIPIPATLI.

Herba est dodrantalis, folia ferens sagittarum ferreis mucronibus similia, serrataque, radices tuberculorum forma, fibratas, caules teretes, tenues, purpureos, et laeves, flores veró pilosos, et in pappos abeuntes. Amara est, et tertio gradu calida. Semuncia radicum torrefactarum cum Mayzio, et *Chilli* (sic enim Indis illa uti mos est) bibita ex vino candido *Metl* diarrhoeas compescit; jus verò decocti ejus confert infantibus, qui lac vitiatum suxere, aut ea ratione diarrhoeis apprehensi sunt. Provenit in frigidis, planisque locis *Tahualiuhcani.*

CAPUT CXXXIV.

De TLATLACISPATLI *Huexocincensi, seu medicina tussis.*

Parva Herba est folia proferens serrata, Ocymo similia, minora tamen, et teneriora, caulesque rotundos, et exiles,

florem purpureum promiscuè, ac candidum, modicumque. Acris est, calidaque, et sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Tusa, et ex aqua devorata tussi magnopere confert, et inde suscepit nomen: jus verò decocti ejus asthmaticis opitulatur. Nascitur in calidis, humilibusque locis, seriturque usus gratia in hortis *Ahuexocincensibus*.

CAPUT CXXXV.

De TLATLACISPATLI *altera.*

Radici innititur pollicaris crassitudinis, candidae, ac sensim gracilescenti, raphani more, ex qua fundit caules refertos foliis Olivae, virentibus. Frigida, humidaque natura constat, et sapore insigni nullo. Sitim sedat, pectus, et linguam humectat, tussique confert, unde sortita est nomen.

CAPUT CXXXVI.

De TLATLACISPATLI *tertia.*

Herba est dodrantalis, radicibus insistens fibrarum instar, e quibus fundit caules e viridi purpurascentes sine flore, aut fructu, sed foliis Paronychiae, obrotundis, et parvis. Ius decocti foliorum tussi medetur: unde nomen. Nascitur in montibus *Cópitlanensibus*.

CAPUT CXXXVII.

De TLATLACISPATLI *quarta.*

Radicibus insistit candidis, fibratisque, ex quibus prodeunt caules breves, tenues et teretes, et in eis Lactucae folia, infernè subalbida, et multis distincta interveniis. Amara est, acris, calidaque, et sicca ordine tertio. Radices, foliaque tusa pugilli unius mensura, ac resoluta ex aqua propinantur tussim patientibus. Nascitur in calidis *Tzotzocolci* editis, ac planis locis, modò humentia sint, et aquosa.

CAPUT CXXXVIII.

De TLATLACISPATLI *quinta.*

Non est praecedenti absimilis TLATLACISPATLI *quinta* caule, radicibus, foliisque; sed flores mittit in postremis caulibus cyaneos, et parvos, vasculis oblongis contentos, quae vel nomine teste tussi confert.

CAPUT CXXXIX.

De TETELQUIC, *seu medicina adstringenti.*

Radicibus innititur fibratis, e quibus caules fundit repentes per terram, et in eis Apii hortensis paene folia, et flosculos purpureos. Frigida, siccaque natura, atque adstringenti constat. Tusa, admistaque nitro medetur scabiei; pul-

vis verò per se ulceribus, et foetidum odorem gustata spirat. Provenit *Xalatlauhci*.

CAPUT CXL.

De TETELQUIC *altera.*

Herba est *Huexocincensis*, dodrantem longa, radicibus surculosis, atque rubescentibus extra, intra verò aliquantisper luteis innixa, ex quibus profert exiles caules, scabros, et teretes, ornatos foliis Origani, circinatis, quaternis per intervalla. Radix est saporis, ac odoris insignis expers, et nonnihil adstringens. Nascitur *Huexocinci*.

CAPUT CXLI.

De TETELQUIC *Ytzocanensi.*

Species est Sedi, congener, ut videtur, *Tenapalitl*, sed foliis valde pinguibus, atque minoribus. Nomen invenit a radicis adstrictione, quae radix magna est, frigida siccaque. Folia, ut diximus, adstringenti natura constant, radix non adeo, atque ita drachmae unius pondere ajunt Indi tussi mederi devoratam, ubi tamen a calore orta est, fortassis ob frigus, aut ob partes lenientes, quae solent non raro adstringentibus commisceri; radix enim ex albo rubescit, et in dulcem saporem inclinat.

CAPUT CXLII.

De TECPOTOXOCHITL, *seu Flore praeconis.*

Radicem fundit sensim gracilescentem, et fibratam, unde profert caules, et in eis folia *Itzcunipatli tertiae*, et purpureos Eranthemi flores, ob quorum velut cornua a tergo prodeuntia est fortassis nomen sortita. Nullum usum comperi praeterquam floris apud *Tepuztlanum*, in cujus agro provenit; ubi etiam vidimus Herbam quamdam Salviae adeo similem foliorum forma, odore, et viribus, ut *Tepoztlanicam Salviam* censuerimus appellandam.

CAPUT CXLIII.

De TEUHXONÁN.

Teuhxonán, seu *Heros perstrepens*, radice constat porracea, bulbosa, candenti, dulci, edulique, seu cruda, seu cocta assumatur, foliis Porri, rubroque, et tenui caule, floribus longiusculis, et coccineis referto, digito longiori prolixioribus, cavisque in modum tubuli. Ad Juncorum genera videtur pertinere; nec alius est ejus, praeterquam floris, usus.

CAPUT CXLIV.

De TLAMIAHOALXIHUITL.

Tlamiahoalxihuitl, seu *Herba verticis*, radice firmatur

fibrata, candidaque, unde edit caules sesquidodrantales, et in postremis partibus eorum flores cyaneos, et oblongos, folia saligna, prolixa, et angusta, spinis per intervalla horrentia. Expers est saporis, et odoris, frigidaque, et humenti temperie. Folia tusa, atque resoluta ex aqua propinantur febrientibus duarum drachmarum mensura. Nascitur in frigidis montibus *Huexotzinci.*

CAPUT CXLV.

De TLALXIXIQUIPILLI.

Herbula est foliis longis, et angustis, et radicibus Cyperi. Hae frigidae, et siccae sunt, atque adstringentes. Propinatur jus decocti earum passis diarrhoeas, ac pro hujus gentis more recenter enixis. Nascitur in frigidis collibus *Xalatlacensibus.*

CAPUT CXLVI.

De TLALPETLATL.

Herba est per terram repens, ac fundens caulem purpureum, exilia folia, et flores coccineos. Saporis videtur expers, ac frigefacientis temperiei: cujus gratia repellit tumores, aut in causa est, ut majori eorum parte fugata, residuum facilè aut discutiatur, aut maturetur. Nascitur *Xalatlauhci.*

CAPUT CXLVII.

De TLALPETETLAZOLLI.

Herbula est ramis per terram sparsis, refertis foliis serratis, raris, ocyminis minoribus, ac radice tenui, et fibrata; cujus adhuc nihil memoratu dignum accepi.

CAPUT CXLVIII.

De TOTOMATÒN, *seu parvo Tomatl.*

Caulem quadrangulum fundit, oblonga folia, et florem pallentem. Frigida est, et humida natura, saporisque expers; atque ita fit, ut tumores praeter naturam repellat.

CAPUT CXLIX.

De TECILLIN.

Radices fundit surculosas, et ex eis caules tenues, et purpureos, ornatos parvis, et exilibus foliis, ac modicis quibusdam siliquis, binis per intervalla exorientibus, refertis semine. Radices subdulces sunt, et aliquantisper Glycyrrhizam sapore imitantes, atque adstringentes. Jus decocti earum bibitum, aut infusum coërcet diarrhoeas. Provenit *Hoitzoci.*

CAPUT CL.

De TECILIN Ytzocanensi.

Frutex est foliis obrotundis, et purpurascentibus, parvis floribus, siliquisque brevibus, et planis. Frigida radix temperie constat, et adstringenti; mederique ajunt satietati, et ventris dolori.

CAPUT CLI.

De TLATLAHUIZPATLI.

Arbor est magna, foliis Limonis, brevioribus tamen, et magis acuminatis, fructuque parvis pyris simili. Cortex radicis tusus, devoratusque trium drachmarum pondere flatum discutit, tumentem alvum curat, ac intestina expurgat. Amarus enim est, et cujusdam particeps caloris. Nascitur in calidis *Quauhnahuacensibus.*

CAPUT CLII.

De TECOLOTLYATLIA, seu Herba potante bubonem.

Arbor est spinifera, foliis subalbescentibus, hirsutis, obrotundis, et mollibus, pomo Mali Punici magnitudine, aspero, duro, atque incondito, et quibusdam velut foliolis de super contecto in Erinacei modum, intra quem latet candens fructus striis in quatuor velut partes divisus, semini-

bus albis refertus, saporis, atque odoris expers, frigidaque, et humenti praeditus natura. Terunt quamlibet hujus Arboris partem, et ex aqua resolutam admovent bis, terve quovis die, atque ita demum ulcera ad sanitatem perducunt. Scabiei etiam medetur eodem modo imposita. Tota itaque Planta frigida videtur, et adstringens, si nucleum excipias, qui humidus potiùs est, ac lenis. Provenit *Tepecuacuilci*, unde ad me apud *Quauhnahuacenses* agentem est devecta.

CAPUT CLIII.

De altera TECOLOTLYATLIA.

Tecolotlyatlia, quam alii *Tecolotlyauh*, seu *aquam bubonis* ob eam, quam in se ipsis excipiunt folia Dipsaci more, vocant, Herba est haud dissimilis *Metl*, sed foliis longè tenuioribus, et angustioribus; caulem profert rubescentem, floribus coccineis utrinque refertum. Planta est visu quidem spectabilis, sed nullo usu, quod cognoverim, commendata.

DE HISTORIA PLANTARUM
NOVAE HISPANIAE,
LIBER DECIMUS OCTAVUS,
FRANCISCO HERNANDO,
MEDICO, ATQUE HISTORICO
PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,
ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De TOCHOMIXOCHITL, *seu Flore lanuginis rubeae.*

Herba est radici insistens crassiusculae, et fibratae, unde oriuntur caules teretes, tenues, purpureique, folia Salviae colore, sed cordis paene figura, et serrata, flores verò oblongi, rubeique, unde nomen, per intervalla modica, circumcirca caulem a medio ferè ad summum. Nascitur in montibus *Tepoztlanicis*, et quamquam praeter florum gratum aspectum nihil de ea, quod memoratu sit dignum, narrari audierim; cognovi tamen Balloti et forma, et odore gravi similem esse, et pari temperie constare calida,

atque sicca, posseque referri ad ejus species.

CAPUT II.

De TEPETLAXIHUITL, *seu Herba montana.*

Herbula est radici insistens fibratae, unde funduntur caules tenues, teretesque, folia Amygdali, longa, angusta, et serrata, purpurei, ac parvi flores juxta ramulorum extrema, obrotundi, et vasculis virentibus contenti. Odora est, calidaque, et sicca gradu circiter tertio. Alvi dolorem, ventriculique sedare dicitur, flatum discutere, ac mundato ventriculo infusa, aut devorata mederi satietati. Nascitur in calidis, humidisque *Tzompanci* locis.

CAPUT III.

De TEPEMOHUITLI, *seu Arbuscula montana purpurea.*

Arbor est parva, stipites purpureos fundens, folia octona in ramulis postremis acervatim cohaerentia, longa, parùm lata, molliaque, acinos racematim dependentes, Oxyacanthae forma, initio virides, ac postea coccineos, flores verò parvos, et fulvos. Frigida est, et adstringens: quamobrem folia pellunt praeter naturam tumores applicata. Nascitur in calidis *Tzompanci* collibus.

CAPUT IV.

De TLALTETECPAN.

Tlaltetecpan, quae a nodorum, seu globulorum serie nomen accepit, radicem fundit longam, similem funiculis, seu globulis, orbiculisve per intervalla ordine dispositis distinctam, lacte manantem, similemque *Tlalcacaoatl*, de qua suo dicitur loco, candidissimam, dulcem, et nonnihil frigidam, aut temperati caloris, et cortice obductam fulvo, folia verò Graminis, tenuia, et longiuscula. Radices devorantur adversùs febres semunciae pondere. Provenit *Quauhnahuac* acclivibus montium locis.

CAPUT V.

De TLALTEPEZOLIN.

Radices fundit Tlaltepezolin Batatis similes, *Tezonpatlive*, intus candentes, molles, dulces, et edules, extraque lineis candentibus distinctas Coturnicum Indicarum more, quae *Tepezolin* vocantur, unde evenit nomen. Est enim nihil aliud *Tlaltepezolin*, quàm *Tepezolin*, *Coturnixve terrestris*, purpureos flores, et ramos prolixos, ornatos obrotundis, sed in longiusculum acumen desinentibus foliis. Refrigerat, humectatque, quo fit, ut aptissimè medeatur ustis, ac ardores, et nimios aestus comtemperet. Nascitur in calidis *Yohualani* collibus.

CAPUT VI.

De TLILTICPATOLLI.

Volubilis est folia proferens Phaseoli, oblonga, et terna, siliquas magnas, refertas nucleis Haematitae vocatae gemmae perquam similibus, nitentibus, et attacta purpureo tingentibus colore, radicem verò sensim gracilescentem, et fibratam. Pulvis foliorum medetur ulceribus. Nascitur in collibus, calidisque *Yohalani* plagis.

CAPUT VII.

De TLILCOAPATLI *Ytzocanensi, seu medicina Serpentis nigra.*

Radix est crassa, candens, et longa, unde profert caules, et in eis folia Ulmi, quamvis majora, ac siliquas septem uncias longas. Frigefacit radix, adstringitque, et confert febrientibus, ac dysentericis. Nascitur in collibus, et collium lateribus *Ytzocani.* Videtur haec eadem praecedenti, natalibus tantùm differens, aut saltem illi congener.

CAPUT VIII.

De TLILQUAHUITL.

Tlilquahuitl, seu *Arbor nigra*, nomen invenit a nigricantibus foliis, quae Limonis forma viderentur, ni mi-

nora essent, et magis acuminata, caules verò fert laeves, ac purpureos, in nigrum tamen colorem inclinantes, cujus adhuc vim ullam insignem non accepi, praeterquam jus decocti foliorum dolorem ventris tollere, quae gustui initio dulcia videntur, et paulò post aliquantulùm amara. Nascitur hic Frutex in montibus temperatis *Hoeiacocotlae*.

CAPUT IX.

De TLILXIHUITL.

Tlilxihuitl, quam alii *Tlilquahuitl* vocant, radicem fibratam fundit, e qua exeunt caules, et in eis folia Limonis, serrata, verùm multo majora, et quamplurimis distincta interveniis. Tumores praeter naturam pulvis admotus curat, et arthriticis medetur. Jus verò decocti ejus evocat menstrua. Provenit *Huxaquae* provinciae *Tzapotecarum* calidis regionibus, ubi *Yagalana* vocant.

CAPUT X.

De TLILXOCHITL, *seu Flore nigro.*

Volubilis Planta est foliis Plantaginis, sed pinguioribus, et longioribus, viroreque infectis exsaturato, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus, ac siliquis longis, angustis, ac paene teretibus, olentibus moschum, aut balsamum indigenam, nigrisque, unde nomen. Calidae hae

sunt ordine tertio, addique solitae *Cacaoatl*, qua ratione, et *Mecaxochitl*. Siliquae binae ex aqua resolutae, et potatae urinam cient, menstrua evocant cum *Mecaxochitl*, partum accelerant, ac secundas, mortuosque foetus trahunt, ventriculum calefaciunt, et roborant, flatum discutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebrum fortificant, et utero auxiliantur. Calidis regionibus provenit, humentibusque arbores amplexa, et fructum, hoc est praedictas siliquas verno tempore profert. Adversùs venena frigida, gelidosque venenatorum ictus aedem siliquae dicuntur esse remedio, miscerique adversùs flatum generari solitum ex potione *Cacaoatl*, addito *Chilli*, cui semen fuerit priùs detractum.

CAPUT XI.

De TETLANCHICHIQUI, *seu dentifricio.*

Volubilis genus est magnis radicibus innixum, ex quibus fundit Phaseolorum folia, terna, flores purpurascentes, compositos in corymbos, Lupinorumque, aliorumve Leguminum figura, unde tandem generantur siliquae. Folia sunt frigida, sicca, adstringentia, et expertia insignis saporis, aut odoris. Radix eadem constat natura, sed paulò adstringentiori. Siliquae assae, et impositae oculis medentur malè habentibus. Ajunt etiam devorari

radicem, aut illini folia adversùs corporis tumores.

CAPUT XII.

De TLATLAPACTZIN, *seu Herba lotrice.*

Arbor est magna, foliis Mali Medicae, verùm duplò ferè longioribus, angustioribusque, Castaneive, caulibus alterutra parte foliatis. Frigidus est stipitum cortex, siccus, et adstringens, aut temperati caloris. Idem redactus in farinam, inspersusque medetur plagis. Nascitur in calidis, montosisque *Cocolani* locis. Fructum fert globulis precariis crassioribus persimilem, et flores candentes.

CAPUT XIII.

De TEZCAPATLI, *seu speculi medicina.*

Arbor est magna, foliis vitigineis, et stipitibus tuberosis. Liquor candens, frigidusque, et paulisper adstringens, saporisque, et odoris paene expers, permistus lacti muliebri argemata dissipat; cortex verò laevigatus, et inspersus carnem gingivarum restituit, ac dentes firmat. Nascitur in calidis, seriturque in viridariis, et hortulis, et habetur in deliciis, atque in magno pretio ob ejus medicam vim.

CAPUT XIV.

De TEQUEXIHUITL.

Tequexihuitl, seu *Herba ambulacri*, radices fundit capillis similes, caules teretes, longos, et prolixos, folia Pyri figura, mediocris magnitudinis, ac florem modicum, et candentem. Frigida est, succurrit oculis imflammatis, et nascitur *Xochitepeci.*

CAPUT XV.

De TLAPAHOAXPATLI.

Radix est longa, crassa, purpurea, frigidaque, et impensè adstringens, rami duos dodrantes longi, folia Quercus, scabra, subalbida infernè, et minimè serrata, caules extra cinerei, intra candentes, acini in quinque velut partes divisi, referti semine nigro. Jus decocti corticum radicis sistit diarrhoeas. Nascitur in collibus regionum calidarum, velut *Tlaqualtenanci.*

CAPUT XVI.

De TEPEACOCOXOCHITL, *seu Flore montani Acocotli.*

Radices fundit fibris similes, caules fuscos, per intervalla geniculatos, digiti crassitudine, folia scabra, longa, et nonnihil angusta, ac flores magnos, rubescentes ex luteo. Radix calefacit, exsiccatque, et ingratum effundit

virus. Jus decocti radicum ajunt auxiliari dysentericis epotum, aut infusum. Provenit apud *Teocaltzincenses.*

CAPUT XVII.

De TEOTETL, *seu lapide Dei.*

Arbor est magna, racemos fundens quarumdam velut glandium, nucleum durum intus continentium. Frigida constat, siccaque, et adstringenti natura; cujus semen lentibus multis inter se serie quadam cohaerescentibus est simile, folia verò angusta, et longa.

CAPUT XVIII.

De TLALOLOTL, *seu orbiculari Planta.*

Herbula est per terram repens, similis Polygono, ac fortassis ejus species exilis, frigidaeque, et siccae temperiei, ac utilis inflammationibus. Nascitur in frigidis locis, adeoque juxta radices Aetnae Mexicanae.

CAPUT XIX.

De TEQUALPATLI.

Exilis etiam Planta est Tequalpatli, sed amara, calensque, ac sicca ordine tertio. Medetur ulceribus, et eisdem, quibus praecedens, frigidis in locis provenit.

CAPUT XX.

De TEMACMAHAXIXCATZIN, *seu Arbuscula in manus alienas micturiente.*

Arbor est stipites fuscos proferens, folia saligna, crassa, firmaque, et candicantia infernè, florem latum, et pallentem, fructum verò similem vocato *Ahuacatl.* Calida, et sicca ordine secundo natura constat, gustu odora, amaraque, et nonnihil adstringenti. Ajunt radicem redactam in pulverem mederi intertrigini, et ulceribus pudendorum. Nascitur *Teocaltzinci.*

CAPUT XXI.

De TLAPALHUITZQUAHUITL, *seu Arbore coccinea, et spinosa.*

Frutex est radicem fundens surculosam, magnamque, stipites nigros, contortos, et spiniferos, folia Nummulariae, obrotunda, bina per intervalla, assis vulgaris magnitudine, et forma, et flores parvos, et candentes. Radix est dulcis, Glycyrrhizae par, sed paulisper adstringens, pertinensque ad nonnullum calorem. Jus decoctae infusum menstrua immoderatè fluentia sistit. Cor radicis rubrum est, ac ipse frutex, ut diximus, spinosus, unde sortitus est nomen. Nascitur in montibus *Cocolanensibus.*

CAPUT XXII.

De TLAPALQUALONI, *seu Frutice coccineo, et eduli.*

Frutex est radicem fundens magnam, caules septem dodrantes longos, folia *Tetzohatl*, ac florem luteum, et parvum. Cortex, et folia tusa fluentem e vulneribus sanguinem detinent.

CAPUT XXIII.

De TOZPOPOTO, *seu Cozpopoto.*

Tozpopoto, seu *Herba lutea*, et *foetida*, sex cubitos longa est, et foliis *Micat*, oblongis, obtusis, firmis, et minutim serratis, Limoniae Mali, sed obtusioribus, floribus in culmine candentibus, longiusculisque, et comantibus, caulibus subalbidis, radice magna, et candenti, surculosaque. Cortex radicis calidus est, siccusque, nonnihil adstringens, et gustu odorus. Sistit diarrhoeas. Provenit apud *Quauhnahuacenses* in acclivibus montium locis.

CAPUT XXIV.

De TOCHCATIC, *seu Dasypodis Arundine.*

Radicibus firmatur capillorum instar, a quibus profert caules teretes, laeves, ac partim purpureos, folia rhomboide figura, appensa pediculis valde foliatis, luteos flores in ramulis postremis, Tithymalo similes, cadente verò flore

manet semen, primò viride, ac postea nigrum. Frigida natura constat. Medetur inflammationibus. Nascitur acclivibus montium *Quauhnahuacensium* locis.

CAPUT XXV.

De TATACANALTIC.

Herba est radicem fundens longam, sensimque gracilescentem, cui per intervalla appendent orbiculi nucibus juglandibus pares, folia saligna sunt, et flores modici, atque purpurei. Radix est dulcis, et pauci caloris. Pannos apposita discutit, propinatur ad evocandam urinam, et febres contemperandas: sex drachmarum, aut unciae unius devorata pondere alvum leniter solvit, ac bilim vacuat, vetustisque plagis laevigata, et inspersa medetur. Nascitur in collibus *Yacapichtlae*, et *Ocuituci*, nec desunt, qui *Tecauhquilitl* vocent.

CAPUT XXVI.

De TZATZAZTLACOTL, *seu virga orsus.*

Herba est magna, magnis quoque constans foliis, sinuosisque, fibratis radicibus, pennatis caulibus, ac flore luteo, unicoque in summo fastigio caulis. Nonnullum videtur participare calorem, atque ita ferunt tumores praeter naturam maturare. Nascitur in calidis *Yacapichtlensibus* juxta aquas. Aliam eodem nomine vidimus *Atatacci*, floribus luteis, co-

mantibus, sed foliis minimè sinuosis, neque pennatis caulibus, eadem tamen facultate.

CAPUT XXVII.

De TLAQUILIN.

Herba est radici innixa crassae, fibrataeque, unde mittit caules, tres, quatuorve cubitos prolixos, multis alis concavos, folia Solani, sed majora, flores longos, et variis micantes coloribus. Radix frigida constat, humidaque, et lubrica natura; quamobrem devorari refrigerii gratia, illinique solet. Provenit Mexici passim, et in hortis floris, ac deliciarum gratia coli solet. Sunt, qui *Teotlaquilin* vocent.

CAPUT XXVIII.

De TLACHICHINOA *Ocuitucensi.*

Folia fert ampla, et oblonga, rugosaque, et illa Mali Medicae imitantia, flores in summis caulibus spicatos, candentes, *Chian* similes. Odora sunt folia, et tamen frigida, humentique constant temperie, ac febrem passis succurrunt. Nascitur in temperatis, paulòve frigidioribus regionibus juxta fauces montium, et humidiora loca.

CAPUT XXIX.

De TLALAZCAXIHUITL, *seu Herba formicae terrestris.*

Folia fert Libanotidis coronariae, fulvos caules, et flores Chamaemeli. Calida, humidaque temperie constat, ac lubrica natura. Medetur plagis, ac provenit agro *Ocuitucensi.*

CAPUT XXX.

De TEPEXIATL, *seu aqua e colle fluenti.*

Herba est dodrantalis, radicibus capillorum instar innixa, Urticae foliis, serratis, flore candenti, parvo, sapore alterius Sisymbrii, calidaque, et sicca natura. Tumores testiculorum curat, provenitque humidis locis, ac montium fragminibus.

CAPUT XXXI.

De TEPEXONACATL, *seu Cepis sylvestribus.*

Genus est Ceparum, talesque sese odore, et gustu praebent spectandas, formaque, et radicibus, etsi parvae sint radices, nec ponticis nucibus majores; folia etiam sunt Ceparum, sed longiora, et angustiora: caulis est quadratus, purpureus, quaternos prolixus cubitos, et in summo purpurei flores, Ceparum ferè nostratium forma. Mitius est genus nostrate, et acrimoniae minoris: calidae ta-

men sunt, et dicuntur adversùs frigus valere. Proveniunt in montibus *Xochimilcensibus.*

CAPUT XXXII.

De TOPOTL.

Arbor est magna, laurinis foliis, fructu Oxyacanthae forma, et magnitudine simili, sed candenti, dulci, et per maturitatem eduli. Nihil de ea Arbore narratur insigne. Provenit in montosis locis *Tepetlaoztocensibus.*

CAPUT XXXIII.

De TEUHXOCHITL, *seu Flore herois.*

Radicem fundit teneram, et tota Planta duplò longiorem, lacte manantem, intrinsecùs candidam, et extrinsecùs fulvam, et ex hac caules multos, tenues, teretes, lentos, hirsutos, virides, et interdum flavescentes, refertos foliis Ocymoidis, hirsutis, ac flores purpureos, et exiles, paulò ante aestatem emicantes. Provenit gelidis regionibus. Frigida constat natura ordine secundo, et ideo trita, epotaque ex aqua quaternum scriptulorum pondere sitim compescit, linguam humectat, ac lenit, et nimium exstinguit calorem, aestuantique jocinori remedio est. Quin etiam adversùm venena pollet, et eorum perfringit vim.

CAPUT XXXIV.

De TEUHQUILITL, *seu Herba Principis.*

Herba est tenui, ac prolixae insistens radici, extra luteae, intra verò pallescenti ex albo, unde multos promit caules coccineos, teretes, tenues, et lignosos, foliis e quovis nodo ternis exorientibus refertos, Malo Punicae proximis, asperisque, et flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compositos, quadantenus coccineos, unde siliquae generari solent parvulae, includentes granula primò candida, et post maturitatem nigra. Epota radix ex aqua trium drachmarum plùs, minùs pondere febrilem calorem sedat; frigidae siquidem est, sed siccae, atque adstringentis naturae; quo fit, ut fluentem quoque alvum cohibeat, et ventriculum ob nimium calorem imbecillem instauret, atque confirmet.

CAPUT XXXV.

De TEPOPOTIC, *seu scopis saxosorum locorum.*

Frutex est radicem agens crassam, magnamque, stipites tenues, rubeos, et longos, flores coccineos, et modicos, et folia Origani, per intervalla obrotunda, tenuia, et mollia. Radix trita unciae unius pondere addita *Chian* sanguineum sputum coërcet, comprimit pectus, medetur convulsioni, et enixarum etiam dicitur corroborare viscera; frigida siquidem

constat, et glutinosa natura. Nomen sortita est a similitudine, quam habet cum scopis, aut quoniam scoparum interdum vices praestat. Provenit verò locis humentibus.

CAPUT XXXVI.

De TENTZONPATLI.

Tentzonpatli, seu *barbata medicina*, Arbor parva est, foliis *Mizquitl*, floribus capillorum forma, rubeis. Frigida, siccaque constat natura. Jus decocti ejus febres sedat, et *Tzocuilpatli* permistum, infusumque emundat intestina, et alvum adstrictam lenit. Nascitur in calidis *Mecatlanensibus*, vitam sumens ex Arboribus, quibus adhaeret, radicibus capillorum forma per intervalla exorientibus.

CAPUT XXXVII.

De TENTZONPATLI Mecatlanensi.

Herbula est foliis exilibus, Musci ferè forma, nascens montosis, umbrosisque, et humectis locis regionis *Mecatlanensis*, quae càlida est. Herbula haec tusa, et pugilli mensura devorata ex aqua sedat febres. Frigida enim constat natura, humentique, nec saporem quempiam insignem, aut odorem praefert.

CAPUT XXXVIII.

De TLALQUEQUEXQUIC, *seu Herba adstringente humili.*

Herba est duos circiter dodrantes longa, oblongis foliis parvis, et mucronatis, radice Raphani, candenti, sed majori, et capillata, e qua multi prodeunt caules, teretes, tenues, referti praedictis foliis, floribus juxta caules summos rubeis, et oblongis, quibus decidentibus manent calyculi referti semine. Radix tusa discutit tumores, ac praecipuè pudendorum, eorumdemque medetur ulceribus. Propinatur conquassatis hominibus, ac pro horum Medicorum more mulieribus recenter enixis ex vino, aut *Octli* pulvis unciae unius mensura. Calida est, humens, et glutinosa, lancinatque os, cujus rei gratia sortita est nomen. Nascitur juxta colles.

CAPUT XXXIX.

De TEPETZOCOTL.

Herba est radicibus insistens surculosis, e quibus profert caules tenues, sarmentosos, et in eis folia hastarum mucronibus similia, *Tlatlancuayae*ve, interveniis secundùm longitudinem discurrentibus, sed tamen majoribus. Radix est gustu odorata, et acris, calidaque, et sicca ordine ferè tertio natura. Jus decocti ejus obstructa aperit, utero confert, discutit flatum, confert enixis, et hujusmo-

di alios praestat usus peculiari respondentes temperiei.

CAPUT XL.

De TZICUNOLIZPATLI, seu singultus medicina.

Folia sunt oblonga statim a radice capillata, unde etiam prodeunt cauliculi tenues, foliis vix longiores, quorum summis partibus appendent vascula, exili referta semine. Folia intrita scarabeis, quos vocant *Temolin*, devorantur adversùs singultum felici magna ex parte eventu, et contra pectoris murmura ob jamjam strangulantem pituitam evenientia. Nascitur *Hoeitlalpae* inter saxa.

CAPUT XLI.

De TZOCUILPATLI, seu medicina movente sternutamentum.

Radices fundit capillis similes Tzocuilpatli, caules teretes, per intervalla geniculatos, laeves, et pennam anserinam crassos, folia hirsuta, pinguia, et mollia, infernè candicantia, mediocria, oblonga, et sinuosa, vitigineis paene similia, et florem exilem, et album. Acris est, calidaque, et sicca ordine quarto temperie. Ramuli tusi, et devorati ex aqua lassitudinem contractam a labore, evocato sudore, leniunt: succus naribus instillatus pituitam trahit. Nascitur *Hoeitlalpae* editis, ac planis locis.

CAPUT XLII.

De altera TZOCUILPATLI.

Herba est quatuor dodrantes longa, et fibratae insistens radici, unde prodeunt caules, et in eis folia Ocymi, parva, crenata, ac nonnihil sinuosa, flores abeuntes in pappos, summis quibusque caulibus seni, septenive appendentes. Odora est, et quarto ordine calefaciens, et exsiccans. Folia devorata ex aqua pugilli unius mensura dolores capitis, ac totius corporis tollunt, purgantque. Quin glans e radicibus parata, et supposita ventris mitigat dolores, et extergit intestina. Nascitur editis, ac calentibus locis *Papaloticpaci.*

CAPUT XLIII.

De TZOPELICQUAHUITL, *seu Arbore suavi Quauhchinancensi.*

Arbor est magna, foliis Amygdali, longis, et angustis, et surculosis radicibus. Succus est frigidus, siccusque, et aliquantulùm adstringens. Medetur morbidis oculis eventu non spernendo.

CAPUT XLIV.

De TZOPELICTLACOTL.

Herba est duos dodrantes longa, radici innixa surculo

simili, fibrataeque, unde funduntur caules tenues, et in eis folia Ocymi, serrata, et in procursu caulium flores parvi, lutei, spondylorum figura, punctis coccineis interstincti. Folia vocem clarificant, pectusque emolliunt, et extergunt. Nascitur in calidis *Nexpae Totonacapae*, editis, atque humilibus locis.

CAPUT XLV.

De TZOHUAZQUAHUITL, *seu ligno decipulae.*

Herba est sex spithamas longa, radici fibratae inhaerens, unde edit caules teretes, hirtos, laeves, et nonnihil purpureos, et in eis folia oblonga, serrata, ternis interveniis praeter alia minora, quae transversa sunt, secundùm longitudinem procedentibus distincta. Odor est gravis, acris sapor, calidaque, et sicca ordine tertio temperies, non sine quadam amaritudine, et subtilibus partibus. Sistere dicitur diarrhoeas, atque appetentiam sopitam excitare, additis praecipuè aequis portionibus *Chitonyllónitlacotl*, ne memorem alia, quae ex ejus temperie quibusvis innotescent.

CAPUT XLVI.

De TETEPICQUILTIC.

Ita vocata est haec Planta ob radicis duritiem, et asperitatem, qua lapides aequare contingit; pyri forma con-

stat, quanquam in surculum desinat tenuiorem: prodeunt inde caules, et in eis folia longa, et angusta. Radix est aliquantulùm amara, temperataque, aut inclinans in frigiditatem. Febrientibus opitulatur, praecipuè si *Yxpapatlahoac* adjunxeris. Provenit *Acolmani*.

CAPUT XLVII.

De TLACUILOLPATLI, *seu medicina depicta.*

Radicem fundit crassam, et longam, caules tenues, et rotundos, geniculatos, et per terram repentes, refertos foliis Polygoni, cui est magnopere similis, floribusque exilibus, albidulis, et semine inter ipsa folia nascenti. Vis est calens, siccaque ultra ordinem tertium, et nonnihil urens. Jus decocti infusum ventris flatu discusso ejusdem dissipat tumorem, et iliacis succurrit affectibus.

CAPUT XLVIII.

De TEPIZTICXIHUITL, *seu Herba firma.*

Radicem fundit digitalem, caules purpureos, et tenues, unde profert folia parva, serrata, et obrotunda forma, illis Adianti quadantenus similia, quanquam minora, florem e pallido rubescentem, oblongum, et vasculo rosaceo paene simili contentum. Radix ejus, cujus est praecipuus usus in medicina, devorata urinam elicit, quacumque retentam ex

causa. Frigida verò, humentique natura constat, atque ideo mensura simili febres exstinguit. Montosis, ac campestribus provenit locis regionis Mexicanae, radixque Septembri mense solet ad usus avelli, atque recondi.

CAPUT XLIX.

De TECOCHITIXIHUITL.

Soporifera est Herba, unde nomen, radices fibratas fundens, e quibus oriuntur caules teretes, et rubei, referti Origani foliis, sectis per ambitum, flores capillorum instar in vasculis oblongis. Saporem inducit temporibus, et vertici cum lacte admota; per se verò frigori capitis medetur, velut et altera ejusdem nominis. Calida est ordine tertio, et odore gravi.

CAPUT L.

De altera TECOCHITIXIHUITL.

Radicem fundit fibratam, et ex ea caules purpureos, folia Lini, longa, et valde angusta, flores in summis caulibus oblongos, et coccineos. Si hujus Plantae folia recipias, adjungasque *Tecochitixihuitl primam*, et *Acoquilitl* aequis portionibus, exprimasque succum, addiderisque parem mensuram lactis muliebris, et fronti eorum, qui ob vehementem ardorem dormiendi impotes facti sunt, mirè somnum

conciliabis. Verùm antequam hujusmodi praesidio utantur Indi, instillant naribus succum *Tlacoxiloxochitl*, ut si quid est humorum in capite, evocetur, corpore in primis succi *Yztauhyatl*, *Chichixihuitl*, et *Tomio* partibus aequis per vomitum expurgato; hic enim succus omnes humores praecipuè per superna vacuare consuevit, si decem unciarum mensura bibendus propinetur.

CAPUT LI.

De TLATLAOLTON, *seu Herba simili Tlaólli.*

Radicem profert cauli parem crassitudine, cubitalem, et capillatam, et ex ea cubitales, ac teretes ramos, folia tenuia, et longa, flosculos purpureos, et exiles in postremis stipitibus, qui admodum tenues sunt. Tusa haec Herba, et mista *Neuhticxihuitl*, et *Coltotl*, redacta in emplastri formam, et ventri admota flatum discutit, ac subsidere cogit ventrem tumentem ob illius redundantiam. Calidarum enim virium esse reperitur.

CAPUT LII.

De TLACOXIHUITL.

Radicem fundit albam, longam, et fibratam, caules cubitales, sarmentosos, folia Dictamni, hirsuta, obrotundaque, infernè albida, et supernè virentia, florem gossypino

velleri parvo persimilem. Radix semunciae mensura bibita ex aqua febres exstinguit. Nascitur in planis regionum calidarum.

CAPUT LIII.

De altera TLACOXIHUITL.

Herba est similis *Tecochitirihuitl primae*, et fortassis ejus species, sed radice crassiore, et foliis crenis crebrioribus, et minùs profundis insignibus.

CAPUT LIV.

De TLAELPATLI, *seu medicamento dysenteriae.*

Caules edit longos e surculosis radicibus, rubescentes ex albo, tenuesque, Myrthi folia, aut Hyperici, flores purpureos, parvos toto caulium procursu. Radices unciae unius pondere devoratae auxiliantur dysenteriis.

CAPUT LV.

De TLALTENTZONPATLI, *seu medicina barbae humilis.*

Foliis constat exilibus, et sparsis per terram, cauliculis tenuibus, brevibus, ac rubescentibus, radicibus fibrarum instar, et pilosis flosculis, calycibus parvis inclusis. Febrientibus auxilio est drachmae unius pondere tusa, atque devorata. Sunt, qui *Tlaltentzontli* vocent.

CAPUT LVI.

De TENTZONTLI.

Inutilis est Medicis Tentzontli Herba, sed visu conspicua, ideoque a nobis *Tepoztlani*, ubi eam offendimus, et descripta, et delineata. Foliis haec constat Coronopi, ac floribus promiscuè universum caulem stipantibus, luteis, longis, et circa summas eorum partes coccineis, canaliculatisque, et e quorum sede media ligulae virentes prodeant. Radices sunt albae, tenues, fibrarum in modum. Sapore insigni caret, frigentemque videtur temperiem praeseferre.

CAPUT LVII.

De TLALQUEQUETZAL, *seu penna terrae.*

Nomen sumsit a foliis pennas avium imitantibus, quanquam ab Hispanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio Antiquorum sit similis. A radicibus similibus fibris multos edit caules, teretes, subrectos, tenues, et quatuor plùs, minùs dodrantes longos, ramulos per intervalla hinc inde prodeuntes, refertos foliis, ut diximus, pennis avium similibus, flores in summis caulibus, postremisque ramis ex albo in luteum tendentes, parvos, et in corymborum formam compositos. Amara est gustu, non sine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, et gradu tertio cum sic-

citate calefaciens. Succus ejus epotus urinam ciet, menses evocat, et ventriculum a frigida causa debilem, seu extra admoveas, seu in pulverem redactam propines bibendam, corroborat, et firmat; discutit flatus, diarrhoeas sistit, ulceribus pudendorum medetur, tumores praeter naturam solvit, obstructiones, et potissimùm uteri reserat, coloremque jamdiu languescentem corrigit, et instaurat, tusa, atque emplastri modo imposita scabiem curat puerorum capitibus innasci solitam, exsiccante, extergenteque, qua praedita est, vi. Confert suffitus ejus strangulationi uteri aut in pessario obdita, aut e liquore quopiam convenienti pulvere ejus devorato, partum accelerat, secundas pellit, retinet fluxum alvi, tussimque infantium, et provectiorum bibita curat, nec desunt, qui asseverent succum ejus quinque unciarum mensura epotum purgare per vomitum omnes humores. Quae omnia tam sunt a Stratiote Millefolio Antiquorum aliena, frigidae nempe naturae Planta, ut quamvis sit illi forma persimilis, atque ideo ad illius species fortassis referenda, ab eo tamen viribus longè absit. Tam calidis, quàm frigidis provenit regionibus, totoque anni discursu sponte emicat, circa irrigua tamen foecunda, atque campestria loca. Haberi solet in deliciis, paecipuè a matronis, quae usum maximum, et impensè salubrem ab ea passim uterinorum affectuum oppressae molestiis suscipiunt, seriturque ab eisdem in viri-

dariis, vasisque fictilibus, nigra tamen, pinguique terra substrata, nam et crebrà aquae inspersione, et solita domesticorum cura laetior, ampliorque fieri solet.

CAPUT LVIII.

De altera TLALQUEQUEZAL.

Herba est multos caules proferens, distantes inter sese, teretes, breves, ac tenues, funiculo quodam exili juxta radices connexos, quae breves etiam sunt, tenues, et capillatae, et in eis folia ordine utrinque in pennae modum disposita, unde nomen, oblonga, parvaque, et Alsines, aut Myosotae foliis similia. Cujus plantae nullum adhuc usum memoratu dignum accepi.

CAPUT LIX.

De TAMARINDO.

Consuevere Indi Orientales, atque Occidentales, necnon aliae quamplures nationes contra Graecorum, et Latinorum consuetudinem Plantas ipsas relinquentes sine nominibus fructibus tantùm, et floribus nomina imponere, quod in Tamarindorum Arbore videmus evenire; cui cùm nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit a Mexicanis impositum (nuper enim est ad eas oras translata); fructus tamen ejus non unicum, sed plura sint sortiti. Ita fit, ut Malvari

Puli, Guzarati *Ambili*, et apud Arabas *Tamarindi*, seu *Indi Dactyli* nuncupentur ; non quòd haec Arbos Palmae similis sit, aut fructus ejus commercium habeat cum dactylis, sed vel quia ita appellare libuit, vel quòd fructus digitorum quamdam repraesentent similitudinem, etsi crassiores sint, et magna ex parte longiores. Est igitur Arbos Nucis Juglandis, aut Fraxini amplitudine, ramis dodrantalibus, foliolis refertis minutis, ac Rutae similibus, sed longioribus, aut his, quae fert *Mizquitl* vocata Mexicanis, *Hoaxin*ve, aut *Quauhnacaztli*, materie firma, siliquis in digiti incurvi, aut arcus figuram efformatis, quarum cortex initio virens, et post maturitatem est cinereus, et a quo facilè exuatur; fructus nucleis sativo Lupino paulò majoribus, intus contentis, laevibus, et fulvi coloris, quibus abjectis callo utuntur Medici dulcis, acidique, et jucundi saporis. Ea est harum siliquarum natura, ut noctu foliis convolutae sese a frigoris injuriis muniant, atque tueantur, interdiu verò suapte natura explicentur, et e penetralibus foliorum erumpant, ac prodeant. Folia acida sunt, et saporis suavis, atque ita, ubi earum Arborum suppetit copia, in salsamentorum usum veniunt citra aceti auxilium. Frigida, et sicca temperatura constat, bilim concoquit, pituitam incidit, sedat calorem, et praedictos humores, sed potissimùm bilim expurgat. Sunt, qui virentes siliquas corticibus dumtaxat spoliatas, et addi-

to saccharo aegrotantibus praebeant devorandas, feliciore successu, quàm si acetato uterentur syrupo humoribus, sed praecipuè biliosis percoquendis, et ad vacuationem preparandis, alii aqua, aut stillatitio liquore, in quae, cùm aliquandiu maduerint, expressae sint, humorem biliosum expurgant, aut tenuant crassiorem, nec desunt, qui nucis Indicae permistam vocato oleo epotent, atque ita leniter, et tutò vacuentur. Aceti quoque usum praebent, praecipuè maturae, et eorum folia tusa erysipelatis utilissimè imponuntur. Qui in Hispanias, ceterasque Orbis regiones ab Orientalibus deferuntur, sale sunt conditi, nec puri asportantur, ne vitiari, putrescereve maris, longive itineris causa, aut injuria contingat. Fit ex eisdem recentibus adjecto saccharo confectio, qua egregiè, et citra molestiam ullam humores praedicti et concoquuntur, et vacuantur. Ex effigie ergo, quam exhibemus, et vera hujus Arboris imagine ad vivum expressa, atque repraesentata, nostraque descriptione, cunctis patere debet, haberique indubitatum Graecorum Oxyphoenica haud esse censendam Arborem Tamarindorum, cùm verè dactyli non sint, sed siliquae, ut diximus, digitis incurvis similes, quantumque aberrent Arabes, et caligent recentiores ad unum omnes in ejus descriptione, ex qua judicare est promtum, Tamarindorum Arborem nunquam eos oculis, ut nos saepe fecimus, perspexisse. Nascitur jam

juxta *Acapulci* portum, et apud *Quauhnahuacenses*, non longè ab urbe Mexicana, ubi ejus imaginem exprimendam curavimus, dedimusque operam, ut passim sereretur semine, deferreturque ad Hispanias, sperantes, quàm celerrimè uberem hujus nobilis medicinae proventum eventurum.

CAPUT LX.

De TLALAHOEHOETL, *seu Ahoehoetl humili.*

Foliis est ei Abieti persimilis, quam *aquae Tympanum* ideo vocari consueverunt, quod prope aquas nascatur, et tympana *Teponaztli* nuncupata ab eisdem ex ea solent parare. Corticis decoctum tussi auxiliari solet.

CAPUT LXI.

De TLATZCAN.

Vocant Mexicani Tlatzcan, seu *materiem fragilem*, et *vitream* eam Arborem, quam Latini antiquiores, et inter eos noster Plinius Cupressum fusam vocare consueverunt. Hanc ergo insignem Arborem, memoratam a gravissimis auctoribus, a nullo autem, quem noverim, in nostro Orbe visam, delineandam, describendamque statui, tum qua dictum est, ratione, tum quòd apud hanc Novam Hispaniam, cujus plantas periclitamur, et describimus, est valde familiaris, et frequens quibusque locis, sed praecipuè tempera-

tis, et ad frigus attinentibus. Ergo eadem ei forma, quae vulgari Cupresso, sed patulis ramis, difusis ad latera, et ad inferiora paene prospectantibus, unde nomen. Eadem etiam natura, sed materies odoratior, neque intestinis inutilior operibus. Amat montium cacumina, et acclivia eorumdem loca, jugaque, et excelsos colles jocunda prospectus amoenitate exornat. Fructum fert toto anno vulgaris Cupressi, sed parvum, et ponticis nucibus, quas avellinas quoque vocant, parem. Jus decocti bibitum rigores febrium sedat, ac febres ipsas pulvis ex aqua epotus. Seritur viviradice. Seminavit has Arbores, et diligenter curavit excolendas, habendasque in deliciis *Cuitlahoatzin*, *Iztapalapae* Regulus. Usus verò, et facultates sunt, quae ceterarum congenerum Arborum.

CAPUT LXII.

De TLATZCANTIC.

Radici insistit glandi simili, fibrataeque, unde prodeunt caules coccinei, ornati foliis longis, et angustis, rarisque per ramulorum intervalla, et flores, ut ajunt, fructusque nulli. Frigida est radix, adhibeturque trita cum *Tlaólli* decocto adversùs febres. Nascitur in frigidis, planisque *Chimalhuacani* locis.

CAPUT LXIII.

De TOLOATZIN.

Herbula est longae, tenuique innixa radici, ex qua caulis profertur volubilis, et ramosus, folia Olivae, rara, binaque, ex utraque parte disposita, minora tamen, et ad cuspidem obtusiora, ac subalbida, flores acinosi purpurei, et racematim dependentes. Frigida, et sicca natura ordine constat secundo; quamobrem trita, ac devorata compescit dysenterias, si ex aqua, quoties expediat, assumatur. Est et altera Herba ejusdem nominis, sed ad *Tlapatl* differentias pertinens, de qua suo dictum est loco.

CAPUT LXIV.

De TLALYXAHOAL.

Herbula est proferens tenues cauliculos, ac fulvos, et quoties terram attingunt, radices exiles, et capillis persimiles agentes, ac in eis folia Lenti similia. Ad Paronychiae species videtur pertinere. Frigida, siccaque constat natura, ulceribus putridis, ac depascentibus medetur, sed praecipuè pudendorum: ustionibus confert, et calorem capitum puerorum a sole contractum exstinguit, lippitudineque laborantibus oculis subvenit. Est autem Tlalyxahoal quod humile est, et fucatum, qualia hujus Herbae videntur folia.

CAPUT LXV.

De TLAMATILOLXOCHITL, *seu Herba confricata, et comminuta.*

Herba est fibratae insistens radici, ex qua funduntur caules, et in eis Ocymi folia, serrata, et in acumen magis tendentia, flores in summis ramis purpurei, in vasculis oblongis contenti, et aggregati in parvas comas. Psoram ajunt curare admotam.

CAPUT LXVI.

De TOCYZQUIUH, *seu Mayzio torrido, et calido.*

Frutex est folia ferens Chamaedryos, serrata, pinguia, et infernè squallentia, hirsuta, aspera, gravi odore, et tertio ferè ordine calida, atque exsiccanti temperie; radicem crassiusculam, fibratamque, et sensim gracilescentem, flores verò oblongos, coccineos, et ternos. Ori uteri appositus uterinos affectus curare dicitur, ac feminas illorum gratia tabescentes sanitati pristinae restituere, e: jus infusi foliorum mederi dysentericis. Provenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztitlani.* Sunt, qui adjungant pares portiones Herbae vocatae *Texochitl*, Aspleniive, de quibus suis locis.

CAPUT LXVII.

De TAMALQUAHUITL, *seu Arbore Tamalis.*

Arbor est comata, et magna, amplis foliis, cordis figura, nulliusque usus; quamobrem delineari non permisimus. Nascitur verò montanis, et ad temperiem attinentibus montibus *Hoejacocotlae.*

CAPUT LXVIII.

De TETLIYXAHOAL, *seu saxorum ornamento.*

Herbula est innixa radicibus capillis similibus, saxisque adhaerescens, unde nomen, e quibus prodeunt pediculi, et singulis unicum appendens folium, oblongum, et tenuiter sinuatum, altera parte punctis interstinctum, et in auri colorem vergens more Scolopendri, quam et forma, et viribus videtur imitari.

CAPUT LXIX.

De TEXOCHITL, *seu Flore nascente inter saxa.*

Radice firmatur bulbosa, ex qua oriuntur folia Porri, longiora tamen, flores prolixi, et coccinei in summis caulibus forma corymborum. Nascitur *Hoejacocotlae*, ubi nihil insigne de ea narrant; quamobrem minimè curavi delineandam.

CAPUT LXX.

De TEONOCHTLI *Arbore, seu Tuna Dei.*

Nascitur apud *Mistecas* Arbor quaedam fructum Teonochtli vocatum ferens, rubrum, luteumque, optimi, et infrigidantis nutrimenti, hyeme unicolorem, aestate verò varium. Arbor, cùm morbidam aliqua ex causa fieri contingit, tota paene conversa in liquorem perit, ex quo parari solet atramentum; quod verò relinquitur arens, jucundum odorem spirare solet.

CAPUT LXXI.

De TABACIS *Haitinorum, quos Mexicani vocant Pocyetl.*

Tabacos vocant Arundinum cava, perforataque fragmenta, sesquidodrantem longa, pulvere carbonum extrinsecùs illita, intrinsecùs verò *Yetl*, Liquidambaro vocato ab indigenis *Xochiocotzotl*, et interdum aliis quibusdam calentibus plantis, atque odoribus referta: horum incensorum ea parte, qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, devoratoque, velut quodam suffimento somnus inducitur, et omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus: quin etiam dolores omnes, ac praecipuè capitis sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, juvatur asthmati, pectorique, et corroboratur ventriculus. Cavendus tamen nimius eorum usus; alioqui jecur

distemperiem calidam contrahit, in cacheximque, et alias affectiones inciditur incurabiles.

CAPUT LXXII.

De TEPARI, *seu crassa Planta.*

Caules fundit longos, teretes, cavos, geniculis per singula quatuor unciarum spatia interceptos, radicem sensim gracilescentem, fibratamque, folia lata, serrata, oblonga, et mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, et pungenti lanugine insignia, velut illa Urticae. Arida haec, tusaque mederi dicuntur ulceribus haud aliter, ac jus decocti radicum ejus, quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, et arthriticis medetur cum adipe applicata. Insipida Herba est, odore carens, et frigidae temperiei. Nascitur *Pazcuari*, ubi praedicta sunt Medici de illa testati.

CAPUT LXXIII.

De altera TEPARI.

Radice insistit simili siliquis *Mizquitl*, sed rotundiore, et crassiore, unde profertur unicus caulis, binive, tenues, ac teretes, repentes per terram, et in eis folia Scammonii, velut aurita. Radices sunt internè luteae, et aliquantisper amarae, calidae, ac siccae ordine secundo. Tusa haec Herba, et imposita ventri, inguinibusque sistit diarrhoeas, ac pun-

ctis medetur, et contra Papaveris venenum remedio est. Nascitur in frigidis, et montosis locis *Mechoacanensibus.*

CAPUT LXXIV.

De TEPARI *tertia.*

Frutex est *Mechocanensis*, mittens plures stipites e radice crassa, et surculosa, et in eis folia Amygdali, sed undulata. Radices tusae, illitaeque dolorem corporis, et alvi leniunt, et medentur punctis. Idem praestant tritae, atque ex aqua devoratae. Amarae hae sunt, et calentis temperiei. Nascitur in temperatis *Tacambari.*

CAPUT LXXV.

De TAEDIS.

Utuntur Indi ad hunc usque diem lucernarum loco Taedis, assulisvè ex omni Pinuum genere detractis, nondum ad ignem fovendum cerae, olei, adipisve excogitato usu.

CAPUT LXXVI.

De TLALTECCIZTLI, *seu cochlea parva.*

Folia fundit Armoraciae, Betaeve similia ex radice crassa, et testi taurino simili; caules quatuor dodrantes longos, candidos, et teretes, ac flores in corymborum formam compositos. Aprili mense caulem mittit, et eo decidente fo-

lia. Radix candet, cujus pars interior frigida est, et humida, atque ita succus ejus unciae unius mensura propinatur febricitantibus, felici eventu, etsi nonnihil amarus sit, partesque sortiatur calidas. Cortex verò calidus est, et acris, medeturque ulceribus inspersus.

CAPUT LXXVII.

De TECCIZXOCHITL, *seu Flore cochleae.*

Herba est binos dodrantes longa, fibrata radice, candidaque, ex qua oriuntur caules tenues, teretes, ac ornati foliis raris, longis, et angustis; flores in summis ramis e candido purpurascentes, et in muscarii formam aptati. Tusa haec Herba, atque illita corpori calorem nimium placat. Nascitur in frigidis, humidisque locis *Tototepecensibus* ubique.

CAPUT LXXVIII.

De TECPIOLI.

Genus est Narcissi peregrinum, cujus radix, caulis, foliaque porracea sunt, flores in summo coccinei, frigensque, et lubrica natura. Nomen accepit a flore simili Api ejusdem nominis.

CAPUT LXXIX.

De TECPATLI, *seu medicina glutinosa.*

Herba est magnae insistens radici, ex qua funduntur caules, et in eis folia oblonga, serrata per intervalla, ac praelongis appensa pediculis, et circa summum flores oblongi, purpurascentes ex albo, sed circa mediam orbitam lutei, et calyculis contenti. Radix Pinum resipit, calidaque ordine quarto, glutinosaque constat natura, unde nomen. Pulvis ejus resolutus ex aqua curat tussim, dysenteriis medetur, ac membris quibusque dolentibus fert opem. Amara est, ac saporis acerrimi, quin et Visci ad captandas aviculas praestat usum. Nascitur in frigidis, montosisque locis, et tumores praeter naturam discutit, ac tollit.

CAPUT LXXX.

De TECPATLI *altera.*

Herba est quinque longa cubitos, radice crassa, fibrataque, caule terete, tenui, recto, et sarmentoso, foliis asperis, sinuosis, et oblongis, floribus juxta medium luteis, sed circumcirca purpurascentibus ex albo, contentisque calycibus scariosis. Radix Pastinacam sapit, sed resinosa est, et amara, glutinosaque, unde nomen, calidaeque, et siccae ordine tertio temperiei, et jucundi odoris. Succus radicis

confert pectoris asperitatibus, tussique, et dysentericis miram praestat opem. Ex eadem paratur viscum ad aviculas captandas valde opportunum.

CAPUT LXXXI.

De TLATECPATLI, *seu vulnerum medicina.*

Frutex est tenuibus, fibrisque similibus insistens radicibus, unde prodit caulis teres, ramosus, ac per intervalla geniculatus, et juxta nodos rubescens; ex his verò Persici folia. Cortex redactus in laevorem recentibus plagis medetur citra saniei generationem, unde nomen. Provenit in planis *Copitlanensibus.*

CAPUT LXXXII.

De TECXOCHITL, *seu Flore glutinoso.*

Radici insistit Raphano forma simili, minori tamen, fibrataeque, unde prodeunt caules multi, teretes, et tenues, ornati foliis Myosotae, sed magis acuminatis, et in summis caulibus floribus ternis, parvis, et luteis. Radix est nonnihil amara, frigidaque, aut caloris modici. Bilim dicitur reprimere, ac incidere pituitam semunciae pondere devorata. Nascitur in collibus frigidis *Tenancichalcensibus.*

CAPUT LXXXIII.

De TETLACAXOCHITL.

Ita vocant *Mayzii* spicas granis nudatas. Has ajunt conferre diarrhoeis, a causa calida obortis, et roborandis membris; culmos verò earum cum *Oxitl*, seu *Resina Pinus* ophiasi, esseque mirabile ejus morbi medicamentum affirmant.

CAPUT LXXXIV.

De TETEXQUILITL.

Herba est radicibus firmata similibus capillis, unde profert caules tenues, prolixos, ac teneros, et in eis folia longa, et angusta, salignis proxima, sed prolixiora, angustioraque, flores luteos, oblongos, et in pappos abeuntes. Odora Herba est, edulis, acris, grati saporis, calidaque, et sicca ordine tertio. Nascitur aquosis locis regionum temperatarum, atque adeo juxta ipsam urbem Mexicanam. Nomen invenit a modo praeparationis cum polenta.

CAPUT LXXXV.

De TETEXQUILQUAHUITL, *seu Ligno Tetexquilitl.*

Radices sunt similes capillis, caules tenues, ac geniculati, folia Salicis, sed serrata, flosculi verò modici, orbiculares, et lutei. Ajunt hanc Herbam citra noxam ullam edi

a feminis, viros verò fieri steriles eadem degustata.

CAPUT LXXXVI.

De TENCUECUETZOCA, *seu Planta mordente.*

Radices fundit tenues, et fibratas, caules purpureos, folia Origani, serrata, sed tamen minora, quaterna, senave. Illinunt eam Herbam ducendis in balneum, ac exacerbationum curandarum causa perpunctis. Nascitur in frigidis *Tototepecensibus*, tam editis, quàm humilibus locis.

CAPUT LXXXVII.

De TLALTECCIZYLACATZIUHQUI.

Radici innititur magnae, Pyri forma, e qua prodeunt cauliculi breves, et in eis folia parva, et virentia. Radix epota semunciae pondere purgat corpus, evocatve sudorem. Ratio nominis fuit radix similis cochleae terrestri contortae.

CAPUT LXXXVIII.

De TLANOQUILONI, *seu expurganti medicamento.*

Radices fundit tenues, et longas, e quibus profert caules plenos foliis Linozostis, necnon vasa trigona, illis Harmellis vocatae haud dissimilia, minora tamen, et nigro referta semine, laevi, et rotundo. Uncia una radicum ex aqua devorata vacuat per inferna humores eorum, qui con-

fracti sunt, corroboratque, et sanat eos, et tamen frigida ajunt constare temperie.

CAPUT LXXXIX.

De TEPECIMAPATLI, *seu medicina Cimatl montanae.*

Radicem fert Pastinacae, candentem, sed extrinsecùs fuscam, aut nigram, lignosamque, folia parva, rotunda, et serrata, caules multos, junceos, purpureos, teretes, breves, et lentos. Dysenterias compescit jus decocti radicum fontanae aquae loco interdiu epotatum. Adstringenti siquidem constat natura.

CAPUT XC.

De TLACALHOÁZPÁTLI, *seu medicina Zerbatanae.*

Frutex est folia spinifera ferens, aspera, serrata, et oblonga, caulem quoque spinosum, et florem magnum ex pallido rubescentem. Radix laevigata, et inspersa medetur ulceribus hispanica lue infectis, devorata verò cum cucurbitarum nucleis eumdem curat morbum. Caelo gaudet temperato.

CAPUT XCI.

De TLALMATLAHOACÁLLI, *seu oneris medicina.*

Radici insistit parvae, ex qua caules funduntur multi, tenues, squallidique, folia Oxyacanthae, magis serrata, et minora, exilesque, et candentes flores. Frigida constat natura, ac febribus vehementibus mitigandis utili, si radix semunciae pondere ex aqua devoretur. Sunt, qui *Tlalaxixquilitl* vocent, *Herbamve humilem, aptamque urinae evocandae.*

CAPUT XCII.

De TECÁUHQUILÍTL, *seu Herba saxea sola.*

Species videtur *Tatacanaltic*, et eisdem constare viribus. Verùm folia sunt latiora, atque breviora, adeoque similia amygdalinis. Nascitur *Amaquemecae*, ubi eam curavimus depingendam.

CAPUT XCIII.

De TEPECENÁNAN.

Tepecenánan, seu *sylvestris Mayzii mater*, radicem fundit magnam, caulem virentem, pollicaris crassitudinis, folia *Yetl*, infernè candicantia, et obducta lanugine, supernè verò virentia, ac flores albos in corymborum for-

mam compositos. Radix est amara, calidaque natura, ac medetur satietati.

CAPUT XCIV.

De TZITZIQUIXOCHITL, *seu Flore serrato.*

Herba est brevis, et crassiusculae radicis, ex qua prodeunt caules Chondrillae, rami, et folia Buphthalmi, floresque, sed quorum pars media lutea sit; folia verò circumambientia candida, ac malè composita. Usus est floris.

CAPUT XCV.

De TLÁPATL PAHUATLANENSI, *seu Solano.*

Frutex est stipites fundens longos, vergentes in purpureum, et horrentes spinis, folia lata, et odora, radicem candidam, et teneram, et flores Lilii magnos. Folia tusa imponuntur tumoribus praeter naturam repellendis, etsi nonnihil participent amaritudinis, atque caloris.

CAPUT XCVI.

De TZITZICAZPATLI, *seu medicina Urticae simili.*

Herbula est radici innixa obrotundae, et capillatae, ex qua caules profert breves, et in eis folia Urticae obrotunda, asperaque, sed minimè pungentia. Tusa, et resoluta ex aqua devoratur adversùs casus, ictusque, et subitos, nocturnos-

que timores, cujus etiam rei gratia corporibus solet illini. Flore ajunt carere. Nasciturque temperatis *Quauhtepeci* aquosis, et humectis locis.

CAPUT XCVII.

De TLAXHOIZPATLI, *seu furunculorum medicina.*

Herba est duas spithamas longa, foliis Origani, serratis, coccineis floribus, modicisque, universum caulem ornantibus. Tusa impositaque parvas curat inflammationes, unde nomen. Saporis ferè est, et odoris expers, frigidaque, et glutinosa natura. Provenit frigidis, humidisque *Quauhtlae* locis.

CAPUT XCVIII.

De TLAXNICAQUILITL, *seu Olere tonso.*

Radici firmatur longae, tenui, capillataeque, e qua fundit caules fulvos, ac vitreos, Trifolii pratensis folia, sed pinguiora, quaterna, et odora gustu, flores in summis caulibus similes *Mecaxochitl*, sed tenues. Odora est radix, acris, calidaque, et sicca ordine quarto temperie, et partibus tenuibus, unde possis ceteras facultates conjectari. Tusa haec, et adjuncta *Yohuayantzitzitzicaztli* aequis portionibus tumores universi corporis applicata absumit. Nascitur in calidis *Nexpae*, necnon *Zayulae*, ubi *Tlaxincapatli* vocant.

CAPUT XCIX.

De *TEMACOZAHOLIA.*

Herba est capillis firmata, unde profert caules tenues, duos dodrantes longos, folia Ciceris, Leguminisve, sed parvula, et flores ex albo purpurascentes, aut cyaneos juxta caules postremos. Frigida, et lubrica natura constat. Nascitur *Tepoztlanicis* montibus. Est et alia Herba eodem nomine, et viribus, forma verò *Tzicatzontecomatl*, inficiens pallido colore manus; necnon alia foliis minoribus, *Mizquitl* similibus, rubeis caulibus, et radice fibrata, sensim gracilescente, fructu verò acinoso, et rubro, scoparum vicem praestans, et flavificans jure decocti admoto capillos, unde invenit nomen, ac tingens pallenti colore attrectantium manus.

CAPUT C.

De *TLATETZÁLLI.*

Herbula est foliis Rutae, majoribus, caule lanuginoso, et rubeo, candidis floribus, modicisque. Succus foliorum medetur inflammatis oculis. Nascitur in locis calidis.

CAPUT CI.

De *TENCACÁLOTL, seu rostro corvino.*

Radices fundit similes Asphodelo, aut Satyrioni, cujus

est species, et pinguia folia, nervis secundùm longitudinem discurrentibus insignia. Ternae ejus radices tusae, atque ex aqua devoratae exstinguunt febres, ac venerem excitant, praecipuè si aliis medicinis fervidioribus, veneremque excitantibus adjungantur.

CAPUT CII.

De TLALTEZQUITL, *seu Fructu terrestri.*

Folia sunt nostratis Trassi, granaque edulia radicibus adhaerescentia, ac tota, ut opinor, Planta nostrae aut eadem, aut congener. Utuntur granulis a radice propendentibus, quae dulcia sunt, et gustui grata, famis tempore, nec quidquam aliud novi, quod ad usum spectet.

CAPUT CIII.

De TLATLAPÓLTON.

Radicem fundit fibratam, raphani forma, et ex hac ramos laeves, teretes, virore tinctos diluto, ac sex dodrantes longos, in eisque folia Amygdali, oblonga, tenuia, luteumque florem, ex quo generatur semen Malvae simile; nec ullum ejus usum adhuc accepi.

CAPUT CIV.

De TEXCALCOYOTL, *seu Vulpe saxorum.*

Caules profert arundineos, et in eis longa folia, nervosaque. Radix cocta estur. Nascitur in collibus calidarum regionum, ac montium faucibus.

CAPUT CV.

De TEXCALYTZTIC, *seu medicina frigida saxorum.*

Radicibus innititur longis, crassis, et candentibus, e quibus profert caules tenues, et geniculatos, et in eis folia Amygdali, longa, et angusta, flores coccineos, modicos, et vasa oblonga, quibus semen includitur. Sapor est dulcis, ac nonnihil acris: temperies ordine secundo calida. Radices tusae, atque impositae tumores praeter naturam coquunt, et maturant, rumpuntque. Nascitur juxta saxa, unde nomen.

CAPUT CVI.

De TZOPILOXIHOITL, *seu Planta avis, quam Auram vocant.*

Arbor est magna, foliis Verbasci, et odore Chamaeactes, gravi. Sicca, adstringentique constat natura, et nonnihil calenti. Flores fert albos, et oblongos, unde fiunt acini ponticis nucibus paene pares, racematim dependentes. Curat ulcera, et ideo *Palancapatli* a plerisque vocitatur.

CAPUT CVII.

De TETZITZILIN, *seu spinifera Planta.*

Herba est radici innixa crassae, longae, fibrataeque, ex qua mittit caules tenues, et volubiles, multis implexos capreolis, et in eis folia Vitis nigrae, sed interveniis obliquè procedentibus, acinosque racematim dependentes e caulibus, ac fructus alios spinosos, a quibus sumsit nomen, exanthemata, si attrectentur, excitantes. Est et alia hujus Herbae species, sed foliis sinuosis, ac paene vitigineis, fructu oblongo, eduli, viribus cucumeris, atque sapore.

CAPUT CVIII.

De TISIRUQUA.

Herba est *Mechoacanensis*, foliis constans longis, et angustis, surculosis, capillatisque radicibus, unde nomen (Tisiruqua enim *pili narium Mechoacanensibus* sunt) unde prodeunt caules sesquidodrantales, rubrique, et flosculis vasculis oblongis contentis referti. Tusa haec Herba, atque imposita lateris dolores solvere dicitur, inspersa verò, aut illita dorso ex aqua frigora febrium pellere.

CAPUT CIX.

De TISIRUQUA *altera.*

Radicibus constat fibris similibus, unde prodeunt caules triangulares, et geniculati, folia verò Graminis, angusta, et praelonga. Ad Juncorum genus videtur pertinere. Tusa tota, atque devorata continet diarrhoeas. Nascitur in frigidis, montosisque locis, aut temperatis *Tacambari.*

CAPUT CX.

De TISIRUQUA *tertia.*

Herbula est radici innixa tenui, surculo simili, fibrataeque, unde profert breves cauliculos, stipatos foliolis Lini, longiusculis, et impensè angustis, ac rubeis flosculis. Tusa haec, et illita pectori, ventrique pellit frigora, et ab eis suscitatos curat dolores. Provenit in temperatis *Tacambari*, alisque frigidioribus quibusdam locis provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT CXI.

De TZACÁPENI, *seu Herba inter saxa nascenti.*

Herba est radici insistens simili vocatae a Mexicanis *Xicamae*, minoribus quibusdam aliis appendentibus, candidisque; ex his profertur caulis exsaturato virore tinctus, teres, laevis, sesquidodrantem longus, foliaque amygdalinis

paulò majora, flores candentes, ac fructus in summis caulibus Siliquastro Indico similes, referti lanugine, semineque, ut pleraeque aliae hujus siliquae solent. Radix est tenera, acris, et amara, calidaque, et sicca ordine tertio. Tusa, atque imposita medetur praeter naturam tumoribus, ac praecipuè strumis. Nascitur in frigidis *Tacambari* provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT CXII.

De TZIQUÍPENI.

Herba est humilis, crassa, et fibrata radice, ocyminis, sed minimè serratis foliis, floribus parvis, luteis, et obrotundis circa postremos ramos. Contusae radices, devorataeque unciae unius mensura luem gallicam exterminare dicuntur, necnon pannos, ceterosque tumores, et pectoris dolorem lenire, si oleum, cui sint infrixae, illinatur. Nascitur in locis temperatis *Tacambari*.

CAPUT CXIII.

De altera TZIQUÍPENI.

Herba est praedictae similis, sed radice contorta, ac coccineis floribus, obrotundisque, et coriano, priusquam hient, magnitudine, et forma similibus. Radix tusa, et illita corpori febrem exstinguit. Nascitur *Tacambari* provin-

ciae *Mechoacanensis*, humilibus, aut editis locis.

CAPUT CXIV.

De TITZIHUANGUA.

Radice firmatur raphano simili, e qua prodeunt rami referti foliis Menthae, serratis. Suffitus decocti corticum ejus medetur dysenteriis. Nascitur *Mechoacani* editis, humilibusque locis.

CAPUT CXV.

De TZICPÁETI, *seu lubrica medicina.*

Herbula est *Mechoacanensis*, radicis tuberosae, et fibratae. Cum ramis tusa morbis pectoris, ventrisque imposita subvenit.

CAPUT CXVI.

De PHEXURIQUA, *seu medicina fluxum cohibente.*

Herba etiam est *Mechoacanensis*, lutea, per terram sparsa, foliis parvis, radicibus multis, ac tenuibus, et quae videatur ad Adianti genera pertinere. Dolori ventris illita opitulatur peruntis alvo, ac dorso.

CAPUT CXVII.

De TZIQUARENI.

Herba est radici insistens surculosae, ex qua proferuntur rami tenues, et in eis folia Persici, latiora, et breviora, mollia, et tenuia, flores lutei, parvi, fructus acinosus, racematim dependens, ex quo paratur unguentum additis oleo, sapone, cera, melle, saccharo, ovisque, quod ulceribus antiquis egregiè medetur. Succus autem foliorum morbidis oculis fert opem. Nascitur in frigidis *Mechoacani* regionibus, et pro olere estur; frigida, siccaque natura constat, et videtur ad Solani genera pertinere.

CAPUT CXVIII.

De TZUCURENI.

Radicem fundit crassam, teneram, et fibratam, et ex ea caules multos, et tenues, folia magna, cordis figura, flores, fructumque oblongum, refertum semine. Radix est amara, odora, calidaque, et sicca ordine tertio. Tusa, admotaque, aut devorata dolores sedat, dissipat praeter naturam tumores, flatum discutit, et adstringit laxa. Nascitur in calidis locis non longè a *Tacambaro.*

CAPUT CXIX.

De altera TZUCURENI.

Radici innititur *altera* Tzucureni magnae, et surculosae, intus e candido pallescenti, ex qua fundit caules volubiles, tenues, et per intervalla geniculatos, folia verò hastarum ferreis mucronibus similia. Radix est impensè amara, odora, calidaque, et sicca ordine tertio, et paulisper adstringens, tumores discutiens, ulcera, et dysenterias curans, et dolores sedans haud aliter, ac praecedens, cui hanc esse congenerem conjectari potest, cùm forma, et viribus valde conveniant.

CAPUT CXX.

De TZAHUENGUENI, *seu Filipendula Mechoacanica.*

Radices sunt illis nostratis Oenanthes similes, sed paulò majores, et fibris refertae, quinae, senaeve inter sese connexae, e quarum singulis unicus prodit caulis refertus foliis angustis, et longis, floribus circa medium luteis, in ambitu verò purpurascentibus. Radix *Copallis* vocati saporem refert, calidaque est, et sicca ordine quarto natura, ac nonnihil amara. Scabiem illitam ajunt tollere, et pustulis ortis a lue gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores evocare, calefacere membra refrigerata, et pectoris

affectionibus conferre. Subtiles partes sortitur, unde quivis possit facilè alios permultos divinare usus a me ob temporis angustiam minimè singulatim enarratos, enarrandos tamen aliquando, si vita Numine propitio suppeterit. Nascitur in frigidis *Mechoacanensibus*, quale est *Pazcuarum.*

CAPUT CXXI.

De TLANELHUATL, *seu radicibus.*

Radicem mittit similem raphano, et ex ea folia Persici, mollia, serrataque, sed latiora, caulem sex cubitos longum, et in eo ex luteo purpurascentem florem. Calida constat natura, infusaque discutit flatum, et alvi inflammationem ortam e flatu tollit.

CAPUT CXXII.

De TZIVA, *Planta Mechoacanica.*

Arbor est rara folia proferens, Limonis, ni minora essent, foliis similia. Radix est amara, calidaque, cujus teneriores surculi immissi auribus medentur surditati. Provenit apud *Mechoacanenses.*

CAPUT CXXIII.

De TEPUZPATLI, *seu ferrea medicina.*

Herba est tres cubitos longa, radici insistens transver-

sae, et fibratae, e qua prodeunt caules geniculati, tres cubitos longi, et in his saligna folia, ac flos exilis, et albus. Lacte manant folia, geniculique, si confringantur, recentibus plagis aptissimo. Nascitur *Xilotepeci* editis, ac planis locis.

CAPUT CXXIV.

De THARÉPEN, seu Herba amica senibus.

Herba est sex dodrantes longa, Marrubio similis, radicibus surculosis, foliis argenteis, Menthastro, aut Marrubio similibus, odorisque, quorum insessus, aut suffitus medetur diarrhoeis, potio verò tussi. Sunt, qui permisceant hujus Plantae succum potioni, quam vocant *Atolli*. Nascitur in calidis *Mechoacanensibus*, et campestribus locis.

CAPUT CXXV.

De THIVIMEEZQUA, seu oculis nigri Sciuri.

Genus est Volubilis, folia ferens ampla, Mali Medicae forma. Adnascitur summis Arboribus, et emissis deorsum ramis in terram usque descendit. Ajunt radicis cortice unius unciae pondere tuso, atque devorato multa ante oculos obversari phantasmata, mutiplices imagines, ac monstrificas rerum figuras, detegique furem, si quidpiam rei familiaris subrreptum sit; dysenterias adstringi, ac dolores a morbo gallico ortos sedari. Nascitur

Mechoacanensis regionis montosis, et incultis locis.

CAPUT CXXVI.

De TAPINTZIRANI, *seu Ligno globulis precariis parandis apto.*

Arbor est excelsa, obrotundis Veronicae constans foliis, atque mediocribus, spinosis stipitibus, extra cinereis, mox pallidis, interiorique medulla purpureis. Tornant ex eo ligno precarios, quos vocant, globulos, colorum varietate spectandos, aliaque intestina opera, neque est praeterea alius hujus Arboris, quod noverim, usus. Nascitur apud *Mechoacanenses*, atque etiam apud *Mexicanos*, a quibus *Tlacuilolquahuitl*, quod est *Arbor stipitum multicolorum*, vocari solet.

CAPUT CXXVII.

De TETZONPANTLI, *seu Tetzonpantli circa saxa nascenti.*

Tetzonpantli, quam *Mechoacanenses Tzacapeni*, seu *saxorum Plantam* vocant, Arbor est mediocris magnitudinis, stipitibus spinosis, atque rubescentibus, floribus coccineis, et spicatis circa ramos summos, unde fiunt quaedam siliquae purpurascentes, atque includentes intra se semina corallorum forma, et colore: quorum est usus in ludis calculorum loco; foliis verò Pyri magnitudine, et figura. Tusa, atque admota radix inflammationes placat, et tollit.

CAPUT CXXVIII.

De TAHTZIRENI, *vel Tatzumaqua, seu Filice.*

Filicis est species, cujus radix *Zarzaeparrillae* similis est, saporisque, et odoris expers, ac nonnihil glutinosa. Tusa haec, atque ex aqua devorata medetur dysenteriae: folia verò illita corpori ajunt febribus, quas puncta sequi, aut comitari solent, mederi, errore eorum turpissimo, cùm eam vacuationem imperfectam, tentatam tamen a natura, quaecumque ea sit, non debeat Medicus ejus minister impedire, sed potiùs juvare. Nascitur temperatis *Uruapae* regionibus provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT CXXIX.

De TICUÍNITÁHCHAQUA, *seu Mustelae, aut Lacertae cervicali.*

Haec est illa Filicis species, quam aliis in partibus provinciae *Mechoacanensis Terendapo*, seu *rem putridam cum virore in aqua* vocare consuevere. Frigida, adstringentique constat natura, et ulceribus, si eis in farinam redacta inspergatur, est utilis. Jus decocti opitulatur cordi, oleum verò, cui sit infrixa, hepati. Nascitur in frigidis, temperatisque *Uruapae* provinciae *Mechoacanensis* locis.

CAPUT CXXX.

De TENTZONQUILITL, *seu Planta barbata.*

Fructum fert Tentzonquilitl Ricini, cujus videtur species, edulem tamen, ac saporis grati, quo elixo vescuntur indigenae, ac folia etiam Ricini. Nascitur campestribus, atque montosis locis, udisque, neque ad Medicinae usus audio pertinere.

CAPUT CXXXI.

De TETLATIANI *Mecatlanensi.*

Radices fibratas fundit, et ex his caules lenta refertos medulla, geniculatos, tenues, striatos, ac sex cubitos longos, folia lata, et longa, Mali Medicae figura, sed magis acuminata, et flores exiles in summis caulibus racematim dependentes. Folia imposita medentur plagis, ac tumores praeter naturam maturant, et rumpunt. Calida est, siccaque ordine tertio. Nascitur in planis, atque editis locis calidarum regionum.

CAPUT CXXXII.

De CENANATLI *Tacapichtlensi.*

Herbula est radici insistens longae, ac tenui, ex qua profert tenues caules, et in eis folia longa, et angusta, flo-

res orbiculares, et candentes, quaternos, senosve per singulos manipulos. Radix frigefacit, humectatque, et sapore dulci constat. Tusa, et resoluta ex aqua bibitur trium drachmarum pondere ad aestus febriles compescendos.

CAPUT CXXXIII.

De *TEOYETLTEMICTI.*

Genus est Phaseoli, quo Leones interficiuntur, unde sortitum est nomen. Est et alia Herba nuncupata *Epatlachtli*, praedictae tum foliis, quae terna pariter prodeunt, siliquisque, tum volubili natura similis: verùm foliis, siliquis, ac fructu crassioribus, quae eduntur elixa. Provenit utraquè *Yacapichtlae*, lethalis inter segetes, edulis verò in faucibus montium.

CAPUT CXXXIV.

De *TEPEOYTZAPÓLLIN.*

Tepeoytzapóllin, quam alii *Ezpatli*, alii verò *Yztic* vocant, Herbula est radici insistens surculo simili, prolixaeque, et rubeae, e qua profert caules tenues, et in eis folia tenuia, et longiuscula, similia *Tisiriquae Mechoacanensi minori.* Radix frigida, adstringentique constat natura, ac dysentericis opem ferre consuevit. Nascitur in calidis *Ytzocani.*

CAPUT CXXXV.

De TEPEXIPAPALOTZIN, *seu Papilione saxeo.*

Frutex est parvus, folia ferens mediocris magnitudinis, et cordis figura, flores candentes, et in pappos abeuntes. Amaro sapore constat. Folia tusa, devorataque ex aqua, aut epotatum decocti ejus jus medetur satietati. Calida est ordine tertio, et nonnihil humens. Nascitur in saxis apud agros *Ytzocanenses.*

CAPUT CXXXVI.

De TLAZALXIHUITL, *seu Herba glutinosa.*

Volubilis est per terram repens, ternis foliis Balloti similibus, quibus nonnulli vesci solent. Folia sicca sunt, frigidaque, et adstringentia. Abortum haec resoluta ex aqua, atque devorata, aut jus decocti eorum epotatum coërcet. Nascitur in calidis, ac frigidis, editis, ac planis locis.

CAPUT CXXXVII.

De TLAZALPATLI, *seu medicina glutinosa.*

Radici insistit raphano paene simili, unde profert caules teretes, tenuesque, et nonnihil, velut et folia, pallescentes, quae sinuosa sunt, oblonga, incisa per ambitum, et Imperatoriae vocatae quadantenus similia. Glutinosa natura constat, ut nomen indicat, calidaque, et sicca ordine tertio, ac sa-

pore amaro; et ideo apta est admota, aut devorata quibusque defluxionibus sistendis, et abortui quoque coërcendo.

CAPUT CXXXVIII.

De TENAMEIZTZIN *Ytzocanensi.*

Herba est exilibus ramulis constans, angustis foliis, et longiusculis, hirsutisque, et floribus luteis. Frigida, et adstringenti natura constat; confertque quamplurimùm ulceribus, et scabiei.

CAPUT CXXXIX.

De TOPOYAN.

Arbor est magna, foliis latis, magnis, serratis, asperisque. Ulceribus gingivarum a calore profectis medetur, orique inflammato jus decocti ejus, aut foliorum succus, ipsave commansa folia, quae frigidae temperiei sunt. Nascitur *Quauhquechullae.*

CAPUT CXL.

De TIHUATI.

Radix est rotunda, et rubescens, unde profertur caulis ramosus, tenuis, et volubilis, folia verò *Xoxocoyolin* magna, serrata, et nisi in latera protuberarent, rotunda, ac flores coccinei, exilesque. Radix sesquidrachmae pondere hydropicos, cachecticosque purgat, et sanitati restituit. Na-

scitur in frigidis montibus *Pazcuari* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT CXLI.

De TUBULATA *Herba.*

Herba est multis insistens radicibus, orbicularibus, connexis inter se, et globulis precariis similibus, unde assurgunt caules dodrante paulò longiores, hirsuti, et asperi, atque in eis folia scabra, subalbida, serrata, et oblonga, quibusdam aliis minoribus parvis ramulis, qui ab eisdem exortibus oriuntur, apendentibus; flores verò oblongi, coccinei, hispidique, cristis, aut tubulis similes, unde nomen. Verrucis fertur mederi, et sapore insigni caret. Provenit *Uruapae* provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT CXLII.

De TEUHXOCHITL, *seu Flore Principis.*

Radicibus firmatur surculosis, unde prodeunt caules sex cubitos prolixi, teretes, et purpurei, referti foliis vocatae *Servenciae*, toto caulis procursu, et in postremis partibus floribus parvis, et luteis. Calida est, siccaque ordine tertio, et amari saporis. Radix semunciae pondere trita, atque ex aqua devorata bilim coërcet. Nascitur in frigidis *Tenancichalcensibus* juxta colles.

CAPUT CXLIII.

De TETECHMOMATIANI, *seu medicina amoris.*

Visci est genus Arboribus innascens, ac praecipuè *Hoaxin*, et *Atoyaxocotl*, foliis Mali Punici, luteis floribus, oblongisque, et fructu rotundo, primó viridi, ac tandem glutinoso. Frigida, siccaque constat natura. Tumores repellit, et febres illita sedat. Ajunt etiam redactam in pulverem, et adjectam *Tlapatli* amorem conciliare. Nascitur *Chietlae.*

CAPUT CXLIV.

De TLACOCHICHIC *Ytzocanensi.*

Volubilis Planta est impensè amara, foliis Pruni, sed latioribus, quae *Xomilquahuitl* admista discutit capitis tumores.

CAPUT CXLV.

De TONALXIHUITL *Mexicensi.*

Herba est sesquicubitum longa, radicibus fibratis innixa, quae folia profert similia Myosotae, majora, flores verò exiles, et coccineos. Frigida sunt folia, lubricaque; radix verò adstringens dysenterias egregiè coërcet. Provenit in agro Mexicano.

CAPUT CXLVI.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tototepecensi.*

Herba est proferens caules quatuor dodrantes longos e radice surculosa, et in eis folia Salviae, subalbescentia, et majora, serrata per intervalla, et luteos flores. Calida est radix, acrisque; medetur pectoris dolori epota ex aqua duarum drachmarum pondere. Nascitur in calidis juxta fluminum ripas.

CAPUT CXLVII.

De TLAELPATLI *Tototepecensi.*

Nascitur in calidis, et campestribus locis juxta aquarum defluxiones, et e radicibus exilibus profert caules tenues, et volubiles, et in eis folia obrotunda, exiliaque, ac florem, ut memorant, nullum. Radix tusa, ac devorata ex aqua drachmae unius pondere dicitur prodesse dysentericis; frigida siquidem est, et lubricae naturae.

CAPUT CXLVIII.

De altera TLAELPATLI *Tototepecensi.*

Radicibus insistit fibratis, unde profert caules tenues, teretesque, et sesquidodrantem prolixos, ornatos foliis raris, similibus amygdalinis, luteisque, ac modicis floribus. Radix frigida, siccaque videtur constare temperie, et dysenterias

cohibet. Nascitur in calidis, planisque locis juxta humorem, et fluminum ripas.

CAPUT CXLIX.

De TOCPATLI.

Arbuscula est nascens in planis, calidisque locis, surculosis innixa radicibus, unde oriuntur stipites, et in eis folia sylvestris Raphani, magna, serrata, hastarum mucronibus haud dissimilia, ac flores candentes. Radix calefacit, exsiccatque ordine tertio, acris, odora, et nonnihil adstringens. Medetur gallico morbo jus decocti foliorum, et radicum ejus, sive bibatur, sive erumpentibus tuberculis applicetur: qua radice ego libentiùs uterer, modò frigidi essent, et tenaces humores, quales solent per eos morbos magna ex parte dominari, quàm ceteris plantis, quarum est usus apud Indos, et Hispanos, ad praedictum affectum curandum. Eadem radix tusa, illitaque splenem comminuit, et pristinae restituit sanitati.

CAPUT CL.

De TEXIHUITL *Tototepecensi.*

Radicem mittit capillatam, unde eduntur caules tenues, teretesque, et paulò dodrante longiores, foliis longiusculis, et angustis referti, ac purpureis, et parvis floribus. Folia sunt

frigida, lubricaque natura: quamobrem sesquidrachmae pondere devorata medentur dysenteriis. Nascitur in calidis, planisque locis juxta flumina.

CAPUT CLI.

De TECUICICAMOTLI *Tototepecensi.*

Radicem fundit magnam, candentem, et teneram, ac manantem succo, unde mittit volubiles caules, et Hederae folia, flores exiles, et triangularem, spicatumque fructum. Radix est lubrica, frigidaque, et nonnihil lancinans. Eadem tusa, et illita curat praeter naturam tumores. Nascitur in calidis, et montosis locis.

CAPUT CLII.

De TLATLACIZPATLI *Tototepecensi.*

Radix est longa, ac pennam anserinam crassa, unde prodeunt caules tenues, et volubiles, et in eis folia cordis figura, et parva, et fusci flosculi. Amara est, et secundò calefaciens ordine, dulcis, et aliquantisper resinosa. Tussi medetur radix tusa, ac sesquidrachmae pondere devorata. Nascitur in collibus calidis.

CAPUT CLIII.

De tertia TLAELPATLI *Tototepecensi.*

Herbula est radici insistens parvulae, oblongae, et candenti, ac multis granulis velut concinnata, unde oriuntur cauliculi tenues, brevesque, et in eis folia serrata, oblonga, et argentea infernè, ac coccinei flores, modicique. Frigida, siccaque, et adstringenti constat natura, et adversa dysenteriis. Nascitur in calidis juxta fluvios.

CAPUT CLIV.

De TUZPATLI.

Radix est rotunda, nucis ponticae magnitudine, fibrisque referta tenuibus, et cyanei coloris: unde prodeunt pediculi tenues, et in eis folia sinuosa, et Polypodio paene similia, sed minora, et virentiora, et flos, ut ajunt, nullus. Radix est acris, odora gustu, calidaque, et sicca ordine circiter quarto, subtiliumque partium. Curat haec impetigines, pannos, furunculos, et gallicum vocatum morbum, et alios discutit praeter naturam tumores radix applicita, atque devorata, aliisque morbis succurrit, quos facilè ex praedictis viribus quilibet methodo quadam deprehendet. Egregia videtur Planta, et qua nullis esset carendum officinis. Nascitur in planis, editisve, sed calentibus locis *Tototepecensibus.*

CAPUT CLV.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tototepecensi secunda.*

Arbor est magna, temperatarum regionum, ac fluminum incola, folia ferens Mali Medicae, sed majora, flores parvos, et candentes, et stipites laeves, teretesque, acres, et Ligusticum olentes. Calida, siccaque ordine circiter tertio temperie constat. Folia drachmae unius pondere trita, atque devorata, illitave dicuntur pectoris, aut ventriculi placare dolorem. Nascitur temperatis locis juxta fluminum ripas.

CAPUT CLVI.

De TEMECAT *Huaxtepecensi.*

Volubilis est foliis Hederae proximis, ac fructu pentagono, mediocris magnitudinis, cochlearum generi simili, ac forma spectabili. Dulcis est, et ad temperiem spectans. Fructus lacte manat, frigenti, ut apparet, et glutinoso.

CAPUT CLVII.

De TEHOATZALIZPATLI.

Ophioglossi videtur alia species; unicum enim folium fert oblongum, lineisque recta procedentibus, et exilibus Lanceolatae vocatae instar distinctum, unicum caulem, ac radicem unicam, candentem, manantem succo, ac nucibus

ponticis forma, et magnitudine parem, et florem candentem etiam unicum. Radix est frigida, et lubrica, etsi nonnullam amaritudinem participet, et cucumerem sapiat. Eadem tusa, atque ex aqua devorata medetur hecticis. Nasciturque in frigidis collibus *Ygualapae*.

CAPUT CLVIII.

De NEIZOTLALIZPATLI, *seu medicina compescente vomitum*

Radicem fundit tenuem, et capillatam, unde profert caules tenues, teretes, et volubiles, et in eis folia rara, sagittarum ferreis mucronibus similia, undulata tamen, et ampliora, albosque flores. Nonnihil amara est, calidaque, et vomitum coërcet, unde nomen. Nascitur in montibus calidarum regionum, qualis est *Ygualapa*.

CAPUT CLIX.

De TEOPATLI.

Radices fundit haec Herba fibrarum instar, unde mittuntur caules foeniculacei, et in eis folia Mali Medicae, sed latiora, fragiliaque, et flores exiles, et candentes in vasculis. Radix est acris, calidaque, et sicca ordine ferè quarto. Jus decocti radicum tussi medetur, ac doloribus ortis a gallica lue. Nascitur in calidis *Ygualapae* juxta fluminum ripas.

CAPUT CLX.

De TLACHINOLTOTONQUI.

Herba est radicem fundens pollicarem, et inde caules volubiles, folia per intervalla terna, crenata, et Ilicis foliis quadantenus similia, et flores coccineos. Frigida est radix, et nonnihil amara, ideoque erysipelatis dicitur mederi. Nascitur in littore maris Australis.

CAPUT CLXI.

De TLAELPATLI *Ygualapensi.*

Arbor est juxta occeani Australis nascens littora, foliis obrotundis, mediocris magnitudinis, sed in acumen desinentibus, et floribus luteis, modicis. Cortex est frigidus, et sanguine manans, siccus, et adstringens: medeturque dysentericis jus decocti ejus, quomodocumque libeat admovere.

CAPUT CLXII.

De TLACOPATLI.

Herba est radici insistens surculo simili, unde mittit caules refertos Leguminis foliis, dispositis ordine, sed paulò longioribus, floresque spicatos, et purpureos. Radix est adstringens, et nonnihil amara, folia verò admodum lubrica. Radix drachmae unius devorata pondere dicitur lumbricos pellere. Nascitur in montibus calidis provinciae *Ygualapensis.*

CAPUT CLXIII.

De TLACOTEQUILIZPATLI.

Arbor est foliis Olivae, acuminatisque, et purpureis floribus, frigida, siccaque, et adstringens. Cortex tusus dicitur lateris sedare dolores, si pectori applicetur. Nascitur *Ygualapae*, ubi sunt, qui *Macuilyzhuatl* vocent.

CAPUT CLXIV.

De altera TLACOTEQUILIZPATLI *Yguālapensi.*

Radicibus insistit surculosis, unde profert caules ornatos foliis Ocymi, sed majoribus, ac floribus, ut ajunt, nullis. Amara Herba est, calidaque, et sicca ordine secundo. Folia tusa, et dolenti loco admota, aut unius drachmae pondere devorata curant lateris dolorem. Nascitur in calidis, planisque locis juxta occeani australis littora.

CAPUT CLXV.

De TEPOLQUAHUITL.

Arbor est magna foliis Mali Medicae, sed majoribus, acris, calidaque ordine feré quarto natura, sed humida, et impensè salivosa. Nuclei fructus (qui orbicularis est, et capulis quibusdam contentus) tusi, et applicati tumores praeter naturam maturant, et rumpunt, ac quidquid infixum est, extrahunt; quòd si venenatum sit, adversantur etiam veneno. Nascitur *Ygualapae.*

CAPUT CLXVI.

De TEQUANXOCHITL *Ygualapae.*

Frutex est Mali Medicae folia ferens, odora valdè, et fructum orbicularem juxta singulos foliorum exortus, semine plenum. Inservit odoribus, fructus verò devoratus contra ictus scorpionum. Nascitur in locis temperatis.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER DECIMUS NONUS,

FRANCISCO HERNANDO, MEDICO, ATQUE HISTORICO PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS, ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De TEIZOTLALTI, *seu vomitum ciente Planta.*

Herba est radici fibratae insistens, unde prodeunt caules, et in eis folia paene ocymina, circinata, et interdum terna, subnigra supernè, infernè verò subalbida. Nonnullam praefert haec Herba amaritudinem, urit guttur, et calida, siccaque ordine tertio videtur praedita natura. Cortex radicis, qui crassus, succo plenus, ac tener est, unciae unius pondere devoratus pituitam, bilimque vacuat per superna, atque adeo quidquid ventriculum gravat; propinarique solet etiam febrientibus. Nascitur agro *Tepexi-*

censi Mistecae inferioris, qui spectat ad temperiem.

CAPUT II.

De TEPOXOCHITL, *seu Flore alieno.*

Radicem agit tenuem, et longam, unde prodeunt caules per terram serpentes, obrotunda, mediocria, et acuminata folia, et spicati flores, luteique. Dulcis est radix, et moderati cujusdam caloris; atque ita tumores praeter naturam, inflationesque dicitur solvere. Nascitur temperatis *Tepexicensibus.*

CAPUT III.

De TLALHUITZAPOLTZIN, *seu Planta humili, spinosa.*

Herbula est radicem fundens longam, rubram, tenuem, ac crasso cortice vestitam, unde proferuntur folia rutaceis similia, sed angustiora, hirsutaque, et flosculi stellati, et pallentes. Radix frigida, et sicca est, atque impensè adstringens: quamobrem jus decocti ejus, loco fontanae aquae bibitum, medetur quibusvis defluxionibus, cum distemperie calida praecipuè conjunctis, et capitis doloribus, si eo lavetur: pulvis verò ejus conglutinat vulnera. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus.*

CAPUT IV.

De TLALMECAXOCHITL, *seu humili fune.*

Radicem agit longam, digiti crassitudine, ac crasso cortice vestitam, firmamque, et flores candentes rosae magnitudine, aut majores; folia verò cordis figura, et mediocria, hispidaque, et infernè subalbida. Radix est nonnihil amara, etsi deinde videatur subdulcis; calefacitque, et exsiccat ordine secundo. Floret Julio. Radix resoluta ex aqua, et unciae unius pondere epota quotidie, medetur inflationibus. Nascitur juxta montium cacumina, aut aquarum fluenta regionis *Tepexicensis.*

CAPUT V.

De TLALNANANTZIN, *seu matre humili.*

Allatus est ad nos ramus e *Tepexicensibus*, *Manantzin* apud eos nuncupatus, adeo similis *Nantzixocotl*, de qua suo loco dictum est, forma, et temperie, ut ni folia essent minora, idem prorsus videretur. Cujus tamen rei, ut, si quidpiam esset inter eas plantas differentiae, non lateret Lectores, admonendos illos putavimus. Nascitur in agro *Tepexicensi.*

CAPUT VI.

De TEMECATZIN, *seu Volubili parva.*

Radicem agit similem *Camotl*, supernè nonnihil pallescentem, et intus viridem, non sine aliis surculo similibus; unde profert caules, et in eis folia tenuia, et sinuosa, flores verò exiles, et luteos. Radix est odore gravi, salivosaque, ac frigida, et humenti natura. Febribus dicitur mederi semunciae pondere devorata. Nascitur *Tepexici.*

CAPUT VII.

De TLACHINOLXOCHITL, *seu Flore ustulato.*

Herba est radices fundens multas Asphodelo similes, molles, albas, et plenas succo, et a quibusdam velut funiculis propendentes, unde prodeunt caules teneri, aliquantisper rubescentes, ornati foliis longis, angustisque, hirsutis, et subalbescentibus, floribus verò, ut referunt, ex viridi in colorem tendentibus cyaneum. Videtur Satyrionum species. Radix sortitur partes acres, calidasque, et siccas ordine tertio, quanquam frigidis aliis, humidisque permistas. Medetur strumis, inflationibusque applicata. Nascitur in planis, editisque locis agri *Tepexicensis.*

CAPUT VIII.

De TANAXOCHITL, *seu Flore Petlatl parvi.*

Arbor est magna, foliis ornata oblongis, parvis, Ocymo similibus, floribusque luteis, parvis, et oblongis. Cortex radicis, qui nonnihil ruber est, resolutus ex aqua, et semunciae pondere potatus purgat pituitam. Amarus est idem, et lubricus, calidusque, et siccus ordine tertio. Nascitur juxta flumina, et colles agri *Tepexicensis.*

CAPUT IX.

De TEPEHUEXOTL, *seu Salice montana.*

Arbor est foliis salignis constans, sed latioribus, frigida, siccaque, et adstringenti radice, et erysipelatis utili, si cum aliis Plantis ejusdem temperiei misceatur. Nascitur in agro *Tepexicensi.*

CAPUT X.

De TLANPATLI, *seu dentium medicina.*

Herba est folia ferens Cucurbitae, vitigineave. Radix est frigida, siccaque, et adstringentis saporis. Liquor stillans ab incisis foliis applicitus curat dentium dolorem: radix verò recenter enixis mulieribus dicitur mederi. Nascitur *Tepexici.*

CAPUT XI.

De TZONCOLTZIN, *seu contortis crinibus.*

Radices profert ustulatas externè, intra verò candentes, raphani forma, sed longè breviores, neque adeo gracilescentes juxta extrema; unde prodeunt caules lignosi, dodrantales, ornati foliis Olivae, sed longè angustioribus, et minoribus. Radix est dulcis, ac gustu grata, frigida, et humida temperie, aut temperatè calenti. Nascitur *Tepapayecae* temperatis in collibus, floris, ac fructus, ut narrant, expers.

CAPUT XII.

De TLATLACOTIC *Tepexicensi.*

Herbula est foliis Lini, longiusculis, et angustis, parvisque, in collibus, campestribusque *Tepexicensibus* emicans, floribus parvis, et candentibus, et radice prolixa, et tenui. Frigida, et humida temperie constat, et puerorum febres devorata sedat, aut infantium ori ex gossypino vellere instillata.

CAPUT XIII.

De TEOXOCOTL, *seu Pruno Dei.*

Arbor est ad Prunorum Indicarum species pertinens, ac Ocymi proferens folia. Radix est frigida, sicca, et ad-

stringens. Nascitur apud *Tepexicenses.*

CAPUT XIV.

De TLALOCOXOCHITL , *seu Flore humilis Pinus Tepexicensi.*

Herba est radices fundens contortis funiculis similes; unde proferuntur caules , et in eis folia Lini , longa , parva , et àngusta , ac semen Thlaspi , cujus species videtur. Radix , quae dulcis est , calida , humidaque , et pectoris amica tussi medetur. Nascitur in collibus *Tepexicensibus.*

CAPUT XV.

De TZOPELICPATLI *Tepexicensi.*

Radicem fundit longam , et tenuem , folia Ocymi , sed circinata. Radix est dulcis , medeturque unciae unius mensura devorata his , qui febrem patiuntur.

CAPUT XVI.

De TLACACEHUAZTLI , *seu flabello Tepexicensi.*

Radicem fundit longam , et tenuem , fibratamque , folia longa , et angusta , et flores luteos. Saporis videtur , et odoris expers , frigidaeque , et humidae temperiei. Curat tumores praeter naturam , aliò nempè repulsis humoribus.

CAPUT XVII.

De TECUZAHUIZPATLI, *seu medicina plumbi combusti.*

Frutex est foliis constans Veronicae, orbicularibus, hispidisque, ac velut corrugatis in granula, et asse vulgari minora. Cortex radicis flavus est, cor verò candidum: sapor aliquantisper dulcis et salivosus. Flores cessantibus imbribus profert, qui lutei sunt, ac modici. Radix semunciae pondere ex aqua epota medetur ictero, dysenteriaeque. Nascitur apud *Mistecam* inferiorem.

CAPUT XVIII.

De TLAPANIZPATLI.

Herba est Urticae constans foliis, sed per intervalla quinis, et floribus coccineis, magnis. Radix resinosum praefert saporem, caloremque, et siccitatem ordine secundo. Dulcis est, et succo manans. Ajunt convulsioni mederi, si binae radices, quae pendeant uncias circiter duas, devorentur ex aqua, illinanturque, et dolores capitis sedare. Nascitur locis temperatis *Acatlani Mistecae* inferioris.

CAPUT XIX.

De TLAXUTLALIZPATLI.

Radices profert Herba haec fibris similes, intus candi-

das, extra nigras, unde prodeunt caules per terram serpentes, ornati foliis Gramini similibus, sed valde longioribus, tenuioribusque, et nullis floribus. Radix est subdulcis, et nonnullius caloris. Radices, ac folia tusa semunciae pondere, devorataque, aut illita medentur alvi, et pectoris doloribus. Nascitur in temperatis collibus *Mistecae* inferioris, ubi vocatur *Tuhu.* Aliam Herbam huic valde similem vidimus apud *Huaxacenses*, sed Asphodeli insistentem radicibus, et nuncupatam ab indigenis *Tlalcacaoatl*, quam ajebant mederi febribus, punctis, et cuivis alii aegritudini ortae a calore.

CAPUT XX.

De TLALHUACIMAPATLI.

Radicibus insistit longis, tenuibusque, et surculis similibus, unde oriuntur caules tenues, teretes, et volubiles, ac in eis folia Mali Punicae, terna, per intervalla. Medentur radices dysentericis semunciae devoratae pondere. Nascitur in calidis, planisque *Mistecae* inferioris locis circa fluminum, aut rivorum littora, necnon *Tetellae*, ubi ajunt sudore evocato drachmarum trium pondere lenire dolores.

CAPUT XXI.

De TECOLOPATLI, *seu radice Scorpii.*

Herba est radices fundens pollicares, longas, folia Ur-

ticae, subalbescentia, hirsuta, ac scissa per ambitum, et coccineos flosculos. Radix est nonnihil amara. Curat tumores, ac alvi inflationes semunciae pondere devorata matutino, illitaque. Nascitur in calidis collibus *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXII.

De TLAELPATLI, *seu medicina dysentericorum.*

Herba est radici adhaerens longae, digitalis crassitudinis, unde proferuntur caules multi, tenuesque, et spithamam ferè longi, referti Veronicae foliis, obrotundis, serratis, parvis, et fructu piperi longo simili, sed digiti transversi crassitudine. Radix est frigida, siccaque, et impensè adstringens. Eadem semunciae pondere trita, atque devorata coërcet dysenterias, et quidquid nimiùm fluxile est, et egens adstrictione; ulceribusque medetur. Nascitur juxta flumina calentibus in locis *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXIII.

De TLATLACISPATLI, *seu tussis medicina.*

Herba est folia ferens parva, et oblonga, obtusa, Origano similia, et florem nullum. Curat catharrum radix illita pectori, et nonnihil succi ejus gutturi intrinsecùs admotum, sed minimè devoratum, ter, quaterve singulis quibusque diebus. Amara enim est, et subdulcis, calidaque, ut vide-

tur, siccaque tertio gradu natura. Nascitur in collibus temperatis *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXIV.

De TZOPELICPATLI *Acatlanensi.*

Herbula est tenui insistens radici, unde oriuntur caules, et in eis folia Origani. Frigida videtur, humidaque, et saporis alicujus insignis expers, et tamen ventris dolorem sedare ajunt, mederique ei, qui e terrore, ex quo perterritus sit, sensim contabescat, si ejus suffiatur vapore; ita enim inquiunt sudore excitato sanitati restitui: adversùs dolorem alvi conferre praedicant folia semunciae mensura tusa, atque devorata. Nascitur in temperatis, atque campestribus locis agri *Acatlanensis.*

CAPUT XXV.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Acatlanensi prima.*

Herba est radicibus adhaerens parvis, atque capillatis, unde proferuntur caules tenues, teretes, laeves, et nitidi, ornati foliis longis, et angustis, modicis, sed Dracunculi forma, altera parte viridibus, altera argenteis, flore verò, fructuve, ut audio, nullo. Sapor est velut amygdalarum amararum, aut nucleorum praecocium, temperies verò calida, siccaque gradu circiter secundo. Videtur species *Ocopetlatl,*

aut Adianti. Admoventur radices, foliaque adversùs pectoris dolorem semidrachmae pondere. Nascitur saxosis, et praeruptis locis regionum temperatarum agri *Acatlanensis Mistecae* inferioris.

CAPUT XXVI.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Acatlanensi secunda.*

Radicibus insistit longis, et tenuibus, unde profert caules tenues, teretes, et sese convolventes Arboribus; folia tricuspidia, mediocris magnitudinis, flores luteos, ac fructum orbicularium, vesicarum instar. Sapor est dulcis, ac vis pectori amica (unde nomen), cujus asperitates lenit, dolores tollit, et ceteras ejus affectiones magnà ex parte curat. Nascitur in collibus temperatis *Acatlani Mistecae* inferioris.

CAPUT XXVII.

De tertia TLACOTEQUILIZPATLI *Acatlanensi.*

Radici insistit unicae, tenui, et prolixae, unde eduntur caules, et in eis foliola Scammonii serrata, et oblonga, fructus verò similis *Harmeli*, in quo includuntur semina. Radix est dulcis, ac temperiei proxima. Curat morbos pectoris semunciae pondere quotidie ex aqua devorata, emollit enim ejus asperitates blanda, quam participat, natura. Nascitur in temperatis, campestribusque *Acatlani* locis. Pro-

venit quoque *Tzumpanci*, ubi *Palancapatli* a curandis ulceribus vocare eam solent.

CAPUT XXVIII.

De TLAELLIPATLI *Acatlanensi.*

Radici adhaeret tenui, et prolixae, unde profert caules spithamaeos, teretes, ac tenues, folia Alsines, angusta, et longiuscula, semen verò in spicatis floribus. Radix trita, et devorata semunciae pondere medetur dysentericis, unde nomen. Est enim valde adstringens cum quadam amaritudine, et calore. Nascitur quovis caelo *Acatlanensi* juxta colles.

CAPUT XXIX.

De TLAQUAUHTILIZPATLI, *seu venerea medicina.*

Radices fundit longas, ac tenues, breves caules, et in eis folia longa, et angusta, salignis majora, subalbidaque, et firma, qualia esse solent arborea, fulvosque, ut ferunt, flores. Sapor est Glycyrrhizae, dulcis, calidaque, et humida temperies ordine secundo, aut primo. Excitat venerem admota pudendo, ingestaque, unde invenit nomen, curatque puerorum diarrhoeas tosta, redacta in pulverem, atque duarum drachmarum mensura devorata. Nascitur in montibus temperatis agri *Acatlanici.*

CAPUT XXX.

De TLALHUAPATLI, *seu medicina convulſionis.*

Radicem profert tenuem et prolixam, unde oriuntur exiles, teretesque caules, et in his folia Amygdali, sed latiora, flosculique candentes. Amara est, calidaque, et sicca ordine tertio; quamobrem opportunè dicitur radicem semunciae pondere devoratam ventris, ac stomachi dolorem placare. Nascitur in calidis collibus agri *Acatlanici.*

CAPUT XXXI.

De TEPECACALOXOCHITL *Acatlanenſi, ſeu Flore Corvi montano.*

Radicibus insistit tenuibus, et longis, unde mittit caules dodrantales, et in eis folia rara, binaque, pinguia, aspera, et Ocymi forma, ac flores in summis caulibus luteos. Radix est dulcis, ac primo ordine plùs minùs calens; folia minùs calefaciunt, et aliquantulùm adstringunt. Curat radix eas defluxiones, quae fiunt ad pectus, et enixarum mammas lacte replet, tussique opitulatur semunciae pondere devorata bis die. Sunt, qui folia eidem rei utilia esse tradant. Nascitur in calidis, et saxosis locis, montiumque faucibus *Acatlanenſibus.*

CAPUT XXXII.

De TLATLACISPATLI *Tonallae.*

Radicibus insistit surculosis, unde funduntur caules, et in eis folia Trifolii Asphaltitis, obrotunda, firmaque, terna, aut quina, et flores coccinei parvi. Radices sunt dulces, et subamarae, calidaeque, et siccae ordine ferè tertio. Eaedem semunciae mensura tusae, atque ex aqua devoratae tussi medentur, unde nomen.

CAPUT XXXIII.

De TOMAHUACPATLI *Tonallae, seu crassa medicina.*

Radices agit tenues, ac prolixas, e quibus funditur caulis tenuis, ac dodrantalis, et in eo folia tenuia, ocyminis similia, ternaque, et flores candentes. Radix est acris, et paululùm amara, calidaque, et sicca gradu quarto, subtiliumque partium. Eadem tusa, atque devorata semunciae pondere ventris dolorem lenit, aliosque effectus praestat, quae ab eo caloris gradu, et modo substantiae solent profi-cisci. Nascitur in temperatis locis *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXXIV.

De TZOMPILIHUIZPATLI, *seu medicina sternutamentum movente.*

Volubilis est Arbores conscendens, radicibus insistens

crassis, fibratisque, unde profert ramos tenues, et teretes, in eisque folia Phaseoli, terna, oblonga, et impensè acuminata, et flores luteos, exiles, et muscosos in postremis stipitum flagellis. Radix nonnullum calorem, et siccitatem participat, subtilesque partes. Medetur gravedini foliorum pulvis infusus naribus, sternutamentum enim ciet, trahitque e capite pituitam. Nascitur in temperatis, et fluminum ripis *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXXV.

De TEQUANPATLI, *seu Leonis medicina.*

Radicem fundit Asphodelo similem, aut *Camotl*, mollem, et candentem, et ex ea teretes caules, tenuesque, ornatos foliis Coronopi, ac florem, ut narrant, nullum. Frigida est radix, etsi nonnullum amaritudinis, atque caloris sensum praebeat. Eadem tusa, illitaque tumoribus praeter naturam medetur. Nascitur temperatis locis, sive edita sint, sive plana, *Mistecae* inferioris.

CAPUT XXXVI.

De TETZMITL *Tonallae.*

Species videtur Sedi, radicibus insistens capillis similibus, unde profert caules teretes, et in eis folia longa, et angusta, raraque, et juxta extrema latiora, flores verò or-

biculares, et candentes. Doloribus universi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, curatque usta. Ad vomitum ciendum bibendus est succus, atque ita longis, et insanabilibus medetur morbis. Nascitur in calidis *Mistecae* inferioris juxta littora fluviorum. Lubrica videtur, et nullo insigni praedita sapore, etsi cùm primùm linguae admovetur, nescio quid acrimoniae sentiatur.

CAPUT XXXVII.

De altera TLATLACISPATLI *Tonallae.*

Radicem fundit candentem, longam, tenuem, contortam, et ex ea caules multos, tenues, teretes, ac semine refertos lubrico, frigidaeque, et humidae temperiei, quod asthmati dicitur mederi, ac pellere lumbricos adjectum floribus, et radici *Yxtomio*, tritumque, et epotum ex aqua manè, et vespere semunciae pondere.

CAPUT XXXVIII.

De TLAELPATLI *Tonallae, seu medicina dysentericorum.*

Radici insistit candidae, longae, tenui, et fibratae, ex qua caules prodeunt exiles, teretes, et longi, et in his folia Lini, tenuia, et flores in corymbos compositi. Radix est primo ordine calida, grave quoddam virus olens, et nonnihil adstringens. Eadem semunciae devorata pondere me-

detur dysentericis. Nascitur *Tonallae Mistecae* inferioris.

CAPUT XXXIX.

De TLATLACISPATLI *Tonallae tertia.*

Radicibus firmatur capillorum instar, unde profert caules nigros, nitidos, ac laeves, similes Adianti, et in summo caulis cujusvis folium unicum, ficulneo simile, valdè sinuosum, et in partes longas, angustasque, et serratas dissectum. Frigida, et adstringenti natura constat, non sine quadam lubricitate. Pectoris asperitates lenit, unde est illi impositum nomen, curatque lateris dolores. Quin Medici Indi affirmant folia resoluta ex aqua, aut vino, epotaque eum, qui vehemens frigus patitur, sanitati restituere: quod videtur hujus Herbae repugnare temperiei; sed quia omnibus momentis mirabilis est natura, et occulta vi pleraque incredibiles effectus proferunt, non dubitavi hanc Indorum assertionem tradere posteritati. Nascitur in temperatis *Tonallae Mistecae* inferioris. Sunt, qui *Tlatequilizpatli*, seu *medicinam vulnerum*, quoniam eisdem etiam glutinandis inserviat, aut quòd ipsa sinuosa, et veluti dissecta sit, nuncupent.

CAPUT XL.

De TLAQUÁUHTILIZPATLI, *seu medicina ad venerem excitandam idonea, Tonallae alumna.*

Radices agit tenues, et prolixas, Batatis similes, unde profert caules per terram serpentes, et longos, tenues, teretes, et subalbidos, et in eis folia Sennae, sed tamen minora, ac coccineos flores. Radices nullum videntur saporem insignem praeseferre, imò frigida, aut temperata constare natura; et tamen adeo reperitur venerem excitare, ut inde invenerit nomen. Nascitur in temperatis montibus *Tonallae Mistecae* inferioris, necnon *Yancuitlani*, ubi ajunt dysenterias sistere, vocantque eam *Tlaelpatli.*

CAPUT XLI.

De TLEPATLI *Tepuzculullae.*

Radici insistit fibratae, unde profert caules tres prolixos cubitos,. cavos, rubeos, refertosque foliis Polypodio quadantenus similibus, insignibusque venis secundùm longitudinem discurrentibus, et serratis, sed obrotundis his, quae postremas caulium partes occupant, transversisque interveniis, floribus verò pilosis, luteis, et compositis in comam. Folia sunt amara, calidaeque ordine ferè tertio, ac siccae temperiei. Jus decocti eorum dicitur gallico morbo mederi,

si semel per aliquot dies quotidie bibatur, pustulis verò ejusdem aegritudinis, si cùm *Tlilocotl* contingat eisdem admoveri, pannis quoque, et scabiei: verùm erumpentibus tuberculis inspergunt pulverem *Iztacpatli Tonallae*, atque ita sanitati pristinae aegrotantes restituuntur. Nascitur in frigidis, palustribusque locis, aut juxta montium radices *Mistecae* inferioris, et Provinciae *Mechoacanensis*, ac juxta loca acclivia Aetnae Mexicanae.

CAPUT XLII.

De TLAXHUIZPATLI *Tepuzculullae.*

Radicem fundit napo similem, sed juxta finem tenuiorem, intusque candentem, et ex ea volubiles caules, tenues, teretes, et ornatos per intervalla foliis Diapensiae vocatae, duobus magnis sinubus, ac totidem aliis minoribus divisis, ac coccineis floribus, fructuque acinoso semen includente. Radix est aliquantisper dulcis, et secundò ordine calens, spiransque virus Paeoniae radicis simile. Discutit pannos, ac furunculos, maturatque, et exsiccat, et ictibus scorpionum medetur. Nascitur in frigidis collibus *Mistecae* inferioris.

CAPUT XLIII.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tepuzculullae.*

Herba est radici crassae insistens, unde mittit caules quatuor spithamas longos, et in eis folia cordis figura, aspera, crassa, infernè subalbida, multis interveniis distincta, et flores luteos, ac modicos. Radix Glycyrrhizam sapit, caloreque, et humiditate paulò mitiore praedita est. Pectus lenit, ejus asperitates mollit, ac tollit dolores. Nascitur in frigidis collibus.

CAPUT XLIV.

De TETELQUICPATLI *Tepuzculullae, seu adstringenti medicina.*

Frutex est radici insistens magnae, et surculosae, ex qua mittit stipites quatuor dodrantes longos, teretesque, et in eis folia Ocymi, circinata, luteos flores, ac fructum cicerum forma, in tres partes velut divisum, in quarum singulis granum unum includitur paene orbiculare, extra nigrum, nitidumque, et nucleum candidum cannabini seminis sapore intrinsecùs comprehendens. Folia sunt frigida, et adstringentia, unde evenit nomen, atque ita recentibus plagis dicuntur mederi admota, illitusve eorum succus, et diarrhoeis devorata. Nascitur in frigidis, montosisque locis *Mistecae* inferioris.

CAPUT XLV.

De TLATLATZIZPATLI *Tepuzculullae.*

Radicem fundit tenuem, longam, et crasso cortice vestitam, ac folia Limonis. Radix est amara, et subdulcis, non sine quadam acrimonia, calidaque, et sicca ordine tertio. Eadem devorata drachmae unius pondere pectus lenit, abstergitque, et asthmati medetur. Nascitur in frigidis, planisque locis.

CAPUT XLVI.

De TONEHUILIZPATLI *Tepuzculullae.*

Similis est *Sacacilin* forma, et facultate, atque illi eadem, aut prorsus congener. Ajunt amissam motionem instaurare. Frigida tamen est, salivosa, et nonnihil adstringens. Nascitur in frigidis locis, et campestribus *Mistecae* inferioris.

CAPUT XLVII.

De TLEPATLI *Tepuzculullae.*

Species est Ranunculi, namque illis similis est forma, facultateque, et radices sortitur Helleboro persimiles.

CAPUT XLVIII.

De TZONPILIHUIZPATLI *Tepuzculullae.*

Radicem fundit prolixam, et tenuem, et ex ea caules tenues, longos, ac serpentes per terram, ornatos foliis exilibus, similibus Alsinae, refertosque floribus, ac deinde semine coriano simili. Acris est, et amara, calidaque, et sicca ordine tertio. Gravedini medetur succus ejus instillatus naribus. Nascitur in frigidis, planisque locis.

CAPUT XLIX.

De TLATLACISPATLI *Yancuitlanensi.*

Radix est tenuis, longaque, et candens, unde prodeunt caules teretes, tenuesque, et sesquicubitum longi, et in eis folia Olivae, serrata, ac flores spicati, et exiles. Radix est subamara, calidaque, ét sicca ordine secundo. Medetur tussi vapor florum arentium exceptus. Nascitur in frigidis, planisque locis *Mistecae* superioris.

CAPUT L.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Yancuitlanensi.*

Fibratae insistit radici, unde prodeunt caules teretes, dodrantem longi, et in eis folia Origani, infernè subalbida, et hirsuta, et flores in summis caulibus lutei, et comantes,

Tauhtlinis similes. Radix est amara, et gustu odora, ac tertio ordine calida, et sicca. Folia tusa, resoluta ex aqua, et semunciae devorata pondere pectoris medentur morbis. Nascitur in frigidis collibus *Mistecae* superioris.

CAPUT LI.

De TLATLACISPATLI *Tepapayecae.*

Herbula est radicibus innixa fibris similibus, unde profert caules tenues, teretes, et geniculatos per intervalla, rubeosque, et per terram serpentes, ac radices proferentes capillis similes e singulis geniculis, quoties terram attingunt, et in eis folia Ocymi, serrata, sed obrotundiora, et asperiora. Radix sapit *Cacahoatl*, virus gustata spirat, calorem ordine secundo praefert: pectori confert, unde nomen, ac lenit dolores. Nascitur in montosis, ac frigidis locis.

CAPUT LII.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tancuitlanensi secunda.*

Radicem fundit surculosam, ac bifurcatam, et inde caules prolixos, ornatos foliis Limonis, serratis, et in cacumine flores purpureos, semenque orbiculare coriano simile. Radix est frigida, lubrica, et abundans succo, etsi nonnihil lancinans more earum Herbarum, quas Indi vocant *Quequexquic*. Radicem semunciae pondere devoratam ferunt calo-

rem corporis, et ventriculi exstinguere, lenire pectus, ac lateris dolorem tollere. Nascitur in frigidis locis sive edita sint, sive humilia, *Mistecae* superioris.

CAPUT LIII.

De TETZACAPATLI *Yancuitlanensi, seu sterilium medicina.*

Folia fert haec Herba Origani, aliquantulùm serrata, caules Solani, ac flores candentes. Frigida constare videtur temperie, etsi nonnullam participet amaritudinem. Radix tusa, ac duarum drachmarum mensura devorata ex vino sterilitatem pellit, ac conceptum procurat, sed ante trium, aut quatuor dierum spatio epotanda est radix *Zacacilin* drachmae unius pondere. Nascitur in frigidis *Mistecae* superioris planis locis, aut fluminum ripis.

CAPUT LIV.

De TLANOQUILONIPATLI *Yancuitlanensi.*

Radicem fundit longam, et ex ea caules teretes, tenues, et subalbescentes, folia Lini, longa, et angusta, subalbidaque, et hirsuta, flores verò luteos, et exiles, spicatosque. Radix est aliquantulùm amara, et lubrica, non sine quadam acrimonia. Eadem tusa, sesquidrachmae, duarumve drachmarum pondere purgat abundanter bilim, at pituitam. Est autem calida ordine tertio, ac guttur urit. Na-

scitur in collibus frigidis *Mistecae* superioris.

CAPUT LV.

De TLAELPATLI *Yancuitlanensi.*

Folia sunt serrata, hirsuta, tincta virore exsaturato, ac similia Urticis Hispanicis, sed tamen latiora; flores funiculis contortis similes, quales apparent in Urticis nostratibus. Radix est surculosa, ac vis frigida, atque adstringens. Nascitur in frigidis, montosisque locis *Mistecae* superioris. Medetur dysentericis, unde nomen.

CAPUT LVI.

De TLAXHUIZPATLI, *seu medicina furunculorum Yancuitlanensi.*

Radicem fundit crassam, et oblongam, caules volubiles, cavos, et tenues, ac tres dodrantes longos, folia mediocria, oblonga, serrata, terna, et flores coccineos. Radix est frigida, et impensè glutinosa, lancinansque, more earum plantarum, quas Indi vocant *Quequexquic.* Tusa, et admota tumores repellit, et ulceribus medetur. Nascitur in calidis collibus *Mistecae* superioris.

CAPUT LVII.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Yancuitlanensi.*

Radicem agit tenuem, et longiusculam, et ex ea caules teretes, serpentes per terram, ornatos Origani foliis, circinatis, floribusque exilibus, et luteis. Subamara est, ac secundo ordine videtur calefacere. Pectoris dolori, aliisque illius adversatur morbis bis, terve semunciae pondere per singulos aliquot dies ex aqua Glycyrrhizae devorata. Nascitur frigidis, humidisque locis *Mistecae* superioris juxta ripas fluviorum.

CAPUT LVIII.

De TLACOTEQUILIZPATLI, *seu medicina incisae sudis.*

Frutex est radicem fundens longam, ac minimum digitum crassam, lignosamque, unde profert caules multos, binas spithamas longos, tenues, lignosos, et teretes, et in eis folia Origani, serrata, flores verò modicos, et candentes. Calidus est, et siccus ordine quarto, acris, resinosus, glutinosusque, gustuque impensè odorus. Resipit aliquantulùm corianum. Ius decocti ejus medetur pectoris morbis, flatum discutit, alvique, ac ventriculi mollit dolores. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum *Mistecae* superioris.

CAPUT LIX.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Acatlanenſi.*

Radices fundit Aſphodelo ſimiles, candidas, et tranſlucidas, e quibus fundit caules, foliaque Alliorum foliis, ac caulibus ſimilia, et in illis flores exiles, et luteos. Dulcis eſt, ac moderati cujuſdam caloris. Pectoris lenit aſperitates, aliiſque ejus medetur morbis, vel nomine ipſo teſte, radix tuſa, devorataque unciae unius pondere cum viginti Mayzii granis torrefactis, aut pectori impoſita. Naſcitur in calidis, ac temperatis locis juxta montium *Acatlanenſium* cacumina.

CAPUT LX.

De TZOCUILPATLI.

Radici innititur obrotundae, magnitudine nucis Iuglandis, candenti, et contectae pelliculis nigricantibus, unde profert caulem, et folia, longa, hirſuta, ſubalbida, anguſta, et porraceis ſimilia, ac parvos flores. Radix lubrica eſt, neque ullo alio inſignis ſapore, frigidaque, et humenti praedita temperie, etſi lancinantionem quamdam participare videatur more earum Plantarum, quas Indi *Quequexquic* vocant; unde exiſtimo evenire, ut dicatur ſtrumis perſanandis magnopere conferre radicem tuſam, et loco affe-

cto admotam. Nascitur in collibus, ac montibus frigidis *Tonallae Mistecae* inferioris.

CAPUT LXI.

De TLANCUALOCAPATLI.

Radicibus firmatur longis, et tenuibus, ex quibus mittit caules sesquidodrantales, et in his Origani folia, flores luteos, parvos, in corymbos compositos. Radix est amara, et paulisper adstringens, calidaque, et sicca ordine tertio. Eadem in pulverem redacta, et ex aqua illita exesi dentis placat dolorem. Nascitur in frigidis, saxosisque *Tilanci* locis.

CAPUT LXII.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tilancensi, seu virga secta.*

Radici insistit fibratae, ex qua mittit caules spithamaeos, et in eis folia Amygdali, serrata, et interveniis secundùm longitudinem procedentibus, flores verò luteos, et compositos in corymbos. Radix acris est, calidaque, et sicca temperie. Curat pectoris, et ventris dolores tusa, et sterno, ventrique applicata, aut devorata ex aqua semunciae pondere, ac alvum infusa purgat. Nascitur in planis, editisve locis, dum tamen frigida sint, agri *Tilancensis.*

CAPUT LXIII.

De TLAELPATLI *Tilancensi.*

Radices agit surculosas, unde profert caules lignosos, et in his folia Myrti, terna, sed congesta in acervos, et flores candentes. Radix est amara, odora gustu, acris, calefaciens, et exsiccans ordine tertio, et subtilium partium. Eamdem ajunt drachmae unius devoratam pondere dysenteriis obsistere. Nascitur in frigidis, saxosis, et montosis locis *Tilancensibus.*

CAPUT LXIV.

De TLAELPATLI *Tilancensi altera.*

Radicibus firmatur surculosis, unde profert caules octo spithamas longos, tenues, et geniculatos, et in his folia *Xiuhquilitl* similia, sed minora, et transversis exarata interveniis, flores verò rubescentes e luteo. Serunt, excoluntque eam Indi tingendorum filorum gratia cyaneo colore. Temperata videtur constare natura, et paulisper calida, et tamen foliis ejus uti mos est adversùs dysenterias trium drachmarum pondere devoratis. Nascitur in frigidis, planisque *Tilanci* locis.

CAPUT LXV.

De TLAXHUIZPATLI.

Herba est radicibus innixa Asphodelo similibus, teneris, et plenis succo, unde profert caules quaternum dodrantum, et Ari folia. Radices frigidae, humidaeque, et glutinosae videntur, quamvis lancinantes quasdam partes sortiantur, sitque ex numero earum, quas Indi Medici vocant *Quequexquic*. Repellere dicitur praeter naturam tumores imposita, et circumlita pannos, quos bubones vocant, evocare, maturareque. Nascitur in frigidis *Mistecae* superioris. Non autem duximus depingendam, cùm quòd Aro prorsus videatur similis, adeoque ejus species, et maximè foliorum forma, quae sunt praecipuae ejus partes, tum quòd vis frigida sit, et mordacitatis minimè expers, tum etiam, quòd frigidis constet viribus, quibus praeditas permultas depinximus Plantas.

CAPUT LXVI.

De TLACOTEQUILIZPATLI Tilancensi altera.

Radice firmatur fibrata, unde profert caules duos dodrantes prolixos, et in eis folia Persici, crenata per ambitum, flores coccineos, parvis vasculis, oblongisque contentos, et aggregatos in umbellas. Radix est amara, calefacitque, et exsiccat ordine tertio. Dolori pectoris, morbisque

ejus aliis dicitur conferre tusa cum foliis, illitaque pectori, et dorso semel dumtaxat. Nascitur in frigidis, montosisque locis *Tilanci.*

CAPUT LXVII.

De TLANCUAXIHUITL *Tilancensi.*

Radicem fundit longam, tenuem, et fibratam, ex eaque caules tenues, teretes, ac duos dodrantes longos, et in eis folia Amygdali, serrata, ac purpureos flosculos. Radix est temperatè calefaciens, atque humectans, quae illita cum foliis dolores sedare dicitur, et impeditam motionem instaurare. Nascitur in frigidis, planisque locis *Tilancensibus.*

CAPUT LXVIII.

De TLAELPATLI *Tilancensi tertia.*

Arbor est nascens in frigidis quibusque locis *Mistecae* superioris, foliis oblongis, serratis, multisque distinctis interveniis, *Xalxocotl* similibus, sed minoribus. Frigida est, et impensè adstringens; quamobrem folia exsiccata, redacta in pulverem, devorataque dysenteriis medentur, unde nomen.

CAPUT LXIX.

De TLACOTEQUILIZPATLI *Tilancensi tertia.*

Radix est prolixa, et sensim gracilescens, aliquantis-

per intrinsecùs lutea, ex qua fundit caules tenues, teretesque, et in eis folia Mali Medicae, sed angustiora, et tenuiora, floresque coccineos, et modicos. Radix est dulcis, calidaque, et humida constans natura, et pectori amica, cujus asperitati, dolori, ceterisque affectionibus dicitur mederi cortex radicis sex obolorum pondere. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus.*

CAPUT LXX.

De TECCIZPATLI.

Radicibus firmatur surculosis, unde profert caules, et in eis folia rara, Limonis paene forma, et magnitudine; aut Herbae palustris, quam vocant *Acaxaxan*, et candentes, ac modicos flores. Radix est frigida, siccaque; quamobrem in farinam redacta, et trium drachmarum pondere ex aqua epota vomitum compescit. Nascitur in frigidis, montosisque *Tilancensibus.*

CAPUT LXXI.

De TETLACOTL, *seu sude lapidum.*

Radicibus firmatur surculosis, unde prodeunt caules teretes, et purpurei, et in eis folia serrata, aspera, Urticae foliis similia, sed terna per intervalla, quorum unum est mediocre, alia verò duo triplo ferè minora, alteraque ex parte collocata, flores verò candentes, et in pappos abeuntes.

Amara sunt folia, adstringentiaque, et calida, ac sicca temperie praedita. Jus decocti ejus exhiberi solet roborandi, et calefaciendi gratia, et pro Indorum more foeminis, quae confractae sunt in enixu.

CAPUT LXXII.

De TLAYACACUITL.

Herba est insistens radici obrotundae, et fibratae, unde caules geniculati funduntur, et in eis folia Mali Medicae, minora, obtusioraque juxta cuspidem, perque magna intervalla bina alterutra parte caulis alternatim disposita, et in summo capitula Stoechadi quadantenus similia, cujus adhuc nullam insignem facultatem, quae spectet ad Medicinam, accepi. Est autem Tlayacacuitl *Herba obtusae cuspidis.*

CAPUT LXXIII.

De TLACOXOCHITL, *seu virga florida.*

E radice longa, tenui, et convoluta modo intestinorum, fibrataque multas virgas profert, caulesve lignosos, cubitales, et mediocriter crassos, folia Lini, longiuscula, et angusta, et in procursu ramorum flores ex albo rubescentes, vasculorum oblongorum figura, semenque nullum. Radix in laevorem redacta putridis ulceribus opitulari solet, ac praecipuè virilium, muliebriumve pudendorum. Fastidio etiam

medetur aqua, in quam unius unciae mensura fuerit conjecta, si illa, quoties sitim explere opus sit, bibatur.

CAPUT LXXIV.

De TEXCALXIHUITL, seu saxorum Herba.

Nomen invenit a locis natalibus; saxis enim adhaeret radicibus, quae similes sunt capillis, unde mittit caules ornatos foliis binis, ordine utrinque dispositis, Filicis, Corianive similibus, et circa superiores partes floribus candentibus. Filicis speciebus aliis, quas pictas damus, videretur facultate, et forma similis, si caule, et floribus careret, quos tamen, quales diximus, proferre solet.

CAPUT LXXV.

De TZAHUÉNGUENI, seu Filipendula Mechoacanica.

Herba est radicem fundens glandi similem, intrinsecùs candentem, et extra fuscam, desinentem in tenuem, et longum funiculum, unde prodit caulis purpurascens, ornatus foliis in tres partes, quarum media major est, divisis, serratisque, et floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis cum alba quadam iride. Radix est calida, et sicca ordine quarto, acrisque, et subamari saporis, odoris verò Pastinacae, *Copali*, aut *Tecomahacae* persimilis. Folia tusa, et admota medentur scabiei, et re-

dacta in pulverem ulceribus. Radices tusae, atque ex aqua devoratae duarum drachmarum pondere urinam, et menses evocant, convulsionem curant, satietati medentur, pectori conferunt, frigus pellunt, reserant obstructa, opitulantur coeliacis, hydropicis, colicis, iliacis, et ceteris, quibus medicamenta calida, siccaque ordine quarto, ac subtilium partium solent conferre. Nascitur in frigidis montibus, et eorum verrucis *Tacambari* Provinciae *Mechoacanensis*, necnon *Zayulae*, ubi *Zacacucuchi* vocant.

CAPUT LXXVI.

De TZIQUIPENI, *seu Planta racemosa.*

Herba est surculosis firmata radicibus, unde oriuntur caules teretes, tenues, ac fulvescentes, per intervalla ornati foliis longis, et angustis, quinisque, floribus verò binis inter foliorum acervos e longis pediculis dependentibus; quorum colorem, nondum hiantium, cùm a nobis visi sunt, referre nequeo. Ajunt pectoris dolorem sedare radices tusas, et applicatas, aut oleum, cui infrixae sint, etsi sapore, et odore insigni videantur carere. Nascitur in temperatis *Tacambari* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXXVII.

De TIRIXENDÚQUA.

Arbuscula est foliis minutim serratis, Mali Medicae, sed latioribus, ac floribus ejusdem, comataque. Adstringenti natura, et mediocriter calida constat, et pulchra ad opera intestina materie. Nascitur in frigidis *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT LXXVIII.

De TZIQUÍTSIQUA.

Arbuscula est odorata Ciceris foliis, lacte manat candenti, quod statim cogitur, amaroque, cujus adhuc ab indigenis nullum memoratu dignum juvamentum accepi, aut sumere licuit experimentum. Nascitur in temperatis, ac frigidis *Tacambari*.

CAPUT LXXIX.

De TLALATEZQUILITL.

Herbula est, quae capillata firmatur radice, ex qua profert caules multos, et in eis folia parva, obrotunda, serrataque, et serie quadam utrinque contra se posita caulem exornantia, in summo verò flosculos spicatos, et pallentes. Edulis est, ac Sisymbrium sapore, et temperie imitatur, cu-

jus videtur species. Nascitur Mexici circa loca humecta, atque palustria.

CAPUT LXXX.

De TZÁTZEQUA.

Herbula est caulibus tenuibus, et brevibus e fibrata radice ortis, quibus insunt folia parva, oblonga, et acuminata, exilesque, et coccinei flosculi. Tusa, et emplastri loco pannis, aliisve praeter naturam tumoribus applicata eos maturat, rumpitque. Nascitur in frigidis *Pazcuari.*

CAPUT LXXXI.

De TETEZANACA, seu Zazanaca lapidum.

Herba est fibratae innixa radici, ex qua prodeunt caules purpurei, et in eis folia rara, bina, ac paene Amygdali, et flores in summo candentes aggregati in comas, et abeuntes demum in pappos. Cujus nullam adhuc vim accepi.

CAPUT LXXXII.

De TZOCUILPATLI, seu Acanthilidis medicina.

Tzocuilpatli, quam alii *Tzoquihoatli* vocant, radicem fibratam fundit, teretes, ac tenues caules, ac folia Ocymi, majora tamen, rarioribus per ambitum scissa crenis, et nonnullis interveniis secundùm longitudinem procedentibus, prae-

ter alia minuscula circa singulos majorum exortus pullulantia. Amara est, et calidis viribus praedita. Jus decocti bibitum, illitumve dolores mirè sedat, etiam ortos e gallica vocata lue: quin etiam scabiem sanare dicitur, et idem infusum praestare. Nascitur temperatis regionibus, quales sunt *Quauhtepecenses*, humectis praecipuè, et aquosis locis.

CAPUT LXXXIII.

De TETETZIN, *seu Lapillo.*

Radici insistit crassiusculae, tuberosae, et fibratae, unde prodeunt caules tenues, teretesque, ornati foliis vocatae Gratiolae nervis rectis insignibus, sed majoribus, et circa postremos ramulos foliis ex albo purpurascentibus, et Bellidi minori similibus. Radix tusa dicitur tumores praeter naturam, si applicetur, discutere, ac lenire dolorem. Nascitur in collibus frigidis, et servatur in eos usus radix a *Taxcaltecis* in integros annos.

CAPUT LXXXIV.

De TLALCOCOLTZIN, *seu parva Herba, et contorta.*

Inveni Tithymali genus apud *Tetzcoquenses*, quod ad Helioscopium retuli, sed quoniam non omnino effigies respondebat, depingendum curavi. Habentur ab Indis radices, et folia in magno pretio ad vacuandam pituitam, ac bilim

utramque drachmae unius pondere, et morbum, quem vocant gallicum, curandum, adeo ut in arcanis recondant, nec cuiquam velint facilè revelare. Nascitur ubique, sed praecipuè in locis calidis. Sunt, qui vocent *Cucultzin.*

DE HISTORIA PLANTARUM
NOVAE HISPANIAE,
LIBER VIGESIMUS,
FRANCISCO HERNANDO,
MEDICO, ATQUE HISTORICO
PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,
ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De XOMILQUAHUITL, *seu arbore Xomillin.*

Arbor est magna, incondita, et granulis quibusdam scabra. Folia sunt Ocymi, minimè serrata, subalbida, et aliquantulùm pinguia, flores parvi, atque coccinei, fructusque exilis, et rotundus. Nullum insignem saporem, aut odorem praefert, sed frigida, humidaque temperie constat, glutinosaque natura. Propinantur folia resoluta ex aqua pugilli mensura bibenda febrientibus. Nascitur humidis, saxosisque locis *Chietlae*, adeoque juxta montium fauces. Nomen habet a vermiculis, quos *Xomillin* vocant, de

quibus dictum est a nobis inter animalia.

CAPUT II.

De XOMILACOTL, *seu Frutice, in quo Xomillin nascuntur.*

Frutex est *Coatlani Quauhnahuacensis* incola, radici insistens fibratae, et longiusculae, ex qua profert caules rubescentes, et in eis folia rara, Ocymi, bina in discursu caulis, et magis acuminata, vasculaque in postremis ramis eadem paene figura, obrotunda tamen, longè minora, et referta semine. Radix est odora, non sine quodam virore, et amaritudine, arenosaque. Calida est, et sicca ordine tertio, uritque guttur. Germina illita oculis nubeculas subortas absumunt. Provenit humectis locis, adeoque juxta rivos, et ruentes aquas.

CAPUT III.

De XOMILXIHUITL.

Herba est caules proferens teretes, cyaneos, spiniferos, longos, et in eis folia tenuia, oblonga, et terna, radicem sensim gracilescentem, et fibriatam. Acris est, et resinosa, calidaque, et sicca ordine quarto, non sine quadam adstrictione, et roboratione. Ajunt Indi conferre delirantibus; quod videtur delirium, nisi fortasse juvat vacuationis aliquo genere, aut illis, qui desipiunt citra febrem.

CAPUT IV.

De XOXOCOTIC.

Herbula est radicem fundens pruno parvo similem, unde nomen, intus albam, extra verò ex candido rubescentem; caules praetenues, sex tantùm uncias longos: folia minima, et valde rara; flores in summis ramulis oblongos, cyaneos, et exiles. Radix calefacit, exsiccatque ordine tertio, quae unica est, et parùmper capillata. Eadem ex aqua epota sesquidrachmae mensura humores omnes tum per superna, tum etiam per inferna vacuare solet, sed pituitam praecipuè: cruditatibus enim, satietatique dicitur mirum in modum conferre, et admota pectori tussi, et respirationis difficultati. Nascitur in montibus Mexicanis.

CAPUT V.

De altera XOXOCOTIC.

Arbor est folia ferens Limonis, sed paulò majora, luteosque flores. Cortex radicis siccus, et adstringens est non sine aliquo calore, et nonnihil acidus, unde nomen. Exhibetur hic devorandus trium drachmarum pondere his, qui contabescunt; purgare enim eos dicitur, atque ita demum sanare; ulcera quoque laevigatus, et inspersus curat. Nascitur in calidis juxta colles *Hoitzocenses*, et *Quauhtlanenses.*

CAPUT VI.

De XOXOCOTIC *Ytzocanensi.*

Arbor est foliis Origani, sed pinguibus, purpureis caulibus, et floribus spicatis. Frigida constat natura, siccaque, et adstringenti. Cortex radicis resolutus ex aqua, atque epotus adversatur febribus, et cuivis calidae distemperiei, curatque diarrhoeas, atque dysenterias.

CAPUT VII.

De XOXOCOTIC *Uaxacensi.*

Arbuscula est octo dodrantes longa, surculosae innixa radici, unde prodeunt stipites, et in eis folia Ocymi, obrotunda, circinata, hirsuta, pinguia, candicantia infernè, ac profundiusculis interveniis distincta, et albi flores, exiles, spicatique. Calida secundo ordine temperie constat, siccaque, et adstringenti: et tamen jus decocti ejus ajunt asthmati mirum adferre praesidium, pectorisque dolori. Nascitur in temperatis collibus, ac montium faucibus agri *Uaxacensis.*

CAPUT VIII.

De XOXOCATÓN, *seu acidula Planta.*

Xoxocatón, quam alii *Xococxihuitl* vocant, nos verò volubilem Acetosam vocamus, Oxalidi similis est, et folio-

rum forma, et natura, sed praelonga, scandens arbores, ac sese illis convolvens: flores fert parvos et candentes in racemos compositos, ex quibus producuntur acini quidam mediocres, viridesque, sed procedente tempore rubescentes, ac tandem in nigrum degenerantes colorem. Acidi etiam sunt, et nucleum includentes fragilem, et aliquantisper amarum. Acidum saporem tota Planta praefert, frigidamque, ac adstringentem naturam, et febrientibus valde utilem. Nascitur in frigidis *Ocoituci* regionibus.

CAPUT IX.

De XOXOCATÓN *altera.*

Frutex est in amplitudinem extensus, et altitudine cubitorum plùs, minùs quatuor, caules proferens spiniferos, striatos, purpureos, et Rhamni germinibus proximos, non sine capreolis; folia Amygdali latiora, et per intervalla serrata. Germina sunt edulia, similiaque quadantenus palmitibus, acida, et adstringentia; ac semen in postremis caulibus rotundum. Scabiem a calidis humoribus ortam inter alia curare dicitur. Nascitur in planis *Yacapichtlae.*

CAPUT X.

De XOCOCPATLI, *seu acido medicamento.*

Herba est surculosis insistens radicibus, e quibus edit

caules binos dodrantes longos, teretes, asperos, fuscos, et inaequales juxta primordia purpureos, ac deinde virescentes, folia longa, et angusta, nervisque distincta secundùm longitudinem discurrentibus. Jus decocti epotum unciae unius mensura amovet lassitudinem. Calida autem est gradu secundo.

CAPUT XI.

De XOCOXOCHITL, *seu Pipere Tavasci.*

Xocoxochitl, seu *Flos acidus* vocata, Arbor est magna, Mali Medicae foliis, floribus coccineis Mali Punicae forma, sed odore florum Mali Medicae, atque adeo jucundiori, quo etiam folia ipsa vincunt; fructu orbiculari, acinoso, racematim dependente, primo viridi, mox fulvo, ac tandem in nigrum colorem inclinante, acri, odoratoque, et ordine tertio, aut ampliùs sicco, atque calido. Hic appensus collo defluxioni egregiè dicitur mederi. Piperis vices supplere potest, et pro Carpobalsamo, aut Carpesio substitui. Roborat cor, ventriculumque, utero confert, flatum dissipat, obstructiones aperit, urinam, et menses evocat, frigus pellit, colicis, et iliacis opitulatur, venerem excitat, crassos, et lentos humores incidit, et concoquit. Quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicaztli*, et *Ololiuhqui*, et applicata dorso ex resina, fluxiones alvi coërcet, appetentiam excitat, frigorique, et

aneurismati medetur, ac mille alios his similes praestat usus. Nascitur apud *Copitlanenses.*

CAPUT XII.

De XALXOCOXOCHITL, *seu Flore Pruni arenosi.*

Nomen sumsit ab odore *Xalxocotl* Frutex stipites fundens rectos, et in eis folia oblonga, serrata, aspera, acuminataque, et flores in summis ramis oblongos, compositos in corymbos, et ex albo rubescentes; caules, pediculique, et foliorum purpurascunt intervenia. Floris tantùm, sed spectabilis, gratique visu praebet usum. Illud est in hac Planta mirabile, edere juxta ramorum cacumen florem quemdam magnum, Rosae nondum hianti persimilem, et a ceteris fratribus magnitudine, et forma non mediocriter distantem, quod est huic uni Frutici, quod adhuc noverim, proprium, et peculiare. Provenit *Tetzcoqui.*

CAPUT XIII.

De XOCOC *Mecatlanensi, seu acida Planta.*

Arbor est magna, comataque, humilibus, editisque locis *Mecatlani* proveniens, fructu prunis Indicis simili, unde nomen, sed os magnum includente, ac carente corio; quo fit, ut totus fructus mandatur, etsi inter *Xocotl*, prunorumve ignobiliora computetur genera.

CAPUT XIV.

De XOCOPATLACTZIN, *seu Planta acida, et ampla.*

Arbor est magna, proveniens in calidis *Oitzocensibus* juxta colles, folia ferens Phaseoli terna, odore ferè nullo, frigidaque, et adstringenti temperie. Cortex tritus, et resolutus ex aqua, instillatusque oculis morbis eorum medetur. Nam supervacaneam eorum carnem absumit, et argemata discutit.

CAPUT XV.

De XIUHTLANTECTLI, *seu Flore abscisso dentibus.*

Herba est radici insistens fibratae, unde profert caulem purpureum, striatum, ramosum per intervalla, et ornatum foliis vocatae Gratiolae, lineis secundùm longitudinem discurrentibus, floribusque juxta postremos ramos orbicularibus, luteis, et pilosis. Gustu est odora, calidaque ordine secundo non sine quadam siccitate, et sapore Laveris. Folia dicuntur sistere diarrhoeas decocta ex aqua, et luteo tingere colore. Nascitur in calidis.

CAPUT XVI.

De XALQUAHUITL, *seu Arbore arenae.*

Frutex est caules fundens lentos, tuberososque (unde nomen), et lenta more Ficus refertos medulla, folia Amyg-

dali, sed magnitudine varia, atque inaequali, flores parvos, candentes, circa ramorum extrema, et in comas quasdam parvas aggregatos, et micantes Septembri. Jus decocti ejus flatum discutit, ac colicis auxiliatur, etsi modico calore praeditum sit. Provenit algidis locis, et circa aquarum defluxiones laetiùs micat.

CAPUT XVII.

De XALQUAHUITL *altera*

Frutex est sarmentosus, caules ferens geniculis interceptos, punctisque distinctos, unde nomen; folia Piperis longi foliis perquam similia. Calida ordine quarto, siccaque constat natura. Jus decocti ejus exhibetur enixis corroborandi, flatus discutiendi, et menstruorum evocandorum gratia. Satietati medetur. Odora est, et *Tlatancuayae* hac in re quoque similis, adeo ut illi prorsus videatur congener.

CAPUT XVIII.

De XALQUAHUITL *tertia.*

Herba est radicibus fibris similibus insistens, proferensque folia Mali Medicae, sed angustiora; quae tusa, et imposita medentur scabiei. Provenit regione *Hoeyacocotlae* spectante ad temperiem.

CAPUT XIX.

De XALCOYANCZIN.

Radicibus innititur nucum juglandium forma, et magnitudine, sed paulò minoribus, candentibus, frigefacientibusque, et obductis lanugine. Eduntur decem, duodecimve earum adversùs febres, dulces siquidem, ac edules sunt, neque ingrati saporis, e quibus prodeunt caules tenues, volubilesque, et in eis folia valde exilia, flores verò variorum colorum, nam purpurei, coccinei, cyaneique conspiciuntur. Nascitur in calidis *Yoalani*.

CAPUT XX.

De XOCHIPÁLLI.

Xochipálli Herba est sex prolixa cubitos, radicibus innixa tenuibus, longisque, unde profert caules digitum crassos, et in eis folia sinuosa, magna, et Artemisiae quadantenus similia; flores *Cempoalxochitl*, sed parvos, et colore ex luteo rubescentes. Floris tantùm est usus; qui caloris est temperati, grati odoris, ac saporis, corroborans cor, uterinos pellens affectus, et ulcera, ac praecipuè oris curans. Maxima utilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum: cujus gratia ex aqua coquitur adjecto nitro, atque ita demum exprimitur

succus, colaturque; quo velut pigmento utuntur pictores, et fullones. Nascitur passim in calidis, et est admodum vulgaris cognitionis.

CAPUT XXI.

De XOXOTLATÓ.

Herbula est innixa fibris, unde profert caules repentes per terram, plenos foliis multifidis, floribusque juxta postremos caules e purpureo colore in cyaneum tendentibus, oblongis, ac quibusdam comprehensos vasculis. Medetur capiti, cruribus, et brachiis tumentibus, ulceribusque: jus decocti ex vino urinam evocat: succus instillatus naribus pituitam e capite trahit, defluxionibus medetur, ac dentium dolorem tollit; ad febres curandas devorantur folia tusa, immistaque *Alacticxihuitl* aequis portionibus: erysipelatis dicitur mederi, et diarrhoeas puerorum sistere. Amara nonnihil est, calidaque, et adstringenti natura. Calidis, aut pertinentibus ad temperiem regionibus nascitur quibusque locis, seu editis, seu campestribus. Vocaturque ab aliis *Xoxotla.* Est et alia Herba ejusdem nominis, surculosa radice, caulibus rubris, foliis Ocymi, serratis, flosculisque oblongis, et coccineis, radice subdulci, glutinosaque, et utili dysentericis.

CAPUT XXII.

De XOCHIECTLACIZTLI.

Arbor est mediocris, foliis Persici, quae contusa, atque resoluta ex aqua lepram, quam *Xiotl* Indi vocant, mirè curant. Nascitur editis, ac campestribus locis *Hoeyacocotlae.* Folia amara sunt, et insigniter calida.

CAPUT XXIII.

De XONOCQUAHUITL.

Arbor est foliis Ocymi, at cordis figura. E cortice fiunt restes, tenuesque funiculi, quos *Tomices* vocant, quibusvis ligandis inservientes, neque cannabinis, aut hujus Orbis *Henequenicis* inferiores. Provenit *Quauhchinanci.*

CAPUT XXIV.

De XICALQUAHUITL, *seu Arbore Tecomatum.*

Arbor est magna, foliis tricuspidibus, infernè squallentibus, baccis aculeatis, unde nomen. Semuncia corticis trita, atque infusa dysentericis magnopere opitulatur. Nascitur *Quauhchinanci.*

CAPUT XXV.

De XIUHPIZTLI.

Herba est multos proferens caules e radice candenti crassa, surculis referta, et valde odora, foliaque adeo Myrthi similia, ut illius videatur congener. Jus decocti infusum dysenteriis miram fert opem. Nascitur in frigidis *Tototepecensibus*.

CAPUT XXVI.

De XOCHITLAPITZÁLLI.

Volubilis genus est in Arborum usque summa conscendens cacumina, crasso stipite, ac Mali Medicae foliis. Cortex tusus duarum drachmarum pondere, ac matutino ex aqua devoratus impeditum restituit motum; quòd si majori devoretur mensura, amentiam aliquandiu perseverantem inducere solet. Nascitur in montibus *Tototepecensibus*, unde erit, si opus sit, petendus.

CAPUT XXVII.

De XALQUAHUITL *Mecatlanensi.*

Arbor est magna, foliis longis, latisque, et multis interveniis insignibus, asperis, et infernè candentibus, cum supernè tingantur exsaturato virore, flore parvo, et luteo, fructu acinoso, racematim dependente, postquam maturuit,

coccineo, edulique. Germina ejus rami, cui fructus appendet, tusa applicant Indi vetustis plagis, superponentes folia felicissimo succesu. Nascitur in calidis *Mecatlanicis*, unde impositum nomen.

CAPUT XXVIII.

De XOCHIPATLI.

Herba est sesquicubitum longa, folia Ocymi circinata ferens, caules geniculatos, et contortos, flores circa singulos geniculos orbiculares, luteos, et minimè senescentes, et radices surculosas. Madefaciunt febrientes ejus liquore, potandumve propinant; frigefacit enim, et saporis, odorisque ferè sentitur expers. Nascitur in frigidis, humidisque *Nexpae Totonacapensis* locis.

CAPUT XXIX.

De XALALAQUILITL.

Herba est radici insistens raphaninae, et fibratae, ex qua eduntur caules per terram repentes, referti foliis parvis, cordis figura. Edulis Herba est, nec quidquam aliud memoratu dignum de illa accepi. Nascitur *Xochimilci.*

CAPUT XXX.

De XIUHQUAHUITL.

Arbor est magna, ramosaque, folia Mali Medicae ferens, sed inaequalia, ut quae dorso ad alterum latus sint latiora. Materies est odore, gustuque non parùm suavi quadantenus Foeniculum, Anethumque referens, calidaque, et sicca ordine secundo natura, et subtilium partium. Folia in laevorem redacta, inspersaque medentur vetustis, atque recentibus plagis. Nascitur *Mactlactlani* humilibus, et campestribus locis.

CAPUT XXXI.

De XICAUICALIZPATLI.

Foliola parva sunt, saxis innascentia, quae fluens unda proluit. Addita haec *Miaoapatli*, et *Totonilizpatli*, tusaque pariter, atque ex aqua resoluta devorari solent adversùs febres. Fortassis ad Lichenis, aut Pulmonariae pertinet genus.

CAPUT XXXII.

De XIUHCÓCOLIN, *seu Herba contorta.*

Frutex est *Hoitzocensis*, radici innixus magnae, e candido vergenti in fulvum, ex qua mittit caules tenues, teretes, perque magna intervalla geniculatos, squallentes, et

hispidos ; folia rara, magnaque ex parte altero latere unico dissecta sinu, hirsuta, et candicantia, sed praecipuè infernè, oblongaque, et Phaseolorum flores. Sapor radicis subdulcis est, et quadantenus Leguminis, frigidaeque, et adstringentis temperiei. Cortex ejusdem laevigatus, et bis die duarum drachmarum pondere devoratus ex aqua vomitum, ac praecipuè puerorum compescit; medetur ulceribus oris, ac pudendorum radicis succus, aut flos ex lacte, et mirabiliter confert oculis. Nascitur in calidis collibus, et campestribus locis.

CAPUT XXXIII.

De XICOXOCHITL, *seu Flore Apis.*

Herba est sex cubitos longa, radicibus surculosis innixa, e quibus profert folia Salicis, longosque, et cyaneos flores toto caulium procursu. Radix est impensè amara, calefaciensque, et exsiccans ordine tertio. Discutit praeter naturam tumores, et febribus, quas comitantur puncta, dicitur mederi, evocato, ut par est, sudore, et vacuato humore morbum faciente. Provenit in frigidis, qualis est *Atlapulcus*, et *Ocopetlayuca* umbrosis in montibus. Sunt qui vocent *Quauhchilpan*, seu *signum ligni*, nec desunt qui *Tanaxochitl.*

CAPUT XXXIV.

De altera XICOXOCHITL.

Herba est foliis constans obtusis, mollibus, et floribus luteis, atque acinoso fructu. Frigida, et humida natura constat, nec quidquam amplius de ea Medici indigenae narrant.

CAPUT XXXV.

De XICOPATLI, *seu Apis medicina.*

Radicibus haeret capillis similibus, e quibus fundit caules quadratos, inaequales, hirsutos, et subalbescentes, et in eis folia rara, lanuginosa, subalbida, serrata, et Ocymo similia, quanquam paululùm acuminata, odoraque, flores spicatos, et cyaneos, calyculis contentos. Calida, siccaque, et nonnihil adstringenti constat natura, et tamen mederi erysipelatis tradunt tusam, atque impositam. Provenit apud *Quauhnahuacenses* juxta voragines montium.

CAPUT XXXVI.

De XOXOPANTZIN, *seu Planta imbrium tempore proveniente.*

Ideo Xoxopantzin vocata est haec Herba, quoniam imbrium tempore provenire soleat. Est autem ternos longa cubitos, innixa raphaninae radici, fibrataeque, e qua prodeunt caules, et in eis Loti urbanae folia, lutei, ac stellati flo-

res, necnon siliquae teretes, tenues, et longiusculae. Folia, corticesque caulium admoventur dentibus parùm firmis roborandi, et eos firmandi gratia. Nascitur in collibus calidarum regionum *Johalani*.

CAPUT XXXVII.

De XIXIPIN.

Volubilis est genus folia ferens Hederae similia, sed mucronata, et interveniis secundùm longitudinem discurrentibus insignia, florem *Totoncaxoxocoyollin*, radices surculosas, valde candentes, et tenuissimo cortice tectas, impensè lubricas, frigefacientisque, et humectantis temperiei. Eaedem eduntur elixae Batatarum more; nec alium narrant ejus Plantae usum, quanquam fractis ossibus solidandis, uniendisque conferentissimum fore medicamentum nemo dubitet, et quibusque aliis rebus conglutinandis. Nascitur in planis *Tehuitztlae* inter saxa.

CAPUT XXXVIII.

De XIOPATLI, *seu leprae medicina.*

Radici innititur raphaninae, fibrataeque, unde prodeunt caules virides, rotundi, tenues, striati, geniculis intercepti, ac Juncorum forma, et in his folia Origani, minora tamen, et rariora, flores Hyperici in caulibus postremis.

Radix est internè candens, et externè pallescens, initio dulcis, ac resipiens Glycyrrhizam, sed deinde impensè acris; quo fit, ut calidam, siccamque ordine quarto, et subtilium partium esse censeam. Radix in pulverem redacta, ac immista resinae, admotaque exurit, curatque lichenas, et impetigines, imò quaslibet cutis infectiones, ac sordes, unde evenit illi nomen. Provenit in calidis, saxosisque *Temimiltzinci locis.*

CAPUT XXXIX.

De XIOPATLI *altera.*

Herba est caules fundens hispidos, et virentes, et in eis folia hirsuta, et subalbescentia, ac siliquas parvas. Radix redacta in farinam resinae permista ophiasi, et impetiginibus medetur, ablutis priùs ex lotio humano. Provenit in calidis regionibus juxta *Ytztolucae* colles. Radix est aliquantulùm amara, et secundo ordine non sine aliqua siccitate calens.

CAPUT XL.

De XIUHCUECHTLI, *seu Herba sonalis anguini.*

Radicem fundit unicam, unde caules squallentes, quatuor spithamas longos, folia Mali Medicae, verùm longiora, aut Castaneae, sed tamen nonnihil breviora, ac quas-

dam velut spicas in caulibus postremis, a quibus sumsit nomen, ubi semen continetur. Folia cum quadam siccitate infrigidant, ulceribusque medentur. Provenit in frigidis *Ocpayocani* juxta excelsos colles.

CAPUT XLI.

De XOLOPIMATZATLI.

Genus est Pineae Indicae, sed sterilis: folia sunt crassiora, cetera similis. Nascitur humentibus in saxis *Yacapichtlae*, frigidaque, et humida natura constat.

CAPUT XLII.

De XAXAHUACTLI.

Herba est radices fundens capillis similes, e quibusque nodis terra statim attacta, et ex eis caules purpureos, teneros, translucidos, fragiles, teretes, ornatosque foliis *Acaxaxan*, ternis nerveis discursibus recta per singula procedentibus, sed minimè purpurea, aut adeo laevia, ac fructum prolixum piperi longo similem, sed longè tenuiorem. Odora est gustu, calidaque, et sicca tertio ferè ordine temperie. Propinandam ajunt enixis pro eorum more ob partum perfractis, et imbecillibus roborandis, et solidandis. Similis est forma Potamogeto, *Acaxaxaeve*, adeoque illius species; etsi longè diversi temperamenti. Addunt verò non-

nihil Siliquastri Indici ad praedicta praestanda, si febris absit. Provenit *Ocuituci* juxta humentes montium crepidines, quas alluunt rivi, aut aliae aquarum defluxiones.

CAPUT XLIII.

De XOCHITL.

Misit ad nos ex urbe *Uaxaca* veterinarius quidam, hominumque interdum medicus, Herbam, ut ille inquit, ex viridario, quod intra domum colit, evulsam, foliis longis, circa exortum angustis, mox paulisper sese dilatantibus, ac deinde sensim salignorum modo gracilescentibus, quae acris est, et calida ordine paene tertio natura. Cujus decocti jus incocto etiam Roremarino coronario, si caput eo abluatur, aut instilletur naribus, amissam (ut ipse testatur) memoriam restituit, ac dolorem capitis mira brevitate levat.

CAPUT XLIV.

De XUCHIPATLI *Tonallae.*

Radicem fundit longam, ac digitalis crassitudinis, et ex ea caules cinereos, teretes, fragiles, ornatos foliis obrotundis, mediocribus, floribusque candidis, ac magnis. Radix est amara, acris, calidaque, et sicca ordine tertio, et initio subdulcis. Urinam dicitur evocare, et necare lum-

bricos jus decocti radicis epotatum. Nascitur in calidis collibus *Mistecae* inferioris..

CAPUT XLV.

De XUMETL, *seu Sambuco.*

Sambucus nostras est Xumetl vocata Mexicanis, cujus folia applicata ajunt capitis dolorem a causa calida ortum tollere, fronti verò, et naribus sanguinis fluxum retinere, devoratam mederi accessionibus, quae tertio quoque die, quartove repetere solent, vacuato fomite morbi per superna, atque inferna: tusam verò, atque admotam affecto loco dolores ortos e gallica lue curare, et enixarum mederi torminibus. Vocant hanc Arborem *Mechoacanenses Cundemba*, ajuntque aquam colatam, in quam ejus radices injectae sint, purgare corpus, atque ita diarrhoeas sistere, exstinguere febres, et alias ventris, sthomachique solvere morbos; succum verò infusum extergere intestina. Nascitur ubique in frigidis, calidisque locis.

CAPUT XLVI.

De XIUHTLEPATLI, *seu igneo medicamento.*

Frutex est surculosis, eisdemque capillatis innixus radicibus, e quibus profert caules quatuor cubitos longos, et in eis Solani folia, acinosumque fructum, in tres velut partes

divisum, ac totidem grana continentem; extra nigra, intra verò candentia. Tela intincta foliorum succo lethale inferunt vulnus; quo fit, ut toxicum a plerisque vocetur. Germina etiam contusa corrodunt, atque putrefaciunt membra, quibus admoventur. Nascitur in calidis *Mecatlanensibus*, editis, atque humilibus locis.

CAPUT XLVII.

De XIUHPATLACTZIN, *seu Herba lata.*

Radices multas mittit glandibus similes, candentes, translucidas, et ex his porracea folia, pinguia, Gladiolive, nervis secundùm longitudinem procedentibus. Frigida Herba est, humidaque, et febres sedat resoluta ex aqua, atque devorata. Nascitur in frigidis quibusque *Texcallae* locis.

CAPUT XLVIII.

De XIUHTOTONQUI, *seu Herba calida Tototepecensi.*

Radicem fundit surculosam, Helleboro similem, lanugineque obductam, unde prodeunt caules teretes, et in eis folia serrata, aspera, et Limonis ferè forma, sed majora, infernè subalbida, et hispida, et flores purpurei. Radix est amara, calidaque, et sicca ordine circiter tertio, et subtilium partium. Jus decocti ejus lumbricis propinatur interimendis, et propellendis a corpore, flatum di-

scutit, menstrua pellit, urinam evocat, hydropem curat, humores crassos, ac lentos attenuat, sudorem elicit, et dolores e gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valde salubris. *Zazanacae* similis est, adeoque ejus species, nam viribus est aemula, ac tantùm differt forma foliorum, quae etsi aspera sint, oblongaque, et serrata, tamen circa exortum non prorsus cum illis *Zazanacae* videntur convenire. Exsultat in planis, calidisque locis.

CAPUT XLIX.

De XOXOCHUITZTLI, *seu Spina acida Tototepecensi.*

Volubilis Planta est, Arbores scandens, e trunco proveniens quovis, terram attingente in montibus regionum calidarum, Mali Punici fundens folia, bina per intervalla caulis, sed obrotundiora, ac flores purpureos. Frigida, et sicca est, ac nonnihil adstringens. Liquor e germinibus fractis stillans dissipat argemata, et carnem oculorum supervacaneam exedit, caloremque exstinguit. Provenit in calidis, et montosis locis.

CAPUT L.

De XUMAPATLI *Tototepecensi.*

Arbor est magna, folia ferens Crambis, Xenopodisve, sed saniosa, et flores ex albo purpurascentes. Frigida, ad-

stringentique natura constat, et ideo liquor, qui ex foliis incisis stillat, medetur putridis ulceribus oris, si ea colluantur. Nascitur in calidis collibus.

CAPUT LI.

De XOCOQUAHUITL, seu Arbore prunorum Tototepecensi.

Arbor est folia ferens Limonis, paulò majora, sed multis, exilibusque distincta interveniis, flores albos, Mali Medicae figura, odorosque, et fructum prunis similem, refertum semine, ac praedulci sapore. Frigida, adstringentique natura constat, et ideo cortex radicis, stipitumve dysentericis confert, si jus decocti ejus infundatur bis, terve singulis quibusque diebus. Nascitur in calidis collibus.

CAPUT LII.

De XOCHIPATLI secunda Tepexicensi.

Herba est radicem fundens digitum crassam, similem surculo, fibratamque, unde prodeunt caules multi, et in eis folia figura cordis, infernè subalbescentia, et flores, ut memorant, nulli. Radix est dulcis, pectori amica, et secundo ordine calens. Praebetur eadem duarum drachmarum pondere devoranda ex aqua leniendi pectoris gratia, et caloris contemperandi. Nascitur in temperatis *Tepexici.*

CAPUT LIII.

De XOCHIALAHUAC, *seu lubrico Flore.*

Arbor est magna, collium, et littoris Maris australis incola, foliis Urticae proximis, serratisque, ac floribus aggregatis in comas, coccineis, oblongis vasculis contentis. Cortex radicis salivosus est, et paulisper calidus, atque ideo ab indigenis usurpatur ad curandas ustiones. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus.*

CAPUT LIV.

De XIUHCOCOLTZIN *Tepexici.*

Herba est nascens in planis *Tepexicensibus*, floribus ornata purpureis, et ad species *Coanenepilli* pertinens. Insipida est radix, frigida, siccaque, et nonnihil adstringenti natura. Mederi dicitur punctis unius unciae pondere ex aqua degustata, aut illita.

CAPUT LV.

De XIUHUITLPATLAHOAC *Tepexicensi.*

Herba est apud fluvios erumpens, fundensque radicem longam, et minimum crassam digitum, et ex ea ramos ornatos Ocymi foliis, et luteis floribus. Radix drachmae unius mensura ex aqua devorata medetur tussi, asthmatique. Est enim dulcis, et calida ordine ferè tertio, ac paulisper acris.

Nascitur apud flumina temperatarum, aut in calorem incli-
nantium regionum.

CAPUT LVI.

De XOXOUHCAPATLI *Atoyacensi.*

Herba est fundens radicem transversam, et fibratam, unde prodeunt caules tenues, teretesque, ornati Acaciae foliis, parvulis, serie quadam alterutra parte cauliculorum dispositis, ac floribus modicis, ac purpureis. Radix videtur ad temperiem attinere. Ictericis, ac ventris medetur dolori, calorique, flatui, et pectoris morbis. Idem praestant folia unciae unius pondere e liquore congruenti devorata. Nascitur in temperatis, ac planis locis.

CAPUT LVII.

De XOXOUHQUIPATLI *Atoyacensi.*

Herba est fibratae insistens radici, unde prodeunt caules, et in eis folia Amygdali. Radix est amara, et paulisper acris, calidaque, et sicca tertio circiter ordine. Folia tusa, et devorata unciae unius mensura matutino dicuntur appetentiam semimortuam excitare. Nascitur in calidis collibus, et campestribus locis.

CAPUT LVIII.

De XOCOPATLI *Atoyacensi.*

Herbula est capillis quibusdam firmata, unde mittit cau-

liculos parvos, brevesque, et in eis Graminis folia, et flosculos e luteo purpurascentes. Frigida, et humida natura constat, saporeque, et odore nullo. Succus ejus medetur oculis malè habentibus puerorum. Nascitur in saxis, faucibusque montium regionum temperatarum.

CAPUT LIX.

De XOXOHUICPATLI *Yanguitlanensi.*

Radice firmatur longa, et tenui, unde profert caules geniculatos, et in eis folia saligna, sed longiora, flores in postremis caulibus luteos, Chrysantemo similes. Sapor est dulcis, et temperata natura. Folia ex aqua resoluta, bibitaque semunciae pondere iliacis medentur affectibus, et urinam evocant. Nascitur in frigidis locis *Mistecae* superioris juxta fluminum humentes ripas.

CAPUT LX.

De XOQUITACPATLI, *seu Herba rubiginem olente.*

Herba est caules proferens duas spithamas longos, et in eis folia Ocymi, serrata, angustioraque, et magis acuminata, ac flores, ut referunt, nullos. Saporis mihi visa est expers, calorisque modici. Ajunt hemicraniae mederi, et pectoris dolori radices, foliaque duarum drachmarum pondere epotata. Nascitur apud *Mistecam* superiorem in frigidis collibus.

CAPUT LXI.

De XOXOUHQUIPATLI, *seu viridi medicina.*

Herba est radicibus insistens longis, et tenuibus, unde profert lignosos caules, et in eis folia longiuscula, et tenuia, Ericis foliis similia, ac flores in postremis ramulis luteos, pilososque, et in pappos abeuntes. Frigida, siccaque natura constat, et dysentericis medentur folia tusa, et semunciae pondere ex liquore quopiam adstringenti devorata. Nascitur in cacuminibus montium gelidis *Yanguitlani Mistecae* superioris.

CAPUT LXII.

De XOXOCPATLI *Tepuzculullae.*

Herba est radices agens fibris similes, fulvasque, et ab eis fulvos caules, cavos, tenues, et rotundos, in summo verò flores Chamaemeli, juxta medium ex luteo rubescentes, nigris punctis distinctos, et circumcirca cyaneos, folia verò longa, et angusta, serrataque, et longis pediculis appensa. Radix Pastinacam sapit, calidaque, et sicca constat temperie. Jus decocti radicum singulis quibusque diebus matutino epotatum medetur dysentericis. Nascitur in frigidis, ac siccis collibus *Tepuzculullae Mistecae* superioris.

CAPUT LXIII.

De XIUHQUAHUITL *Thualapensi.*

Arbor est stipites mittens leves, ac rarae materiei, et in eis folia Limonis, quamquam magis acuminata, et cyaneum, ut ferunt, florem. Cortex radicis commansus Pinum olet, calidaque, et adstringenti constat natura. Jus decocti ejus medetur veteribus plagis, si eo abluantur, ac mox inspergatur pulvis foliorum. Nascitur in calidis *Tototepeci* collibus, planisque locis.

CAPUT LXIV.

De XATZEQUA, *seu Herba diminuta.*

Herbula est fibratis radicibus innixa, unde edit caules duos dodrantes longos, tresve, refertos foliolis multis, parvisque, et Polygono similibus, cujus est species, aut loci tantùm natura differens; quamobrem non curavi depingendam. Succus foliorum medetur oculis inflammatione laborantibus, dolentibusve, necnon gutturis, aut cujusvis alterius particulae tumori. Nascitur in frigidis, montosisque locis *Mechoacanensibus.*

DE HISTORIA PLANTARUM
NOVAE HISPANIAE,
LIBER VIGESIMUS PRIMUS,
FRANCISCO HERNANDO,
MEDICO, ATQUE HISTORICO
PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,
ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De ALAHUACCIOAPATLI , *seu lubrica medicina.*

Radici insistit crassae, longae, laevique, unde proferuntur caules multi, lenti, ternos prolixi cubitos, ornati foliis obrotundis, et exsaturato colore virentibus; flore verò, ut ferunt, nullo. Vis est frigida, et salivosa; caulesque tusi, atque devorati ex aqua dicuntur mitigare dolores, enixus difficiles juvare, et dolores sedare a gallica lue ortos. Nascitur in calidis Provinciae *Panucensis.*

CAPUT II.

De AXOCHIATL *, quam alii Cuaztalxochitl, seu Florem capitis candentis, alii Texóxolin, et Panucenses Cuecalpatli vocant.*

Radici insistit fibratae, bulbosaeque, et Nascisso, cujus videtur species, simili, unde profert folia porracea, caulem *Omixochitl*, ac flores albos, magnosque, et turbarum hiatui persimiles. Sapor est nonnihil amarus, impensè lubricus, ac nullus odor. Radicem tusam, atque impositam ajunt lichenibus, nomis, tumoribus praeter naturam, ac praecipuè pedum, statim discussis, aut maturatis opem ferre, uterum purgare, ac procurare conceptionem: eamdemque laevigatam, et semunciae pondere ex aqua bibitam dysenterias coërcere. Jus decocti ejus ad tertias cum salis modica portione bibitum nimium menstruorum fluxum sistere: succum verò instillatum aurium dolores sedare, et fluxum sanguinis narium retinere: tusae radices, et applicatae medentur arthriticis. Nascitur Mexicanis, Panucensibus, et *Mechoacanensibus* agris, ubi *Parasteni* eamdem Plantam vocant.

CAPUT III.

De AHUYACPATLI *Panucina.*

Radicem profert Raphani, fibratam, flores luteos, ac per ambitum pilosos, folia Malvae, pariter pilosa, cujus

videtur species: nam praeter formam, quae illi adhuc dissimilis est, frigida, et salivosa constat natura. Succus epotus mederi dicitur febribus, atque hepatis calidae distemperiei, necnon et urinae, ac renum ardori: semen autem tostum, ac bibitum vomitum coërcere. Nascitur in calidis *Panucinis*.

CAPUT IV.

De ACAXILOTL.

Herba est radici innixa raphani forma, et arenti, arundinaceave membrana contectae, sed geniculatae, et arundineas quadantenus imitanti, unde prodeunt folia Plantagini similia, sed longè majora. Editur radix panis loco cruda, coctave, jucundumque, succo manans, nec omnino malum praebet alimentum. Nascitur *Panuci*.

CAPUT V.

De HARÁNDIQUA.

Radix est tenuis, et longa, caules quaternos dodrantes prolixi, folia Salicis similia, et subalbidi flores. Amara est, calidaque, et sicca ordine tertio; quo fit, ut dolorem stomachi leniat, et tussientibus auxilietur pulvis ejus drachmae unius pondere ex aqua devoratus. Nascitur in temperatis, humidisque *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis* locis. Solent

etiam gratia levandi doloris ventriculi terna folia matutino offerri, quemadmodum illa Cardui benedicti solent sistendi defluxus, atque aliorum non mediocrium usuum gratia.

CAPUT VI.

De ACUMBA.

Olus est odorum, edule, et calidum; Teucrion videtur, aut ejus species, vocataeve Pimpinellae, aut Saxifragiae. Radix est longa, et tenuis, folia Laveris, aut Pimpinellae, et flos luteus in comae modum in caulibus per terram sparsis. Nascitur in planis, humectisque locis, temperatisque Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT VII.

De ACÀNGURIS.

Radici insistit crassae, et contortae, binarum glandium asphodelinis similium, mollium, et refertarum succo, ac velut *Zazanaca* valde lanuginosarum, fibratarumque, unde profert teretes caules, refertos lenta medulla, ornatosque foliis hederaceis, et angulosis, ac florem album, et rotundum in pappos abeuntem. Radix est acris, odoraque, calefaciens, et exsiccans ordinis tertii temperie, ac partium subtilium. Eadem tusa, et ventri applicata dicitur mederi diarrhoeis, ac suffitu procurare conceptionem; quo fit, ut

Tingambatenses Phehuame vocent. Nascitur in frigidis collibus, planisque locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT VIII.

De *ATICPÌRAMOCURÁQUA.*

Arbor est folia ferens Mali Medicae, sed minora, ac flores inter folia coacervatos, et candentes. Cortex stipitis amarus est, calefaciensque, et exsicans ordine secundo, folia verò non adeo. Jus decocti foliorum medetur scabiei. Nascitur in frigidis collibus Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT IX.

De *ANTZAMIZCUA.*

Arbor est magna, folia ferens Mali Medicae, sed obrotundiora, et breviora, flores pallentes, àc fructum pruni magnitudine, dulcem, includentemque os, cujus nucleus, qui nonnihil amarus, et acris est, redactus in pulverem, ac corrosis dentibus admotus morbum curat, sedatque dolorem. Videtur ad *Tempixquiztli* genus pertinere, quamvis fructus ejus non nucleum, sed semina includat intra se, et ideo depingendam non curavi.

CAPUT X.

De ACAPATLI.

Arbuscula est hominis altitudine, radice firmata surculosa, unde prodeunt stipites cavi, leves, et quadrati, Raphani ornati foliis, sed crenata per ambitum, serrae, aut vocatae Dentariae in modum, floremque fert album, et fructum nullum. Sapor est amarus, jucundus odor, ac vis calefaciens. Folia tusa, et applicata lienem absumunt, et ejus dolorem sedant. Nascitur apud *Panucenses*, ubi etiam vocatur a quibusdam *Quauhecapatli*.

CAPUT XI.

De APAREQUA *tertia.*

Arbor est folia ferens Ocymi, sed minora, et terna, ac florem, ut referunt, nullum. Vis est frigida, siccaque; quamobrem narrant jus decocti foliorum epotatum mederi ulceribus, quae ex gallica lue solent evenire. Nascitur in collibus frigidis regionis *Mechoacanensis*.

CAPUT XII.

De APAREQUA *quarta, seu Planta lancinante, et Urticae modo urente.*

Radici innititur prolixae, tenui, contortae, et fibra-

tae, unde profert caules, et in eis folia Urticae similia, et circa summas caulium partes terna grana, hirsuta, coriano paria forma, et magnitudine, et sibi invicem cohaerescentia, ac flores candentes. Vis est frigida, siccaque, ac repellens tumores praeter naturam, et febres exstinguens, si folia tusa applicentur, aut illinantur. Nascitur in temperatis *Mechoacanensibus*, campestribus, aut montosis locis.

CAPUT XIII.

De *APATZIPUNTZUMETI.*

Radici insistit surculo simili, unde profert caulem rectum, brevem, teretemque, et in eo folia rara, longis pediculis appensa, ocymina, et circinata, et in summo flores orbiculares, Chamaemelo similes, e fulvo candescentes, ac semen aniso simile. Radix corianum olet, calidaque, et sicca constat temperie. Eadem ex aqua resoluta, atque epotata dysentericis medetur, et his, qui quartanis circuitibus infestantur: jus decocti ejus confert cruribus oedemate affectis, si eo abluantur, praecipuè adjuncta *Qhueramberi*, de qua suo loco. Nascitur in frigidis regionibus *Mechoacani.*

CAPUT XIV.

De *AXIHUITL* *Cuzamallae.*

Volubilis est proferens a radicibus surculosis, et longis

stipites sarmentosos, et in eis folia Hederae; crenata per ambitum, flores verò, ac fructum Vitis. Radix est tenera, glutinosaque, et frigidae naturae, sed altera ex his, quas *Quequexquic*, seu *lancinantes* vocant Mexicani: quo fit, ut partibus calidis non videatur carere. Eadem radix apposita dolores membrorum lenit, et ulceribus medetur. Nascitur *Cuzamallae* calidis regionibus.

CAPUT XV.

De AYACACHPATLI *Cuzamallae.*

Volubilis est a magna quadam, et paene quadrata radice, caules proferens tenues, et praelongos, ac per intervalla folia tenuia, capillis, capreolisve similia, et florem, ac fructum nullum. Valde amara est, et crurium oedematis, aliisque tumoribus dicitur mederi. Nascitur *Cuzamallae* inter saxa.

CAPUT XVI.

De ATONAHUIZPATLI *Zayulae.*

Herba est radicibus insistens porraceis similibus, unde proferuntur caules, et in eis folia Plantagini similia, et nervos haud aliter secundùm rectitudinem procedentes, sed molliora, flores verò lutei, ac spicati, unde fiunt vascula oblonga, et referta semine. Aquaticae Plantaginis speciem esse judices, nam et umbrosis locis, udisque exsultat,

aut Allii, quod quidam recentiores ursinum vocant. Radix frigidae videtur temperiei, et peponum saporem repraesentat. Eadem dicitur mederi quartanis drachmae unius pondere matutino aliquoties devorata.

CAPUT XVII.

De BALSAMO *Provinciae Tolu.*

Audio in Provincia *Tolu* euntibus ab urbe, quam vocant *Nomen Dei*, in Indicam Carthaginem occurrere Arbores mediocris magnitudinis, Pinuum generibus haud dissimiles, foliis Siliquae, toto virentes anno, cultis in locis provenientes, et cortice tenero, ac tenui vestitas, quae liquorem balsamum vocatum incisae effundant ad omnia, quibus conferre solet balsamum Indicum a nobis aliàs descriptum, aequè utile, aut praestantius. De aliis verò Balsami generibus dictum a nobis est inter *Haitinas* Plantas, quantum per temporis angustiam licuit.

CAPUT XVIII.

De CHATALHUICH.

Arbor est magna, ramosaque, ac perpetuò virens, stipites proferens tectos fulva lanugine, folia verò, quae per modica eorum intervalla prodeunt, Limonis foliis, aut Cassiae fistularis similia, sed longiora, et infernè candentia,

luteos flores, et fructum (nisi tenuior, et asperior esset, ac dulcis cortex) parem. Cortex, qui calidus, et siccus est ordine quarto, pulloque, et candido variat colore, redactus in farinam, ac devoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere vacuat per superna, atque inferna bilim, ac pituitam, lumbricosque, ac vermes, siqui fortè in corpore sunt, pellit, egregiumque habetur ab indigenis pharmacum. Idem cortex permistus *Axin*, applicatusque post aures tollit earum dolorem : fructus cortex, qui dulcis est, ac Cassiae medullam sapore referens, eodem modo, atque pondere devoratus purgat bilim, atque pituitam, alvum emollit, et ventrem leniter solvit : semen verò intra fructum contentum, tritum, atque ex aqua devoratum placat febres. Idem tritus, et infusus aquae, si pecten ex ea aqua tingatur, capillos brevi instaurat, ac prolixam caesariem efficit: quae omnia mille patuere experimentis. Provenit juxta fluminum ripas agri *Xicotepecensis*, et *Panucensis*. Sunt, qui *Zacaocotl* vocent, necnon, qui Cassiam fistularem.

CAPUT XIX.

De CITLALXIHUITL, *seu Herba stellata.*

Radicem tenuem, et fibratam fundit, et ex ea ramulos teretes, tenuesque, ornatos foliis multifidis, Artemisiae, unde evenit ei fortassis nomen; *Citlalli* enim *Stella* est Mexi-

censibus; flores verò modicos, e candido purpurascentes, et semen exile, et album. Amaro sapore constat, calidaque natura. Redacta in farinam ulcera dilatat, ante tempus coalescentibus obsistit, et sordidam cutem extergit. Quin excalfacta folia, tusaque cum sale, et resoluta ex aqua morbis oculorum, auriumque dicuntur mederi. Nascitur in calidis, et humidis locis Provinciae *Panuçensis*.

CAPUT XX.

De CHAPOLCHICHITL.

Radicem fundit surculosam, et inde caules breves, tenues, teretesque, et in eis folia Ocymi, serrata, et in summo capitula Stoechadi similia, ornata flosculis exilibus, ex albo colore in luteum tendentibus, et candido semine. Vis est calens. Jus decocti ejus ad quartas hydropicis, cachecticisque medetur, si decem dierum spatio semel quotidie potari consuescat: verùm decenti regimine per id tempus uti opus erit. Nascitur in calidis, et campestribus locis regionis *Panucensis*.

CAPUT XXI.

De CHIAUHXIHUITL.

Haec est, quam Dioscorides Ptarmicam appellat, aut illi prorsus congener, radicem enim fibratam fundit, et ex ea

cauliculos tenues, teretesque, ornatos foliis longiusculis, et angustis, Olivae figura, et in summo flores orbiculares, Chrysanthemo, aut Chamaemelo, Spondylisve similes, flavos, et in rubrum colorem vergentes. Ea vis est floris, ut naribus admotus statim moveat sternutamenta. Nascitur in calidis *Panucinis*.

CAPUT XXII.

De CIPONCHTLI.

Herba est radici insistens tenui, fibrataeque, unde proferuntur caules teretes, tenues, lignosi, et dodrantales, referti foliolis longiusculis, angustis, et brevibus, necnon siliquis longis, angustis, et paene teretibus, plenis fusco, et quadrato semine, et floribus albis. Frigida, et salivosa natura praedita est, atque ita jus decocti foliorum, aut ipsa folia tusa, atque devorata dicuntur febribus adversari. Provenit apud *Panucenses*.

CAPUT XXIII.

De CHOLICHTLAL.

Herba est *Panucensis* regionis alumna, folia angusta ferens, longaque, et radicem tenuem, et longam, ac flores coccineos, quibus decidentibus apparet semen candens. Folia sunt amara, calidaque prope ordinem tertium: radix non

adeo. Viridem, tusamque adhibent, ut tumores praeter naturam discutiant. Nascitur in calidis *Panucensibus*.

CAPUT XXIV.

De TZIRÚMUTAHUITZACUA, *seu Gladiolo Mechoacanico.*

Junci species est radicibus fibrarum instar, longisque, et angustis foliis; ancipitibus, unde nomen. Radix est acris, et odora, subtilium partium, calidaque, et sicca ordine tertio natura. Dolorem ventris a frigore ortum sedat, et permulta alia praestat commoda, quae facilè quivis ex temperie divinare possit. Ad Schoenanthi differentias videtur pertinere. Nascitur in agris *Mechoacanicis*.

CAPUT XXV.

De CURUNGARIQUA.

Herba est innitens radici tenui, ac longae, fibrataeque, unde profert caules tenues, teretesque, et sesquidodrantales, refertos foliis Pentaphylli, longiusculis, et angustis, et circa partes superiores flosculis cyaneis, ubi generantur vascula orbicularia, referta semine. Radix est amara, calidaeque, et siccae temperiei. Tussi, et asthmati medetur, ceterisque pectoris morbis ortis a frigore, aut a crassis, et lentis humoribus: pulvis florum cum saccharo, et melle inspissatus, si binum cochlearium mensura quotidie lamba-

tur tempore matutino, visum acuit, unde nomen. Provenit temperatis, humectisque *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis* locis.

CAPUT XXVI.

De CUTZUNGARIQUA, *seu Planta attacta extergente.*

Caules fundit teretes, hispidos, quatuor dodrantes longos, subalbidosque, et in eis folia oblonga, proxima Conyzae, luteosque, et pilosos flores, in pappos, cùm jam consenuere, abeuntes. Amara est, calidaque, et sicca ordine tertio. Jus decocti ejus infusum emundat intestina, faeces retentas educit, flatum discutit, ac dolorem sedat. Nascitur temperatis, humectisque locis juxta ripas fluminum *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXVII.

De CHICHARI, *seu Huacalquahuitl.*

Frutex est stipites proferens subfulvos, Origani folia, aut Cynorrhodi, serrata, sed subalbida infernè, ac flores cinereos. Amara est, et adstringens, calidaque, et sicca natura. Ajunt hiantes strumas sanitati restitui, si jure decocti ejus semel singulis quibusque diebus colluantur, inspergaturque pulvis. Nascitur in temperatis *Uruapae* collibus. Curat cum *Ocotl* quasvis cutaneas infectiones.

CAPUT XXVIII.

De CHUPEQUA, *seu lignosa, et firma Planta.*

Herba est caules fundens fulvos, geniculatos, teretes, et in eis folia longa, et valde angusta, parvosque, et luteos flores. Insipida videtur, glutinosaque, et tamen morbo gallico ajunt mederi folia tusa, ac semunciae pondere devorata semel quotidie tempore matutino. Provenit magna ex parte exculta in hortis *Uruapae*, ubi maximi solet haberi.

CAPUT XXIX.

De COROCHE.

Herbula est humidorum, temperatorumque convallium Provinciae *Mechoacanensis* alumna, radici innixa longae, et tenui, unde profert exiles cauliculos, ornatos quàm minimis foliis, ordine utrinque dispositis, ac luteis floribus. Nonnullum videtur gustantibus praeseferre calorem, atque ideo tumoribus praeter naturam, ulceribusque tusa, et imposita medetur: saniem enim extergit, et carnem generat.

CAPUT XXX.

De COATLI XOCHITLANENSI, *seu Coanenepilli.*

Coanenepilli, quam alii *Yztaccoanenepilli*, alii *Coapatli*, aut Coatli Xochitlanensem vocant, radicem edit prolixam,

convolutam, minimum digitum crassam, fibratamque, cujus est usus in Medicina, et ex ea caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per intervalla foliis Lunae decrescentis in modum, aut solearum, quibus calceantur jumenta, signatis quoque clavis luteo colore, item capreolos, et flores multicolores Betonicae ferè forma, sed longè minores. Radix est nonnihil dulcis, calidaque, et sicca ordine ferè secundo, et odora; quam tusam, ac devoratam trium drachmarum pondere ajunt mederi spleni, restaurare motum impeditum, sedare dolores, appetentiam excitare, evocare urinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, semen retentum pellere, ac per somnos insomniave a suis jam paene sedibus divulsum, viperarum obsistere ictibus, venenatis potionibus, venenisque aliis vim omnem adimere expurgatis statim per inferna, praeservare etiam a meretricum veneficiis, insidiis, nocuisque cibariis, qua die fuerit devorata: demum venenorum omnium perniciosam vim hebetare. Sunt, qui flores idem praestare existiment. Nascitur multis in locis agri Mexicani, sed praecipuè *Xochitlani*, ubi ejus vires sunt primò exploratae, atque repertae.

CAPUT XXXI.

De CUINIQUICOMANCHÚCUA, *seu umbra Sciuri.*

Herbula est longis, tenuibus, candidisque innixa radici-

bus, unde profert cauliculos graciles, teretes, et geniculìs interceptos, ac in eis folia Alsines, aut *Ocoxochitl*, sed magis acuminata. Calefacit, siccatque, virus spirat, et subamaro sapore constat. Dysentericis subvenire dicitur radix devorata duarum drachmarum pondere, aut inspersa ventri. Nascitur in temperatis *Tancitarensibus* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXII.

De *CHICHILTXE.*

Folia fert Ocymi in tenuibus, ac teretibus ramulis, sed profundiusculè serrata, et flores candentes. Amaritudinem quamdam praeseferre videtur, et nonnihil calida constare natura. Ajunt succum amissum motum restituere, si decem, aut plurium dierum intervallo quinque unciarum hauriatur mensura. Nascitur in planis, calidisque, et humectis locis regionis *Panucensis.*

CAPUT XXXIII.

De *CARÁPE.*

Herbula est radicibus insistens fibris similibus, unde prodeunt cauliculi tenues, teretes, lignosique, et in eis folia Rutae similia, sed subalbescentia, serrataque, et flores, ut ferunt, rubei, et modici. Vis est frigida, et adstringens, et tamen ajunt lateris dolores sedare, et alvi com-

pescere tumores (unde nomen) tusa folia , et dolenti loco applicata. Nascitur in frigidis *Tancitari* collibus.

CAPUT XXXIV.

De CONGUERAN , *seu latifolia Herba.*

Radici insistit longae , ac tenui , unde prodeunt caules teretes , ac referti lenta medulla , ornatique foliis Mali Medicae , sed minoribus , et candidis floribus. Radix est amara , calefaciens , humectansque , et lubricae naturae. Jus decocti foliorum infusum bis , aut ter dicitur bubonas dissipare , evocatis per ventrem humoribus , et id esse testantur mille experimentis comprobatum. Nascitur in frigidis , irriguisque locis Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT XXXV.

De CAPANCAPACUA.

Herba est caules ferens quadratos , refertos lenta medulla , Ulmi folia , serrata , et flores spicatos , ac virentes. Sapor est subamarus , frigida tamen , et sicca vis. Jus decocti foliorum bibitum dicitur mentis alienationi mederi. Nascitur in frigidis , saxosisque locis *Tancitarensibus*.

CAPUT XXXVI.

De CHUPÁMEQUA.

Arbor est magna regionum calidarum proveniens juxta oppidum *Huisti*, subjectum vicario *Xilotlani* Provinciae *Mechoacanensis*; cujus trunci cortex subdulcis est, et nonnihil calidus cum vehementi adstrictione, a quo liquorem stillare audio ejusdem facultatis utilem ad multa. Nec quidquam amplius de ea Arbore adhuc a me potuit pervestigari.

[CAPUT XXXVII.

De CHARÁPETI, *seu re coccinea Apacincanensi.*

Species et Polypodii, aut Phyllitis, nam vis, radixque eadem, locusque natalis, verùm folia longa, et angusta sunt, nec dissimilia salignis. Nascitur *Apacincani.*

CAPUT XXXVIII.

De CHARASPETACUA, *seu medicina procidentis ani.*

Herba est folia Olivae ferens, sed minora, raraque, et flores in summis caulibus, qui teretes, et mediocriter crassi sunt, spicatos, et rubeos. Temperato calore constat, salivosaque natura, et dolori pectoris dicitur applicata mederi, anumque procidentem reducere, unde nomen. Nascitur *Apacincani.*

CAPUT XXXIX.

De COAXIHUITL *Apancincanensi.*

Radices fundit longas, et tenues, caules volubiles, folia oblonga, secta per ambitum, et nonnunquam terna, flores coccineos, et fructum in corymbos compositum. Folia frigida, et lubrica sunt, et nonnihil, velut et radix, adstringentia, et tamen ventris dolorem dicuntur applicata placare. Nascitur in calidis, planisque locis *Apacincanensibus* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XL.

De CAHUÁSTZITZIQUI, *seu Flore Chilli.*

Herba est radice firmata surculosa, rubraque, unde prodeunt caules, lenta referti medulla, ornatique foliis Limonis, sed paulò majoribus, atque tenuioribus, et floribus rubeis, compositis in spicas, et vasculis oblongis contentis. Radix est amara, calida, et sicca ordine tertio, et nonnihil adstringens. Aqua, ubi pulvis ejus aliquandiu maduerit, semunciae pondere matutino epotata sanguinem narium, et eum, qui per os excernitur, dicitur retinere. Nascitur calidis, planisque, et humectis locis juxta fluminum ripas *Apacincani* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XLI.

De ZACACAMOTLI.

Radicibus haeret longis, unde edit caules tenues, tereteſque, et in eis folia Persici, sed latiora, et breviora, et flores, ut ferunt, nullos. Radix est dulcis, quae unciae unius pondere in pulverem redacta, et devorata ex aqua, curat bubones, et eos, qui dolore renum afficiuntur, aut saniem excernunt cum lotio. Provenit in calidis, planisque, et umbrosis *Apacincani* locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XLII.

De CUERÁPASIRANGUA, *seu Scorpii radice.*

Radicibus innititur multis, longis, contortis, tenuibus, et candentibus, unde profert caules hispidos, stipatos foliis subalbidis, hirsutisque, et Myosotae similibus, verùm paulò majoribus, ac juxta summum floribus ex albo pallescentibus, parvis, spicatisque. Radix est dulcis, et glutinosa, quae tusa, et duarum drachmarum pondere devorata dicitur mederi dysentericis. Provenit in calidis collibus Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XLIII.

De CUITLAPATLI *Tamoini Provinciae Panucensis.*

Herba est radicem surculosam fundens, et ex ea caules ornatos foliis Limonis, ac floribus candidis, pilosis, et in pappos abeuntibus. Frigida, salivosaque, et nullo insigni sapore praedita mihi visa est; et tamen ajunt Indi aquam, ubi pulvis foliorum aliquamdiu bis, terve maduerit, expressusque sit, potatam a tempore matutino adusque quartam pomeridianam, dum tamen in id usque tempus nihil praeterea ingeratur, hydropem patientium ventrem ita purgare per inferna, ut nullum vestigium maneat tumoris, nec gravem esse potum, ingrative saporis. Provenit apud *Panucenses.*

CAPUT XLIV.

De CHAPIZTLI.

Species est Ari, nam illi similis est foliis, quae quina magna ex parte sunt, floribus, fructuque, et stipite geniculato, arundinaceo, et radicibus e singulis geniculis prodeuntibus. Folia applicata ulceribus dicuntur saniem extergere, et carnem generare: lac verò mederi oculis inflammatis, et eorum discutere leucomata, et ulcera citra saniem conglutinare. Provenit in calidis, humectisque locis, ac juxta aquarum fluenta *Huexutlae* Provinciae *Panucensis.*

CAPUT XLV.

De CACAOAXOCHITL, *seu Flore Cacaoatl.*

Frutex est ab una radice multos proferens caules, pollicis crassitudine, et altitudine hominis, ornatos foliis Solani, et floribus coccineis, oblongis, corallorum forma, unde fiunt vascula oblonga, parva, nigraque. Haec trita spumam excitant, et granum addunt *Cacaoatl.* Frigidaque, sicca, et adstringenti constat natura. Pulvis instillatus naribus ex aqua fluxum sanguinis coërcet: succus verò vulnera citra saniem conglutinat. Nascitur in planis, montosisque locis, montiumve faucibus, aut humecto solo regionis *Panucensis.*

CAPUT XLVI.

De ZACAPATLI, *seu Tomilal.*

Herbula est tota exilis, luteisque floribus. Frigida, lubricaque natura videtur praestare, bilis impetum coërcere, et appetentiam excitare semimortuam. Provenit apud *Panucenses.*

CAPUT XLVII.

De CHILMECATL, *seu Tchcha.*

Radices sunt multae, tenues, illis Pyrethri similes non modo forma, sed sapore acerrimo, calidaque ordine quarto temperie, unde profert caules volubiles, et in eis folia So-

lani, sed firmiora. Radix admota dentibus levat dolorem eorum velut per miraculum, eosdem, atque eorum radices extergit, et dealbat, lateris dolorem ex frigore ortum, et cujusvis alterius particulae placat, praecipuè si cum resina terebinthina admoveatur: aurium lenit dolores, inveteratos capitis fronti admota curat, et venenatorum inflictis plagis applicata vim adimit veneno. Nascitur humidis locis, calidisque, aut temperatis *Chichimecarum*, et ab omnibus indigenis in maximo habetur pretio; qui persuasum habent mirabile esse remedium adversùs omnia morborum genera, quae e frigore ortum ducunt: et nisi folia diversam formam haberent, posset ad Pyrethri haec Planta referri species.

CAPUT XLVIII.

De ZOCOBUT, *quam alii Tlaocuilotl, alii verò Yochol vocant.*

Herbula est radicem fundens longiusculam, et tenuem, et inde exiles caules, et sesquidodrantem longos, ornatos foliolis longis, et angustis, Olivae proximis, sed angustioribus, et siliquis planis, brevibusque, et in serrae paene modum inaequalibus, ac flores ex albo purpurascentes. Radix est subdulcis, et paulisper calida; quae tusa, et ex aqua devorata febribus interpellatis, spleneticisque dicitur mederi. Nascitur in calidis, humidisque locis Provinciae *Panucensis.*

CAPUT XLIX.

De altera ZOCOBUT *Panucensi.*

Radici insistit orbiculari, parvae pilae forma, et magnitudine, tenerae, dulci, ac jucundi saporis, unde profert caules volubiles, folia Persici, sed latiora, et crassiora, florem verò, ac fructum, ut referunt, nullum. Radix, quae dulcis est, ac grati saporis, applicata bubonas maturat, et rumpit, ceterosque praeter naturam tumores, devorata verò urinam evocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit, apposita fronti medetur hemicraniis, pota aut applicata resistit venenis, et venenatis morsibus; quamobrem maximi habetur apud indigenas, nec facilè extortae sunt ab eis ejus vires.

CAPUT L.

De CENTZOMECATL.

Arbor est *Panucensis*, in sylvis nascens, et in hominis adolescens altitudinem, toto anno virens; folia fert Persici, flores modicos, et candidos, ac fructum, ut ferunt, nullum. Radix est amara, calidaque: cujus decocti infusum jus vacuata causa morbum faciente medetur his, quibus impeditus est motus.

CAPUT LI.

De QUATZONPATLI.

Herba est nascens inter sata, e radice surculosa caules proferens tenues, rotundos, et lentos, in eisque folia Loti urbanae similia, ac flores candentes, ut ferunt, et modicos. Vis est frigida, et salivosa, ideoque cauliculi tusi, et applicati medentur vulneribus. Provenit apud *Panucenses.*

CAPUT LII.

De COAPATLI *Panucensi.*

Arbor est ramosa, et spinifera, folia ferens Nummulariae vocatae proxima, et similia *Copalli.* Vis est calida, et sicca, et nonnihil amara. Tumores praeter naturam folia applicata discutiunt, eorumdem verò succus bibitus venenatorum ictuum dolores sedat, et ipsis medetur plagis. Nascitur locis humidis circa montium fauces regionis *Panucensis.*

CAPUT LIII.

De CHACATLI.

Arbor est magna, folia ferens Mali Medicae, sed in acutum desinentia mucronem, ac stipites, a quibus toto anni discursu aliae, atque aliae separentur cuticulae. Folia cùm virent, amarum ajunt praeseferre saporem: sicca au-

tem frigida, et salivosa mihi visa sunt: radix verò sicca, et adstringens; ideoque diarrhoeis tam folia, quàm cortices, et radix opitulantur devorata. Provenit in agro *Panucensi.*

CAPUT LIV.

De CHIPILIN *Panucina.*

Praeter alias Herbas, quae eodem paene nomine ab Indis nuncupantur, et ad idem genus videntur pertinere, est et altera luteos flores ferens, et folia omnium minima, ac facultate persimili; nam cùm folia decocta jucundè ab incolis mandantur, siccata alvum purgant. Semen est acre, calida, ac sicca ordine tertio natura, gravis odor, et radix surculosa.

CAPUT LV.

De CHILXIHUITL *Panucina.*

Radicibus insistit tenuibus, unde prodeunt caules teretes, tenuesque, ornati foliis Olivae, sed minoribus, ac flosculis exilibus, spicatis, viridibusque. Sapor est acris, non dissimilis *Chilli*, calidaque, et sicca ordine tertio temperies. Folia ejus permiscent *Panucenses Texcalpachtli*, quam ipsi *Tlatlatzean* vocant, exhibentque devoranda singultientibus, atque ita ajunt curari morbum. Provenit juxta fontium ripas.

CAPUT LVI.

De ZAZALXIHUITL.

Allata est a *Panucensibus* Planta omnino similis *Quauhzazal*, sed siliquis tenuibus, et altera parte undulatis, facultate verò frigida, et adstringenti, quae aut eadem est loco tantùm nonnihil distans, aut illi saltem congener. Ajunt mederi ulcusculis, quae contingunt ex scalptura.

CAPUT LVII.

De CECECPATLI *Atotonilci.*

Herba est radici insistens lanugine obductae, fibratae, molli, mananti succo, et obrotunda figura, a qua prodeunt permultae aliae eadem forma, et callo, sed oblongiores, a quarum singulis cauliculi exeunt sesquidodrantales, lenti, et rotundi, ac in eis folia *Tetzapatli*, Cucurbitaeve, sed longè minora, et siliquae phaseolis similes. Radix tertio ordine calefacit, odora est, et nonnihil resinosa. Indi *Atotonilcenses* febribus ajunt mederi et applicitam, et devoratam: sed quoniam naturae hujus Herbae id videtur adversum, securius existimo ex ejus temperie alios rationi magis consonos expiscari effectus. Nascitur in frigidis locis, et montium faucibus.

CAPUT LVIII.

De CUTZIQUA, *seu auricula.*

Herba est radici insistens longae, surculosaeque, unde profert caules ornatos foliis Salviae similibus, ac luteis floribus. Radix est odora, amaraque, et nonnihil acris, ac calefaciens, et exsiccans ordine tertio. Eadem tusa, et applicata dicitur sedare dolores, qui sub alis solent contingere. Ceteros effectus conjicere quivis potest ex supradicta temperie. Nos enim vires praecipuè ab Indis relatas consectamur. Nascitur in excelsis, planisque locis regionum frigidarum *Mechoacanensium.*

CAPUT LIX.

De CURITZITZIQUI, *seu Flore aurae.*

Radici innititur Cepae simili, unde prodeunt folia porracea, et cavi caules, ornati purpureis floribus, praelongisque, et in quaedam capillaria filamenta divisis. Radix amara est, et valde glutinosa; quo fit, ut tumoribus praeter naturam dicatur applicata mederi. Nascitur in frigidis, seu montosis, sive planis locis Provinciae *Mechoacanensis.* Videtur autem ad Narcissi genera pertinere.

CAPUT LX.

De CHUUYMEQUA, *id est Herba inclinante in aquas.*

Herba est surculosae insistens radici, ex qua profert caules tenues, dodrante paulò longiores, et in eis folia Menthae, serrata, ac exiles, et luteos flores. Frigidae est, et glutinosae naturae, furunculisque, ac aliis modicis inflammationibus prodest. Nascitur juxta ripas fluminum regionum frigidarum.

CAPUT LXI.

De COCOPITZURUPUTZ, *seu Cepis junceis.*

Junci species est foliis porraceis, sed angustis, ac brevibus, radicibus obrotundis, candentibus, teneris, dulcibus, salivosis, et tunicatis: quae tusae, illitaeque medentur dysentericis. Provenit planis, frigidisque locis *Mechoacani.*

CAPUT LXII.

De CUTÍXURI, *seu Herba geniculata, et humili.*

Herba est radicem fundens crassam, prolixam, lignosam, et ex ea caules teretes, tenues, geniculatos, et breves, ornatos foliis Origani, et floribus ex albo purpurascentibus. Sapor est impensè amarus, ac vis calefaciens, et exsiccans: quamobrem radix tusa, resoluta ex aqua, instillataque cancerosis narium ulceribus medetur. Provenit in

frigidis, montosisque locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXIII.

De CUTZÚMU, *seu Planta os extergente.*

Herba est radice firmata crassiuscula, fibrataque, unde profert caules refertos foliis Olivae, subalbidis, sed brevioribus, et angustioribus, et floribus candidis. Frigida constat, et nonnihil lubrica natura; ideoque opitulari dicitur ambustis. Provenit in planis, frigidisque locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXIV.

De CHARÁZAACIPEQUARÚXEQUAPETAQUA, *id est expellente variolas.*

Herba est radicem fibratam fundens, et in caulibus folia subalbida, asperaque, longa, et angusta, in summo verò flores ex luteo rubescentes in capitulis Stoechadi haud dissimilibus. Frigida est vis, ac sapor ferè nullus. Ajunt succum ejus bibitum exanthematis puerorum, quae vocant variolas, mederi, pulsis nempe ab internis partibus ad exteriores. Nascitur in frigidis, campestribusque locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXV.

De CURÚPUHUITZAQUA, *seu Herba urenti.*

Serpit in frigidis vallibus, ac juxta fluminum ripas regionis *Mechoacanensis* Herbula tota exilis, radicibus fibrarum tenuium instar firmata, folia proferens parva, obrotundaque, et Alsinae similia, sed majora, acerrimi saporis, calida, et sicca ordine quarto, ac tenuium partium. Cujus decocti jus, aut ipsam Herbam naribus, orive admotam ferunt pituitam mirum in modum evocare; et quanquam numerosos alios praestare usus queat, quos conjicere ex praedicta temperie integrum sit, tamen indigenae, qui unam tantùm, aut alteram singularum, ut saepe diximus, norunt facultatem, eam solam commoditatem ab ipsa desumere consueverunt.

CAPUT LXVI.

De CUENDÉRIHUITZAQUA, *seu Herba salivosa.*

Radicem profert longam, ac sensim raphaninae instar gracilescentem, unde profert teretes, teneros, ac rubentes caules, vallatos longis, et angustis foliis, ac floribus, ut referunt, nullis. Frigida, et glutinosa temperie constare videtur, ac odore paene carere. Ideoque tumores praeter naturam applicata repellere dicitur, et in eum solum usum ab incolis vocatur. Provenit in collibus frigidis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXVII.

De CHICHICOTLAPALTZIN.

Arbuscula est folia ferens Olivae, sed breviora, et florem, ut ferunt, nullum. Frigida, et sicca temperie constat. Cortex radicis tusus trium drachmarum pondere, ac bibitus cum pulvere sex granorum *Cacahoatl* exhibetur his, qui vocatas variolas, et morbillos patiuntur felici successu, quin idem cortex tusus, et applicatus confert tumoribus praeter naturam. Provenit in humidis locis, et montium faucibus regionis *Hoexotzincensis*.

CAPUT LXVIII.

De CECECPATLI *Chulullensi.*

Herba est radices fundens similes *Tlalcacahoatl*, et inde ramos, et folia *Cenanan*, aut Oxylapatho similia, ac flores, ut ferunt, compositos in corymbos. Radix, cujus est in Medicina usus, frigidae, humentisque videtur temperiei, dulcis saporis, atque odoris aliquantulùm virosi. Eadem tusa, resoluta ex aqua, atque apposita unius paene unciae mensura tumores praeter naturam, ac praecipuè testiculorum sanare dicitur. Nascitur in humidis locis Provinciae *Chulullensis.*

CAPUT LXIX.

De ZACANELHUATL *Chulullenſi.*

Herbula eſt e radicibus ſurculoſis cauliculos edens dodrantem longos, et in eis folia, ac fructum Anagallidis. Radix eſt dulcis, et temperati caloris. Eadem tuſa, reſoluta ex aqua, et inſtillata peni dicitur urinam evocare, ejuſque meatus tractis etiam lapillis extergere. Provenit in locis ſiccis regionis *Chulullenſis.*

CAPUT LXX.

De CECECPATLI *Chulullenſi ſecunda.*

Radicibus inſiſtit craſſis, teretibus, ac longis, unde profert caules tenues, teretes, ac volubiles, et in eis folia terna, Loto urbanae ſimilia, et in ſummo exiles, et ſpicatos flores. Radix eſt dulcis, et ſubamara, calidaque ordine primo. Eadem duarum drachmarum pondere tuſa, atque reſoluta ex aqua propinari ſolet paſſis exanthemata. Provenit imbrium tempore in locis humidis regionis *Chulullenſis.*

CAPUT LXXI.

De Arbore Caſſiae, quam de QUITO *vocant.*

Arbor eſt (quemadmodum a viris fide dignis accepi, allatoque ramo, ac fructu mihi cognitum eſt) mediocris

magnitudinis, laurinis paene foliis, cortice supervacuo, ac fructu parvae umbellae forma, sed Cassiae odore, sapore, colore, temperie, et viribus, intus laevi, et extra scabro. Provenit in calidis *Zumacae* Provinciae locis ultra *Quitum*, ac versùs septentrionem, adeoque sub ipso circulo aequinoctiali.

CAPUT LXXII.

De Planta, quam COCAM Peruinam vocant.

Herba est, ut audio, quatuor spithamas plùs, minùs longa, foliis Myrthi, sed paulò majoribus, mollioribusque, diluti viroris, et in quibus alterius minoris folii imago est expressa; semine verò racematim dependente, ac Myrthi instar, cùm maturescere incipit, vergente in rubeum colorem, et tandem nigricante; quo tempore folia colliguntur, in cratibus exsiccantur, et reconduntur in usus. Quod spectat ad culturam, imprimis semen serendum in seminariis est, deinde transferendum, atque ordine velut Fabae, aut Ciceres disponendum repastinato, et culto solo. Miscent folia dentibus commansa pulveri tellinarum ustarum, in catapotia conformant, exsiccantque, atque ita illis sunt usui: ore siquidem gestata, atque, hinc et inde convoluta sitim dicuntur exstinguere, egregiè nutrire corpus, famem sedare, ubi cibi, et potus copia non est, et tollere per longa itinera lassitudines: quin eisdem catapotiis uti solent permi-

sto *Yetl* deliciarum gratia in oppidis, domiciliisque suis manentes ad somnum conciliandum, ebrietatem inducendam, et laborum, curarumque omnium oblivionem, atque quietem. Est etiam illis pro nummo, et ejus Plantae commercio fervent emporia.

CAPUT LXXIII.

De Planta CACHOS *vocata.*

Offenditur in Peruinis sylvis (quemadmodum a viris fidedignis accepi) Arbuscula orbicularibus ornata foliis, tenuibus, ac virore tinctis exsaturato, fructu verò malis insanis haud absimili, edulique, referto exili semine fusco, et contuso, nec ingrati saporis; quod urinam ajunt evocare, coactos in vesicca lapillos comminuere, ac propellere quaecumque urinae meatus occludunt; an verò haec Planta sit aliqua ex his, quas apud Novam Hispaniam descripsimus, aut depingendas curavimus, cùm illam nunquam viderim, judicare nequeo. Id facient Peruini, ad quorum manus Libri nostri pervenerint, ejusque rei nos poterunt admonere.

CAPUT LXXIV.

De ELOZAZATL, *et Zacamiahoatl.*

Quamquam non me lateat eam Herbam, quam Mexicani *Elozazatl*, seu *pabulum Eloto simile* vocant, et Plinius ex quorumdam recentiorum sententia *Canariam*, quoniam

Canes ea commansa fastidium deducant, apud Hispanos nasci; tamen quòd alteram speciem illius Mexici repererim, *Zacamiahoatl* vocatam, duxi utramque et depingendam, et describendam, ut et id non lateret rei herbariae amatorem.

CAPUT LXXV.

De CARATAQUA.

Frutex est ab una radice surculosa multos proferens ramos, ornatos Cupressi foliis, aut Pinus, cujus videtur species. Haec amara sunt, ac Pinum olent. Eadem arida, tusaque, et adjuncta *Cotzongari* infunduntur morbum gallicum patientibus, diarrhoeasve felici eventu. Nascitur in frigidis, ac montosis locis *Tacambari*.

CAPUT LXXVI.

De COCOTLACOTL *Epazoyucae.*

Frutex est surculosas radices proferens, et inde stipites teretes, purpureos, atque lignosos, ornatos foliis Origani, Clinopodiive, ad cujus fortassis species referenda venit, ac floribus in supremis caulibus purpurascentibus, pilosisque, et in pappos demum abeuntibus. Sapor est acris, Stoechadis, aut *Copalli* aemulus, velut et odor: corianum quadantenus resipit; urit guttur, calidaque, et sicca ordine tertio temperie constat, satietati medetur, inservit lotionibus,

atque ita mederi ajunt a daemone arreptis. Odora est, resinosaque. Firmat gingivas, ac dentes: devoranda autem drachmae unius pondere. Jus decocti ejus menstrua evocat, et venenatis febribus fert opem, ut in epidemico Novae Hispaniae morbo multis experimentis compertum est. Nascitur in collibus *Epazoyucae*, et *Tetzcatepeci*.

CAPUT LXXVII.

De CHICHILTICMEMEALLI *Zayulae.*

Herbula est multos caules proferens, teretes, lignososque, e tenuibus quoque radicibus prodeuntes, et in eis folia Lenticulae e rubro pallescentia: quam ingestam audio jumentorum esse deleteriam, et eorum corpora in tumorem protinus elevare. Lacte manat, unde fortassis ad Peplios, aut Tithymali genera posset referri. Nascitur *Zayulae*.

DE HISTORIA PLANTARUM
NOVAE HISPANIAE,
LIBER VIGESIMUS SECUNDUS,
FRANCISCO HERNANDO,
MEDICO, ATQUE HISTORICO
PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS,
ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.
De DEXO.

Herba est radici innixa crassae, et longae, unde prodeunt caules ornati foliis Olivae, sed brevioribus, aliquantò latioribus, et minutim serratis, ac flore circa summum rubro, et racematim dependente. Radix frigida, et adstringenti natura constat. Eadem tusa, inspersaque cruribus fractis, brachiisve dicitur mederi. Sunt, qui addant ventri illitam propellendo per inferna flatui usui esse, et humoribus occupantibus intestina dejiciendis. Nascitur in montibus temperatis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT II.

De ERÁHUENI *altera.*

Radici insistit contortae, glutinosae, et prolixae, unde profert teretes caules, et in eis folia Origani, flores verò longiusculos, cyaneos, et angustos. Olet corianum, sed acrius quidpiam sapit. Calida, et sicca ordine tertio constat natura, et subtilibus partibus; ita fit, ut jus decocti ejus infusum torminibus medeatur, urinam evocet, flatum discutiat, obstructiones aperiat, crassa corpora extenuet, aliosque hujusmodi usus permultos exhibeat. Nascitur in *Tancitari* temperatis locis. Est et alia *Eráhueni*, quam *Ayauhtonam* Mexicani vocant, quae ad idem genus pertinere videtur; de qua suo dictum est loco.

CAPUT III.

De ETZCUAUITZACUA, *seu Herba, quae videre facit phantasmata, quam alii Siranguam, seu radicem, et alii Cutzuri, seu Plantam extergentem vocant.*

Herbula est radicem agens longam, et fibratam, unde prodeunt caules tenues, lignosi, teretes, et volubiles, et in eis folia rutacea. Vis est sicca, et adstringens; Herba verò ipsa aut Polygala nostra, aut illi congener, et perquam similis. Nascitur *Apacincani* Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT IV.

De GUANIMO, *seu Guanumo.*

Arbor est magna, foliis *Mizquitl*, sed juxta ramulorum fines decrescentibus, ita ut singuli ramuli, ornati foliolis permultis, unico folio longo, angustoque, et juxta finem gracilescenti sint similes. Fluit ex hac Arbore resina optima ea arte coacta stillare, qua illa *Penjami*, vulneribus conglutinandis aptissima. Nascitur *Tarequati* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT V.

De YLOCHPATLI.

Herba est radicibus insistens fibris similibus, unde prodeunt caules teretes, tenuesque, et in eis folia parva, Origani, minimè serrata, et flores, ut ajunt, nulli. Frigida videtur constare natura, et praeter naturam tumores apposita repellere. Provenit juxta ripas fluminum regionis *Panucensis.*

CAPUT VI.

De YCAMBICHAN.

Herbula est radicis lignosae, unde assurgunt caules tenues teretesque, et molli referti medulla, in eis verò folia Origani, et flores candentes. Frigida constat natura, et nonnihil salivosa, qua dolores lateris, et cujusvis corporis particulae

levare dicitur. Nascitur in calidis *Panucinis*, sed praecipuè in hortis sata, atque culta.

CAPUT VII.

De THUÁTSITISÍMECUA, *seu barba Coyotl.*

Herbula est radicibus insistens tenuibus, capillatis, et longis, unde proferuntur cauliculi lignosi, tenuesque, ornati foliis longiusculis, et angustis, et floribus parvis, luteis, in vasculis oblongis contentis. Olet, sapitque corianum, et interpellatis febribus dicitur mederi. Provenit in planis, et temperatis locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT VIII.

De YUREHUEN.

Radice firmatur longa, fibrata, et tenui, unde profert teretes caules, et Persici folia, flores verò parvos, et pallentes. Calida constat natura, virus spirat, et lubrica est, medeturque dysentericis. Nascitur *Apacincani* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT IX.

De YHUÁNITZUTZ, *id est saniem trahente.*

Radici insistit fibratae, unde prodeunt caules rotundi, ac molli referti medulla, ornati foliis Ocymi, serratis, et paulò longioribus, ac cyaneis floribus, in oblongis vasculis

contentis. Amara est radix, lubrica, calidaeque, et humidae temperiei. Medentur ulceribus folia redacta in farinam, inspersaque, etiam cancerosis, unde nomen. Provenit in planis, temperatisque locis juxta fluminum ripas regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT X.

De YAMANICXIHUITL.

Herbula est nascens juxta ripas fluminum regionis *Panucensis*, radici insistens tenui, et fibratae, unde profert caules teretes, et lignosos, et circa summum folia cinerei coloris, mollia, et cordis figura, ac flosculos albos, et fructum nigrum, cerasi forma, sed minimè edulem, et longè minorem. Frigida, siccaque, et nonnihil adstringenti constat natura; ulcera extergit, ac cicatrice leniter obducit.

CAPUT XI.

De YOLMÁMA.

Herbula est radicibus insistens tenuibus, unde proferuntur exiles, et lignosi caules, et in eis folia Ciceris, ac flores subvirides, et parvi. Sapore caret, et salivosa constat natura, et tamen folia tusa, et ex aqua bibita ajunt paralysi mederi, sed admisto pulvere cochleae, cujus imaginem pariter cum Herba exhibemus, nec desunt, qui addendum putent Canum, et Psittacorum stercus. Nascitur in planis,

humidisque locis Provinciae *Panucensis* juxta fluminum ripas.

CAPUT XII.

De *YZTACXIHUITL* Panucensi.

Herbula est radici insistens longae, tenui, et fibratae, unde prodeunt caules fragiles, leves, et rotundi, ac in eis Olivae folia, ac cyanei flores. Amara est, et asthmati dicitur mederi aqua, ubi tusa aliquandiu maduerint folia.

CAPUT XIII.

De *YAUHXIHUITL.*

Arbuscula est radicibus innixa surculosis, unde funduntur caules rotundi, et lenta referti medulla, et in eis folia Mali Medicae, sed magis acuminata, juxta medium protuberantiora; flores verò coccinei, et in spicas compositi. Cortex radicis frigidus est, et lubricus; ideoque pectoris asperitatem curat, et febribus medetur. Provenit verò apud *Panucenses.*

CAPUT XIV.

De *YCHCAHACHQUAHUITL.*

Arbuscula est fibratae innixa radici, unde profert teretes caules, ornatos foliis Olivae, sed venis nonnullis secundùm longitudinem procedentibus, ceteris verò transversim, ac luteis floribus. Vis est frigida, et adstringens, ideoque fo-

lia permista *Citlalxihuitl* oculis inflammatis dicuntur mederi. Nascitur in calidis *Panucensibus* juxta humida, et aquosa loca.

CAPUT XV.

De YLOTCAPATLI.

Herba est radice firmata surculo simili, unde prodeunt caules teretes, et in eis fert folia Mali Medicae, sed paulò minora, florem verò cyaneum, et modicum, ac fructum parvis glandibus similem, semine refertum albo, atque exili. Amara est, calidaque, et sicca ordine tertio; ideoque tusa, et applicata discutit praeter naturam tumores. Nascitur in montibus *Panucensibus*.

CAPUT XVI.

De YZTACPATLI *Atotonilci.*

Herba est radicibus insistens surculosis, e quibus profert caules sesquidodrantem longos, teretes, lignosos, subalbidosque, et in eis folia Lini, argentea, longiuscula, et angusta, et flores, ut ferunt, modicos, et candentes. Calida est, et sicca ordine ferè quarto, odoraque. Radix semunciae pondere teritur, et redigitur in sphaerulam, mox resolvitur ex vino, et bis, terve percolatur, ac bibitur succus, qni corpus citra ullam noxam, aut laborem affatim vacuat. Nascitur apud *Atotonilcenses* aridis, planisque, ac frigidis locis, ubi

ea Franciscus quidam Zimbron, a quo etiam habet nomen, passim utitur reputans mirabile pharmacum, et reliquorum, quae apud Indos inventa adhuc sunt, praestantissimum.

CAPUT XVII.

De YZTACZACACILIN.

Herba est Raphani firmata radice, ex albo in rubeum colorem tendente, ex qua prodeunt folia longa, et angusta, et flores, ut ferunt, nulli. Radix est frigida, glutinosaque, sed lancinans more eorum medicamentorum, quae vocant *Quequexquic*. Ajunt eamdem renum dolori auxiliari, totius corpori lassitudini, necnon et enixarum torminibus et illitam, et devoratam. Nascitur in montibus, humidisque, et umbrosis locis agri *Atotonilcensis*.

CAPUT XVIII.

De YZTACPATLI *Hoexotzincensi*.

Herba est surculosis innixa radicibus, et intrinsecùs candentibus, unde prodeunt caules teretes, hirtique, et in eis folia cordis figura, nonnihil rubescentia, ac flores purpurei, et congesti. Frigida est, lubricaque, et linguam nonnihil gustata lancinans; cujusmodi medicamenta solent Indi vocare *Quequexquic*. Radix tusa, ac duarum drachmarum pondere devorata conferre dicitur his, qui a morbis con-

valescunt. Provenit imbrium tempore circa humida loca regionis *Hoexotzincensis.*

CAPUT XIX.

De YZTAOLOLTZIN *Chulullensi.*

Herba est radici insistens simili Scammoneae, ad cujus fortassis species pertinet, ac pariter lacte mananti, unde caules eduntur volubiles, et in eis folia praedictae Herbae haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis, flores verò oblongi, ex albo rubescentes, et in vasculis quibusdam contenti. Subdulcem radix videtur praeferre saporem, et tamen semunciae pondere devoratam ajunt corpus vacuare. Provenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chulullensis.*

CAPUT XX.

De YZTACPATLI *Chulullensi.*

Radix est crassa, et longa, caules quatuor dodrantes prolixi, folia Menthae, et flores candidi. Radix est amara, calidaque, et sicca ordine ferè tertio. Eadem resoluta ex aqua tumores praeter naturam discutit, et dolorem oculorum sedat. Nascitur in humidis locis Provinciae *Chulullensis.*

CAPUT XXI.

De YZTACPATLI *Chulullensi altera.*

Herba est *Tezompatli* similis forma, temperie, et viribus, sed radice aliquantò prolixiore, et teneriore; quo fit, ut meritò quisquam judicare possit, aut eamdem esse illi, loci tantùm ratione distantem, aut saltem congenerem: est enim dulcis, atque subamara, calida, et sicca primo ordine temperie, non sine quadam adstrictione; ac bubones jam hiantes extergit, et cicatrice obducit. Provenit in locis humidis regionis *Chulullensis.*

CAPUT XXII.

De ICELACOCOTLI *Chulullensi.*

Herba est radici insistens longae, crassaeque, et thus olenti, ex qua profert caules cubitalis altitudinis, multis concavos alis, et in eis folia Foeniculi, crassiora tamen, et latiora, jucundè olentia, et in cacumine umbellas, in quibus semen copiosum, candidum, Sphondylio simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: ex qua descriptione liquet verum esse Rosmarinum secundum, descriptum quondam a Dioscoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expressum, nam illa Mathioli cum descriptione Dioscoridis non videtur omnino

convenire. Vires sunt eae, quas Libanotidi cachryn ferenti tribuit Dioscorides; quanquam *Chulullenses*, et *Tlaxcaltecaee*, apud quos nascitur, dicant jus decocti ejus bibitum exanthematis, et punctis, quae ex sanguine suscitatas febres comitari solent, mederi. Nascitur in humidis locis juxta montium fauces.

CAPUT XXIII.

De YXMOTZALXIHUITL *Ychcateupae.*

Radici insistit surculosae, unde prodeunt caules tenues, teretesque, et duos dodrantes longi, et in eis folia Ocymi, aut Origani; flores verò exiles, coacervati, coccineique. Radix est acris, lancinans, et nonnihil lubrica, calidaque, et sicca ordine quarto natura, et crassarum partium. Eadem duarum drachmarum pondere devorata satietati, dysenterisque dicitur mederi. Provenit temperato caelo.

CAPUT XXIV.

De YTZTICPATLI *Tizayucae.*

Radicibus innititur Oenanthi similibus, sed majoribus, unde profert caules dodrante minores, tenues, hirsutos, teretesque, perque longa intervalla folia Teucrii bina, aut terna, sed crenata per ambitum raris intervallis, aspera, multis interveniis distincta, viridique, et exsaturato tincta co-

lore, flores verò *Xoxocoyolin.* Radix dulcis est, et nonnihil glutinosa. Eadem tusa, resoluta ex aqua, et unius drachmae pondere matutino epota dysentericis medetur. Provenit in collibus arentibus *Tizayucae.*

CAPUT XXV.

De TEQUAHUITL *Zayulae.*

Arbor est magna humidis in locis proveniens, radices altè agens, ac latè expandens ramos: folia sunt obrotunda, lataque, hirsuta, et aspera, gravisque odoris, unde nomen. Quibusque partibus ejus tusis, atque devoratis duarum drachmarnm pondere e liquore quopiam convenienti, aut ad balneum aptatis ajunt cachecticos liberari, et pristinae sanitati restitui. Nonnihil amaro sapore constat, et calefacienti facultate.

CAPUL XXVI.

De MINTZITZIN.

Frutex est foliis Persici, stipitibus fulvis, quaternos cubitos prolixis, atque albis floribus. Amara est, odora gustu, nonnihil acris, calidaque, et sicca ordine tertio. Folia tusa, atque illita ventri intestina a vitiatis emundant humoribus. Nascitur in montibus temperatis *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXVII.

De MATAPECUA.

Nascitur in calidis *Mechoacanensibus* ; folia sunt Origani, sed orbiculatiora , flores verò multi , compositi in corymbos, candidulique , et longiusculis vasibus contenti. Sapore insigni caret , sicca constat natura , et nonnihil adstringenti ; et tamen ventri enixarum applicata dicitur earum torminibus mederi.

CAPUT XXVIII.

De MICHCUITLAXCOLLI , *seu piscium intestinis.*

Nomen invenit Herbula haec a radicis forma , unde profert caules tenues , et in eis folia longiuscula , et angusta, et in summo flosculos candentes , exilesque. Radix , quae calida temperie constat, tusa , et applicata medetur ulceribus mira brevitate , etiam cancerosis , et alioqui insanabilibus; quamobrem maximi habetur ab incolis : folia verò tusa , et potata medentur ictericis , et suppresam urinam evocant: radix quoque oculorum carnem excrescentem extergit , si pulvis ejus inspergatur : ajunt etiam infusam ita corpus universum purgare , ut homines alioqui pigros , segnesque efficiat impigros , et paratos ad quemvis laborem sustinendum. Nascitur apud *Panucenses.*

CAPUT XXIX.

De MECATLYPATLI, *seu Nanahuapatli Panucensi.*

Radicibus insistit surculosis, unde profert caules, et in eis folia Ocymi, sed longè majora, et magis acuminata, et florem, et fructum, ut ferunt, nullum. Sapor est acris; substantia subtilis, calidaque, et sicca quarto ordine temperies, ac jucundus odor. Medetur morbo gallico, si jus decocti ejus eodem modo, et regimine, quo Zarzaparrilla, aut Guajacum sumi solet, bibatur; quin etiam folia tusa, devorataque scabiem curant; radix verò tusa, et inspersa equorum ulceribus, atque vocatis spundiis medetur. Nascitur *Panuci.*

CAPUT XXX.

De MINIHUATZIN *Hoexotzincensi.*

Radicibus innititur Oenanthae similibus, unde prodeunt caules teretes, subrecti, hirtique, et in eis folia longiuscula, et angusta, ac flores toto paene caulium procursu lutei, ac parvi. Radix est dulcis, et nonnihil glutinosa: quamobrem sesquidrachmae pondere tusa, atque ex aqua devorata dicitur dysentericis mederi, si viginti Mayzii grana simul trita assumantur, punctis, et morbillis vocatis opem ferre, et sitim exstinguere. Nascitur arentibus *Hoexotzinci* locis imbrium tempore.

CAPUT XXXI.

De MATLALEHOAC.

Frutex est hominis paene aequans altitudinem, foliis orbicularibus, infernè subalbidis, ac venis secundùm longitudinem discurrentibus, Populi albae haud dissimilibus, ac fructu orbiculari, cicere majore, coloris cinerei, hirsuti, ac ternis rubescentibus granulis referto. Virus olet, frigida, sicca, et adstringenti natura constat; atque ita dysentericis, et quemvis alium fluxum sanguinis patientibus mederi solet. Provenit in humidis locis regionis *Hoexotzincensis.*

CAPUT XXXII.

De MILAQUACTZIN Chulullensi.

Radicibus insistit surculosis, unde profert caules duos dodrantes, aut ampliùs longos, teretes, squallidosque, et aliquantulùm hirsutos, et in eis folia Amygdali, sed minora, subalbidaque, et in summis caulibus flores luteos, comantes, oblongis vasculis contentos. Radix est amara, calidaque, et sicca ordine ferè tertio. Jus decocti ejus epotatum dicitur conferre his, qui aliquam aegritudinem nuper evasere, aut perfracta habent ossa, roboratis particulis, atque excrementis per urinam, ac secessum evocatis. Provenit juxta loca humentia regionis *Tlaxcaltecensis.*

CAPUT XXXIII.

De MATLALXOCHITL *Chulullenſi.*

Species eſt Satyrionis, reliquis congeneribus Plantis forma, et viribus ſimilis: verùm floribus appendentibus brevibus quibusdam ramulis, qui caulem utrinque circumſtant. Provenit juxta humentia loca regionis *Chulullenſis.*

CAPUT XXXIV.

De MATLALITZTIC *Tlaxcaltecenſi.*

Herba eſt innixa ſurculoſis radicibus, unde prodeunt caules teretes, duas ſpithamas longi, tenueſque, et in eis folia Pſeudoloti, aut Mali cotonei, et flores, ut ferunt, candidi. Radix eſt cyanea, unde nomen, nullo inſigni ſapore, virus olens, frigidaque, et glutinoſa natura. Ejuſdem decocti jus bibitum dicitur mederi punctis, atque exanthematis. Montoſis provenit locis regionis *Tlaxcaltecenſis,* ac toto anno viret juxta excelſas Arbores.

CAPUT XXXV.

De Herba malum GRANATELLUM *vocatum ab Hiſpanis ferente.*

Naſci ferunt apud Peruinos Herbam quamdam volubilem, hederaceamque, florem ferentem ſimilem roſae albae, ſed in cujus foliis inſtrumentorum Crucis Chriſti veſtigia,

et imagines videri queant, ac fructum malo punico forma, colore, et magnitudine similem, unde sumsit apud Hispanos nomen; sed corona nulla, et cui jam arescenti, atque agitatae insonet semen, quod pyrorum semini non est absimile, et punctis pulcherrimis distinguitur, intus candet, ac saporem praefert nullum. Fructus hic, cùm primùm maturescit, liquore oppletur aliquantulùm acido, qui ruptus ovi instar sorberi solet ab Indis, atque Hispanis incolis non injucundè; gratus enim est gustui, alvum emollit, et nullum gravitatis infert sensum.

CAPUT XXXVI.

De MAZAPATLI.

Herba est duos dodrantes plùs, minùs longa, radicibus insistens surculosis, unde profert caules tenues, teretesque, et in eis folia subalbida, Olivae proxima, sed angustiora, ac flores, ut ferunt, albos. Radix est acris, odorata gustu, resinosa, calidaque, et sicca ordine quarto, urensque guttur. Eadem tusa, et resoluta ex aqua trium drachmarum pondere pituitam, ac bilim purgat, cachexique, et hydropi confert. Provenit in calidis *Totomihuacani* imbrium tempore circa montium fauces, et loca humentia.

CAPUT XXXVII.

De MACUILYMA, *seu Herba quinquefolia Zayulae.*

Frutex est surculosis innixus radicibus, unde proferuntur stipites, et in eis folia quina, crenata per ambitum, unde nomen, floresque parvi, ac fulvi. Nihil adhuc de hac Planta, quod Medicinae inserviat, accepi: depingendam tamen curavi vel ob formae praestantiam, vel quòd odore, et sapore Anethi aemula sit, ejusque vires sortiri videatur. Nascitur *Zayulae.*

CAPUT XXXVIII.

De MATLALXOCHITL *Zayulae.*

Herba est tenues, et quadratos proferens caules, et in eis folia vocatae *Partesanae* similia, ac flores cyaneos, vocatae *Alabardae* persimiles, utrinque ab exortu foliorum prodeuntes (non enim gravor barbaris dictionibus uti perspicuitatis gratia, ubi desunt res notae Latinis, quibus Herbarum partes conferri possint, et exquisitè significari). Odora Planta est, acris, et Salviam resipiens, cujus existimo viribus magna ex parte pollere; nihil enim de ea, quod ad usus medicos spectet, accepi, et tamen ob formam, et suavem odorem non duxi contemnendam.

CAPUT XXXIX.

De *MAZANENEPILLI* *Zayulae.*

Radicibus insistit fibris similibus, unde profert caules fulvos, et in eis folia *Tzacutli*, aut Plantaginis, quam vocant lanceolatam, ac coccineos flores; unde oriuntur vascula oblonga, continentia semen. Frigidis, humidisque viribus constat, ac decoctorum foliorum jus matutino, quoties expedit, devoratum hepaticis dicitur conferre. Toto anno provenit juxta frigida, et saxosa loca.

CAPUT XL.

De *NEXPAYAN* *Hoexotzincensi.*

Arbuscula est hominis altitudine, foliis Salviae minutim serratis, infernè candescentibus, et hirsutis, odorisque, fructu, floreve rotundo, parvo, molli, lento, ac Gossypio simili. Stoechada quadantenus olet, et acrem saporem, et subamarum praefert: sed vis est ordine tertio calefaciens, atque exsiccans. Folia pugilli mensura cum vicenis Mayzii granis tusa, atque ex aqua devorata dicuntur pituitam per inferna egregiè evacuare. Provenit *Hoexotzinci* juxta montium fauces, totoque anno virescit.

CAPUT XLI.

De OLOPIO.

Arbor est magna, Mali Medicae foliis, sed majoribus, ramosaque. Cortex stipitum redactus in farinam, et inspersus medetur ulceribus. Nascitur in montibus calidis *Panuci.*

CAPUT XLII.

De OLONPATLI.

Herba est in satis *Panucensibus* culta nascens, Olivae foliis, flore candenti, ac semine frumenti forma; quod tusum centum granorum mensura, et ex aqua devoratum medetur epilepticis. Est autem subdulce cum quadam amaritudine.

CAPUT XLIII.

De OCUILTLACOTL *Tizayucae.*

Radicibus insistit fibratis, unde profert caules teretes, exiles, atque e nigro in cyaneum tendentes colorem, et in eis folia Lini, minora tamen, serrataque, et e contrario per modica intervalla utrinque disposita, flores verò juxta summos caules exiles, spicatos, cyaneoque micantes colore. Vis est calida, atque sicca ordine tertio, tenuesque partes: sapor amarus, nonnihil acris. Interimit, pellitque ventris tineas, unde nomen; discutit flatum, ac frigus pellit. Provenit *Tizayucae.*

CAPUT XLIV.

De OTLAXOCOYOLLI *Zayulae.*

Herba est radicibus insistens arundineis, unde profert caules geniculatos, et in eis folia Plantaginis, multis nerveis discursibus distincta, sed longè majora, ac florem in summa parte caulis oblongum, et fulvum. Acido sapore constat, et difficultati respirationis dicitur mederi tusa, resoluta ex aqua, atque epotata; ita enim ferunt pituitam

incindi, atque propelli. Provenit toto anno, et clementi caelo nasci gaudet.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER VIGESIMUS TERTIUS,

FRANCISCO HERNANDO,

MEDICO, ATQUE HISTORICO PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS, ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De PAPANTAPAZOLLI.

Species est Filicis, eademque constat natura. Nascitur aquosis, et calidis locis *Panucensis* regionis.

CAPUT II.

De Herba illa, quam vocant DE LA PLAYA.

Herba, quàm vocant DE LA PLAYA, Dioscorides verò Brassicam marinam, allata est a nobis a littore maris septentrionalis non longè e *Panuco*, quae e radicibus tenuibus caules profert tenues, teretesque, et sparsos per terram, or-

natos foliis oblongis, Hederae haud dissimilibus, interdum sinuatis, et in tres cuspides divisis, tam variis distincta etiam in unica Planta sinuum differentiis, ut a sese prorsus distare videantur; adeòque duplici eam exhibuimus depictam forma. Decocta, ingestaque cum oleo, et aceto oleris modo dicitur ventrem leniter purgare. Nascitur in maritimis, et sabulosis locis.

CAPUT III.

De PUTZUTE, *seu Planta odora, seu Tlalahuacatl.*

Mirè utilem asthmaticis esse praedicant, si jus decocti totius Plantae loco aquae fontanae, quoties expetat sitis, bibatur.

CAPUT IV.

De PATZITZQUA, *seu Planta nervos corroborante.*

Herbula est Asaro nostrati, et *Yzticpatli Yanguitlanensi* forma omnino similis, sed foliis rotundioribus, flosculis albis, ac semine sinapi simili, sapore dulci, temperata natura, salivosisque radicibus, et nonnihil adstringentibus. Appetentiam excitat, medetur diarrhoeis, et febrilem calorem placat, quin et retentum semen pellere dicitur, et urinam ipsam evocare. Provenit in temperatis *Yperihuani* Provinciae *Mechoacanensis*, et *Huexotcinci* humectis locis, ubi *Ahoaquiltic* vocant.

CAPUT V.

De PESEN.

Herba est nascens in frigidis collibus *Mechoacani*, radice surculosa, lentis caulibus, serratis foliis, obrotundisque, et subluteis floribus. Foeniculi refert saporem, et nonnullum videtur calorem participare. Jus decocti foliorum dicitur mederi exanthematis.

CAPUT VI.

De PINTZAQUA, *seu Herba habente folia rotunda, naevis similia.*

Herba est radicibus insistens tenuibus, longis, luteisque, unde profert caules teretes, ac exiles, et in eis folia terna, rotunda, mediocria, firma, sed obtusis quibusdam angulis distincta, et candentes flores. Radix laevigata duarum drachmarum pondere, et ex aqua pota, bilim paulatim purgat, et appetentiam excitat: est autem semel tantùm quotidie devoranda. Nascitur in temperatis *Mechoacani.*

CAPUT VII.

De PUTZUTEZ.

Nascitur in temperatis *Mechoacani* juxta fluminum ripas, radici insistens surculosae, lignosaeque, unde profert ramos lignosos, et in eis folia Abrotani maris, albosque flores con-

gestos in capitula. Calida est, salivosaque, et partium tenuium, et lancinans, velut Plantae, quas *Quequexquic* vocant Mexicani. Gutturis autem ferunt mederi tumoribus.

CAPUT VIII.

De PAXÁRUCUA.

Herba est in calidis proveniens *Mechoacani*, planisque, et ripis fluminum, hirsuta tota, atque subalbida: caules haec profert teretes, tenues, repentes per terram, ac per intervalla geniculatos, folia verò tricuspidia, flores albos, capreolos multos, ac vesicas juglandibus paene pares, refertas semine. Paululùm calenti videtur constare natura, atque ita jus decocti ejus infusum ajunt spleneticis mederi.

CAPUT IX.

De PICIYATL.

Volubilis est folia ferens *Ezmaitl*, sed longè minora, radicem longam, crassam, ac refertam fibris, flores candentes, ac nigrum semen, nec dissimile *Ololiuhqui*. Calida natura praedita est. Folia, semenve tusa, et applicata tumores discutiunt, ac dolores sedant. Provenit *Tamui* Provinciae *Panucensis*, nascitur etiam *Axochitlani*, ubi ajunt erysipelatis, et oris ulceribus mederi.

CAPUT X.

De POPOTO *Panucensi.*

Radices sunt paene capillis similes, cauliculi breves, exiles, et teretes, Origani folia, ac flores parvi, et virides. Amara est, et gustu odora, ac simul cum Ammi dicitur mederi his, qui constituti jam in postremo periculo difficilè trahunt halitum.

CAPUT XI.

De PONIHIXHUIZ, *seu Topili.*

Nascitur in calidis, et humidis locis, cultisque. Profert teretes, ac tenues caules, hominis altitudine, et in eis folia Elaphobosci, serrata, flores parvos, et coccineos, ac fructum orbicularem, similem coriano. Sapore, et odore insigni caret. Jus decocti ejus medetur dysentericis, ac coërcet nimium fluxum menstruorum. Provenit apud *Panucenses.*

CAPUT XII.

De POZCOT *Panucensi.*

Nascitur haec Arbor juxta montium fauces regionum calidarum. Folia Cotonei fert, sed majora, flosculos candentes, ac glandes includentes nucleos rotundos, nucum ponticarum referentes saporem. Hi dulces sunt citra ullam qualitatem excedentem. Medentur tussi, capitisque, et ventris dolorem placant.

CAPUT XIII.

De PILTZINTECXOCHITL *Panucensi.*

Herba est radicibus insistens fibris similibus, unde profert caules dodrante paulò longiores, ornatos foliis salignis, ac circa summum luteis flosculis. Sapor est acris, calidaque, et sicca ordine tertio facultas; quo fit, ut succus foliorum sali commistus, et instillatus medeatur surditati, auriumque, et dentium dolori, ita ut nunquam revertatur morbus. Nascitur in agris *Panucensibus*, humidisque locis, et montium faucibus.

CAPUT XIV.

De PEZO.

Herba est radici insistens crassae, et prolixae, ex qua profert pediculos dodrante longiores, et in eis folia serrata, alis circa exortum insignia, mox sensim attenuata, ac dilatata rursus, iterumque attenuata donec in mucronem finiant, denique forma quadam peculiari insignia, et quae nullis aliis queant comparari, nisi fortassis cuiquam Soncho similia videantur; flores verò rubentes. Sapor radicis initio subdulcis est, et impensè resinosus, postea verò amarus, et cujusdam acredinis particeps, ac vis calida, et sicca ordine tertio. Pectori est utilis radix, ventriculoque ex temperie frigida imbecilli, aliosque permultos hisce similes prae-

stabit usus, qui ex praedicta temperie facilè comprehendentur; quanquam Indi, qui unam tantùm, aut alteram singularum Herbarum facultatem norunt, ventriculi dolorem sedare illitam asseverent, nec quidquam praeterea aliud nosse fateantur. Nascitur in temperatis locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT XV.

De PUNTZUMETI, *seu odora Planta.*

Offenditur in collibus regionum frigidarum *Mechoacani* Junci genus, radicibus parvis, obrotundis, et fibratis insistens, atque inde proferens folia longiuscula, et exilia; cujus radicis sapor initio dulcis est, gratus, atque adstringens, verùm deinde sentitur impensè amarus, et glutinosus. Jus decocti earumdem matutino aliquoties potatum dicitur magnopere conferre his, qui ob frigidam distemperiem, aut pituitae obstruentem redundantiam sensim extenuantur, atque contabescunt.

CAPUT XVI.

De PERPENA.

Ad species *Chian* videtur referenda, quibus est forma persimilis; vis autem frigefaciens, ac sapor insignis paene nullus. Tumores praeter naturam dicitur applicata repellere. Provenit in frigidis, humectisque, et planis locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT XVII.

De PEMOHOMO.

Frutex est humilis, spinosus, foliis rutaceis aliquantò majoribus, ac flosculis coccineis. Amarus est, et adstringens, atque ideo ruptis miram dicitur opem ferre. Nascitur in collibus temperatis regionis *Mechoacanensis*.

CAPUT XVIII.

De PAPALOQUAHUITL *Panucensi, seu Arbore ferenti folia similia alis papilionum.*

Arbuscula est ramosa, folia ferens hiulca, animalium bifidorum ungulis quadantenus similia, ac velut divisa in bina, nigrae Populo paria; noctu claudi consueta, ac hiare matutino; flores coccineos, et Rhoeadis Papaveris similes, ex quibus demum siliquae fiunt minimè edules, sed phaseolorum figura. Succus foliorum, quae insigni sapore carent, frigidaeque, et siccae videntur temperiei, instillatus aurium, et dentium dolorem sedare dicitur. Nascitur in calidis, humidisque *Panuci* locis, juxta montana, et praerupta loca.

CAPUT XIX.

De PIPITZAHUAC *Chulullensi.*

Herba est radicibus innixa fibratis, unde prodeunt caules duos dodrantes longi, tenues, teretesque, et in eis folia rectae Verbenacae, ac flores Gossypii modo. Radix nullum praesefert egregium odorem, aut saporem, sed frigida, et humenti constat natura: quo fit, ut drachmarum duarum pondere tusa, atque devorata dicatur febres exstinguere. Provenit imbrium tempore siccis in locis, adeòque apud *Chulullenses.*

CAPUT XX.

De Arbore vocata PACAL.

Non longè ab urbe Lima, Peruinae Provinciae regia, juxta littora fluminis cujusdam exsultat Arbuscula Pacal nomine, quae redacta in cinerem lichenibus, ac vulnerum vestigiis dicitur miro eventu mederi.

CAPUT XXI.

De PAICO *Herba.*

Provenit in eadem Provincia Herba Paico vocata, foliis Plantaginis ferè figura, acribus tamen, et quae loco affecto applicata iliacis medeantur. Ibidem nasci audio Ar-

borem foliis, et magnitudine Ulmo similem, sed de nomine mihi incognitam, cujus radix acris est, non sine quadam adstrictione, atque ideo corticis pulvis injectus naribus caput purgat, et pituitae medetur. In eadem Provincia effossa terra eruitur radix Tuberum modo nullis innixa fibris, aut quempiam fundens caulem, et pulchro aspectu, semidigitali magnitudine, teres, contorta, depicta, et gilvi coloris: nucleus internus insonat arescenti, qui amygdalo candenti similis est, ac similiter in duas partes divisus, cortice tectus fulvo, edulis, jucundo sapore, et nucibus ponticis haud dissimili. Est praeterea ejusdem regionis alumna Arbuscula, Ilicis forma, incurva, foliis Filicis, et fructu amaro, orbiculari, nucis juglandis magnitudine, contecto glutinoso quodam callo, quo exempto globulos precarios, quos saponarios vocant, quoniam smegmatis vicem praestant, parare solent, firmos, et nigro ebani colore splendentes; quam Plantam audio nasci jam apud Hispanos. Ibidem reperias Herbam valde amaram ab incolis Hispanis ob foliorum formam, quae virore exsaturato tincta sunt, *Lactucellam sylvestrem* vocatam, quae dentium dolori succurrit, si jure decocti, aut succo colluatur affectus locus, ipsaque tusa folia imponantur: necnon et aliam, quae fracta ossa conglutinet: qua facultate quamplurimas pollere apud Novam Hispaniam ex nostris Libris facilè deprehen-

detur. Arborem etiam ferunt (quanquam his non facilè fidem adhiberem) in eadem regione nasci, quà Indi vitam, si placidè aprehendatur, praesagiant; si contra, perniciem aegrotantibus praenuntient.

CAPUT XXII.

De PITZAHOACTLACOTL *Tezontepeci.*

PITZAHOACTLACOTL Herbula est radicibus innixa helleborinis, nigrisque, quo factum est ut *Tlilticpipitzahoac* a quibusdam vocetur, et eodem nomine venditetur in emporiis. Profert cauliculos tenues, teretesque, et in eis folia Origani circinata, et flores luteos. Vis est *Pipitzahoac primae*, quam *Joannis Infantis* Herbam alii vocant, itidemque ejus radix est acris, et lubrica, urens guttur, et bilim, pituitamque vomitione, aut alvo excitata vacuans semunciae devorata pondere. Provenit secus aquarum defluxiones in excelsis collibus *Tezontepeci.*

CAPUT XXIII.

De PITZAHOACQUEQUEXQUIC *Epazoyucae.*

Radicem profert capillatam, et ex eà caules tenues, teretesque, ornatos foliis salignis, sed circinatis, ac floribus obrotundis, et purpurascentibus. Acris est, gutturque lancinans, unde *Quequexquic* vocant, calidaque, et sicca ordi-

ne quarto. Evocat recenter enixis menstrua *Cihoapatli* more, frigus pellit, ac flatum discutit, sive devoretur, sive infundatur. Nascitur in frigidis, campestribusque *Epazoyucae* locis procul ab aquis.

CAPUT XXIV.

De QUEMITZALXIHUITL.

Caules profert lenta refertos medulla, rotundosque e radice raphano simili, acri, nonnihil amara, calidaque, et sicca ordine tertio, et in eis folia oblonga, serrata, asperaque, alata circa pediculum, et adeò cuivis rei adhaerescentia, ut aegerrimè possint avelli; flores verò e luteo rubescentes. Pulvis foliorum inspersus medetur ulceribus, pustulisve a lue gallica profectis: arida enim magnopere sunt, et quidquid attingunt, statim desiccantia. Provenit in calidis *Panucinorum*. Vocatur a *Mechoacanensibus*, apud quos quoque nascitur, *Quareretupe*, seu *glutinosa*.

CAPUT XXV.

De QUACECECPATLI.

Arbuscula est folia ferens Limonis, flores coccineos, parvos, quibus decidentibus apparet semen lenti simile. Succus ejus instillatus naribus dolorem capitis sedare solet, folia verò tusa, et ex aqua devorata febres. Frigida enim, et lubri-

ca constat natura. Provenit in calida *Panucensium* regione.

CAPUT XXVI.

De QUARÁNNIQUA, id est fractorum medicina.

Herbula est radice longa, et tenui, foliis salignis, sed minimè hirsutis, ac flore candenti, et spicato. Radix est dulcis, et adstringens, et cujusdam amaritudinis particeps; quo fit, ut fracta ossa consolidet tusa, admotaque, unde nomen. Provenit temperatis locis Provinciae *Mechoacanensis*; videturque ad Oxylapathi genera pertinere.

CAPUT XXVII.

De QUAUHMECATL.

Volubilis est Arbores scandens, atque implicans ad usque quingentos passus longitudinis, Amygdali foliis, minuto flore, virentique, aut semine tota referta, innixa radici candenti, tenui, et longae, unde prodeunt cauliculi teretes, gracilesque. Vis ejus ad temperiem spectat, aut ad nonnullum calorem. Radix drachmae unius pondere laevigata, ac pota ex aqua, illitave lateris medetur dolori. Nascitur in calidis, planisque Provinciae *Mechoacanensis*, sylvosis locis, et Arborum frequentia amoenis.

CAPUT XXVIII.

De *QUATETLATIANI*.

Volubilis est spinosus, nascens in calidis, et humidis locis, umbrosisque, et montium faucibus. Folia fert Limonis, sed magis acuminata, florem candentem, et modicum, ac fructum similem *Chayotli*, sed cavum, et includentem fabam, parem *Cacaoatl*, arentium cicerum sapore; cujus nucleus tusus, ac duarum drachmarum pondere devoratus curat dysentericos, et dolorem ventris placat; quod facit etiam impositus.

CAPUT XXIX.

De *QUAUHAYACACHTLI Panucensi*.

Arbuscula est hominis aequans altitudinem, ramosa, frondosaque, proveniens in humidis montium faucibus regionis *Panucensis*, folia ferens Mali Medicae, latiora tamen, et breviora, et fructum nuci juglandi adhuc virenti similem, quo pueri jam arescente sonalium loco uti solent. Vis est frigida, et adstringens, et tamen referunt folia in farinam redacta, et infusa naribus hemicraniis e vestigio mederi.

CAPUT XXX.

De QUAUHITZAPOLI.

Herba est caules ferens tenues, teretesque, et in eis folia rara, Althaeae similia, longis pediculis appensa, serrata, infernè nonnihil hirsuta, subalbida, valde mollia, et non longè a cuspide alata, unde incipiunt attenuari undulatim in mucronem, ac verticillos per intervalla illis Marrubii similes, spinosos, vestibusque, et caudis jumentorum adhaerescentes, et florem luteum, parvum. Temperies est paulisper frigida. Numeratur ab indigenis inter acopa medicamenta, ut cujus cortex, foliaque devorata ex *Caçaoatl*, aliave potione, aut liquore lassitudinem levet contractam ex itinere, aut alio quovis labore. Nascitur apud *Panucenses* quibusque locis.

CAPUT XXXI.

De QUAUHITZOPOLI.

Herba est folia ferens Mali Medicae, crenata per ambitum, infernè subalbida, ac flores candidos, tenacissimè quibusque occurrentibus rebus adhaerescentes, in caulibus sublutea lanugine hispidis, qui prodeunt a radice fibrata, ac fructum nullum. Vis est frigida, siccaque, et sapor insignis nullus; quo fit, ut trita folia, et ex aqua devorata nauseam

sedent, vomitumque, febribus medeantur, tueanturque a lassitudine eos, qui laboris genus aliquod sunt subituri. Nascitur apud *Panucenses*.

CAPUT XXXII.

De QUACHOTL.

Arbuscula est tenuis, hominis altitudine, folia ferens magna, ungulae taurinae similia, firma, crassaque; quo fit, ut indigenae Hispani *Ungulam vaccinam* vocent, ac florem, ut ajunt, nullum. Et quamquam sapor foliorum subdulcis sit, temperataque, aut paululùm frigida natura, et ad exstinguendas febres tusa ex aqua exhibeatur; tamen non ob id, sed ob peregrinam formam foliorum delineandam curavimus, quibus nulla fortassis alia reperiantur similia. Nascitur apud *Panucenses* in calidis, atque humidis locis.

CAPUT XXXIII.

De QUATÁXUQUA *tenuifolia.*

Herba est radicem proferens longam, tenuem, et contortam more *Tlalcocol*, ex qua edit caules sesquidodrantem longos, et in eis folia prolixa, et angusta, et in summo flores purpureos in comam compositos. Radix est frigida, siccaque, et nonnihil adstringens, atque ideo referunt universam hanc Plantam tusam, et applicatam bis, terve dolores renum sedare. Provenit in collibus frigidis regionis *Mechoacanensis*.

CAPUT XXXIV.

De QUAUHXOCOC *Chulullensi.*

Herba est radici insistens napi forma, ex albo rubescenti, tenerae, ac plenae succo, ex qua mittit caules geniculatos, sesquidodrantem prolixos, et in eis folia minutim serrata, et ternis magna ex parte sinubus divisa. Radix est amara, subacidaque, folium acidum, et edule, adeò ut in species *Xoxocoyolin*, quas nostri Oxalidas vocant, videatur ea Herba referenda, fructus verò orbicularis, et acinosus, nec vocatis *Tomame* dissimilis. Radix duarum drachmarum pondere tusa, atque devorata pituitam, et bilim purgat, et membrorum gravitatem pellit: eadem exhibetur infantibus, sed unius tantùm drachmae mensura matutino tempore, et

nullo priùs assumto cibo. Provenit in humidis locis Provinciae *Chulullensis.*

CAPUT XXXV.

De QUAUHCAMOTLI *Chulullensi.*

Herbula est radicibus innixa Batatis vocatis similibus, teneris, succo manantibus, extra nigris, et intus candidis; unde profert cauliculos breves, et in eis folia Origano similia, minimè serrata. Radix amara est, et virus, ac praecipuè Paeoniae olens, calidaque, et sicca ordine tertio natura. Eadem tusa tumores quosvis applicata dissipat, et Paeoniae vires, ut mihi quidem ex sapore, et odore colligere licuit, per omnia aemulatur. Nascitur in humidis locis regionis *Chulullensis.*

CAPUT XXXVI.

De QUAUHITZTLI *Chulullensi.*

Herba est caules ferens rectos, teretes, ac tenues, et in eis folia Origani, minimè serrata, ac flores rubeos, longiusculos, et vasculis contentos. Frigida, et humida natura constat, atque in pulverem redacta, epotaque calorem nimium placat. Nascitur in locis montosis, humidisque, atque adeò juxta *Mexicensem* Aethnam.

CAPUT XXXVII.

De QUAUHTETEPON *Ychcateupae.*

Herba est radice, foliis, floribusque adeò similis Agerato Dioscoridis, ut eamdem illi esse, aut congenerem meritò possit quispiam existimare. Amara est, calidaque, et sicca prope tertium ordinem temperie; cujus radicis corticem tusum, atque devoratum semunciae pondere ex aqua ajunt indigenae supra, infraque bilim vacuare.

CAPUT XXXVIII.

De RANTUMBUS *Jucatanica.*

Herba est fibratis innixa radicibus, et sanguineis venis velut conspersis, unde prodeunt caules rotundi, hirsuti, cavi, et sex plùs, minùs dodrantes longi, ornati foliis ocyminis, nervis tribus secundùm longitudinem discurrentibus, ac inde aliis permultis ad latera, floribusque croceis, rotundis, et parvis, ubi semen, sed foliolis ejusdem coloris parvum malum ambientibus, et stellularum indicantibus formam. Nonnihil amara est, et cujusdam calorificae, et salivosae naturae particeps. Venenatis ictibus, potionibus, ac morbis medetur, et admota, et devorata venenum quoque vomitu pellit, lumbricos necat, vomitioneque, et secessu deturbat a corpore, vulnera applicata conglutinat, et ulceribus quoque remedio est, utero confert, ventrem, et intestina emundat, et dysenteriis medetur. Nasci-

tur *Jucatani*, unde illi nomen, quanvis et in aliis locis hujus Novae Hiſpaniae velut in *Ingenio* vocato *Orizavae* provenire quoque contingat.

DE HISTORIA PLANTARUM NOVAE HISPANIAE,

LIBER VIGESIMUS QUARTUS,

FRANCISCO HERNANDO, MEDICO, ATQUE HISTORICO PHILIPPI II. HISPAN. ET INDIAR. REGIS, ET TOTIUS NOVI ORBIS MEDICO PRIMARIO, AUCTORE.

CAPUT I.

De SIHUA, *seu Mototzintzapotl.*

Arbuscula est foliis ternis, Mali Medicae similibus, sed minoribus, et tenuioribus, floribus purpureis, compositis in comam, et fructu *Cochitzapotl.* Vis est calida, et glutinosa. Folia tusa, et applicata dolorem mitigant, etiam a gallica contagione profectum. Nascitur in calidis, planisque locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT II.

De SIRURI, *seu Volubili.*

Siruri, quam Mexicani *Mecapatli* vocant, Herba est radicibus insistens longis, candentibus, teretibusque, et capillatis, unde profert cauliculos breves, refertos per intervalla foliis sibi alterutra parte respondentibus, similibus origaninis, ac floribus, ut referunt, nullis. Radix est subdulcis, amaraque, et glutinosa. Torminibus enixarum dicitur mederi, si tota Planta tusa, et calefacta ventri illinatur. Nascitur in planis, humectisque, et temperatis *Mechoacani* locis.

CAPUT III.

De SINCHENE.

Radice firmatur longa, fibrata, et tenui, unde eduntur caules, et in eis folia Olivae similia, ac flores in summa parte candentes. Radix est dulcis, et glutinans, medeturque admota scabiei. Nascitur in temperatis, planisque locis regionis *Mechoacanensis*, ac juxta fluminum ripas.

CAPUT IV.

De SATLINILIPATLI *Tetelae.*

Volubilis est caules fundens tenues, ac teretes, et in eis folia Menthae, fructum verò cornuum taurinorum, sed prae-

longorum figura, et quae candida lanugine referta sint, et semine *Chilli* persimili. Acri sapore constat, calidaque, et sicca ordine tertio natura, et lacte manat, quod vulneribus dicitur mederi. Nascitur *Tetelae*.

CAPUT V.

De TEPATLI, *seu in saxis proveniente medicina.*

Volubilis est radici insistens orbiculari, candenti, taurino testiculo simili, et desinenti in surculum, unde mittuntur caules volubiles, tenues, et ornati foliis laevibus, virentibus, pinguibus, nec dissimilibus illis Vitis albae, sed alatis circa exortum. Radix est amara, calidaque, et discutiens praeter naturam tumores. Nascitur *Huexutlae* Provinciae *Panucensis*.

CAPUT VI.

De TETEXOTZIN.

Malvae species est, aut Alceae; folia enim, semenque similia sunt, frigidaque, et salivosa natura. Febres puerorum illita exstinguit, ac vomitum devorata compescit. Nascitur in calidis, humidisque locis Provinciae *Panucensis*.

CAPUT VII.

De TZOCUIPATLI.

Radici insistit fibratae, unde profert caules teretes, hir-

sutos, subalbidosque, et in eis folia Ocymi, sed longè majora, profundiùs serrata, hispida, altera parte candescentia, et *Cihoapatli* non dissimilia, luteosque superiore parte, orbiculares, et pilosos flores. Radix est odora, resinosa, amaraque, et calida prope ordinem quartum temperie. Jus decocti ejus ad tertias semel dumtaxat bibitum dicitur restituere motum impeditum, instillatum verò naribus hemicraniae mederi detracta per nares pituita. Nascitur in montibus regionum calidarum, qualis est *Panucensis*.

CAPUT VIII.

De TZOCUITZIPONITLI.

Radici insistit fibratae, unde profert caules lignosos, et in eis folia paene Origani, ac semen Malvae simile; cujus species videtur, nisi potiùs sit in Alceas referenda; frigida enim, et lubrica natura constat. Folia tusa, et ex aqua devorata dicuntur sedare ventris dolorem. Nascitur *Panuci*.

CAPUT IX.

De TZACYXBEQUEN.

Radicem agit tenuem, et fibratam, caules hirsutos, ac teretes, subalbidosque, folia serrata, Origani, et flores candentes, oblongos, et marsupiis similes, sed bacillis quibusdam extra prodeuntibus longiusculis, et in parva capitula

desinentibus; fructum verò cerasorum figura, sed ciceris tantùm magnitudine, coccineum. Ad Malvarum quoque species videtur pertinere, frigidaque, et lubrica constare natura. *Panucenses*, apud quos nascitur, ajunt folia tusa, et devorata dysentericis mederi, et placare tenesmum.

CAPUT X.

De TZOTZOCOLXOCHITL.

Arbuscula est, quam Mexicani *Quapatli* vocant; sub quo nomine aliàs a nobis descripta est. Ajunt *Panucenses* tussi mirum in modum prodesse; apud quos nascitur altera species vocata *Tziquahuitl* eadem paene forma, frigidaque, adstringenti, et sicca temperie, et ad Acaciae quoque species referenda: cujus decocti jus ait eadem gens ulceribus oris mederi, dentes verò extergere, atque firmare, et mederi putridis ulceribus, ac eorum putrescentem carnem absumere.

CAPUT XI.

De TZATZECUA, seu re sonanti.

Radicibus innititur albis, multis, crassiusculis, et similibus Asphodelo, unde proferuntur folia angusta, et praelonga. Radix est expers saporis, frigidaque, et impensè glutinosa, et tamen maturare dicitur praeter naturam tumores, et hunc esse ejus praecipuum usum, quamvìs solidandis fractis

ossibus, aliisque agglutinandis mihi quidem videatur aptissima. Provenit saxosis, temperatisque locis Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT XII.

De TUCURETZCUA, *seu Bubonis facie.*

Arbor est dena ferens folia juxta ramos extremos, illis Mali Medicae similia, verùm magis acuminata, et quae inferiora sunt, valde minora, praecipuè duo postrema, quae Olivae folia non excedunt magnitudine; flores verò, ac fructum collectum in acervos. Sapor est amarus, et nonnihil acris; vis verò calida, et sicca, ac praecipuè ipsius fructus. Stipites, ac folia tusa, et illita, aut inspersa ventri dicuntur sistere dysenterias. Nascitur in collibus frigidis juxta *Tancitari* oppidum Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT XIII.

De TÓMA.

Genus est Urticae in Arboris magnitudinem adolescens, foliis sinuosis, et magnis, spiniferisque, et hirsutis; luteis, candidisque floribus, et stipitibus laevibus. Sapor est amarus non sine quadam acrimonia, calefaciensque, et exsiccans vis. Jus decocti ejus in spissitudinem coactum dicitur vetustis plagis mederi, ac dolorem hepatis tollere. Nascitur in frigidis, calidisque locis Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT XIV.

De TARÉPENI, *vel Tuxten.*

Herba est radici fibratae insistens, unde prodeunt caules lignosi, et tenues, teretesque, et ornati per intervalla foliis rutaceis, thymum, si contundantur, olentibus, floribus verò rubeis, Betonicae altili similibus, sed modicis, et vasculis oblongis contentis. Amara est, nonnihil acris, calidaque, et sicca ordine tertio natura. Tussi medetur tusa, unde nomen, et ad Tragorigani genera videtur pertinere.

CAPUT XV.

De TUXTEN, *vel Tarépeni altera.*

Frutex est folia ferens saligna, serrata tamen, et stipites lenta refertos medulla. Amara est, vulpeculam olet, et calefacit ordine tertio. Jus decocti foliorum infusum urinam evocat. Nascitur in calidis *Apacincani.*

CAPUT XVI.

De TOMOQUAHUITL.

Allata est ad nos a *Chichimecis* radix amara, et tussi utilis, longa, ac digiti crassitudine; de cujus Herbae partibus reliquis nihil praeterquam nomen, ac vires accepi.

CAPUT XVII.

De TLAQUALIZPATLI.

Offendimus apud *Panucenses* Herbam Malvae similem, foliis mollibus, hirsutis, et Malvae figura, sed dissimili fructu, quam Abutilon esse vocatum ab Avicenna putavimus; mirum enim in modum illi effigies respondebat; quamobrem delineandum non putavimus. Ajunt semen ejus tusum, ac devoratum ex aqua utile esse his, quibus amarum est os, sopitaque appetentia. Frigida videtur, ac salivosa natura, et saporis expers.

CAPUT XVIII.

De TEOQUAHUITL.

Vasta arbor est nascens in montibus calidis, et humidis regionis *Panucensis*, foliis Mali Medicae figura, sed paulò minoribus, materie intestinis operibus apta, levissimaque, neque suberneo cortice graviore, et fructu longiusculo, minimè eduli, supernè coccineo, et nucleum nigrum includente, et florem, ut ferunt, nullum. Cortex est amarus, adstringensque, quem ajunt exanthematis, quae variolas vocant, mederi.

CAPUT XIX.

De TZINTZOP.

Volubilis est foliis Nasturtii Peruini, aut Umbilici Veneris nostratis, et floribus, ut ferunt, nullis. Sapore insigni caret, frigida, et glutinosa constat temperie, et dysentericis medetur. Nascitur in calidis, humidisque, et Arboribus virentibus locis Provinciae *Panucensis.*

CAPUT XX.

De TEPEICXILI.

Radici innititur orbiculari, sed desinenti in surculum, dulci, salivosaeque, et nonnihil lancinanti, unde profert folia porracea, sed longè majora, florem candentem, longum, latumque, fructum parvum, et pallentem, cerasis forma similem, minimè edulem, includentem semen exile, et luteum. Jus decocti foliorum, radicisque tusorum, ter quotidie bibitum, curat ictericos vacuata prorsus per urinam causa morbi. Nascitur in calidis, humidisque, et irriguis locis Provinciae *Panucensis.*

CAPUT XXI.

De *TZABALAPATZ.*

Radici insistit bulbosae, parvaeque, et fibratae, unde profert folia Croci, sed pauciora, ac latiora, et flosculum candentem. Radix est calida, et sicca gradu quarto, acris, et subamara. Tumores praeter naturam apposita discutit, ac duarum drachmarum pondere devorata corpus infra, supraque vehementer vacuat. Nascitur in calidis, humidisque locis regionis *Panucensis* circa montium praerupta.

CAPUT XXII.

De *TZOPELICXIHUITL.*

Herba est radicibus insistens capillatis, et tenuibus, unde profert teretes, ac tenues caules, et in eis folia per intervalla bina, ocyminis similia forma, et magnitudine, sed aliis minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus, necnon et flore candido, longiusculo pediculo appenso, parvis, oblongisque spondylis simili. Hujus Herbae folia adeò dulcia sunt, ut mel ipsum, saccharumque, et quaecumque alia dulcedine praestant, longè inferiora videantur: itaque in hac una Planta visa est natura periclitari quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri: neque sua caret utilitate; nam febres sedant folia devorata ex aqua, tussim, ac

raucedinem placat potatus succus, et appetentiam excitat. Nascitur in calidis, humidisque locis, montosis, ac planis, et juxta fauces montium *Panucensium.*

CAPUT XXIII.

De *TLALPOCHOTL.*

Herba est nascens juxta saxa, et humida loca regionis *Panucensis*, tenuibus, succo manantibus, atque subdulcibus caulibus, foliis ocyminis, sed obrotundioribus, et flosculis albis. Tota Planta Nitedulae modo splendet per noctes. Insipida est, frigida, et glutinosa, atque ita tusa, et ex aqua devorata dysentericis maximè confert.

CAPUT XXIV.

De *TLANQUACHICHIQUILI.*

Herba est radici fibratae insistens, unde profert caules, et in eis folia obrotunda, et serrata, infernè subalbescentia, florem verò, ac fructum, ut referunt, nullum. Sapor radicis amarus est, et resinosus, odor gustu jucundus, ac vis tertio ordine calida, et sicca. Herba haec admista Plantae vocatae *Tociyzquiuz* dysentericis medetur; folia verò tusa, et applicata bubones, et furunculos discutiunt. Nascitur in calidis, et humidis *Panucensibus* procul ab aquarum defluxionibus.

CAPUT XXV.

De TECOLOTENTZONTLI *Panucensi.*

Herba est dodrantalis, humidis locis regionis *Panucensis* proveniens; radix fibrata, caules tenues, teretesque, folia terna, crenata per ambitum, longiuscula, et angusta, et flores, ut referunt, candentes. Frigida sunt, et salivosa folia: radix autem primò dulcis, et nucibus ponticis sapore similis, postea verò nonnihil amara, et acris. Medetur ulceribus, et dysenteriis. Nascitur etiam *Mechoacani*, ubi *Cuinicuicumanchucuam* vocant.

CAPUT XXVI.

De TLAPECHMECATL, *seu fune lecti.*

Radici insistit surculosae, resinosaeque, odorae, et nonnihil amarae, unde profert caules ornatos foliis Mali Medicae, sed per ambitum serrae modo crenatis, et floribus luteis. Vis est calida, et sicca ordine fere tertio. Jus decocti foliorum partum adjuvat, et si ante tempus epotetur, facit abortum. Provenit quibusque locis regionis *Panucensis.*

CAPUT XXVII.

De TEOTLACXIHUITL.

Herbula est radicibus firmata tenuibus, unde profert

caules tenues, refertos foliolis praelongis, et angustis, frumentaceis similibus, ferentes circa summum flosculos albos. Frigida videtur constare natura, ajuntque devoratam ex aqua, et permista Ophioglosso, quam haec gens *Atonahuizpatli*, seu *Yolylacatz* vocat, opem ferre his, qui recens insanierunt. Provenit juxta semitas regionis *Panucensis*.

CAPUT XXVIII.

De TZINACANATLAPALLI.

Nomen invenit a similitudine foliorum cum alis Vespertilionum, quibus nihil est illis similius; quae fert in caule volubili, complanatoque, et utrinque in aciem quamdam desinente, non sine capreolis ab exortu singulorum foliorum exorientibus, quibus adhaeret Arboribus, per longa intervalla, et fructum nuclei expertem, haud dissimilem *Ahuacatl*, cavum, viridem, et minimè edulem. Succus foliorum instillatus morbis oculorum medetur, clarificatque, et argemata discutit. Nascitur inter Arbores regionis *Panucensis*.

CAPUT XXIX.

De TLALCOCOL *Atotonilcensi*.

Herbula est radicibus insistens longis, et tenuibus, unde prodeunt caules exiles, ac dodrantem longi, referti foliolis asperis, hispidisque, longiusculis, et angustis, et flo-

rem, ut ferunt, nullum. Amara est, atque ideo calefaciens. Radicum succus ore suctus, admotusque dicitur mederi oculis diuturno rubore, atque inflammatione perfusis. Provenit in frigidis, siccis, et planis locis procul ab aquarum defluxionibus.

CAPUT XXX.

De TATZIRINI, *seu Filice.*

Filicis videtur species, cui omnino similis est, sed foliis exilibus constans, et radice Zarzaeparrillae admodum simili. Medetur dysentericis frigida, et adstringenti, qua praedita est, vi. Nascitur in frigidis collibus Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXI.

De TZINOMA.

Herba est radici insistens surculosae, et crassae, unde profert caules duos dodrantes plùs, minùs longos, in eisque folia orbicularia, Nummulariae vocatae similia, alternatim toto caulis procursu disposita, ac in summo flores luteos, comantes, vasculis longis contentos. Folia coriani saporem, et odorem quadantenus referunt; radix verò calida, et nonnihil glutinosa temperie constat: quamobrem Indi, quibus hujusmodi exanthemata repellere mos est, punctis, quae febres acutas consequi solent, ajunt tusam, atque illitam mederi. Nascitur in temperatis collibus regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXII.

De TZITZIQUI, *seu Flore.*

Herba est radici insistens prolixae, ac tenui, unde mittit cauliculos teretes, ac fulvos, ornatos foliis longiusculis, angustis, et serratis, et in summo floribus luteis, Chrysanthemo similibus, et scariosis vasculis contentis. Sapor est acris, et vis calida, siccaque ordine tertio. Jus decocti radicum infusum urinam evocat, et frigidis renum affectionibus opitulatur. Nascitur in planis regionum frigidarum, humidarumque Provinciae *Mechoacanensis*, necnon *Xilotepeci*, ubi *Huitzocuilcuitlapilpatli* vocant.

CAPUT XXXIII.

De TARECHO, *seu Gallo Herba.*

Herba est radici insistens crassae, et longae, unde profert caules, et folia subalbida, quae Ocymi figuram imitantur, flores verò prolixos, et ex cyaneo rubescentes. Sapor radicis est dulcis, ac vis nonnihil glutinosa, et calida. Succus foliorum instillatus dicitur mederi morbis oculorum, et eorumdem argematis opitulari. Provenit in frigidis collibus Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXIV.

De TZÁTZEQUA.

Herba est radici insistens candidae, molli, et glandi simili, in fibram tamen praelongam desinenti, e qua funduntur multi ramuli, ornati foliis longiusculis, et angustis, extremis tamen latioribus, ac floribus coccineis. Sapor radicis est acris, ac temperies ordine quarto calefaciens, et exsiccans. Radix tusa, atque applicata ulceribus pudendorum medetur. Nascitur in frigidis, planisque locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT XXXV.

De TLANATONAHUIZPATLI Hoexotzincensi.

Herba est radicibus innixa fibris similibus, unde prodeunt caules tenues, ac teretes, sesquidodrantem longi, et in eis folia rara, obrotunda, et Veronicae vocatae Herbae propinqua, ac flores parvi, et lutei. Vis radicis est acris, calidaque, et sicca ordine quarto, et Pyrethro facultate haud absimilis; ideoque dentibus admota eorum dicitur sedare dolorem, ac duarum, triumve drachmarum pondere tusa, haustaque asthmaticis conferre. Provenit *Hoexotzinci* humidis locis, ac pluviarum tempore assurgit.

CAPUT XXXVI.

De *TEQUACHOCHÓLLI* *Hoexotzincensi.*

Herba est radici innixa napo simili, unde prodeunt caules volubiles, ornati foliis tricuspidibus *Coanenepilli*, sed venis secundùm longitudinem discurrentibus, ac virentibus, ut ferunt, flosculis. Vis est frigida, humidaque, et salivosa; atque ita hectica febre detentis radix semunciae pondere devorata dicitur conferre. Provenit humectis locis, ac montium faucibus regionis *Hoexotzincensis*, vicinas Arbores amplexa.

CAPUT XXXVII.

De *TLALMATZALIN* *Hoexotzincensi.*

Herba est radicibus innixa parvis napis similibus, unde proferuntur caules tenues, et quadrati, dodrantem plùs, minùs longi, et in eis folia Amygdali longa, et angusta, serrataque, unde nomen; flores verò per intervalla exiles, atque purpurei. Folia sunt odora, et nonnihil calida, verùm radix frigida, siccaque visa est, odorisque, et saporis ferè expers. Eadem trium drachmarum pondere tusa, et cum quatuor granis *Cacaoatl* resoluta ex aqua, atque epotata dicitur corpus leniter purgare, mundare vias urinae, nimiumque contemperare calorem. Nascitur humectis locis, ac montium faucibus regionis *Hoexotzincensis.*

CAPUT XXXVIII.

De TLATLACIZPATLI.

Herbula est radicibus capillis similibus insistens, unde prodeunt cauliculi tenues, brevesque, et in eis folia Origani minutim serrata, flosculi candidi, atque exile semen. Amara est, et nonnihil lubrica, atque ideo tussi dicitur mederi, et ei, quae est a capite, defluxioni, si ex aqua drachmae unius pondere potetur, maximoque praedictis morbis remedio esse. Nascitur apud *Hoexotzincenses.*

CAPUT XXXIX.

De TLALCHIPILLIN *Hoexotzincensi.*

Herba est radicibus insistens fibris similibus, unde proferuntur caules sesquidodrantales, teretes, ac tenues, et in eis folia Origani, nonnihil serrata, ac flores candentes, e quibus demum vascula progignuntur, quae hiantia semen candidum, rotundum, ac exiguum ostendunt. Radix est nonnihil calida, et salivosae naturae. Eadem duarum drachmarum pondere devorata omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare, estque hujusmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio. Provenit imbrium tempore circa loca humida regionis *Hoexotzincensis.*

CAPUT XL.

De TLALCHAMOLIN *Hoexotzincensi.*

Herbula est radicibus insistens surculosis similibus, lignosisque, unde proferuntur caules valde tenues, teretes, et nigri, et in eis folia parvula, et oblonga, binaque per intervalla, et flores, qui coccinei sunt, semen, et caulem ipsum amplectentes. Leguminis praefert saporem radix, ac frigidam temperiem, aequalemve. Eadem tusa, ac cum resina terebinthina adjecta furunculorum jam hiantium saniem exsiccat, carnem generat, ac demum ulcera cicatrice obducit. Nascitur in humidis *Hoexotzincensibus.*

CAPUT XLI.

De TEMECAXIHUITL *Chulullensi.*

Herba est e fibratis radicibus caules volubiles fundens, et in eis folia Populo nigrae similia, eduliaque. Radix est nonnihil dulcis, ac primo ordine calens. Tumores pedum a frigida causa ortos ajunt impositam discutere. Nascitur in humidis locis regionum frigidarum, qualis est *Chulullensis.*

CAPUT XLII.

De TOTONCAPATLI *Chulullensi.*

Radicibus insistit Batatae vocatae similibus, unde profert caules hominis altitudine, et in eis folia Limonis, in summo verò florem candentem. Radix est amara cum quadam dulcedine, pertinensque ad gradum secundum caloris. Jus decocti ejus bibitum dicitur sedare totius corporis dolores; inspersus verò pulvis ulceribus mederi. Provenit in humidis locis Provinciae *Chulullensis.*

CAPUT XLIII.

De TZONTZONAHUEHUETL *Chulullensi.*

Herba est fibratae insistens radici, ex qua profert folia longa, Gramini similia, sed longè angustiora, cauliculos tenues, ac teretes, duos dodrantes plùs, minùs longos, et summa parte spicatos. Vis est frigida, et sicca, sapor verò, ac odor ferè nullus. Pulvis ejus inspersus pustulis gallica contagione infectis dicitur mederi, epotusve drachmarum duarum pondere. Provenit imbrium tempore humidis in locis regionis *Chulullensis.*

CAPUT XLIV.

De TLACHINOLXIHUITL *Chulullensi.*

Herba est caules proferens teretes, et in eis folia Verbenacae rectae, oblonga, et crenata, lineisque secundùm longitudinem procedentibus distincta, ac flores oblongos, luteosque, vasculis contentos, et appensos pediculis longis ab exortu foliorum utrinque prodeuntibus. Calida est, et sicca ordine quarto, et guttur urens, ac fortassis a Ranunculorum, Aconitorumve genere non plurimùm distans; quamvis foliorum forma, ac florum exortu differre videatur. Scabiei dicitur mederi illita, ulceribusque, ac pannos recludere, atque extergere, et carnem supervacaneam absumere. Provenit in humidis locis regionis *Chulullensis.*

CAPUT XLV.

De TECAMILLIN *Chulullensi.*

Radicibus insistit dodrantem ferè longis, ac pollicem crassis, unde proferuntur caules; et in eis folia Limoniae Mali. Radix, quae succo manat, saporis est nonnihil resinosi, odora gustu, calidaque ordine secundo, et guttur paululùm urens. Eadem tumores praeter naturam dicitur applicata discutere, et podagricis mederi. Provenit in locis siccis regionis *Chulullensis.*

CAPUT LXVI.

De TLAXHUIZPATLI *Chulullensi.*

Radicibus insistit surculosis, et inde profert caules volubiles, ornatos foliis raris, longis pediculis appendentibus, et Solano forma similibus: floribus verò, ut ferunt, candentibus, ac parvis. Radix est calida, sicca ordine plùs, minùs secundo: quo fit, ut pulvis ejus inspersus ulcera extergat, ac demum cicatrice obducat. Provenit juxta sylvas, ac montosa loca convoluta Arboribus, totoque anno reperitur virere.

CAPUT XLVII.

De TZINCOCOPI.

Herba est Mayzio similis foliis, floribus, spicisque: verùm minoribus, et inutilibus, velut Plantae, in quam Frumentum ipsum Indicum degeneret, quaeque stirpis suae strages sit.

CAPUT XLVIII.

De COYOXOCHITL *Huehuetocani.*

Herba est radici innixa crassae, et longiusculae, unde profert longos pediculos, et in eis folia fissa, ficuneis proxima, subhirsuta, aspera, cinereaque, nec Colocynthidis, cujus videtur species, admodum dissimilia: et flores candentes Melopeponum instar. Radix est valde amara, cujus drachma

tusa, atque devorata pituitosos humores affatim vacuat, quemadmodum experimento ipso a nobis compertum est. Nascitur *Huehuetocae* in planis, frigidisque, ac siccis locis.

CAPUT XLIX.

De TLACAYOLOPATLI *Tehoacanensi.*

Genus est Cucurbitae agrestis, radicem proferens crassam, longamque, et forma napo similem, unde profert caules per terram sparsos, et in eis folia Cucurbitae, floresque cucurbitinos, ex quibus fructus generatur Colocynthidi similis, sed desuper asperior, atque strigosior. Radix valde amara est, gravisque, et vehementis odoris, cujus sesquidrachma, drachmaeve duae ex aqua resolutae, atque epotae pituitam, ac ustam bilim vacuant. Nascitur *Tehoacani* calidis, et siccis locis.

CAPUT L.

De VEXOPATLI.

Arbuscula est foliis Olivae, luteis floribus, et siliquis phaseolorum forma. Amaro sapore constat, et tumores praeter naturam applicata discutit. Nascitur in calidis *Panucensibus.*

CAPUT LI.

De HUACUICUA, *seu somno Animalis Huacuiayae nomine.*

Volubilis est e radice tenui caules exiles proferens, tere-

tes, hispidosque, et in eis folia rara, Hederae figura, sed angusta, et longa, ac flores coccineos. Insigni videtur sapore carere, et tamen jus decocti ejus infusum alvum lenit, ejusque dolorem, contractum praecipuè ex algore, levat: pulvis verò duarum drachmarum pondere devoratus asthmati citata expuitione, et vomitione pituitae, ac bilis medetur. Nascitur temperatis locis, planisque, et humectis *Uruapae*, ubi magno habetur pretio.

CAPUT LII.

De MURAPETI, seu medicina alba.

Herba est teretes fundens caules, et in eis folia rara, Mali Medicae non dissimilia, et siliquas pares *Chilli*, octo uncias longas, refertas semine fulvo, ac lanugine, cui appendet, bombycinae simili. Frigida, siccaque videtur constare natura, et vetustis plagis radix laevigata, atque inspersa medetur. Nascitur in collibus temperatis *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LIII.

De HUCUIRO.

Herba est radici insistens tenui, et longae, unde prodeunt folia pediculis appensa prolixis, Salviae proxima, serrata, infernè subalbescentia, et circa exortum latiora, ac flores

promiscuè cyanei, et coccinei. Odor, saporque est Italicae Nardi, quam Lavendulam vocant, calidaque, et sicca temperies. Medetur dolori ventriculi, et alvi, bilimque, ac pituitam vomitu pellit, si cocta, et calens apponatur ventriculo, idemque auxilium altera tantùm die repetatur. Nascitur in jugis, et temperatis montibus Provinciae *Mechoacanensis*.

CAPUT LIV.

De HUXUCUA.

Arbor est *Uruapae* Provinciae *Mechoacanensis*, fulvi stipitis, ac corticis subfulvi, globulis vocatis precariis, et aliis intestinis operibus perficiendis aptissimi. Cujus nullum praeterea usum accepi a *Mechoacanensibus*.

CAPUT LV.

De HUCUMUCHETI *altera*, *seu cauda Tucae.*

Radicibus adhaeret numerosis, Asphodelo similibus, succo refertis viroso, longiusculis, et ad nonnullum calorem pertinentibus, unde prodit caulis arundinaceus, sed teres, et arundineis quoque tectus foliis; floribus purpureis, spicatis. Ad Cynosorchis verò, aut *Matlalxochitl* species videtur pertinere. Nascitur apud *Tancitarenses*, a quibus computatur inter Plantas inutiles, et nullius paene momenti.

CAPUT LVI.

De HUARAXIN.

Herbula est volubili, exilique caule constans, longiusculis, et angustis foliis, latisque circa exortum a pediculo, flore, ut ferunt, nullo, et radice digitali. Calida haec est, et sicca ordine tertio, amaro sapore, et nescio quid virosum olens. Quae semunciae pondere tusa, atque devorata ex liquore aliquo adstringenti dicitur mederi dysentericis. Eadem videretur cum alia, quam *Tlatlacispatli* vocant quidam, de qua alibi dictum est, forma, atque viribus, nisi hujus folia essent longè minora.

CAPUT LVII.

De HUITZICUA *Arbore.*

Arbor est magna, foliis magnis constans, inferna parte hirsutis, et subalbidis, *Topozan*, aut *Eloxochitl* similibus, et candidis floribus. Calida est, et sicca ordine tertio, acrisque saporis. Curat infantium diarrhoeas applicatus succus, et ulcera oris eorum. Nascitur in locis temperatis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LVIII.

De HUITZICUA *Herba.*

Herba est radici insistens crassae, et lignosae, unde pro-

deunt caules quadrati, subalbidi, et obducti lanugine, et in his folia subalbida, longiuscula, angusta, parvaque, et illis Nardi Italicae similia, quam quoque aemulatur odore, velut ejus species, flores verò lanuginosi, et candentes per totum ferè discursum eorum. Sapor est Stoechadis, vis adstringens cum calore, et siccitate ordinis tertii; radix videtur magis adstringere, ac minùs calefacere. Utriusque decocti jus dicitur mederi dysentericis. Nascitur in frigidis, saxosisque locis agri *Tancitarensis.*

CAPUT LIX.

De HURUHUETA, *seu Tzapotl.*

Species est *Tzapotl*, apud *Tancitarum* proveniens, Mali Medicae, sed quaternis foliis, et modicis, candidisque floribus. Folia sunt nonnihil odora, calidaque; quorum decocti bibitum jus dicitur evocare menses.

CAPUT LX.

De HUATEN.

Arbuscula est ocymina, ac serrata ferens folia, stipites sarmentosos, lentos, ac refertos medulla, flores verò pilosos, candidos, et in pappos abeuntes. Acris est, odora, calidaque, et sicca ordine quarto, ac subtilium partium; et tamen Indi ajunt intertrigini mederi putantes calorem cu-

rari calore; verùm hanc Plantam permultis accommodabit usibus, qui ejus vires ex hisce nostris didicerit Commentariis.

CAPUT LXI.

De secunda HUAXATEN.

Herba est radici fibratae insistens, unde profert caules quadratos, geniculis interceptos, et rubescentes, et in eis folia Urticae, mumiae odorem referentia, flores, ac semen simile sinapino, contentum capitulis Stoechadi similibus. Calida, siccaque natura constat. Jus decocti foliorum medetur ulceribus, semen maceratum ex aqua, ac bibitum dysenteriae, febrientibus, et tumoribus praeter naturam; aurium dolorem sedat, ac furunculos exsiccat. Nascitur in planis, temperatisque locis, frigidisve *Apacincani*, aut *Pazcuari* Provinciae *Mechoacanensis.* Sunt, qui vocent *Cuerunendax*, aut *Cuerunetzi*, necnon qui *Tzinuqui*; Mexicani verò, apud quos etiam nascitur, *Chiantzotzolxihuitl*, et *Elotic* nuncupant; *Chulullenses* denique *Coapatli.*

CAPUT LXII.

De HUAZIROZ.

Hispida Herba est, et subalbida, flore candenti, Ciceris foliis; odora, acris, calidaque, et sicca ordine tertio, radicibus insistit fibratis, et longis. Pubi imposita folia meden-

tur urinae retentioni, et mejentibus sanguinem. Provenit in temperatis montibus, ac planis *Apacincani.*

CAPUT LXIII.

De HUENCHUCUA.

Radix est longa, et digitalis crassitudinis, unde prodeunt caules, et folia, quae terna sunt, et viribus, formaque *Tenamaznanapaloae* similia, ac flores cyanei. Quamobrem aut eamdem esse putans, aut illi congenerem, non duxi depingendam. Curare dicitur tumores ex scalptura nimia evenientes. Provenit in planis, temperatisque *Mechoacani* locis.

CAPUT LXIV.

De HURAPETI *verbascina.*

Herba est radici insistens simili surculo, unde profert caules cavos, et in eis folia Verbasco similia, sed obrotundiora, et inferna parte valde hirsuta, ac flores candentes. Radix graviter olet, nonihil amara est, adstringensque, et calefaciens ordine secundo. Eadem tusa, atque applicata dentibus corrosis, et putrescentibus medetur: illita quoque dolores sedat. Nascitur in frigidis, montosisque locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXV.

De HUNPANS.

Herba est radicem fundens longam, et pollicarem, ex qua profert caules dodrante paulò majores, refertos foliis Olivae, minutissimè serratis, sed latioribus, et brevioribus, ac infernè cinereis, ac viridantibus flosculis. Lacte manat; frigida tamen est eo exemto, et sicca vis; quamobrem psorae dicitur illita mederi. Nascitur in frigidis, planisque regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXVI.

De HUNGUPAS.

Herbula est Olivae folia ferens, infernè cinerea, et ex utraque parte aspera, flores verò candentes, illis *Omixochitl*, aut Jasmini similes. Vis est frigida; et adstringens, ideoque pulvis foliorum medetur ulceribus, ac flores ejus cum saccharo conditi sistunt diarrhoeas. Nascitur in frigidis, planisque locis regionis *Mechoacanensis.*

CAPUT LXVII.

De HUITŽMAMAXALLI.

Arbor est folia ferens *Mizquitl*, flores luteos, siliquas edules, ac cornua taurinis valde similia. Folia, quae nullum

gustata videntur saporem praeseferre, venenis dicuntur adversari, venenatisque serpentum ictibus tusa, et vulneribus scarificatis admota. Ajunt enim sex horarum plùs, minùs spatio venenum extrahere, et interim nigrum contrahere colorem; generantur praeterea intra corniculos formicae quaedam tenues, fulvaeque, et nigricantes, quarum morsus noxius est, doloremque integram diem durantem excitans: harum ova vermiculorum referentia figuram redacta in pulverem, et auribus injecta, instillatusve succus dolorem earum sedat, ac dentibus applicitus eorum quoque placat dolorem. Nascitur in calidis *Huaxtecae*, propinquisque mari Septentrionali locis, sive edita sint, sive campestria.

CAPUT LXVIII.

De HUEICIHUAPATLI Epazoyucae.

Herba est asphodelinis, sed longè tenuioribus innixa radicibus, unde profert pediculos longos, et in eis folia ficulneis, aut Arboris *Anonae* vocatae forma, et magnitudine similia, supernè candida, et infernè viridia, et in caule flores exiles, candentes, et coacervatos in corymbos. Odora est radix, nonnihil acris, calidaque, et sicca ordine tertio temperie, ac evocans menstrua, unde sortita est haec Herba nomen. Provenit palustribus, et aquosis locis frigidarum regionum.

CAPUT LXIX.

De XARARO.

Radicibus insistit fibris similibus, nigrisque, unde prodeunt caules fulvi, et teretes, et in eis folia saligna, sed aspera, serrataque, et inferna facie albescentia, et flores in summo pilosi, et rubescentes, scariosis calycibus contenti. Similis est *Chichianton*, et *Malacaxochitl.* Radix est amara, odoraque, atque ideo calida, et sicca ordine tertio, ac sesquidrachmae pondere devoratam cum semuncia *Curitzeti* ajunt purgare frigidos humores leniter, ac securè, mederique per se lassitudini, aliaque praestare auxilia, quae facilè quivis possit ex temperie conjicere. Nascitur in temperatis, montosis, atque saxosis locis Provinciae *Mechoacanensis.*

CAPUT LXX.

De XUIHQUAHUITL.

Arbuscula est radici insistens surculosae, unde prodeunt stipites geniculati, ornatique obrotundis, et mediocribus foliis, flores candentes, magnique, et fructus oblongi, sexanguli, referti semine longiusculo, tenui, et nigro. Cortex redactus in farinam, inspersusque sanat ulcera. Provenit in calidis, planisque *Mechoacani* locis.

CAPUT LXXI.

De XOCONCOATL.

Planta est Arundini similis, eodemque modo juxta humentia loca, ac fluminum ripas *Panuci* nascens. Arundine vescuntur Indi, cùm viridis est. Succus est acidus, frigidusque, et febribus utilis; si verò naribus instilletur, dolori capitis levando.

CAPUT LXXII.

De XICTOHO, *seu Aztatl.*

Radici insistit parvae, tenuique, unde profert caules tenues, dodrantales, folia Ocymi, sed obrotundiora, supernè rubra, et infernè virentia, florem verò longiusculum, modicum, et candentem. Frigida constat, siccaque, et adstringenti natura, atque ita curat dysenterias. Nascitur in locis aqua manantibus, calidisque, et juxta ripas *Panucensium.*

CAPUT LXXIII.

De XIOPATLI, *seu medicina leprae.*

Arbor est homine excelsior, folia ferens Limonis, ac toto anni discursu virens, sed neque florem, ut referunt, neque fructum. Decora folia, quae acria sunt, et quarto ordine calida, amaraque, leprae medentur applicita, seu tusa, seu in pulverem redacta, admista etiam farina se-

minis gossypini minori portione. Nascitur apud *Panucenses.*

CAPUT LXXIV.

De XANGUNGUA.

Frutex est collium regionum temperatarum *Mechoacanensium* alumnus, stipites edens plures, duos dodrantes longos, refertos foliis rutaceis, aut minoribus per geniculorum intervalla, ac flosculis e rubeo pallescentibus, ex quibus mala generantur parva, sorbis, aut malis Mexicanis similia. Vis est frigida, siccaque, et adstringens. Cortex cum foliis, et floribus illitus ventri dysentericis magnopere dicitur conferre. Provenit juxta montosa loca *Mechoacanensium*, ac montium verrucas.

CAPUT LXXV.

De XINHUENENCHI.

Radici insistit surculosae, unde profert caules duos dodrantes longos, lignosos, et in eis Olivae folia, sed aspera, subalbida, latioraque, et breviora, florem verò candentem. Radix est odora, amaraque; quo fit, ut tussi, ac pituitae opem ferat, ac febres profligatis humoribus exstinguat. Nascitur in frigidis, montosisque locis regionis *Mechoacanensis.*

INDEX GENERALIS

NOMINUM PLANTARUM, ut plurimùm Mexicanorum, quae in tribus hujus Historiae Voluminibus continentur.

Prior numerus, seu Romanus volumen; alter, seu Arabicus paginam designat.

Nomina Plantarum, de quibus loco citato speciatim agitur, litteris vulgatissimis scribuntur; earumdem Synonima Italicis, seu cursivis; *quarum verò obiter ibidem mentio fit, earum Nominibus asteriscus praefigitur.*

A

Aalacton, I. 297.
Aalacton altera, I. 233.
Aalacton, seu lubrica medicina, I. 233.
Abaca, I. 312.
Acacapaquilitl, I. 60.
Acacapaxihuitl, I. 60.
Acacoyotl prima, I. 70.
Acacoyotl altera, I. 70.
Acaltzauhtli, I. 236.
Acametl, II. 259.
Acamotli, I. 351.
Acánguris, III. 364.
Acapachtli, I. 31.
Acapatli, III. 366.
Acapaxihuitl, I. 285.
Acaquilitl, I. 61.
Acaquilitl secunda, I. 71.
Acaquitl Mecatl, I. 65.
Acatepocapatli, I. 308.
Acatl, II. 359.
Acatzanaycxitl, I. 63.
* *Acaxaxa*, III. 350.
Acaxaxan, I. 58.
* *Acaxaxan*, I. 197. II. 444. III. 323.
Acaxilotic, I. 64.
Acaxilotl, III. 363.

Acaxochitl Chichiltic, I. 59.
Acazacatl, I. 65.
Acecentli, I. 249.
Achachayotli, I. 268.
Achayacatl, I. 248.
Achian, I. 132.
Achian Xochitepecensis, I. 133.
Achichiantic Yohalanensis, I. 143.
Achichil, I. 271.
Achichilacachtic Oapanensis, I. 191.
Achichilacachtic altera, I. 192.
Achichilacachtic tertia, I. 192.
Achien, I. 140.
Achilto, I. 270.
Achilton, I. 269.
Achilton, I. 272.
Achilton altera, I. 271.
Achiotl, I. 53.
* *Achiotl*, II. 33.
Achochoquilitl, I. 228.
Acocoquilitl, I. 13.
Acocoquilitl altera, I. 14.
Acocoquiltic, I. 18.
Acocotli, I. 15.
* *Acocotli*, I. 13. 16. 19. 366. II. 106.
Acocotli lacustris, I. 17.
Acocotli Quauhnahuacensis prima, I. 16.
Acocotli Quauhnahuacensis secunda, I. 17.
Acocotli Tepecuacuilcensis, I. 15.
* *Acocoxihuitl*, I. 19.
Acocoxochitic, I. 18.
Acocoxochitl, I. 14.
Acompatli, I. 322.
* *Acoquilitl*, III. 237.
Acoyo, I. 70.
Acoyotl, I. 70.
* *Acueyo*, I. 71.
Acueyo, I. 218.
Acuichehuariraqua, I. 72.
Acuitzehuariracua, I. 72.
Acumba, III. 364.
Acxoyatic prima, I. 22.
Acxoyatic secunda, I. 23.
Acxoyatl, I. 24.
Acxoyatl Ocopetlayucae, I. 25.
Adgao arbor, I. 309.
Agies, I. 277.
Ahate Panucina, I. 45.
Ahoacaquahuitl, I. 57.
Ahoacaquahuitl secunda, I. 58.
* *Ahoacatl*, II. 80.
Ahoacatlhoei, III. 80.
Ahoacaxochitl, I. 56.
Ahoapatlactli, I. 31.

* *Ahoapatlahoac*, I. 28.
Ahoapatlahoac altera, I. 31.
Ahoapatli prima, I. 29.
Ahoapatli secunda, I. 31.
Ahoaquiltic, III. 422.
Ahoatepatli, I. 42.
Ahoatetzmolin, I. 27.
* *Ahoatetzmolin*, II. 173.
* *Ahoatl*, I. 27.
Ahoaton, I. 28.
Ahoatzitzin, I. 30.
* *Ahoauhtli*, II. 340.
Ahoaxin, I. 261.
Ahoaxocotl, I. 30.
Ahoaxocotl altera, I. 30.
Ahoayoxochitl, I. 269.
Ahoazhoaton, I. 29.
Ahoehoetl, I. 91.
Ahoyacaquilitl, II. 30.
* *Ahoyacpatli*, II. 522.
Ahoyacpatli, I. 55. 200.
Ahoyacpatli Tepexicensis, I. 302.
Ahoyacpatli altera Tonalanensis, I. 302.
Ahoyac Yyauhtli, II. 199.
Ahuacapatli Tilancensis, I. 195.
* *Ahuacatl*, II. 190.
* *Ahuacatl*, III. 224.
* *Ahuacatl*, III. 453.
Ahuachpatli, I. 79.
* *Ahuacotl*, III. 10.
Ahuahuauhyo, II. 339.
Ahuapatli Tlilancensis, I. 317.
Ahuaton, III. 95.
Ahuyacpatli Ocymifolia referens, I. 55.
Ahuyacpatli Panucina, III. 362.
Ahuyactlacotl, I. 56.
Ahztri, I. 235.
Aiztalton, I. 229.
Alacpatli, I. 303.
* *Alactixihuitl*, III. 341.
* *Alahoacapatli alia*, I. 6.
Alahoacapatli leptophylla, I. 5.
Alahoacapatli spinifera, I. 158.
Alahuaccioapatli, I. 325. III. 361.
Alisioyotzin, II. 24.
Allacatl, I. 102.
Aloe Yacapichtlenſis, I. 300.
* *Altiit*, I. 314.
Amacapolin, I. 171.
* *Amacapolin*, I. 169.
Amacoztic, I. 166.
Amamalacotl, I. 234.
Amamalacotl altera, I. 235.
Amamaxtla, I. 9.

Amamaxtla expurgans, I. 298.
* *Amamaxtlacotl*, II. 433.
Amaquahuitl, I. 165.
* *Amaquahuitl*, I. 168. 172.
Amatic secunda, I. 170.
Amatic Teocaltzincensis, I. 170.
* *Amatl*, I. 169.
Amatlaxihoitl, I. 170.
Amatzahuitli, I. 169.
Amatzallin, I. 168.
Amazquitl, I. 167.
Amohuitli, I. 154.
Amohuitli Yyauhtepecensis, I. 154.
* *Amolle*, I. 186.
Amolli, I. 184.
Amolli herba, I. 187.
Amolpatli Tototepecensis, I. 322.
Amolxochitl, seu flos Amolle, I. 185.
Amozotl, I. 229.
Amudio, I. 313.
Ananança Arbor, I. 308.
Anchusa Tetzcocana, I. 13.
* *Ancoae*, II. 272.
Ancoas, I. 310.
* *Anil*, I. 54. 314. 317.
Anona, I. 45.
Anona, I. 182.
* *Añona*, I. 309.
Anonyma Mechoacanensis, I. 196. 319.
Anonyma Mechoacanensis altera, I. 319.
Anonyma Mechoacanensis tertia, I. 320.
Antzamizqua, III. 365.
Aoachcueton, I. 297.
Aocchoto, I. 319.
Aocoxochitl, I. 218.
Aotlatl, II. 358.
Apancholoa, I. 21.
Apapatlactli, I. 47.
Aparequa, I. 147. 323.
Aparequa tertia, III. 366.
Aparequa quarta, III. 366.
Apatli, I. 47. 51.
Apatli Mayanalanensis, I. 52.
Apatzipuntzumeti, III. 367.
Apehtzi, I. 324.
Apenterisca, I. 234.
Aphatze, I. 21. 323.
Aphatzi Puntzumeti, I. 20.
Aphátzipuntzumeti, III. 88.
* *Aphátzipuntzumeti*, III. 135.
Aphatzi Siranqua, I. 19.
Aphatzi Siranqua altera, I. 20.
Aphátzisiranqua, III. 88.

Apintli, I. 186.
Apitzalpatli, I. 356. II. 63.
Apitzalpatli Acatlanensis, I. 316.
Apitzalpatli altera, I. 2.
Apitzalpatli crenata, I. 1.
Apitzalpatli Huaxacensis, I. 317.
Apitzalpatli Mayanalanensis, I. 3.
Apitzalpatli Tehoitztlae, I. 3.
Apitzalpatli Teuhcaltzincensis, I. 3.
Apitzalpatli Tzontololotli, I. 4.
Apitzalplati Yyauhtepecensis, I. 2.
Apoyomatli, I. 248.
Aquilotl, I. 146.
Aquitztihoetzi, I. 75.
Aquiztli, I. 74.
Aquiztli altera, I. 74.
Aquiztli prima, I. 76.
Aranduqua, I. 148.
Araxi, I. 451.
Arbor, cujus cor Gingiber olet, I. 197.
Arbor Sasafras, I. 198.
Arharhetsini, I. 147.
Atatapalacatl, I. 96.
Atatapalacatl altera, I. 97.
Atecioatl, I. 42.
Atecomatl, 102.
Atecuiyxtli, I. 45.
Atehuapatli, I. 42.
Atehuapatli, II. 482.
Atematzalquilitl, I. 44.
Atenpatli, I. 44.
Atenxihuitl, I. 43.
Atenxihuitl secunda, I. 44.
Atepocapatli, I. 97.
* *Atepocapatli*, II. 507.
Atezcaneuxochitl, I. 268.
Aticpiramocuráqua, III. 365.
Atlachichinoa, I. 229.
Atlachichinoa altera, I. 230.
Atlachichinoa Yztlanensis, I. 296.
Atlanchane, I. 50.
Atlanchane altera, I. 50.
Atlanquauhtli, I. 282.
Atlatlacoquitltic, I. 301.
Atlatlancuaye, III. 169.
Atlatzonpillin, I. 80.
Atlatzonpillinxochitl, I. 80.
Atlepatli, I. 114.
Atlichipinca, I. 48.
Atlilatl, I. 46.
Atlinàm, II. 158.
Atlinan, I. 51.
Atlinan circinata, I. 51.
Atlinan Tototepecensis, I. 321.

Atlipozonzapatlahoac, I. 200.
Atlipozonzapitzahoac, I. 199.
Atochietl, I. 148.
Atochietl altera, I. 149.
Atochietl tertia, I. 149.
Atochietl quarta, I. 150.
Atollacotl, I. 301.
* *Atolle*, I. 87.
* *Atolli*, I. 124. 274. II. 174. 469.
Atolpatli Tototepecensis, I. 322.
Atonahuizpatli, I. 32.
Atonahuizpatli, I. 34.
Atonahuizpatli, III. 453.
* *Atonahuizpatli*, III. 453.
Atonahuizpatli alia, I. 33.
Atonahuizpatli quarta Atoyaquensis, I. 306.
Atonahuizpatli quinta Atoyaquensis, I. 307.
Atonahuizpatli sexta, I. 307.
Atonahuizpatli Hueitlalpae, I. 32.
Atonahuizpatli Mactlactlanensis, I. 33.
Atonahuizpatli Tepuzculullae, I. 305.
Atonahuizpatli Tepuzculullae altera, I. 305.
Atonahuizpatli Tepuzculullae tertia, I. 306.
Atonahuizpatli Ygualapae, I. 197.
Atonahuizpatli Zayulae, III. 368.
Atoyaxocotl, II. 505.
* *Atoyaxocotl*, III. 280.
Atoyaxocotlchichiltic, II. 506.
Atzapotl, I. 177.
Atzapotl, I. 177.
Atzapotlquahuitl, I. 178.
Atzauhtli, I. 235.
Atzcalxochitl, I. 98.
Atzitzcaztli, I. 243.
Atzoyatl, I. 125. 127.
* *Atzoyatl*, II. 60.
Atzoyatl alba, I. 127.
Atzoyatl altera, I. 126.
Atzoyatl arenosa, I. 127.
Atzoyatl tertia, I. 126.
Avanandumucua, I. 324.
Axicalli, I. 102.
Axihuitl, I. 46.
Axihuitl altera, I. 47.
Axihuitl Cuzamallae, III. 367.
Axihuitl tertia, I. 47.
Axiloxochitl, I. 291.
* *Axin*, II. 5. 179. 191.
* *Axiuhozotl*, I. 25.
Axixcozahuilizpatli, I. 304.

Axixcolahuilizpatli Anguitlanensis secunda, I. 316.
Axixcozahuizpatli prima, I. 315.
Axixcozahuilizpatli Tilancensis, I. 196.
Axixpatli altera, I. 7.
Axixpatli Coztic, I. 9.
Axixpatli Ocpayocanensis, I. 8.
Axixpatli Ocymoides, I. 6.
Axixpatli Quauhquechullae, I. 8.
Axixpatli Tepuzculullae, I. 304.
Axixpatli tertia, I. 7.
Axixpatli Texaxahuacensis, I. 9.
Axixpatli Tototepecensis, I. 321.
Axixpatli Yztlatcensis, I. 8.
Axixquahuitl, I. 12.
Axixtlacotl, I. 10.
* *Axixtlacotl*, II. 94.
Axixtlacotl altera, I. 11.
Axochiatl, I. 38.
Axochiatl, III. 362.
* *Axochiatl*, I. 434.
Axochiatl Acatlicpacensis, I. 283.
Axochiatl Xantetelci, I. 283.
Axochitl, I. 48. 49.
Axochitl altera, I. 49.
Axocopaconi, I. 189.
Axocopaconi, I. 301. III. 195.
Axoloquahuitl, I. 379.
Axopatli, I. 195.
Axoquenietl, seu Picietlardeae, I. 159.
Ayacachpatli Cuzamallae, III. 368.
Ayacachquahuitl, I. 191.
Ayacachquimichi, seu Crotalus muris, I. 180.
Ayacachtecomatl, I. 284.
Ayacachtomatl, I. 190.
* *Ayahoxochitl*, II. 340.
Ayanqueni, I. 80.
Ayaquicueramo, I. 79.
Ayauhpatli Chietlae, I. 156.
Ayauhtona, I. 34.
* *Ayauhtona*, III. 150.
Ayauhtona, III. 400.
Ayauhtona Tepoztlanica, I. 34.
Ayauhxochitl, I. 155.
Ayauhxochitl altera, I. 156.
Ayecocimatl, I. 129.
Ayetl, seu Picietl aquatica, I. 159.
* *Aylli*, II. 497.
Ayohoiztli, II. 313.

Ayohuachpachtli, I. 307.
Ayohuitztic, I. 111.
Ayohuitztli, I. 110.
Ayohuitztli altera, I. 111.
Ayopatli, I. 303. 315.
Ayoquiltic, I. 111.
Ayotectli, I. 107. II. 79.
Ayotectli, II. 79.
Ayotic, I. 104.
Ayotli, I. 99.
Ayotochxihuitl, I. 260.
Ayotzin, I. 103.
Ayozonatic, I. 109.
Ayozotic, I. 109.
Aytzmitl, I. 318.
Aytzmitl altera, I. 232.
Azazal, I. 107.
Azpan, I. 128.
Azpan, I. 129.
* *Azpantli*, I. 129.
Aztalxochitl. I. 318. 438.
Atzalxochitl, I. 438.

B

Bahei Palma, I. 344.
Balsami Tolu arbor, III. 369.
Batata, I. 351.
* *Bolongon*, I. 312.
* *Boronae*, I. 311.
* *Brasilium*, I. 358.
* *Buyo*, I. 344.

C

* *Cacahoapatlachtli*, II. 158.
Cacahoapatli secunda, II. 163.
Cacahoaquahuitl, II. 153.
* *Cacahoatl*, II. 33. 162. 193. 204. 293. III. 314. 393.
Cacahoaxochitl Mecatlanica, II. 162.
Cacahoaxochitl secunda, II. 162.
Cacahuaxochitli prima, II. 266.
Cacalaca, II. 247.
* *Cacalaca*, II. 165.
Cacalacaxochitl, I. 444.
* *Cacallotlyhuax*, III. 27.
Cacalohuaztlacotl, II. 81.
Cacalotlyhuax, II. 207.
Cacalotlynenepilli, II. 78.
* *Cacalotlynenepilli*, I. 204.
Cacalonenepilli Copitlanensis, II. 78.
Cacalotlyzquich, II. 80.
* *Cacaloxochitl*, II. 80. III. 130.
Cacaloxochitl, II. 79. III. 91.

Cacalloxochitl, II. 79.
Cacamilxochitl, II. 265.
Cacamotic altera, I. 358.
Cacamotic Hoaxtepecensis, I. 356.
Cacamotic Tlanoquiloni, I. 356.
Cacamotic Tricuspis, I. 357.
Cacamotic Yacapichtlae, I. 357.
Cacaoapatli, II. 216.
* *Cacaoaquahuitl*, III. 54.
Cacaoatl, II. 559.
* *Cacaoatl*, I. 54. 55. 103. 104. 178. 190. 259. 302. 372. II. 435. 437. 452. 549. 113. 245. III. 18. 35. 58. 148. 220. 383.
Cacaoaxochitl, III. 383.
Cacapacxihuitl, II. 260.
Cacapolton, II. 151.
Cacapultic, II. 269.
* *Cacatectli*, I. 254.
Cacaxilacotl, III. 10.
Cachos, III. 396.
Cacomitl, I. 443.
Cahoaxen, I. 67.
Cahuastzitziqui, III. 380.
Cahuaxen, II. 179.
Camatotoncapatli, II. 235.
Camatotoncapatli secunda, II. 235.
Camopalcamotli, I. 351.
Camopaltic, II. 104.
Camopaltic altera, II. 104.
Camopaltic tertia, II. 104.
Camopatli, I. 353. II. 215.
* *Camotl*, I. 252. 354. 446. II. 376. 543. III. 294. 306.
Camotli, I. 351.
* *Camotli*, I. 311.
Camozacatl, I. 252.
Campozactli Yacapichtlensis, II. 190.
Campozahuac Quauquechullae, II. 191.
Campozaquahuitl, II. 191.
Caniume, II. 269.
Caniamoxacua, II. 179.
Cantabrica Indica, I. 254.
Capancapacua, III. 378.
Capangapaaqua, I. 440.
Capatli Acatlanensis, II. 213.
Capitzaruqua, II. 182.
* *Capoli*, I. 202.
Capolin, II. 149.
* *Capolin*, I. 169. II. 159. 509.
Capolin quoddam, II. 150.
* *Capolinquahuitl*, I. 91.
* *Capollin*, I. 308.

Capolquahuitl, II. 151.
Capolxihuitl, I. 202.
Capsaruqua, II. 182.
Captzaruqua, II. 181.
Caquiztli, I. 74.
Caquiztli secunda, I. 76.
Caquiztli Hueitlalpae, I. 77.
Caramaqua, II. 345.
Caranna, I. 371.
Carápe, III. 377.
Caratacua, III. 397.
Caratacua, I. 78.
Caratacua angustifolia, II. 69.
Carihcumbequa, II. 115.
Caríhcume, II. 183.
Cassiae de Quito Arbor, III. 394.
* *Castillanacatl*, II. 359.
Cathartica Huanaxuati radix, II. 103.
Catzotl, I. 353.
Caucalis Mechoacanica, I. 443.
Caxtlátlapan, II. 118.
Caxlátlapan, I. 356. II. 222. 412.
* *Caxtlátlapan*, II. 36. 37. 37. 104.
Caxtlátlapan altera, II. 119.
Caxlátlapan tertia, II. 119.
Cecec, I. 89.
Cececpatli Acatlanensis, II. 210.
Cececpatli Acatlanensis altera, II. 211.
Cececpatli Acatlanensis tertia, II. 212.
Cececpatli Acatlanensis quarta, II. 214.
Cececpatli altera, II. 208.
Cececpatli Atotonilci, III. 388.
Cececpatli Atoyaquensis prima, II. 215.
Cececpatli Atoyaquensis secunda, II. 217.
Cececpatli Chululensis, III. 393.
Cececpatli Chulullensis secunda, III. 394.
Cececpatli Tepexicensis, II. 205. 275.
Cecentacapaz, I. 217.
Ceiba, I. 172.
Ceiba Haitinorum, II. 190.
Celicpatli Orbicularis, II. 114.
Celicpatli Pahuatlanensis, II. 114.
Celicpatli Quatutullanensis, II. 115.

Cempoalpatli Anguitlanensis, II. 267.
* *Cempoalxochit*, II. 557.
Cempoalxochitic, I. 437.
Cempoalxochitic, II. 19.
Cempoalxochitl, I. 437.
* *Cempoalxochitl*, I. 299. 317. 419. 430. II. 285. 286. 517. III. 340.
* *Cenánan*, III. 393.
Cenánan altera, II. 26.
Cenánan tertia, II. 27.
Cenánan quarta, II. 27.
Cenánan quinta, II. 27.
* *Cenánan Quauhnähuacensis*, III. 29.
CenánanTetzcoquensis,II. 26.
* *Cenánan Tetzcoquensis*, II. 29.
Cenanatli, II. 26.
Cenanatli Quauhnahuacensis, II. 27.
Cenanatli Yacapichtlensis, III. 275.
Cencocopi, II. 122.
Centlacotl, II. 120.
Centlina, II. 26.
* *Centlina*, III. 168.
Centzocomecatl, III. 385.
Ceoalchichiltic, II. 188.
Cetón, II. 146.
* *Cetón*, I. 404.
Cetzin, II. 146.
Cexochitl, I. 64.
Ceycxi, II. 222.
Chacaltzontli, II. 248.
Chacalxochitl, II. 248.
Chacalxochitl altera, II. 248.
Chacangariqua, I. 53.
Chacatli, III. 386.
Chacatlyxpatli, II. 234.
Chachalacametl Arbor, II. 262.
Chachayaca, II. 207.
Chachayactli, II. 249.
Chachayactli, II. 447.
Chachayatzin, II. 249.
Chalalactli, II. 224.
Chalchiuhxochitl, II. 101.
Chalchiuhyexochilt, II. 101.
Chalcuitlatl, II. 16.
Chalcuitlatl, I. 405.
* *Chalcuitlatl*, III. 179.
Challa, II. 230.
Chamolxochitl, II. 165.
Chamolxochitl, II. 84.
Cháoacocopin, II. 30.
Cháoacocopin secunda,II. 31.
Chapiztli, III. 382.
Chapolchichitl, III. 371.
* *Chapolin*, II. 144.
Chapolinytencualac,II. 117.
Chapolquahuitl, II. 264.

Chapolxochitl, II. 185.
Chapolyxchitl, II. 118.
Chapulchichitl, I. 327.
Charapehuari, II. 212.
Charápeti, I. 329.
Charápeti Apauncanensis, III. 379.
Charápeti secunda, I. 332.
Charápeti tertia, I. 333.
Charápeti quarta, I. 334.
Charapu, I. 358. 358.
Charaspetacua, III. 379.
Charázaacipequarúxequapetaqua, III. 391.
Chariracua, II. 229.
Chariuaca tertia, II. 230.
Chatalhuich, III. 369.
Chaxaqua, I. 348.
Chayotli, I. 108.
* *Chayotli*, I. 105. III. 434.
* *Chia*, I. 137. 142. II. 408.
Chian, I. 140. 141.
Chian, I. 145.
* *Chian*, I. 242. 346. 439. II. 128. 192. 278. III. 190. 227. 230. 427.
Chian aquae, I. 132.
Chianmemeya, II. 192.
* *Chianmemeya*, I. 145.
Chianpatli, II. 223.
Chianpitzahoac, I. 136.
* *Chianpitzahoac.*, I. 137.
Chianqualoni, I. 136.
Chiantlacotl, I. 133.
Chiantlacotl altera, I. 134.
Chiantzotzolxihuitl, III. 468.
Chiauhxihuitl, III. 371.
Chiauntlacotl, II. 192.
Chiantzotzolli, I. 135.
Chiantzotzolto, I. 134.
Chiauhzacatl, I. 249.
Chicallotl, II. 77.
* *Chicallotl*, III. 36.
Chichari, III. 374.
Chichiahuacxihuitl, II. 431.
Chichian parvum et montanum, I. 143.
Chichian Tetzcoquensis, I. 145.
Chichiantic, I. 139. 439.
* *Chichiantic*, III. 3.
Chichiantic Coatlani Quauhnahuacensis, I. 142.
Chichiantic Cocolanica, I. 142.
Chichiantic Hoaxtepecensis, I. 140.
Chichiantic Ocoitucensis, I. 141.
Chichiantic Tlachmalacensis, I. 141.
Chichianton, I. 140.

* *Chichianton*, III. 472.
Chichicahoazton, I. 223.
Chichicalloti, II. 76.
Chichicallotl, II. 77.
* *Chichicamolle*, I. 187.
Chichicaohaztic, I. 223.
Chichicaquilitl, I. 380.
Chichicaquilitl, I. 225.
Chichicaquilitl secunda, I. 380.
* *Chichicayotli*, I. 7.
Chichicayotli, I. 107.
Chichiccamotic, I. 355.
Chichicezpatli, I. 422.
Chichicezpatli altera, I. 423.
Chichicezquahuitl, I. 425.
* *Chichichoauhtli*, II. 341.
Chichicotlapaltzin, III. 393.
Chichicpatli, I. 16. II. 36. 53.
* *Chichicpatli*, II. 507. III. 129.
Chichicpatli prima, I. 384.
Chichicpatli secunda, I. 385.
Chichicpatli tertia, I. 385.
Chichicpatli quarta, I. 386.
Chichicpatli quinta, I. 386.
Chichicpatli sexta, I. 387.
Chichicpatli septima, I. 387.
Chichicpatli octava, I. 388.
Chichicpatli nona, I. 389.
* *Chichicpatli Teocioacanensis*, I. 413.
Chichicpatli Tototepecensis, I. 447.
Chichicpatli Xoxopancensis, I. 388.
Chichicquahuitl, I. 381.
Chichicquahuitl secunda, I. 382.
Chichicquahuitl tertia, I. 382.
Chichicquahuitl volubilis, I. 383.
Chichictlapalezquahuitl, I. 424. II. 230.
Chichictzompotonic, I. 393.
* *Chichicxihoitl*, II. 336.
Chichicxihuitl, I. 383.
Chichicxihuitl, I. 384.
* *Chichicxihuitl*, I. 11. II. 94.
Chichicyztic, I. 394.
Chichilacotl, II. 25.
Chichillacotl, II. 93.
Chichilpatli Huaxacensis, II. 271.
Chichiltic Cihoapatli, II. 139.
Chichilticcimatl, I. 450.
Chichilticmecapatli Tepexicensis, II. 266.
Chichilticmemealli Zayulae, III. 398.

Chichilticpatli Yanguitlanensis, II. 220.
Chichiltictepetzacuxochitl, I. 238.
Chichilticxihoitl, II. 93.
Chichilticxuchitl, I. 450.
Chichilyxe, III. 377.
Chichimecapatli, I. 104.
Chichimecapatli, II. 163.
Chichimecapatli altera, II. 165.
* *Chichimecatl*, I. 104.
Chichioalmemeya, II. 193.
Chichioalpatli, I. 377.
Chichioalxochitl, I. 377.
Chichioalxocotl, II. 506.
Chichioaquahuitl, I. 376.
Chichiontic, II. 333.
Chichipatli Teotioacanensis, I. 388.
* *Chichipillin*, I. 392.
Chichipiltic, I. 392. II. 547.
Chichiquahuitl, II. 82.
Chichixihuitl, II. 339.
* *Chichixihuitl*, III. 238.
Chicomacatl, I. 66.
Chiconpatli, II. 232.
* *Chilatolle*, I. 42.
* *Chili*, II. 426.
Chillapatli, 274.
* *Chillatolli*, I. 275.
Chilli, I. 277.
* *Chilli*, II. 121. 322. 490. 527. 559. III. 18. 60. 198. 220. 387.
Chilli Cacica, I. 228.
Chilli Orientale, II. 272.
Chilmecatl, III. 383.
Chilpan, II. 96.
* *Chilpan*, II. 334.
Chilpantlazolli, II. 25.
* *Chilpanton*, II. 334.
Chilpanxochitl, II. 25. 528.
Chilpanxochitl prima, II. 95.
Chilpanxochitl altera, II. 95.
Chilpatli, I. 273.
Chilpatli, II. 34.
Chilpatli Tototepecensis, I. 446.
Chilpatli Tototepecensis altera, I. 447.
Chilpipiloa, I. 72.
Chilquilitl, I. 272.
Chiltecpin, I. 280.
Chiltepiton, I. 282.
Chilxihuitl, I. 272.
Chilxihuitl Panucina, III. 387.
Chilxochitl, I. 273.

Chilxochitl Amaquemequensis, I. 271.
Chimalacatl Acatlicpacensis, I. 61.
Chimalacatl altera, I. 62.
Chimalacatl Peruina, I. 62.
Chimalacaxochitl, I. 63.
Chimalpatl, II. 266.
China Mechoacanensis, II. 46.
* *Chiomatl*, II. 186.
Chipahoacyztic, I. 72.
Chipahoacyztic, II. 189.
Chipeiyateuh, II. 259.
Chipeyatexolauh, II. 75.
Chipequa, II. 145.
Chipíllin, II. 75.
* *Chipíllin*, II. 499.
Chipíllin altera, II. 75.
Chipíllin Panucina, III. 387.
Chipintli, II. 232.
Chiquilech Yyacapichtlensis, II. 247.
Chiquilichquahuitl, II. 247.
Chiquimecatl Pahuatlanensis, II. 38.
* *Chitonyllónitlacotl*, III. 235.
Chochoyatl, I. 327.
Chohoyatl, II. 402.
Cholichylal, III. 372.
Chuchumbequa, II. 115.
Chucunguariqua, I. 334.
Chupámequa, III. 379.
Chupaquares, II. 145.
Chupequa, III. 375.
Chupìreni, I. 442.
Chupìreni, I. 119.
Chupréi, I. 332.
Chute, I. 373.
Chuuymequa, III. 390.
Cicer sylvestre, I. 442.
Cicimatic, I. 131.
* *Cicimatic*, I. 64. II. 507.
Cihoacoanenepilli, I. 395.
Cihoamaitl Ytzocanensis, II. 144.
* *Cihoapatli*, I. 69. III. 432. 444.
Cihoapatli Anodyna, II. 136.
Cihoapatli Hemionitica, II. 136.
Cihoapatli major, II. 134.
* *Cihoapatli Mecatlanensis*, I. 255.
Cihoapatli Mecatlanica, II. 137.
Cihoapatli Ocuitucensis, II. 141.
Cihoapatli Pitzahoac, II. 143.
Cihoapatli Tepitoton, II. 140.
Cihoapatli Tepitzin, II. 135.

Cihoapatli Tepoztlanica, II. 142.
Cihoapatli Xantetelcensis, II. 143.
* *Cihuapatli*, III. 178.
Cihuapatli Hoaxtepecensis, II. 142.
Cihuapatli Mecatlanica, II. 138.
Cihuapatli Patlahuac, II. 137.
Cihuapatli Paztagat, II. 141.
Cihuapatli Sonagcocho, II. 141.
Cihuapatli Tepuzculullae, II. 219.
Cihuapatli Xoxopancina, II. 138.
Cihuapatli Yacapichtlensis, II. 140.
Cihuapatli Yyauhtlina, II. 135.
Cimapatli Acatlanensis altera, II. 210.
Cimapatli Acatlanensis prior, II. 208.
Cimatl, I. 130.
Cimatl Humilis, I. 175.
Cimatl Tototepecensis, I. 444.
Cimatl Tototepecensis secunda, I. 447.
* *Cioapatli*, II. 84. 522.
Cioapatli Tonallae, I. 164.
Ciponchtli, III. 372.
Citlalnanacáme, II. 357.
Citlalxihuitl, I. 326. III. 370.
* *Citlalxihuitl*, III. 405.
Ciutlaquahuitl Tilancensis, II. 99.
Coacamachalli, I. 408.
* *Coachtlacalhoaztli*, II. 317.
Coacihoizpatli, II. 231.
Coacihuizpatli Huaxacensis altera, II. 272.
Coacihuizpatli Igualapensis, I. 448.
Coacihuizpatli secunda, II. 168.
Coacihuizpatli tertia, II. 270.
Coacihuizpatli Tilancensis, II. 275.
Coacihuizpatli Tototepecensis, I. 445.
Coacuitlatetepon, I. 404.
Coahoitzxochitl, I. 409.
Coalactli, I. 449.
Coamecapatli, II. 234.
Coamecaxochitl, I. 406.
Coanenepilli, III. 375.

* *Coanenepilli*, I. 408. II. 308. III. 356. 457.
Coanenepilli Atattaccensis, I. 396.
Coanenepilli Tricuspis, I. 395.
Coanenepilli Frutex, I. 396.
Coapatli, I. 397. 399.
Coapatli, I. 209. 321. 398. II. 392. III. 375. 468.
* *Coapatli*, II. 507. III. 336.
Coapatli Asphodelina, I. 402.
Coapatli Origanoides, I. 152.
Coapatli Panucensis, III. 386.
Coapatli Persicaria, I. 400.
Coapatli Quauhnahuacensis, I. 400. 402.
Coapatli Sedi species, I. 401.
Coapatli Siliquata, I. 397.
Coapatli Teoiztlae, I. 401.
Coapatli Tepexicensis, II. 205.
Coapatli Yancuitlanensis, II. 268.
Coapatli Ytzocanensis, I. 403.
Coaquahuitl, I. 394.
Coaquiltic, I. 407.
Coatetl, I. 395.
Coatezquilitl, I. 395.
Coatlanti, I. 440.
Coatli, I. 349.
* *Coatli*, II. 487.
Coatli Xochitlanensis, III. 375.
Coatlyceoal expurgans, I. 201.
Coatlyceoal Pahuatlanensis, I. 201.
Coatlyxocauh, I. 404.
Coatomame, II. 2.
Coatomatl, I. 408.
Coatzontecomatl, I. 82. 406.
Coatzontecoxochitl, I. 241. 406.
* *Coatzontecoxochitl*, I. 338. 239. 240. III. 81. 134.
Coaxihuitl, I. 405.
Coaxihuitl, III. 31.
Coaxihuitl Apancincanensis, III. 380.
Coaxixcatzin Chietlae, I. 410.
Coaxochitl, I. 439.
Coayelli, I. 403.
Coayelli, I. 397.
Coayelli altera, I. 403.
Coayxtelolotli, I. 409.
Coaztalxochitl, I. 433.
Coca Peruina, III. 395.
Cocahuizpatli, I. 144.
* *Coccus*, I. 345.

Cochagua, I. 451.
* *Cochitzapotl*, III. 441.
Cochizpatli, II. 263.
Cochizquilitl, II. 263.
* *Cochizquilitl*, II. 375.
* *Cochiztzapotl*, III. 54.
Cochiztzapotl, seu Tzapotl somniferum, I. 182.
Cociltemecatl, II. 31.
* *Cocoatzin*, II. 513.
Cococaquilitl, I. 419.
Cococaton, I. 421.
Cococaton secunda, I. 421.
Cococaton Yyacapichtlensis, II. 203.
Cocochiatl, III. 75.
Cococpatli Atlapulcensis, I. 417.
Cococpatli Chillanensis, I. 417.
Cococpatli Diuretica, I. 418.
Cococpatli Geniculata, I. 417.
Cococpatli Oapanensis, I. 418.
Cococquilitl, I. 418.
Cococtemecatl, I. 420.
Cococtemecaxihuitl, I. 420.
* *Cococtlanelhuatl*, I. 419.
Cococxihuitl, II. 329.
Cococxihuitl expurgans, I. 414.
Cococxihuitl Frutex, I. 415.
Cococxihuitl Helleborina, I. 413.
Cococxihuitl Ocoitucensis, I. 416.
Cococxihuitl Ocymina, I. 416.
Cococxihuitl quernea, I. 410.
Cococxihuitl secunda, I. 412.
Cococxihuitl Teuhcatlzincensis, I. 412.
Cococxihuitl Xochitepecensis, I. 414.
Cococxihuitl Yacapichtlensis, I. 415.
Cocoixtli, III. 38.
Cocopaltic, I. 368.
Cocopaltzin, I. 367.
Cocopatli Acatlanensis, II. 209.
Cocopi, I. 441.
Cocopitzuzuputz, III. 390.
Cocoquahuitl Huaxacensis, II. 271.
Cocotlacotl Epazoyucae, III. 397.
Cocotliyezoquil, II. 262.
* *Cocoxihuitl*, I. 448.
Cocoyac, II. 109.
Cocoyac altera, II. 109.

Cocoyentic, II. 30.
Cocoyxtli, II. 249.
Cocoztámal, I. 434.
Cocoztic, I. 144. 427. 434.
* *Cocoztic*, I. 259. II. 164.
Cocoztli, I. 427. 434.
Cocoztono, I. 434.
Cocozxuchipatli, II. 215.
Coen, II. 29.
Coen altera, II. 29.
Coentic, II. 29.
Coentli, I. 224.
Cohacihuizpatli, II. 185.
Cohayelli, I. 223.
* *Cohayxtelolotli*, II. 48.
Cohixin, II. 221.
Cohuixtmecatl, II. 264.
Collolpatli, II. 147.
* *Collopatli*, II. 452.
Colloxihuitl, II. 148.
Colloxihuitl altera, II. 148.
Colomecatl, II. 36.
Colomecaxihuitl, II. 37.
* *Colopatli*, III. 336.
Colopatli Acatlanensis, II. 215.
Colopatli Atoyaquensis, II. 216.
Colopatli Tepexicensis, II. 206.
Colotemecatl, II. 36.
Colotemecatl altera, II. 37.
* *Coloto*, II. 343.
Colotzitzicaztli, I. 243. 246.
Colotzitzicaztli, I. 245.
Colotzitzicaztli altera, I. 244.
Coltótl, II. 94. 513.
* *Coltotl*, I. 11. III. 23. 238.
Coltótl altera, II. 94.
Coltóxihuitl, II. 93.
Comalpatli, I. 95. II. 185.
Comalpatli, I. 449.
Comalpatli Atoyaquensis, II. 218.
Comalquilitl, I. 379.
Concopalli, II. 295.
Conepatli, II. 231.
Conexihuitl, II. 49.
Congueran, III. 378.
* *Copalli*, III. 386. 397.
* *Copalli arbos*, II. 555.
Copalli Tototepecensis, I. 364.
Copalquahuitl, I. 359.
* *Copalquahuitl*, I. 361. 364. 383. III. 183.
Copalquahuitlpatlahoac, I. 360.
Copalquauhxiotl, I. 367.
Copaltic, I. 368.
Copalxihuitl, I. 365.
Copalxihuitl, II. 227.

Copalxihuitl Tototepecensis, I. 445.
Copalxochitl, I. 451.
Copalxocotl, I. 364.
Copalxocotl altera, I. 365.
Copitli, I. 440.
Copito, I. 224.
* *Copolin*, II. 520.
Coroche, III. 375.
* *Cotzongari*, III. 397.
Cotzongarica, II. 117.
Coyamecoatl, II. 73.
Coyochipillin, II. 72.
Coyocuechtli, II. 70.
* *Coyolxochitl*, II. 310.
Coyolxochitl, I. 337.
Coyolyzquixochitl, I. 338.
Coyomaxtla, II. 70.
Coyomizacatl, II. 72.
Coyopóllin, II. 71.
Coyotentzon, II. 206.
Coyotentzon Huaxatensis, II. 270.
Coyotlyateuh, II. 70.
Coyotlychcauh, I. 27.
Coyotomatl, II. 5.
Coyotomatl, III. 41.
Coyomatl altera, II. 5.
Coyoxochitl, II. 70.
Coyoxochitl Huehuetocani, III. 462.
Coyoxochitl Yacapichtlensis, II. 71.
Cozahuizxochipatli, II. 219.
Cozamaloxihuitl, II. 213.
Cozatli, I. 439.
Cozauhcapatli, II. 274.
* *Cozauhqui*, II. 297.
Cozauhquixochitl, II. 261.
Cozauhquixochitl, II. 102.
* *Cozauhquixochitl*, II. 102.
* *Cozcaquahuitl*, I. 378.
Cozcaquahuitl, II. 444.
Cozcaquauhxochitl, I. 430.
Cozcatlacuaton, I. 428.
Cozcatlacuatzin, I. 434.
Cozcatlacuatzin, I. 428.
Cozcaxihuitl, II. 233.
Cozcaxochitl, I. 430.
Coznochtli, II. 170.
Cozolmecatl, II. 42.
Cozpatli, I. 429.
Cozpatli Acatlanensis, II. 212.
Cozpatli Atoyaquensis, II. 217.
Cozpopoto, III. 225.
Coztic Aquilotl, I. 146.
Cozticamatl, I. 432.
Cozticapotoncaxochitl, I, 431.
Cozticaton, I. 434.

Cozticayotli, I. 100.
Cozticcacatzacuxochitl, I. 237.
Cozticcaxtlatlapan, I. 433.
Cozticcihoapatli, II. 139.
Cozticcoanenepílli, I. 434.
Cozticcoatzontecoxochitl, I. 240.
Cozticecayotli, I. 100.
Cozticbuizti Palancapatli, II. 42.
Cozticmecapatli Tilancensis, II. 98.
Cozticmetl, II. 254.
Cozticmixiuhcapatli, II. 265.
Cozticnopalxochitl, II. 168.
Cozticpatli, I. 428.
Cozticpatli Acatlanensis, II. 209.
Cozticpatli Acatlanensis altera, II. 214.
Cozticpatli Adiantina, I. 427.
Cozticpatli Atoyaquensis, II. 218.
Cozticpatli Huexocincensis, I. 428.
* *Cozticpotoncaxocbitl*, I. 22.
Cozticquahuitl, I. 429.
Coztictepetzacuxochitl, I. 237.
* *Coztictlanoqualoni*, I. 436.
Cozticxochio, I. 431.
Cozticxochitl, I. 431.
Cozticxocotl, II. 506.
Cozticyacacozauhqui, I. 432.
Coztixihuitl, I. 436.
Coztomatl, II. 4.
Coztomatl, II. 2.
Cuaztalxocbitl, I. 49. III. 362.
Cuchúqua, seu Psittaci planta, I. 443.
* *Cucultzin*, II. 196.
Cucultzin, III. 330.
Cuecalpatli, III. 362.
Cuechpatli, II. 113.
Cuechxochitl, II. 112.
Cuechxochitl secunda, II. 113.
Cuechyliztomatl, II. 10.
Cuecuetzpatli, II. 261.
Cuenderi, II. 182.
Cuendérihuitzaqua, III. 392.
Cuerápasirangua, III. 381.
Cuerapocirangua per terram repens, II. 228.
Cuerapocirangua Siliquata, II. 228.
Cuerapocirangua tertia, II. 229.
Cuerunendax, III. 468.
Cuerunendax major, II. 180.

Cuerunendax minor, II. 181.
Cuerunetzi, III. 468.
Cuetlaxochitl, II. 189.
Cuetlaxochitl altera, II. 189.
Cuetzpalpatli Tilancensis, II. 99.
Cuezpatli Igualapensis, I. 449.
Cuicuitlapilli, II. 16.
* *Cuicuitlapilli*, II. 507.
Cuicuitlapilli secunda, II. 17.
Cuicuitlapilli tertia, II. 17.
Cuiculticayotli, I. 100.
Cuilloxihuitl, II. 233.
* *Cuilloxihuitl*, II. 118. 144.
Cuilloxochitl, II. 233.
Cuilloxochitl altera, II. 234.
Cuilxilxochitl, II. 259.
Cuinicuicumanchua, III. 452.
Cuiniquicomanchúcua, III. 376.
Cuiniquicumanchúqua, I. 441. II. 227.
Cuitlacamotli Tototepecensis, I. 446.
Cuitlacopalli, I. 366.
Cuitlanexxihuitl, II. 15.
Cuitlapatli, II. 15.
Cuitlapatli Tamotni, III. 382.
Cuitlaquahuitl, II. 16.
Cuitlatonpilxochitl, II. 14.
Cuitlatzayanpatli, II. 18.
Cuitlaxcolpatli, I. 95.
Cuitlazotl, II. 12.
Cuitlazotl Tepecuacuilcensis, II. 13.
Cuitziquiendas, III. 135.
Cuixcuitlapilli, II. 18.
Cuixtapazoli, II. 262.
Cuixyapazollin, II. 223.
Cumpatle, II. 207.
Cundemba, III. 352.
Cunguricua, II. 225.
Cunguricua altera, II. 226.
Cunicho, II. 467.
Cupitin, II. 224.
Curaqua, II. 224.
Curiqua, I. 335.
Curiqua secunda, I. 335.
Curiqua tertia, I. 336.
Curiqua quarta, I. 336.
Curítzeti, III. 88.
* *Curítzeti*, III. 88. 472.
Curitzitziqui, III. 389.
Curúhcume, II. 183.
Curungariqua, III. 373.
Curupenariqua, III. 104.
Curupenariqua, I. 441.
Curupu, II. 68.
Curupu altera, II. 69.
Curúpuhuitzaqua, III. 392.
Cutaquatzitziqui, I. 349.

Cutiriqui, II. 116.
Cutíxuri, III. 390.
Cuturi, I. 254.
Cutziqua, III. 389.
Cutzithuata, I. 452.
Cutzúmu, III. 397.
Cutzungariqua, III. 374.
Cutzuri, III. 400.
* *Cyoapatli*, III. 328.

D

Dexo, III. 399.
* *Doriones*, I. 309.

E

Ecapatli, II. 278.
Ecapatli, I. 265. II. 203.
* *Ecapatli*, II. 201. 239. 456.
Ecapatli Chietlae, II. 279.
Ecapatli Malinalcensis, II. 278.
Ecapatli Pahuatlanensis, II. 278.
Ecapatli Papaloticpacensis, II. 279.
Ecatonxihuitl, II. 303.
Ecauhtli, II. 295.
Eexoquiltic, II. 297.
Ehtzemo, II. 467.
Elchiquihpatli, I. 221.
Elelpatli, II. 287.
Elelpatli Anenecuilcensis, II. 288.
Elelpatli glandifera, II. 290.
Elelpatli Hoitzocensis, II. 289.
Elelpatli Hoitzocensis secunda, II. 289.
Elelpatli Hoitzocensis tertia, II. 290.
* *Elelpatli Hoitzocensis tertia*, II. 291.
Elelpatli Pipitzahoac, II. 292.
Elelpatli Quauhquechullae, II. 291.
Elelpatli Yacapixtlae, II. 288.
Elelpatli Ytzocanensis, II. 291.
Elelpatli Yyacapichtlae secunda, II. 290.
Elelpatlipapatlahoac, II. 291.
Elmoyahuizpatli, I. 203.
Elococoz, II. 297.
Eloquilitl altera, II. 285.
Eloquiltic, I. 391. II. 283.
* *Eloquiltic*, II. 432. 533.
Eloquiltic altera, II. 284.
Eloquiltic quarta, II. 285.

Eloquiltic quinta, II. 286.
Eloquiltic tertia, II. 285.
Eloquiltic Tetzcoquensis, II. 286.
* *Eloquiltic edulis*, II. 286.
Eloti Medicina, III. 35.
Elotic, III. 468.
466.
Eloxochitl, II. 293.
Eloxochitl, I. 64. II. 102.
* *Eloxochitl*, I. 64. III. 143.
Eloxochitl altera, II. 293.
Elozazatl, III. 396.
Enguamba, II. 304.
Epapatli, II. 282. 307.
Epapatli Tototepecensis, II. 305.
Epapatli Tototepecensis secunda, II. 306.
Epaquahuitl, II. 281.
Epatlachquilitl, II. 283.
Epatlachtli, II. 282.
* *Epatlachtli*, III. 276.
Epatlinan, II. 281.
Epatomatl, II. 6.
Epatzin, II. 282.
Epaxihuitl, II. 277. 282.
Epazotl, II. 294.
* *Epazotl*, II. 534.
Epazotli, II. 128.
* *Epazotli*, II. 129.
Eráhueni, III. 400.
Eráhueni altera, III. 400.
Eratihueni, I. 34.
Ervilia Tetzcocana, II. 296.
Esqua, II. 296.
Ethuitzocuitlapilli, II. 314.
* *Etl*, I. 129.
Etlacotl, II. 305.
* *Ettemecatl*, I. 123.
Etzcuauitzacua, III. 400.
Ezmaitl, I. 427.
* *Ezmaitl*, III. 92. 424.
Ezmecapatli, II. 100.
Ezmiahoapatli, II. 139.
Ezpatli, I. 424. II. 245. 318. III. 276.
* *Ezpatli*, II. 383. III. 102.
Ezpatli Quauhnahuacensis, I. 423.
* *Ezpatli Quauhnahuacensis*, I. 426.
Ezpatli Tototepecensis, II. 306.
Ezpatli Ygualapensis, II. 308.
Ezquahuitl, I. 425.
Ezquahuitl, I. 382.
Ezquahuitl Herba secunda Quauhnahuacensis, I. 426.
Ezquahuitl secunda, I. 426.

G

Granatellum malum Perui-norum, III. 414.
* *Goyot*, I. 312.
Guanabanus, I. 178.
* *Guanabanus*, I. 309.
Guanimo, III. 401.
Guanumo, III. 401.
Guao Haitinorum, III. 183.
Guarumum Haitinorum, III. 36.
* *Guayacum*, II. 45.
* *Guayaris*, II. 122.
* *Guayava*, III. 61.

H

Hacayotl, I. 100.
Harándiqua, III. 363.
* *Harmeli*, III. 302.
Helocapollina, II. 150.
Herba de Boca negra, I. 451.
Herba de la Playa, III. 421.
Herba Joannis Infantis, I. 175.
Herba Joannis Infantis alia, I. 176.
Hihuaten, II. 354.
* *Hoacaxochitl*, II. 344.
* *Hoacaxochitl lancinans*, II. 347.
Hoactzinguahuitl, II. 12.
Hoactzinxochitl, II. 317.
Hoactzinxochitl, II. 321.
Hoacxochitl, II. 327.
Hoacxochitl, II. 321.
Hoahoauhtic, II. 340.
Hoahoauhtzin, I. 139.
Hoauhquilitl, II. 340.
Hoauhtli, II. 351.
Hoauhtli, II. 340.
* *Hoauhtli*, I. 53.
Hoaxin, I. 261.
* *Hoaxin*, I. 75. II. 213. 249. 301. 325. 486. 512. III. 243. 280.
Hoayacan, II. 353.
Hoehoetzontecomatl, I. 290.
Hoehoexochitl, II. 354.
Hoehoexotic, II. 301.
Hoehoeytzonteco, II. 360.
Hoeiamatl, seu Amatl magna. I. 177.
Hoeichipillin, II. 75.
Hoeicomitl, II. 175. 176.
Hoeihoaxin, I. 263.
Hoeitmetl, II. 254.
* *Hoeimochitl*, I. 75.
Hoeiocopetlat, I. 207.
* *Hoeipochotl*, I. 378.

Hoeipochotli, II. 190.
Hoeiquahuitl, II. 322.
Hoeitlacotl, II. 323.
Hoeitlepatli, II. 329.
Hoeitonalxihuitl, I. 35.
Hoeitzitzicaztli, I. 245.
Hoeitzitziquilitl, II. 180.
* *Hoeixochcitl*, I. 218.
Hoeixochitl, II. 324.
Hoelic, II. 326.
Hoelicpatli, II. 325. 326.
Hoelicpatli, II. 64. 295.
Hoelicpatli Expurgans, II. 326.
Hoelicpatli Yanguitlanensis, II. 360.
Hoetxotzin, II. 447.
Hoeyacayotli, I. 100.
Hoeyacyztacpatli, II. 479.
Hoilacapitzxochitl, II. 356.
Hoilanqui, II. 351.
* *Hoilanqui*, II. 341.
Hoiloycxitl, II. 79.
Hoiltecpatli, II. 349.
Hoiltequi, II. 348.
Hoitquahuitl, II. 224.
Hoitzcollótli altera, II. 314.
Hoitzcolotli, I. 222.
Hoitziloxitl, I. 373.
Hoitziloxitlanethina, I. 372.
Hoitziltentli Hoaxtepecensis, I. 267.
Hoitzitzilacotl tertia, II. 334.
Hoitzitzillacotl, II. 334.
Hoitzitzilmetl, II. 258.
Hoitzitziltapazolli, II. 335.
Hoitzitziltapazollin, II. 223.
Hoitzitziltentli, II. 328.
Hoitzitziltentli, II. 25.
Hoitzitziltentli altera, II. 328.
Hoitzitziltentli quarta, II. 329.
Hoitzitziltentli tertia, II. 321.
Hoitzitziltenxochitl, II. 329.
Hoitzitziltenxochitl altera, II. 330.
* *Hoitzitzilxochitl*, I. 194.
Hoitzitzilxochitl Mexicensis, II. 331.
Hoitzitzilxochitl octava, II. 333.
Hoitzitzilxochitl Origanina, II. 331.
Hoitzitzilxochitl prima, I. 330.
Hoitzitzilxochitl secunda, II. 330.
Hoitxitzilxochitl sexta, II. 332.
Hoitzitzilxochitl Tepoztlanica, II. 332.

Hoitzitzilxochitl Tepoztlanica altera, II. 332.
Hoitzitzilxoconochtli, II. 335.
Hoitzitziquilxochitl, II. 332.
Hoitzmalotic, 316.
Hoitzmecatl, II. 35.
Hoitzocuiltlapilli, II. 173.
Hoitzocuitlapilxochitl prima, II. 19.
Hoitzocuitlapilxochitl secunda, II. 18. 19.
Hoitzpatlachtli, II. 312.
Hoitzpatli, III. 161.
* *Hoitzpatli*, II. 35.
Hoitzquahuitl, II. 309.
Hoitzquilitl, II. 312.
Hoitzquilitl altera, II. 313.
Hoitzquilitl tertia, II. 313.
Hoitztapalxochitl, II. 351.
Hoitztecolxochitl, II. 350.
Hoitztecolxochitl, II. 351.
Hoitztecolxocotl, II. 350.
Hoitzxochitl, II. 310. 314.
Hoitzxochitl altera, II. 311.
Hoitzxochitl tertia, II. 312.
Hoixachinquahuitl, I. 262.
Hollacotl, II. 335.
Holquahuitl, II. 336.
Holquahuitl Quauhquechullae, II. 337.
Hooxitl, II. 354.
Hoximo, II. 398.
* *Hoytztecoxochitl*, II. 466.
Huácallacotl, II. 348.
Huacalquahuitl, III. 374.
Huacalxochitic, II. 342.
Huacatane, II. 363.
* *Huacaxochitl*, II. 344. 345. 346. 346.
Huacaxochitl prima, II. 341.
Huacaxochitl secunda, II. 342.
Huacuicua, III. 463.
Huapahualizpatli, II. 355. 355.
Huapahuazxihuitl, II. 362.
Huapahuizpatli prima, II. 318.
Huapahuizpatli secunda, II. 319.
Huapehuizpatli tertia, II. 319.
Huapahuizpatli quarta, II. 320.
Huapaquilitl, II. 338.
Huaquilizpatli, I. 203.
Huarahuako, I. 280.
Huaraxin, III. 466.
Huaten, III. 467.
Huauhpatli, II. 320.
Huaxaten, II. 363.
* *Huaxaten*, I. 148.

Huaxaten secunda, III. 468.
* *Huayava*, II. 354.
Huaziroz, III. 468.
Hucuiro, III. 464.
Hucumucheti altera, III. 465.
Huehuelicaton, I. 82.
Huehuexotic, II. 300.
Hueichichimecatl, II. 164.
Hueicihuepatli Epazoyucae, III. 471.
Hueimochitl, II. 74.
* *Hueinacaztli*, I. 302.
Hueipatli, II. 322.
* *Hueipatli*, II. 507.
Hueipatli secunda, II. 323.
Hueipochotl Huaxacensis, II. 361.
Hueitlachpaoaztli, I. 38.
Huemberéqua, II. 363.
Huenchuqua, III. 469.
Huexopatli Pahuatlanica, II. 300.
Huexotic, II. 300.
* *Huicahoath*, I. 28.
Huichoquachaqua, I. 72.
Huirapecuri, II. 337.
Huirapeti, II. 337.
Huitisiqua, II. 359.
Huitzcoapatli, II. 318.
Huitzcoatl, II. 318.
Huitzcollótli, II. 314.
Huitzcolotl, I. 296.
Huitzicua Arbos, III. 466.
Huitzicua Herba, III. 466.
Huitzocuilcuitlapilpatli, III. 455.
Huitzpatli, II. 315.
Huitzpatli, I. 78.
Huitzpatli secunda, II. 315.
Huitzquilitl quarta, II. 313.
Huitzquilpatli, II. 362.
Huiztlacuatzin, II. 316.
Huitztomatl, II. 6.
Huitztomatzin, II. 6.
Hunpans, III. 470.
Hungupas, III. 470.
Hurapeti, II. 339.
Hurapeti Verbascina, III. 469.
Huruhueta, III. 467.
Huxuqua, III. 465.
Hydrolapathum Indicum, II. 351.

I

Icelacocotli Chulullensis, III. 408.
Ichcacat Etzcoquensis, II. 420.
Iczotl, I. 346.
* *Iczotl*, II. 558.
Illamatzapotl, I. 178.

* *Illamatzapotl*, I. 183. 309.
Intzimberaqua, II. 480.
* *Itzcunipatli tertia*, III. 210.
Iuncus marinus, II. 501.
Ixtlehuanyopatli, II. 304.
Izcaoatl, II. 466.
* *Izquixochitl*, I. 435.
Itzacpatli Tonallae, III. 310.
Iztactonalxochitl, I. 37.
* *Iztauhyatl*, I. 430.

L

Llores, II. 498.
Littoralis Herba, II. 497.

M

Maboyaniboniata, I. 282.
Macozticmetl, II. 254.
Macpalxochitl, II. 531.
Macpalxochitl Herba, II. 532.
Macua, I. 255.
Macuilpatli, II. 556.
* *Macuilpatli*, III. 118.
Macuilxochitl, I. 439.
Macuilyma, III. 416.
Macuilyma, I. 271.
Maehetzin, II. 553.
Maguei, II. 251.
* *Maguei*, I. 177.
Maguei Nigrum, II. 259.
Magueitapayaxin, II. 258.
Mahtlaomatl, II. 542.
Maizium, II. 122.
* *Maizium*, I. 87.
Malacaxochitl, I. 140.
* *Malacaxochitl*, III. 472.
Malalytztic expurgans, II. 415.
Malinali, II. 558.
Malocotoneum, II. 533.
Mamalhuazquahuitl, II. 556.
Mamamalhuaztli, II. 556.
Mamatlalton, II. 518.
Mamatlatzin, II. 557.
Mamaztlacotl, II. 539.
Mamaztlacotl quarta, II. 540.
Mamaztlacotl secunda, II. 539.
Mamaztlacotl tertia, II. 540.
Mamei, I. 180. 184.
* *Mangle*, I. 339.
Manantzin, III. 293.
Manies Haitinorum, II. 159.
* *Manies*, I. 373.
Mapelton, II. 555.
Maquauhpatli, II. 543.
* *Maquauhpatli*, I. 32.
* *Matalxochitl*, III. 465.

Matlacacam, II. 116.
Matlalehoac, III. 413.
Mátlalin, II. 516.
Mátlalin, II. 413.
* *Mátlalin*, III. 45.
Matlalinytlatlan, II. 517.
Matlalitztic Tlaxcatecensis, III. 414.
Matlalquahuitl, II. 519.
Matlalquahuitl, II. 353.
Matlaltic, II. 516.
Matlaltotonqui, II. 514.
Matlalxihuitl, II. 515.
Matlalxihuitl Acatlicpacensis, II. 516.
Matlalxihuitl Xalatlacensis, II. 515.
Matlalxochitl, II. 554.
Matlalxochitl, II. 428. 513. 517.
* *Matlalxochitl*, II. 253.
Matlalxochitl altera, II. 518.
Matlalxochitl Chulullensis, III. 414.
Matlalxochitl Tetzcoquensis, II. 517.
Matlalxochitl Xalatlauhcensis, II. 517.
Matlalxochitl Zayulae, III. 416.
Matlalytztic, II. 412.
Matlalytztic Atlapulcensis, II. 414.
Matlalytztic secunda, II. 413.
Matlalytztic tertia, II. 413.
Matlalytztic Tetzcocana, II. 414.
* *Matlalyztic*, I. 402.
Matlan, II. 542.
Matzalquilitl, II. 533.
Matzalquilitl alia, II. 533.
Matzalquilitl tertia, II. 534.
Matzatli, II. 532.
* *Matzatli*, I. 45. II. 506.
Maucilyzhuatl, III. 288.
Maxtenquilitl, II. 559.
Maxtlazolquahuitl, II. 554.
Mayapequa, III. 411.
* *Mayzium*, II. 558.
Mazacaxocotl, II. 504.
Mazacoanenepilli, I. 395.
* *Mazanenepilli*, II. 66.
Mazanenepilli Zayulae, III. 417.
Mazapatli, III. 415.
Mazaquilitl Tototepecensis, II. 561.
Mazatlyhoaxin, I. 263.
Mazatlynenepilli, II. 520.
Mazatlypapaloquil, II. 520.
Mazatozquitl, II. 519.

Mazatozquitl altera , II. 520.
Mazaxochitl , II. 521.
Mazaxocoquahuitl , II. 520.
Mazaxocotl , II. 520.
Mazayxtli , II. 375.
Mealxihuitl , II. 541.
Mecacacahoatl , II. 155.
Mecapatli , II. 39.
Mecapatli , I. 134. III. 442.
Mecapatli Mecatlanensis , II. 38.
* *Mecatlanica* , II. 139.
Mecatlypatli , III. 412.
Mecaxochipatli , II. 34.
Mecaxochitl , II. 33.
* *Mecaxochitl* , II. 157. 452. III. 220. 261.
Mecoztli , II. 254.
Melo Indicus , II. 386.
Memea , II. 367.
Memetzin , II. 560.
Memeya Ocopetlayucensis, II. 194.
Memeya Quauhnahuacensis, II. 194.
Memeya Tepecuacuilcensis, II. 503.
Memeyain , I. 17.
Memeyalopatli Tilancensis , II. 559.
Memeyarum differentiae , II. 195.
Metl , II. 251.
* *Metl* , I. 169. 172. 210. 276. 347. 350. II. 251. 254. 257. 257. 258. 258. 258. 314. 314. 319. 544. III. 94. 214.
Metl Pitae , II. 257.
Metzóllin , II. 176.
Metzonpatli , I. 84.
Metztli , I. 258.
Metztlyyac , II. 553.
Metzxochitl , II. 526.
Mexihuitl , II. 527.
Mexixquilitl , II. 534.
Mexocalmetl , II. 255.
Mexochitl , II. 525.
* *Mexochitl* , II. 452.
Mexochitl Acatlicpacensis , II. 526.
Mexochitl altera , II. 526.
Mexochitl quarta , II. 527.
Mexocotl , II. 255.
Mexoxoctli , II. 258.
Miahoapatli , II. 521.
Miahoapatli , II. 139.
Miahoapatli Chillae , II. 523.
Miahoapatli parva , II. 523.
Miahoapatli secunda , II. 522.
Miahoapatli tertia , II. 523.
* *Miahuapatli* , I. 40. III. 345.

Miatlacotl, II. 525.
* *Micapatli*, II. 529.
Micaquahuitl arbor, II. 530.
* *Micat*, III. 225.
Micatlatlaazpatli Yacapicht-lensis, II. 555.
Micatlachpahuaztli, II. 530.
Micatlacotl, I. 164.
Micaxihuitl, II. 527.
Micaxihuitl, I. 164. II. 95.
Micaxihuitl quarta, II. 528.
Micaxihuitl secunda, II. 528.
Micaxihuitl tertia, II. 528.
Micaxochitl, II. 529.
Michcuitlaxcolli, III. 411.
Michichincoaztli, II. 538.
* *Michihoauhtli*, II. 131.
Michpatli, II. 536.
* *Michpatli*, II. 447. III. 84.
Michpatli quarta, II. 538.
Michpatli secunda, II. 537.
Michpatli tertia, II. 537.
Milaqualtzin Chulullensis, III. 413.
Milchilli, I. 281.
Milpanpatli, II. 531.
Miltomame, II. 1. 2.
* *Miltomame*, II. 422.
Mimiahoatzin, II. 524.
Mimilindopatli, II. 541.
Mimiquixihuitl, III. 24.
Mincapatli, II. 185.
Mincapatli secunda, II. 539.
Mincapatli Yyauhtepecensis, II. 538.
Minihuatzin Hoexotzincensis, III. 412.
Mintzitzin, III. 410.
Mipatli, II. 543.
Miquizpatli, II. 560.
Mixiuhcapatli, II. 542.
Mixiuhcapatli Tilancensis, II. 560.
* *Mixquihuitl*, I. 122.
Mizmaitl prima, II. 558.
Mizquihuitl, II. 212. 511.
Mizquitl, II. 511.
* *Mizquitl*, I. 261. 267. 295. 348. II. 78. 312. 317. 486. III. 18. 48. 129. 231. 243. 251. 401.
Mizquitl Mechoacanensis, II. 512.
Mizquixochicopalli, I. 363.
Mochachaoatl, II. 555.
Mocuepanixochitl, II. 557.
Mohuitli, I. 154.
* *Mohuitli*, I. 54.
Molle, I. 188.
* *Molle Peruinum*, III. 130.
Moloncapatli, II. 557.

Moloncapatli secunda, II. 559.
Momauhcapatli, II. 266.
Motinensis Herba, I. 153.
Motinensis Herba altera, I. 153.
Motoquilpatli, II. 547.
Mototzintzapotl, III. 441.
Moyoayacachtli prima, I. 193.
Moyoayacachtli secunda, I. 194.
Moyoayacachtli tertia, I. 194.
Moyoxochitl, I. 195.
Murapbti, III. 464.

N

Nacazcolotl, III. 17.
Nacazcul, III. 18.
Nacazpatli, III. 19.
Nacazpatli, III. 95.
Nacazpipilólli, III. 17. 29.
Nahoiteputz, II. 539. 540.
Nahorteputz, I. 231.
Nahuiteputz, III. 9.
* *Nahuiteputz*, II. 540.
Nahuiteputz alia, III. 10.
Nahuiteputz Tepexicensis, III. 28.
Nahuitlaquen, II. 475.
Nahuiynacaz, III. 9.
Nahuiytilma, III. 11.
Nanacace, III. 22.
Nánacatl, II. 357.
Nanahoapatli Herba, III. 13.
Nanahoapatli Mexicensis, III. 13.
Nanahoapatli Yohalanensis, III. 14.
Nanahuapatli, III. 11.
* *Nanahuapatli*, II. 494.
Nanahuapatli Acatlanensis, III. 28.
Nanahuapatli Panucensis, III. 412.
Nanahuapatli Tepecuacuilcensis, III. 12.
Nanahuapatli Tepoztlanica, III. 14.
Nanahuapatli Tepuzculullensis, III. 27.
Nanahuapatli Tilancensis, III. 28.
Nanahuapatli Tototepecensis, III. 30.
Nanahuapatli Yohalanensis, I. 366.
Nanahuaquahuitl, III. 13.
Nanahuaxochitl, III. 27.
* *Nanahuaxochitl*, II. 207.

Nanan, III. 24.
Nanauhquiltic, III. 8.
Nanmatl, III. 24.
* *Nantzin*, I. 78. II. 80.
Nantzinxocótl, II. 507.
* *Nantzinxocotl*, III. 293.
Nanucace, III. 22.
Nasturtium Peruanum, II. 535.
Naumae, II. 343. 347.
* *Naumae*, II. 346.
Necocolizhuazaliztli Tototepecensis, III. 30.
Neitlacolpatli, III. 26.
Neixpopoallacotl, II. 373.
Neixpopoálloni, II. 372.
Neixpopoaloni, II. 7.
Neixpopoaloni propriè dicta, II. 7.
Neizotlalizpatli, III. 286.
Neizotlalpatli, III. 15.
Neizotlalpatli secunda, III. 16.
Neizotlalpatli Tototepecensis, II. 561.
Nemetzhoilizpatli, III. 25.
Nenexecton, III. 6.
Nenextic, III. 6.
Nenextic Quauhquechullae, III. 7.
Nenextli, III. 162.
Nenexton, III. 6.
Neotolizhuazaliztli Tototepecensis, III. 30.
Nepapanxochitl, III. 16.
Nequametl, II. 258.
Netlatilpatli, III. 25.
Netzahualxochitl, I. 38.
Netzóllin, II. 174.
* *Neuhtic*, I. 383.
Neuhticxihuitl, III. 22.
* *Neuhticxihuitl*, III. 238.
Neuxochitl, II. 311.
* *Nexhoauhtli*, II. 341.
Nexmetl, II. 258.
Nexoaxihuitl, III. 25.
Nexpayan Hoexotzincensis, III. 417.
Nextalpae radix, III. 23.
Nextamal Arbor, III. 5.
* *Nextamalli*, III. 39.
Nextamalquahuitl, III. 5.
Nextamalxochitl, I. 64. II. 429.
* *Nextamalxochitl*, III. 139.
Nextamalxochitl Arbor, III. 4.
Nextamalxochitl Cuitlahuacensis, III. 3.
Nextamalxochitl Oapanensis, III. 4.
Nextamalxochitl quarta, III. 5.

Nextlacotl, III. 1.
Nextlacotl Yacapichtlensis, III. 2.
Nexxihuitl, III. 3.
Neyoltzayanalizpatli, III. 26.
Ninuquixihuitl, III. 24.
Nocheztic, III. 14.
Nochtli, II. 169.
* *Nochtli*, II. 433. 457. 543.
Nonocheztic, III. 15.
Nonochton, II. 474.
Nonopaltzin, III. 23.
Nopalnocheztli, II. 177.
Nopalxochicuezaltic, II. 167.
Nopalxochitl, II. 168.
* *Nopalxochitl*, II. 543.
Noriten, I. 148.
Nunnii de Chaves Herba, III. 58.
Nux Indica, I. 338.

O

Oapazpatli, I. 200.
Oatzin, III. 43.
Oatzontic, III. 43.
Ocelolquahuitl, I. 79.
Oceloquahuitl, III. 39.
Oceloxochitl, III. 38.
* *Oceloxochitl*, II. 249.
Oceloxochitl altera, III. 38.
Oceloxochitl tertia, III. 39.
Ocolintequitcua, I. 226.
* *Ocopetlatl*, I. 199. 332. III. 301.
Ocopetlatl Atataccensis, I. 207.
Ocopetlatl Hoaxtepecensis, I. 208.
Ocopetlatl Peregrina, I. 208.
Ocopetlatl Peregrina altera, I. 209.
Ocopetlatl Peregrina tertia, I. 209.
Ocopetlatl Quauhtlae, I. 202.
Ocopetlatl Yacapichtlensis, I. 214.
Ocopetlatlqualoni, I. 210.
Ocopetlatltepiton, I. 200.
Ocopetlatlyatlahuac, I. 209.
Ocopetlatlyatlahuac altera, I. 210.
Ocopetlatlyztic, I. 209.
Ocopiaztli, I. 221.
Ocopiaztli altera, I. 222.
Ocopichin, I. 224.
Ocopipin, I. 224.
* *Ocopipin*, II. 17.
Ocoquilitl, I. 225.
Ocoquiltic, I. 226.
Ocotl, I. 224.
* *Ocotl*, II. 264. III. 374.

Ocoxochitic, I. 221.
Ocoxochitl, I. 218.
* *Ocoxochitl*, I. 18. III. 129. 377.
* *Ocoxochitl altera*, III. 55.
* *Ocoxochitl prima*, I. 220.
Ocoxocbitl terrestris, I. 219.
Ocoxochitl Ygualapensis, III. 55.
Ocozacatl, I. 251.
Ocpatli, III. 129.
Octzotzoyon, III. 41.
Ocuilchichilpatli, III. 52.
Ocuilpatli, III. 48.
Ocuilpatli Huaxacensis, III. 53.
Ocuilpatli Mistecae superioris, III. 52.
Ocuilpatli quarta, III. 52.
Ocuilpatli Tepuzculullae, III. 50.
Ocuilpatli Tepuzculullae altera, III. 51.
Ocuilpatli tertia, III. 51.
Ocuilpatli Tototepecensis, III. 54.
Ocuilpatli Tototepecensis altera, III. 55.
Ocuilpatli Yanguitlanensis, III. 50.
Ocuiltlacotl, III. 49.
Ocuiltlacotl Tizayucae, III. 419.
Ocuiltonanpitzahoac, III. 48.
Ocumaxochitl, II. 344.
Olcacatzan, I. 196. II. 42.
Olcacatzan altera, II. 44.
Ollacotl, III. 176.
* *Olli*, I. 393.
* *Olli Gummi*, I. 96.
Ololiuhqui, III. 31.
Ololiuhqui, II. 119.
* *Ololiuhqui*, I. 130. III. 336. 424.
Ololtic, I. 104.
Ololtic secunda, III. 33.
Ololtic urens, III. 32.
Ololtic Xantetelci, III. 33.
Ololticapitzalpatli, I. 4.
Olonpatli, III. 418.
Olopatli, III. 53.
Olopatli Arbor, III. 35.
Olopatli Herba, III. 35.
Olopium, III. 418.
Olopium Mecatlanicum, III. 47.
Olotic, I. 139.
Olotlacotl, III. 61.
Oloxihuitl, III. 36.
Oloxihuitl, III. 53.
Oloxochitl, III. 34.
Oloxochitl, I. 139.

* *Oloxochitl*, I. 230. III. 61.
Oloxochitl altera, III. 34.
Oloxochitl tertia, III. 35.
Omexochipatli, III. 44.
Omicicuilin, III. 43.
Omicicuitlacotl, III. 42.
Omicocolizpatli, III. 46.
Omimetztli, III. 46.
Omiquilitl, II. 324.
Omitzapotl, III. 54.
Omixalpatli, III. 47.
Omixochitl, III. 43.
* *Omixochitl*, I. 49. 222. 378. II. 451. III. 45. 362. 470.
Omizazal, II. 65.
Omizazal, I. 326.
Omizazal altera, II. 66.
Oquechpatli, I. 306.
Oquichtli, I. 438.
Otlatl, II. 358.
Otlaxocoyolli Zayulae, III. 419.
Otonxihuitl, III. 42.
Oxitlacotl, III. 47.
Ozomatomatl, III. 40.
Oztoa, I. 30.
Oztoayconeuh, III. 42.
Oztoayezoquil Yacapichtlensis, III. 41.
Oztoayxocouh, III. 41.
Oztomecatzin, II. 34.
Ozumaxochitl, III. 40.
Ozumaxochitl altera, III. 40.

P

Pacal Arbos, III. 429.
Pacamotli, III. 92.
Pacoxihuitl, III. 86.
Pacxantzin, III. 2.
Pacxochitl, II. 244.
Pacxochitl Yanguitlanensis, III. 91.
Pahoa, III. 80.
Paico Herba, III. 429.
Palancapatli, III. 63. 63.
Palancapatli, I. 131. III. 12. 113. 203. 264. 303.
* *Palancapatli*, II. 363.
Palancapatli altera, III. 63.
Palancapatli Mistecae superioris, III. 96.
Palancapatli Tototepecensis, III. 101.
Palancapatli Tototepecensis altera, III. 102.
Palancapatli Ygualapensis, III. 103.
* *Pálli*, II. 403.
Palma Bahei, I. 344.
Paltic, III. 57.

Palxochitl Tlilancensis, III. 98.
Pamacua, I. 53.
Pameri, III. 99.
Panxochitl, III. 67. 67.
Panxochitl, II. 25.
Papaconi, III. 59.
Papaloquahuitl, III. 83. 428.
Papaloquahuitl altera, III. 83.
Papaloquilitl, II. 30.
Papaloxihuitl, III. 82.
Papaloxochitl, III. 82.
Papantapazoli, I. 327.
Papantapazolli, III. 421.
Papatlac, II. 333.
Papatlahoac, III. 66.
Papaya, III. 90.
* *Papaya*, I. 377. 378.
Paradisea Herba, III. 101.
Paradisea Tetzcoquana, III. 84.
Parasteni, III. 362.
Paronychia pinguis Quauhtepecensis, III. 77.
Pati, II. 257.
Patlahoacatlinam, III. 65.
Patlahoachoixachin, III. 17.
Patlahoacxihuitl, III. 65.
Patlahoacxihuitl altera, III. 65.
Patlahoacxihuitl, II. 285.
Patzitzqua, III. 422.
Paxárucua, III. 424.
Penlamus, I. 92.
Pelonchili, II. 535.
Pelonmexixquilitl, II. 535.
Pemohomo, III. 428.
Pepetlachiquihuitl, III. 85.
Pepetlachiquihuitl altera, III. 86.
Pepetlachiquiuhytzin, III. 86.
Pepetoaxin, I. 264.
Pepetotic, II. 74.
Pepon, III. 100.
Perpena, III. 427.
Pesen, III. 423.
Petzicatl, III. 79.
Petzma, III. 81.
Petzpatli, I. 213.
Peyotl Xochimilcensis, III. 70.
Peyotl Zacatecensis, III. 70.
Pezo, III. 426.
Pezopatli, III. 80.
Phacan, III. 99.
Phacao, II. 46.
Phatsiranda, I. 248.
Phehuame, III. 68.
Phehuame, III. 365.
Phehuame minus, III. 69.

PhellandriumTetzcoquanum, III. 83.
Phexuriqua, III. 268.
Phuengueni, III. 100.
Phuguegueni, III. 100.
Piaztlacotl Quauhquechullae altera, III. 89.
Piaztlacotl Yacapichtlensis, III. 87.
Picielpatli, III. 101.
Picietl, I. 159.
* *Picietl*, I. 151. II. 336. 456.
Piciyatl, III. 424.
Pilpechtli, III. 67.
* *Piltzintecxochitl*, II. 253.
Piltzintecxochitl Panucensis, III. 426.
Piltzinteuhxochitl, III. 60.
Piltzinteuhxochitl, I. 270.
Piltzinteuhxochitl altera, III. 60.
Piltzinteuhxochitl Arbor, II. 62.
Piltzinteuhxochitl quarta, III. 62.
Piltzinteuhxochitl tertia, III. 61.
Pilycxitl, I. 326.
Pinahuihuitztli, III. 74.
Pinahuizpatli Tepexicensis, III. 94.
Pinahuizpatli Ytzocanensis, III. 76.
* *Pinahuiztli*, II. 465. III. 144. 176.
Pinguiqua, II. 225.
Pinipiniche, II. 185.
Pintzaqua, III. 423.
Pipilolxochitl, III. 98.
Pipitzahoac, III. 57.
Pipitzahoac, I. 23. II. 292. 481.
Pipitzahoac altera, III. 58.
Pipitzahoac prima, III. 431.
Pipitzahoacxiuhpatlahoac, III. 58.
Pipitzahuac Chulullensis, III. 429.
Pipitzatli, II. 180.
* *Pita*, II. 357.
Pitachara Haitinorum, III. 102.
* *Pitahaya*, II. 172.
Pitahaya Tepexicensis, III. 94.
* *Pitzahoac*, I. 64.
Pitzahoaccacaxpatli, III. 10.
Pitzahoacciboapatli, II. 140.
Pitzahoacquequexquic Epazoyucae, III. 431.
Pitzahoactlacotl Tezontepeci, III. 431.

Pirua. II 532

Playa (Herba de la), I. 328.
Poampoaqua , II. 473.
Pocchilli , I. 281.
Pochotl , III. 90.
Pochotl , II. 147.
* *Pochotl* , II. 158.
Pocxihuitl , III. 66.
Poma amoris , II. 3.
Ponihixhuiz , III. 425.
Popo , III. 72. 72.
Popoaqua , I. 364.
Popóli Quauhtepecensis, III. 71.
Popolocatic , III. 73.
Popotli , III. 91.
Popoto Panucensis, III. 425.
Popoyauhquilitl , I. 158.
Popozoca , III. 74.
Popozon , III. 73.
Popozoton , III. 74.
Popozoxochitl , III. 73.
Potequizpatli , III. 46.
Poxahoac , III. 64.
Poxahoac , I. 104.
* *Poxahoac* , I. 19. 128. 393.
Poxcauhcamotli , I. 351.
Poyomatli , I. 211.
Poyomatli Mecatlanensis, III. 80.
Poyomaxochitl , III. 81.
Pozahaulizpatli , III. 78.
Pozahualizpatli , II. 553.
Pozahualizpatli Chimalhuacanichalcensis , III. 78.
Pozahuizpatli quarta , Mistecae superioris , II. 95.
Pozahuizpatli quinta , Mistecae superioris , III. 95.
Pozahualizpatli Tepuzculullae , III. 93.
Pozahualizpatli Tepuzculullae altera , III. 93.
Pozahualizpatli tertia, III. 79.
Pozahualizpatli tertia, Mistecae superioris , III. 94.
Pozahualizpatli Yualapensis, III. 103.
Pozahualizpatli Yualapensis quinta , III. 104.
Pozahualizpatli Yualapensis secunda , III. 103.
Pozahualizpatli Yualapensis tertia , III. 104.
Pozcot Panucensis , III. 425.
Pozolxihuitl , III. 85.
Pozolxochitl , III. 84. 84.
Pozolxochitl Ocoitucensis, III. 85.
Pozonalpatli Tlilancensis, III. 97.
Poztecpatli , II. 191.
Poztecpatli , III. 46.

Poztecpatli Huaxacensis, III. 96.
Poztecpatli Mecatlani , III. 64.
Poztecpatli Tlilancensis, III. 97.
* *Poztequilzpatli* , II. 507.
Poztequizpatli , I. 431.
Poztequizpatli Tepozculullensis , III. 92.
Puengua , II. 462.
Puntzumeti , III. 427.
Purpurea Herba , III. 87.
Pusqua , III. 158.
Pustengua , III. 99.
Putzute , III. 422.
Putzutez , III. 423.

Q

Quacecepatli , III. 432.
Quacozton , I. 436.
Quachotl , III. 436.
Quachtlacalhoaztli , II. 186.
Quachtlacalhoaztli altera , II. 187.
Quachtlacalhoaztli tertia , II. 187.
Quacuetzpalcuitlapilli, II. 20.
Qualancapatli , III. 137.
Quamalacatl , I. 66.
Quamecatl latifolia , II. 47.
Quamecatl tenuifolia , II. 47.
Quamecaxochitl , II. 48.
Quamecaxochitl altera, II. 49.
Quametl , II. 258.
Quamiahoatl , II. 250.
Quamochitl , II. 73.
Quamochitl , II. 224.
* *Quamochitl* , II. 74.
Quantaxuqua , II. 28.
Quapatli , III. 129.
Quapatli , III. 445.
* *Quapatli* , II. 249. 253.
Quapatli Herba , III. 129.
Quapeyotl , III. 134.
Quapipillolxochitl , II. 91.
Quapocyetl , I. 165.
Quapopolton , II. 367.
Quapopoltzin , III. 71.
Quapopoltzin , I. 10. II. 367.
Quaquauholotic , III. 37.
Quaquauholotic altera , III. 37.
Quaquauhton , I. 82.
* *Quaquauhton* , I. 175.
Quaquauhtzin , III. 141.
Quaquauhtzontic , I. 82.
Quaquauhtzontic , I. 164.
Quaquauhtzontic secunda , I. 83.
Quaranhueca prima, II. 183.

Quaranhueca secunda, II. 184.
Quaránniqua, III. 433.
Quaranquequa, II. 226.
Quareretape, III. 432.
Quatáxuqua tenuifolia, III. 437.
Quatetlatiani, III. 434.
Quatzonpatli, III. 386.
Quauhacxoyatl, seu Acxoyatl Silvestris, I. 212.
* *Quauhacxoyatl altera*, I. 27.
Quauhahoayacatl, III. 126.
Quauhalahoac, III. 109.
Quauhamoxtli, III. 136.
Quauhayacachtli, I. 193.
Quauhayachtli Panucensis, III. 434.
Quauhayohuachtli, I. 112.
Quauhayohuachtli altera, I. 113.
Quauhuayohuachtli quarta, I. 114.
Quauhayohuachtli tertia, I. 113.
Quauhayopálli, III. 142.
Quauhayotic, I. 105.
Quauhayotli, I. 101.
Quauhayotli Yohualanensis, I. 108.
Quauhcacahoatl, II. 155. 159. III. 142.
* *Quauhcacahoatl*, I. 378.
Quauhcamotli, I. 354.
Quauhcamotli Chulullensis, III. 438.
Quauhchian, I. 137.
Quauhchian altera, I. 138.
Quauhchian tertia, I. 138.
Quauhchicállotl, III. 131.
Quauhchichiantic, seu Arbos similis Chian, I. 144.
Quauhchichiantic altera, I. 145.
Quauhchichicpatli, I. 390.
Quauhchichioalli, I. 379.
* *Quauhchichioalli*, II. 17.
* *Quauhchichipatli*, II. 35.
Quauhchilpan, II. 96. 97.
Quauhchilpan, III. 346.
Quauhchilpan Tetzcocana, II. 97.
Quauhchilli, I. 279.
Quauhchilli, I. 411.
* *Quauhchilli*, I. 278.
Quauhchilzotl, I. 276.
Quauhchipíllin, I. 118.
Quauhchipíllin Chietlae, III. 106.
Quauhchiquatli, III. 133.
Quauhchiquilichin, III. 118.
Quauhcihoapatli, II. 143.

* *Quauhciboapatli*, II. 118.
Quauhcimatl, III. 115.
Quauhcoyoli, I. 346.
Quauhcoyoli Chietlae, I. 347.
Quauhecapatli, III. 366.
Quauheloquilitl, II. 287.
Quauheloquilitl altera, II. 287.
Quauheloxochitl, II. 293.
Quauheloxochitl, II. 447.
Quauheztli, I. 423.
Quauhitztli Chulullensis, III. 438.
Quauhmatlalin, III. 136.
Quauhmecapatli, II. 40.
Quauhmecatl, III. 433.
Quauhmecatl altera, II. 41.
Quauhmecatl Mecatlanica, II. 48.
Quauhmecatl tertia, II. 46.
Quauhmecaxochitl, II. 49.
* *Quauhmecaxochitl*, II. 41.
Quauhmecayztacpatli, II. 46.
* *Quauhnacaztli*, III. 243.
Quauhnenéqui, II. 344.
Quauhnenéqui altera, II. 345.
Quauhneuhxochitl, III. 134.
Quauhnochtli, III. 102.
Quauhoihoitzoc, III. 133.
Quauholotl, III. 36.
Quauhpapatchtli, II. 156.
* *Quauhpatli*, I. 78.
Quauhpinoli Yhualapensis, III. 144.
Quauhtátamal, III. 133.
Quauhtecematon, I. 194.
* *Quauhtecomatl*, I. 284.
Quauhtepopopatli, I. 346.
Quauhtetepon Ychcateupae, III. 439.
Quauhtetzmitlxochitl, III. 132.
Quauhtezoatl, III. 126.
Quauhtezonquilitl, III. 122.
Quauhtilizpatli, I. 134.
Quauhtlacapolin, III. 144.
Quauhtlachichinoa, III. 125.
Quauhtlachichinoa altera, III. 125.
Quauhtlachichinoa tertia, III. 126.
Quauhtlachpahuaztli, III. 130.
Quauhtlacimatl Yhualapensis, III. 143.
Quauhtlahoitzitzilxochitl, III. 132.
Quauhtlalmatl, I. 173.
Quauhtlatlatzin, III. 106.
Quauhtlatlatzin, I. 114. II. 295.
Quauhtlayexochitl, III. 138.
Quauhtlepatli, I. 119.

Quauhtlepatli altera, I. 120.
Quauhtlepatli tertia, I. 120.
Quauhtolcopetzin, III. 143.
* *Quauttzontetl*, II. 539.
Quauhtzapotl, I. 45.
* *Quauhtzapotl*, I. 309.
Quauhtzapotl, seu Anona, I. 182.
Quauhtzapotl secunda, seu Tzapotl montana, I. 183.
Quauhtzictli, III. 116.
Quauhtzitzicaztli, I. 245.
Quauhzitzicaztli, I. 244.
Quauhtzonpatli Tepexicensis, III. 140.
Quauhtzontic, I. 82.
Quauhverámbeni, III. 135.
Quauhxilotl, I. 292.
Quauhxilotl altera, I. 293.
Quauhxiotl, I. 369.
Quauhxiotl, I. 370.
Quauhxitomatl, III. 111.
Quauhxiuhpepetzin, III. 137.
Quauhxiuhtlepatli, I. 121.
Quauhxochitl, III. 121. 133.
Quauhxococ Chulullensis, III. 437.
Quauhxonacatl, III. 119.
Quauhxonequilin, III. 116. 117.
Quauhyacozauhqui, III. 106.
Quauhyauhtli Chietlae, III. 109.
Quauhyauhtli, III. 168.
Quauhyayahoal, II. 462.
Quauhyayahoal, I. 150.
Quauhychcatic Yacapichtlensis, III. 118.
Quauhychtli, I. 113.
Quauhychtli Xantetelcensis, III. 108.
Quauhyetl, I 160.
* *Quauhyetl*, II. 456.
Quauhyoccimatl, III. 116.
Quauhytzapoli, III. 435.
Quauhytzopoli, III. 435.
Quauhytztic, II. 416.
Quauhyyac, II. 110.
Quauhyyauhtli arbor, II. 204.
Quauhyyauhtli Herba, II. 204.
Quauhyyauhtlipatlahoac Frutex, II. 203.
Quauhyzquitzin, II. 440.
Quauhyzquixochitemecatl, II. 440.
Quauhyzquixochitl, II. 440.
Quauhyzquixochitl, II. 440.
Quauhyzquiztli, I. 78.
Quauhyztixochitl, III. 135.
Quauhzacapollin, III. 111.

Quauhzahoatl, III. 121.
Quauhzahoatl Herba, III. 142.
Quauhzazal, II. 66.
* *Quauhzazal*, III. 388.
Quauhzozollin, III. 122.
Quayztalacocoxochitl, I. 318.
Quaxoxouhqui, III. 108.
Quemitzalxihuitl, III. 432.
Queqhuequicpatli, III. 112.
Quequexquic, II. 346. 347. III. 112.
Quequexquic, I. 220. II. 423.
* *Quequexquic*, II. 50. III. 314. 316. 318. 368.
Quequexquic altera, II. 347.
Quequexquic glutinosa, III. 111.
Quequexquicpatli, III. 138.
Quequexquicpatli, I. 39.
Quequexquicpatli altera, Mistecae inferioris, III. 139.
Quequexquicpatli Yanguitlanensis, III. 140.
Quereri, I. 176.
Quereri, I. 175.
Quetzalatzoyatl, I. 128.
Quetzalcoxihuitl, I. 405.
Quetzalichtli, II. 257.
Quetzalmizquitl, II. 512.
Quetzalocoxochitl, III. 129.
Quetzalotlatl, II. 359.
Quetzalpatli, III. 128.
Quetzalpóchotl, III. 130.
Quetzalytztic, II. 415.
Quexihuilizpatli Tilancensis, III. 141.
Quexilihuizpatli, III. 138. 139. 143.
Queyauhquilitl, I. 157.
Qhuerambeni, II. 212.
* *Qhueramberi*, III. 367.
Quilamolli, I. 187.
Quilpocólli, III. 105.
Quimichin, I. 228.
Quimichinyocoxochitl, I. 228.
Quimichpatli, I. 211.
Quimichpatli, II. 467. III. 77.
Quimichquilitl, III. 110.
Quimichtlacotl, III. 109.
Quimichtlacotl altera, III. 109.
Quimichtlacotl tertia, III. 110.
Quimichyxilihuani, II. 322.
Quiquiotic, III. 134.
Quitihcuqua, III. 141.
Quitlacozazalic, II. 63.
Quuhpatólle, III. 137.

R

Rantumbus Yucatanica, III. 439.
* *Rizum, seu Oryza*, I. 310.

S

* *Sacacilin*, III. 312.
Sacsac, I. 345.
* *Sacsac*, I. 344.
Satlinilipatli Tetelae, III. 442.
* *Saxifraga, seu Sasafras*, I. 372.
Sepitotonquequetzal, I. 213.
Sihua, III. 441.
Sinchene, III. 442.
Sirangua, III. 400.
Siruri, III. 442.

T

Tabaca Haitinorum, III. 250.
Tabacum, I. 160.
Tacalpatli, III. 201.
Tacalpatli altera, III. 201.
Tacalpatli tertia, III. 202.
Tacalxihuitl, III. 202.
Tacuache, III. 158.
Taedae, III. 252.
Tahtzireni, III. 274.
Tamalayotli, I. 100. 101.
Tamalayotli pallens, I. 101.
Tamalquahuitl, III. 249.
Tamarindus, III. 242.
Tanaxochitl, III. 295.
Tanaxochitl, III. 346.
Tancapaz, I. 217.
Tancapaz, II. 522.
* *Tanglat*, I. 310.
* *Tapayaxmetl*, II. 258.
Tapintzirani, III. 273.
Tarantaqua, II. 337.
Tarecho, III. 455.
Tarépeni, III. 447.
Tarépeni altera, III. 447.
Tatacanaltic, III. 226.
Tatacanaltic, III. 30.
Tatacanaltic, III. 259.
* Tatanatli, III. 195.
Tatzirini, III. 454.
Tatzumaqua, III. 274.
Tazoni, III. 130.
Teachpaoaztli, I. 38.
Teatlapalli, I. 217.
Teatzoyatl, I. 128.
Tecacapan, II. 431.
Tecacapolton, II. 151.
Tecamactlatlatzin, III. 107.
Tecamactlactlatzin, I. 134.
Tecamillin Chulullensis, III. 461.

Tecauhquilitl, III. 259.
Tecauhquilitl, III. 226.
* *Teccisxochitl*, I. 195.
Teccizpatli, III. 323.
Teccizxochitl, III. 253.
Tecécec, II. 471.
Tececequi, III. 179.
Techichic, I. 391.
* *Techichic*, II. 23.
Techichic Teocaltzincensis, I. 390.
Tecilin Ytzocanensis, III. 213.
Tecillin, III. 212.
Tecimatl, I. 132.
Tecochitixihuitl, III. 237.
* *Tecochitixihuitl*, I. 14. II. 340.
Tecochitixihuitl altera, III. 237.
* *Tecochitixihuitl prima*, III. 237. 239.
Tecolopatli, III. 299.
Tecolotentzontli Panucensis, III. 452.
Tecolotlyatlia, III. 213.
Tecolotlyatlia altera, III. 214.
Tecolotlyauh, III. 214.
Tecomahaca, I. 370.
Tecomatl, I. 285.
* *Tecomatl*, I. 371. 378.
Tecomatlapana, I. 286.
Tecomaxochitl, I. 286.
* *Tecomaxochitl*, II. 354.
Tecomaxochitl tertia, I. 287.
* *Tecompatli*, I. 291.
Tecopalquahuitl, I. 361.
Tecopalquahuitl Pitzahoac, I. 362.
Tecpatli, III. 254.
Tecpatli altera, III. 254.
Tecpioli, III. 253.
Tecpoyoxochitl, III. 210.
Tecuanima, I. 215.
Tecuaniyel, III. 175.
Tecuaniynacaz, I. 216.
Tecuaniypopol, I. 215.
* *Tecuaniytentzon*, I. 255.
Tecuaniyzte, I. 214.
Tecuicicamotli Tototepecensis, III. 283.
Tecuicimaitl, III. 173.
Tecuiciyxtli, II. 375.
Tecuiciyxtli altera, II. 376.
Tecuzahuizpatli, III. 298.
Tecxochitl, III. 255.
Tehoatzalizpatli, III. 285.
Tehoïtzpatlachtli. II. 312.
Tehoitztli, II. 317.
Tehoitztlitepiton Chietlae, II. 317.
Teixmincapatli, II. 370.

Teizotlalti, III. 291.
Telpochxchitl, III. 160.
Temacmahaxixcatzin, III. 224.
Temacozaholia, III. 262.
* *Temacozahuilia*, II. 289.
Temecatl, II. 423.
Temecatl altera, II. 51.
Temecatl expurgans, II. 52.
Temecatl Hoaxtepecensis, II. 50.
Temecatl Huaxtepecensis, III. 285.
Temecatl tertia, II. 51.
Temecatl Yyauhtepecensis, II. 52.
Temecatzin, III. 294.
Temecaxihuitl, II. 51.
Temecaxihuitl Chulullensis, III. 459.
Temecaxihuitl secunda, II. 53.
Tememecatl, II. 52.
Tememetla, II. 471.
Temozotl, III. 168.
Tempalan, III. 176.
Tempalanalizquahuitl, III. 176.
Tempixquiztli, I. 77. III. 197.
* *Tempixquiztli*, 365.
Tenamaznanapaloa, III. 189.
* *Tenamaznanapaloa*, II. 247. 349. III. 191. 469.
* *Tenamaznanapaloa*, II. 384.
Tenamaznanapaloa, III. 189.
Tenamazton, III. 189.
Tenameiztzin Ytzocanensis, III. 278.
Tenapalitl, II. 185. 471.
* *Tenapalitl*, III. 209.
Tencacalotl, III. 262.
Tencualalpatli, II. 157.
Tencuecuetzoca, III. 275.
Tenexquahuitl Tlaltizapanensis, III. 8.
Tenexquahuitl Ytzocanensis, III. 8.
Tenextlacotl, III. 2.
* *Tenextlacotl*, III. 41.
Tenexytzmitl, III. 7.
Tenochtli, II. 174.
Tenonopaltzin, II. 473.
Tenopálli, II. 168.
Tenpachoaztli, I. 94.
Tentzonpatli, III. 231.
Tentzonpatli Meclatanensis, III. 231.
Tentzonquilitl, III. 275.
Tentzontli, III. 78.
Tentzontli, III. 240.
Tentzonxochitl, I. 295.

Teocintli, II. 120.
Teocomitl, II. 176.
* *Teocopali*, III. 14.
Teocotl, I. 225.
Teocoxochitl, I. 221.
* *Teocoxochitl Pacapichtlensis*, II. 115.
Teocuitlaxochitl, II. 23.
Teocullin, III. 49.
Teometl, II. 256.
Teonochtli, III. 250.
Teonochtli, III. 102.
Teonochtli arbos, III. 250.
Teopatli, III. 286.
Teoquahuitl, III. 448.
Teotetl, III. 223.
Teotlacxihuitl, III. 452.
Teotlaquilin, III. 227.
Teotlatl, II. 359.
Teotztli tertia, II. 317.
Teoxocotl, III. 296.
Teoyetltemicti, III. 276.
Tepachtli, III. 157.
Tepachtli, I. 94.
Tepaloanizacatl, I. 257.
Tepanomixochitl , III. 45. 45.
Tepanquiotl, I. 258.
Tepantlachichinoa, I. 231.
Tepanyxyayahoal, II. 463.
Tepari, III. 251.
Tepari altera, III. 251.
Tepari tertia, III. 252.
Teparisirangua Mechoacanensis, I. 320.
Tepatli, I. 325. III. 443.
Tepatólli, III. 20.
Tepeacatl, I. 72.
Tepeacaxochitl, I. 67.
Tepeacocoxochitl, III. 222.
Tepeacxoyatl, I. 27.
* *Tepeacxoyatl altera*, I. 27.
Tepealacton, III. 187.
* *Tepealacton*, I. 3.
Tepeamatl, I. 167.
Tepecacaloxochitl Acatlanensis, III. 304.
Tepecamotli, I. 355.
Tepececentli, II. 121.
Tepecempoalxochitl, I. 439.
Tepecenánan, II. 28. III. 259.
Tepecentli, II. 120.
Tepechian, I. 137.
Tepechian, I. 132.
* *Tepechianpitzahoac*, II. 15.
Tepechichiantzin, I. 143.
Tepecimapatli, III. 258.
Tepecimatl, I. 131.
Tepecozauhtli, II. 521.
Tepecuitlazotl, II. 14.
Tepeepazotl, II. 294.

Tepehoaxin, I. 267.
Tepehoaxin secunda, I. 268.
Tepehoeiacton, III. 186.
Tepehoilacapitzxochitl, II. 356.
Tepehuexotl, II. 302. III. 295.
* *Tepehuexotl*, II. 275.
Tepehuexotl Teocalcincensis, II. 303.
Tepeichpochquilitl, III. 186.
Tepeicxili, III. 449.
Tepemetl, II. 251.
Tepemexcallin, II. 256.
Tepemohuitli, III. 216.
Tepenexcomitl, II. 174.
Tepenmizquitl, I. 267.
Tepeoytzapóllin, III. 276.
Tepepoa, II. 175.
* *Tepequilitl*, II. 533.
Tepetetlatia, III. 183.
Tepetlaamamalacotl, I. 235.
Tepetlachichicxihuitl, I. 384.
Tepetlachpaoaztli, III. 196.
Tepetlacoxochitl Ytztolucensis, III. 146.
Tepetlaxihuitl, III. 216.
Tepetlayztauhyatl, II. 456.
Tepetollin, I. 258.
Tepetomatl, II. 8. 11.
Tepetetzmitl, II. 469.
Tepetzocotl, III. 232.
Tepexalxocotl, II. 509.
Tepexiatl, III. 228.
Tepexiloxochitl, I. 296.
Tepexipapalotzin, III. 277. 277.
Tepexiuhquilitl, III. 176.
Tepexochtemecatl, III. 205.
* *Tepexonacatl*, II. 161.
Tepexonacatl, I. 259. III. 228.
Tepexoxocóyollin, II. 481.
Tepeyyauhtli, II. 199.
Tepeyzquixochitl, II. 439.
Tepitontetzmitl, II. 471.
Tepizticxihuitl, III. 236.
* *Tepocapatli*, II. 455.
Tepolquahuitl, III. 289.
Tepópol, III. 72.
* *Tepópol*, III. 80.
Tepopotic, III. 230.
Tepopotli, I. 78.
* *Tepopotli*, II. 69.
Tepoxochitl, III. 292.
* *Tepoztlanica Salvia*, III. 210.
Tepuzpatli, III. 271.
Tequachochólli Hoexotzincensis, III. 457.
Tequalpatli, III. 223.
Tequamecatl, II. 53.

Tequampatli, III. 174.
Tequancamotl, I. 290.
Tequanitzitzicaztli, I. 245.
Tequaniyceoal, III. 174.
Tequaniyel, III. 77.
Tequaniyxic, III. 175.
Tequanpatli, III. 306.
Tequantzontecomatl, I. 289.
Tequanxochitl Ygualapae, III. 290.
Tequequetzal, I. 213.
Tequequetzal altera, I. 213.
Tequequetzal tertia, I. 214.
Tequequexquic, II. 423.
Tequexihuitl, III. 222.
Terendapo, III. 274.
Tetechmomatiani, III. 280.
Tetechmomatiani Tzotzocolcense, I. 257.
Tetelquic, III. 208.
Tetelquic altera, III. 209.
Tetelquic Ytzocanensis, III. 209.
Tetelquicpatli Tepuzculullae, III. 311.
Tetemecatic, II. 49.
Tetepicquiltic, III. 235.
Tetequexquic, II. 423.
Tetetzin, III. 329.
Tetexcallo, I. 331.
Tetexiuhtli, III. 167.
Tetexotzin, I. 326. III. 443.
Tetexquilitl, III. 256.
Tetexquilquahuitl, III. 256.
Tetezanaca, III. 328.
Tetlacaxochitl, III. 256.
Tetlachinolxochitl, II. 548.
Tetlacotl, III. 323.
Tetlahuelicpatli, III. 202.
Tetlanchichiqui, III. 220.
Tetlatia, III. 182.
Tetlatia, I. 115.
Tetlatiani Mecatlanensis, III. 275.
Tetlatlapan, III. 199.
Tetlaxincaxochitl, II. 343.
Tetlipepech, II. 469.
Tetlyxahoal, III. 249.
Tetzacapatli Yancuitlanensis, III. 315.
* *Tetzalpatli*, I. 191. II. 191.
Tetzapatli, II. 191. III. 83.
* *Tetzapatli*, III. 388.
* *Tetzapotl*, I. 315.
Tetzauhpatli Hoaxacensis, III. 181.
* *Tetzihoactli*, II. 172. 173.
Tetzitzilin, III. 265.
Tetzmilpatli Quauhtepecensis, II. 470.
Tetzmitl, I. 89.
Tetzmitl, II. 470.

Tetzmitl Pahuatlanensis, II. 470.
Tetzmitl Tonallae, III. 306.
* *Tetzoaxochitl*, III. 132.
* *Tetzohatl*, III. 225.
Tetzonpantli, III. 273.
Tetzotzocol, III. 172.
Teucaxochitl, III. 149.
Teucopalli, I. 366.
Teuhnochtli, II. 173.
Teuhquilitl, III. 230.
Teuhxochitl, I. 64.
Teuhxochitl, III. 229. 279.
Teuhxocotl, II. 507.
Teuhxonán, III. 210.
Texaltzapotl, I. 182.
Texaxapotla, III. 194.
Texcalamatl, I. 166.
Texcalcoyotl, III. 264.
Texcalpachtli, I. 94. II. 212.
* *Texcalpachtli*, II. 270. III. 387.
* *Texcalpachtli Xalatlauhcensis*, I. 63.
Texcaltecomaxochitl, I. 287.
Texcaltlaelpatli, II. 468.
Texcalxihuitl, III. 325.
Texcalytztic, III. 264.
Texihuitl Tototepecensis, III. 283.
Texiopitzahoac, II. 472.
Texioquahuitl, II. 472.
* *Texioquahuitl*, II. 192.
Texiotl, II. 472.
Texiotl, II. 472.
Texixilquixtia, III. 177.
Texixiuhtli, I. 231.
Texochilli, I. 281.
* *Texochitl*, III. 248.
Texochitl, III. 249.
Texococapatli, III. 177.
Texocotl, II. 508.
Texocotl altera, II. 509.
Texoxocoyóllin, II. 481.
Texoxocoyóllin, II. 482.
Texoxolin, I. 49.
Textaltomatl, I. 429.
Teyhuinti, II. 357. 358.
Teyolchipahuac, III. 39.
Teyyauhtli, II. 201.
Teyyauhtli Ocoitucensis, II. 201.
Teyyauhtli quarta, II. 202.
Teyyauhtli tertia, II. 202.
Teyzquixochitl, II. 438.
Tezcapatli, III. 221.
Tezhoatl, III. 127.
* *Tezhoatl*, II. 178.
Tezhoatl altera, III. 127.
Tezhoaxochitl, III. 128.
Tezompatli, III. 123.
Tezompatli, II. 549. 124.

* *Tezompatli*, III. 217. 408.
Tezompatli tenuifolia, II. 549.
Tezonquilitl, III. 123.
Tezonquilitl, II. 405. III. 122.
* *Tezonquilitl*, III. 123.
* *Tezontequani*, II. 522.
Tezontictlanoquiloni, III. 124.
* *Tezontli*, II. 327.
Tezontzapotl, I. 180.
Tezonxihuitl, III. 124.
Thahuic, III. 159.
Tharépen, III. 272.
Thivimeezqua, III. 272.
* *Tianquizpepetla*, I. 220. II. 16.
Tianquizpepetla, III. 179.
Tianquizpepetla minor, II. 16.
Ticuiniyahchaqua, III. 274.
Tihuati, III. 278.
Tilaoacpatli, III. 204.
Tiripeti, III. 89.
Tirixendúqua, III. 327.
Tisiruqua, III. 265.
Tisiruqua altera, III. 266.
* *Tisiriqua Mechoacanensis*, III. 276.
Tisiruqua tertia, III. 266.
Titzihuangua, III. 268.
Tizaxochitl, II. 79.
Tizhácatl, I. 67.
Tlacacehuaztli, III. 297.
Tlacaceohaztli II. 203.
Tlacalhoazpatli, III. 258.
Tlacametl, II. 254.
Tlacayolopatli Tehoacanensis, III. 463.
Tlachhoihoila, II. 535.
Tlachichinoa Ocuitucensis, III. 227.
Tlachichinoapatlahoac, I. 231.
Tlachinolli, II. 242.
Tlachinolpatli, II. 550.
Tlachinolpatli, II. 547.
Tlachinolpatli altera, II. 550.
Tlachinolpatli Chietlae, II. 551.
Tlachinolpatli quarta, II. 551.
Tlachinolpatli tertia, II. 550.
Tlachinoltetzmitl, II. 552.
* *Tlachinoltetzmitl*, II. 473.
Tlachinoltotonqui, III. 287.
Tlachinolxihuitl, II. 552.
Tlachinolxihuitl, II. 550.
Tlachinolxihuitl Chulullensis, III. 461.

Tlachinolxochitl, II. 547. 549. III. 294.
* *Tlachinolxochitl*, II. 275. 550.
Tlachinolxochitl Frutex, II. 548.
Tlachinolxochitl Yohalani, II. 548.
Tlachinolzacatl, III. 165.
Tlachitonylonitlacotl, III. 145.
Tlachpahoazpatli, III. 131.
Tlachpahoazquahuitl, III. 131.
Tlachpachoazxochitl, II. 530.
* *Tlachpahoazxochitl*, III. 197.
Tlachpahuaztic, I. 23.
* *Tlachpahuazxochitl*, II. 530.
Tlacoamatl, I. 168. 171.
Tlacocacalaca, III. 3.
Tlacocaxtlátlapan, II. 120.
Tlacochichic, I. 85. 392.
Tlacochichic Ocopetlayucae, I. 392.
Tlacochichic Ytzocanensis, III. 280.
Tlacochilli, I. 277.
Tlacochilton, I. 277.
Tlacohuihuilan, III. 154.
Tlacomixtli, III. 155.
Tlacopatli, III. 288.
Tlacopatli, III. 147.
Tlacopatli Malinalcensis, III. 151.
Tlacopatli Nexpensis, III. 153.
Tlacopatli Quauhtepecensis, III. 152.
Tlacopatli Quauhtotollanensis, III. 153.
Tlacopopotl, III. 155.
Tlacoquahuitl, II. 557.
Tlacotequilizpatli, III. 288. 317. 321.
Tlacotequilizpatli Acatlanensis, III. 318.
Tlacotequilizpatli Acatlanensis prima, III. 301.
Tlacotequilizpatli Acatlanensis secunda, III. 302.
Tlaçotequilizpatli Acatlanensis tertia, III. 302.
Tlacotequilizpatli Tepuzcullullae, III. 311.
Tlacotequilizpatli Tilancensis, III. 319.
Tlacotequilizpatli Tilancensis altera, III. 321.
Tlacotequilizpatli Tilancensis tertia, III. 322.
Tlacotequilizpatli Tototepecensis, III. 281.

Tlacotequilizpatli Tototepecensis secunda, III. 285.
Tlacotequilizpatli Yancuitlanensis, III. 313. 317.
Tlacotequilizpatli Yancuitlanensis secunda, III. 314.
Tlacotequilizpatli Ygualapensis altera, III. 289.
Tlacotic, III. 156.
Tlacotlhuei Acocotlae, III. 157.
Tlacotl, III. 156.
Tlacotzitzicuin, III. 157.
Tlacoxihoitl, III. 147.
Tlacoxihuitl, III. 238.
Tlacoxihuitl, III. 147.
* *Tlacoxihuitl*, I. 411.
Tlacoxihuitl altera, III. 239.
Tlacoxihuitl secunda, III. 154.
Tlacoxiloxochitl, I. 295.
* *Tlacoxiloxochitl*, III. 3. 238.
Tlacoxochitl, III. 151. 324.
Tlacoxochitl, I. 273.
* *Tlacoxochitl*, I. 388.
Tlacoxochitl alia, III. 148.
Tlacoxochitl Anenecuilcensis, III. 147.
Tlacoxochitl coccinea, III. 148.
Tlacoxochitl florem Ayauhtonae ferens, III. 150.
Tlacoxochitl Hoaxtepecensis, III. 149.
Tlacoxochitl Ocuitucensis, III. 149.
Tlacoxochitl Origanina, III. 146.
Tlacoxochitl Tetzcoquana, III. 147.
Tlacoxochitl Yacapichtlensis, III. 149.
Tlacoxochitl Yauhtlina, III. 150.
Tlacoyacaquilitl, III. 154.
Tlacoyayahoal, II. 463.
Tlacoyyauhtli, II. 203.
Tlacozazalic, II. 68.
Tlacozazalic, II. 54. 62. III. 85. 86.
* *Tlacozazalic*, II. 111.
Tlacpatli Huaxacensis, III. 166.
Tlacuahuazacatl, I. 249.
Tlacualizpatli, II. 450. 451.
Tlacuilolpatli, III. 236.
Tlacuilolquahuitl, I. 79. III. 273.
* *Tlacuilolquahuitl*, I. 91.
Tlaelli, I. 195.
Tlaellipatli Acatlanensis, III. 303.

Tlaelpatli, III. 239. 300.
Tlaelpatli, I. 2. 288. 427. III. 309.
Tlaelpatli Tilancensis, III. 320.
Tlaelpatli Tilancensis altera, III. 320.
Tlaelpatli Tilancensis tertia, III. 322.
Tlaelpatli Tonallae, III. 307.
Tlaelpatli Tototepecensis, III. 281.
Tlaelpatli Tototepecensis altera, III. 281.
Tlaelpatli Tototepecensis tertia, III. 284.
Tlaelpatli Yancuitlanensis, III. 316.
Tlaelpatli Ygualapensis, III. 287.
Tlahoelilocapatli, III. 185.
Tlahoelilocapatli, I. 322.
Tlahoelilocapatli secunda, III. 185.
Tlahoelilocapatli tertia, III. 186.
Tlahoelilocaquahuitl, I. 371.
Tlahoelilocaxihuitl, II. 462.
Tlahoitolquahuitl, I. 376.
* *Tlahoitl*, II. 558.
Tlahuapatli, III. 46.
Tlailochtia, I. 301.
Tlalacxoyatl prima, I. 26.
Tlalacxoyatl secunda, I. 26.
Tlalacxoyatl Xuxuetlensis, I. 25.
Tlalahoacatl, I. 58.
Tlalahoehoetl, I. 94. III. 245.
Tlalahoehoetl, I. 139.
* *Tlalahoehoetl*, I. 63.
Tlalahoehoetl secunda, I. 95.
Tlalahuacatl, III. 422.
Tlalamatl, I. 173.
Tlalamatl, III. 189. 201.
Tlalamatl altera, I. 174.
Tlalamatl Atatacensis, I. 174.
Tlalamatl quarta, I. 175.
Tlalamatl tertia, I. 174.
Tlalantlacacuitlapilli, III. 158.
Tlalapitzatli, III. 199.
Tlatlapólton, III. 263.
Tlalatezquilitl, III. 327.
Tlalatochietl, I. 151.
Tlalaxixquilitl, I. 12.
Tlalaxixquilitl, III. 259.
Tlalayotic, I. 103.
Tlalazcaxihuitl, III. 228.
Tlalcacahoatl, II. 156. 159.

* *Tlalcacahoatl*, I. 64. II. 159. III. 393.
Tlalcacahoatl altera, II. 159.
Tlalcacahoatl Chimalhuacani Chalcensis, II. 161.
Tlalcacahoatl Hoitzilacensis, II. 160.
Tlalcacahoatl tertia, II. 160.
* *Tlalcacahoatl*, III. 217. 299.
Tlalcacaloxochitl, II. 80.
Tlalcapolin, II. 152.
Tlalcapolin, I. 28.
* *Tlalcapolin*, II. 507.
Tlalcapolin altera, II. 152.
Tlalcecec, II. 417.
Tlalcecec alia, II. 417.
Tlalchámolin Coronaria, II. 166.
Tlalchámolin Hoexotzincensis, III. 459.
Tlalchámolin Quauhnahuacensis, II. 167.
Tlalchicállotl, I. 331.
Tlalchichicpatli, I. 389.
* *Tlalchichinoae*, I. 157. II. 192. 381.
Tlalchipíllin, II. 76.
Tlalchipíllin Hoexotzincensis, III. 458.
Tlalcimatl, I. 175.
Tlalcoatli, I. 350.
Tlalcocol, I. 23.
* *Tlalcocol*, III. 437.
Tlalcocòl altera, III. 203.
Tlalcocol Atotonilcensis, III. 453.
Tlalcocol Yacapichtlensis, III. 203.
Tlalcocoltzin, III. 329.
Tlalcuilolquahuitl, II. 345.
Tlalcuitlapilli, II. 22.
Tlalcuitlapilli altera, II. 23.
Tlalcuitlaxcólli, III. 162.
Tlalcuitlaxcólli Quauhtepecensis, III. 163.
Tlalcuitlaxcólli tertia, III. 163.
Tlaleexo, II. 299.
Tlaleexotl, II. 298.
Tlaleexotl, II. 302.
Tlaleexotl altera, II. 298.
Tlaleexotl tertia, II. 299.
Tlalepazotl, I. 403.
Tlalhoaxin prima, I. 264.
Tlalhoaxin quarta, I. 266.
Tlalhoaxin quinta, I. 266.
Tlalhoaxin secunda, I. 265.
Tlalhoaxin tertia, I. 265.
Tlalhoexotl, II. 301. 303.
Tlalhoyztecolxochitl, II. 351.
Tlalhuacimapatli, III. 299.
Tlalhuapatli, III. 304.

Tlalhuehuexotl, II. 302.
Tlalhuitzapoltzin, III. 292.
Tlallaala, I. 297. 242.
Tlallacacuitlapilli, II. 22.
* *Tlallacacuitlapilli*, I. 424.
Tlallantlacacuitlapilli, II. 20.
* *Tlallantlacacuitlapilli*, II. 383.
Tlallantlacacuitlapilli altera, II. 21.
Tlallantlacacuitlapilli tertia, II. 22.
* *Tlallatolli*, III. 243.
Tlallayotli, I. 106.
* *Tlallayotli*, I. 175. III. 125. 198.
Tlalli Yyauhtli, II. 200.
Tlalmatlahoacálli, III. 259.
Tlalmatzalin Hoexotzincensis, III. 457.
Tlalmatzallin, I. 381.
Tlalmecaxochitl, III. 293.
Tlalmizquitl, II. 513.
Tlalmizquitl, II. 94.
Tlalmizquitl Ocuitucensis, II. 513.
Tlalmizquitl sexta, II. 514.
Tlalmizquitlyeheyo, II. 514.
Tlalnanantzin, III. 293.
Tlaloceloxochitl, III. 38.
Tlalocoxochipatli, seu medicina Tlalocoxochitl, I. 221.
Tlalocoxochitl, I. 219. III. 297.
Tlalocoxochitl, I. 18.
Tlalocoxochitl altera, I. 220.
Tlalocoxochitl Tetzcoquensis, I. 220.
Tlaloctli, III. 198.
Tlalolot, III. 223.
Tlalomixochitl, III. 45.
Tlalomixochitl altera, III. 45.
Tlalpanxihuitl, III. 200.
Tlalpatlachtli, II. 301.
Tlalpatli, III. 129.
Tlalpatli, II. 436.
Tlalpayatzin, III. 161.
Tlalpepeto, III. 172.
Tlalpetetlazolli, III. 212.
Tlalpetlatl, III. 211.
Tlalpicietl, seu Picietl humilis, I. 152.
Tlalpochotl, III. 451.
Tlalpotomatli, III. 81.
Tlalquequetzal, III. 240.
Tlalquequetzal Atataccensis, I. 212.
Tlalquequexquic, III. 232.
Tlalquequezal altera, III. 242.
Tlaltecciztli, III. 252.

Tlalteccizylacatziuhqui, III. 257.
Tlaltecihuitl, II. 413.
Tlaltecomaxochitl, I. 19. 288.
* *Tlaltecomaxochitl*, I. 224.
Tlalteczolli, III. 204.
Tlaltentzonpatli, III. 239.
Tlaltentzontli, III. 239.
Tlaltepecpan, III. 217.
Tlaltepezolin, III. 217.
Tlaltetzmitl, II. 471.
Tlaltetzmitl, III. 74.
Tlaltezhoatl, III. 128.
Tlaltezquitl, III. 263.
Tlaltlauhquiecapatli, II. 280.
Tlaltzacutli, I. 242.
Tlaltzapotl, seu Tzapotl nigrum, I. 179.
Tlaltzilacayotli, I. 105.
Tlaltzitzicaztli species septem, I. 246.
Tlaltzitzicaztli Tepoztlanica, I. 245.
Tlalxilotl, I. 294.
Tlalxiloxochitl, I. 296.
Tlalxixiquipilli, III. 211.
Tlalyetl altera, I. 164.
Tlalyetl, seu Yetl humilis, I. 164.
Tlalytzmiquilitl, II. 475.
Tlalytztic, II. 417.
Tlalytztic, II. 417.
Tlalyxahoal, III. 247.
Tlalyxmetzin, II. 371.
Tlalyxpóllin, II. 377.
Tlalyxtomio, II. 368.
Tlalyzquit, II. 439.
Tlalyzquixochitl, II. 438.
Tlalyzquixochitl altera, II. 438.
Tlalyztacpatli, II. 430.
Tlalyztapatzin, III. 161.
Tlalyztaquilitl, II. 468. 468.
Tlalzacamecaxochitl, II. 32. 32.
Tlamacazcatlacotl, III. 166.
Tlamacazcatlacotl, I. 296.
Tlamacazqui Ypapan, III. 167.
Tlamacazquipan, I. 399.
Tlamacazypápan, II. 250.
Tlamatilolxochitl, III. 248.
Tlamiahoalxihuitl, III. 210.
Tlanatonahuizpatli Hoexotzincensis, III. 456.
Tlanchochpatli Texaxahuacensis, III. 195.
Tlancochpatli Huexotzincensis, III. 196.
Tlancochpatli Yahualichcanensis, III. 195.

Tlancualocapatli , III. 319.
Tlancuaxihuitl Tilancensis , III. 322.
Tlanecpatli , III. 169.
Tlanelhuatl , III. 271.
Tlanenpoloa , III. 198.
Tlanenpoloa , II. 549.
* *Tlanenpoloa vera* , II. 549.
Tlanoqualonipatli , II. 398.
Tlanoquiloni , III. 257.
Tlanoquiloni Huaxacensis , III. 165.
* *Tlanoquilonipatli* , II. 212.
Tlanoquilonipatli Yancuitlanensis , III. 315.
Tlanoquizpatli , III. 23.
Tlanpatli , III. 295.
Tlanpatli Xoxotlae , III. 196.
Tlanquachichiquili , III. 451.
Tlantiziquixochitl , III. 20.
* *Tlantlanquaye* , I. 87.
Tlantziqui , III. 200.
Tlaocuilotl , III. 384.
Tlaolcacahoalxochitl , II. 163.
Tlaólli , II. 122.
* *Tlaólli* , I. 122. 210. 259. 274. II. 1. 33. 297. 413. 433. III. 134. 139. 246.
* *Tlaolton* , I. 383.
Tlapahoaxpatli , III. 222.
Tlapalcozatli , I. 439.
Tlapalezpatli , I. 424.
Tlapalezpatli , I. 349.
* *Tlapalezpatli* , I. 64.
* *Tlapalezquahuitl* , II. 507.
Tlapalhoaquilitl , II. 340.
Tlapalhoauhtli , II. 340.
Tlapalhuitzquahuitl , III. 224.
Tlapalnanacáme , II. 358.
Tlapalnochtli , II. 170.
Tlapaloaxin , I. 267.
Tlapalqualoni , III. 225.
Tlapaltecacayatli , I. 439.
Tlapalticcacaloxochitl , II. 79.
Tlapalyhoixochitl , III. 200.
Tlapalytztic , II. 417.
Tlapalyzquixochitl , II. 437.
Tlapalzazalic , II. 68.
Tlapancocochiatl , III. 200.
Tlapanizpatli , III. 298.
Tlapanquipatli , II. 81.
Tlapátl , III. 19.
* *Tlapátl* , III. 18. 247.
Tlapátl Pahuatlanensis , III. 260.
* *Tlapatli* , III. 280.
Tlapechmecatl , III. 452.
Tlaqualizpatli , III. 448.
Tlaquauhtilizpatli , III. 303. 309.
Tlaquilin , III. 227.
Tlatecpatli , III. 255.

Tlatequilizpatli, III. 308.
Tlatetzálli, III. 262.
Tlatlacapatli, III. 173.
Tlatlacaton, I. 214.
Tlatlacispatli, III. 300.
Tlatlacispatli, III. 466.
Tlatlacispatli altera, III. 207.
Tlatlacispatli Huexocincensis, III. 206.
Tlatlacispatli quarta, III. 208.
Tlatlacispatli quinta, III. 208.
Tlatlacispatli Tepapayecae, III. 314.
Tlatlacispatli tertia, III. 207.
Tlatlacispatli Tonallae, III. 305.
Tlatlacispatli Tonallae altera, III. 307.
Tlatlacispatli Tonallae tertia, III. 308.
Tlatlacispatli Yancuitlanensis, III. 313.
Tlatlacizpatli, III. 458.
Tlatlacizpatli Tototepecensis, III. 283.
Tlatlacotic, III. 156. 190.
Tlatlacotic, III. 193.
* *Tlatlacotic*, II. 507.
Tlatlacotic altera, III. 191.
Tlatlacotic Anenecuilcensis, III. 191.
Tlatlacotic Quauhquechullae, III. 192.
Tlatlacotic quinta, III. 192.
Tlatlacotic sexta, III. 192.
Tlatlacotic Tepexicensis, III. 296.
Tlatlacotic Tepoztlanensis, III. 193.
Tlatlacotontli, III. 193.
Tlatlahuicpatli, II. 349.
Tlatlahuicpatli Hoaxtepecensis, III. 160.
Tlatlahuicpatli Tlaltizapanensis, III. 160.
Tlatlahuicquauhxiotl, I. 370.
Tlatlahuizpatli, III. 213.
Tlatlalamatic, I. 176.
* *Tlatlancuaya*, I. 388. II. 270. 437. III. 232. 339.
Tlatlancuaye, III. 167. 167.
Tlatlancuaye, II. 284.
Tlatlancuaye expurgans, III. 170.
Tlatlancuaye latifolia, III. 169.
Tlatlanquayequaloni, III. 171.
Tlatlaolton, III. 238.
* *Tlatlaolton*, III. 3. 23.
Tlatlapactzin, III. 221.
Tlatlapaltic, I. 144.

Tlatlatzean, III. 387.
Tlatlatzizpatli Tepuzculullae, III. 312.
Tlatlauhcapatli, I. 42.
* *Tlatlauhcapatli*, II. 55.
Tlatlauhcapatli Arbos, II. 495.
Tlatlauhcapatli Hoitzocensis, II. 492.
Tlatlauhcapatli Ocopetlayucensis, II. 493.
Tlatlauhcapatli prima, II. 489.
Tlatlauhcapatli quinta, II. 491.
Tlatlauhcapatli secunda, II. 489.
Tlatlauhcapatli tertia, II. 490.
Tlatlauhcapatli Xoxotlae, II. 492.
Tlatlauhcapatli Zahoatlanensis, II. 492.
Tlatlauheapatli, I. 331.
Tlatlauhqui, III. 90.
Tlatlauhquichicomacatl, I. 69.
Tlatlauhquichyoyantic, *seu Chichiantic rubea*, I. 144.
Tlatlauhquiytztic, II. 416.
Tlatocnochtli, II. 169. 170.
Tlatzcan, III. 245.
Tlatzcantin, III. 246.
Tlauhquecholtic, III. 184.
Tlauhquechulxochitl, II. 79.
* *Tlaxcuitlaxcólli*, II. 4.
Tlaxhoizpatli, III. 261.
Tlaxhuizpatli, II. 474. III. 321.
Tlaxhuizpatli Chulullensis, III. 462.
Tlaxhuizpatli Tepuzculullae, III. 310.
Tlaxhuizpatli Yancuitlanensis, III. 316.
Tlaxincapatli, III. 261.
* *Tlaxincaquilitl*, I. 244.
Tlaxincaquilitl, III. 261.
Tlaxutlalizpatli, III. 298.
Tlayacacuitl, III. 324.
Tlayapatò, II. 490.
Tlayoyomoctli, III. 32.
Tlazalpatli, III. 277.
Tlazalxihuitl, III. 277.
Tlazolxihuitl, III. 190.
* *Tlaztalehualhoitzitzilxochitl*, II. 333.
Tlecuitlahuiltequi, II. 349.
* *Tlememeya*, II. 195.
Tlepatli, I. 122.
Tlepatli altera, I. 122.
Tlepatli Tepuzculullae, III. 309.

Tlepatli Tepuzculullae, III. 309. 312.
Tlepatli tertia, I. 123.
Tlequahuitl, I. 124.
Tlequihuitl, I. 124.
Tlequilitl, I. 124.
Tletlematzin, I. 121.
Tletlepitzcatzin, I. 116.
Tlilamatl, I. 173.
Tlilchilli, I. 280.
Tlilcoapatli Ytzocanensis, III. 218.
* *Tlilocotl*, III. 310.
Tlilpoton, I. 223.
Tlilquahuitl, III. 218.
Tlilquahuitl, III. 219.
Tlilticayotli, I. 101.
Tlilticpatli, II. 414.
Tlilticpatolli, III. 218.
Tlilticpipitzahoac, III. 431.
Tliltollin, II. 347.
* *Tliltxochitl*, II. 33. 33.
Tlilxihuitl, III. 219.
Tlilxochitl, III. 219.
* *Tlilxochitl*, I. 302. II. 157. 452.
* *Tliltzapotl*, I. 129. 164.
Tluitzmamaxalli, III. 470.
Tocahuitztli, II. 177.
Tocametl, III. 172.
Tócapátli, III. 171.
Tócapátli Ytzocanensis, III. 171.
Tocaxihuitl, I. 416.
Tochacaxihuitl, I. 68.
Tochacaxihuitl altera, I. 68.
Tochacat altera, I. 68.
Tochcatic, III. 225.
Tochcuitlaquilitl, II. 23.
Tochnacaztli, III. 20.
Tochnacaztli, I. 58.
Tochnacaztli altera, III. 20.
Tochnacaztli tertia, III. 20.
Tochnanacazton, III. 20.
Tochomixochitl, III. 215.
* *Tociyzquiuz*, III. 451.
Tocpatli, III. 282.
Tocpatli, I. 206.
Tocyzquiuh, III. 248.
* *Tohalxochitl*, III. 130.
Tollin, I. 255.
Toloatzin, III. 247.
Toloatzin, II. 296. III. 19.
* *Toloatzin*, II. 356.
* *Tolocdato*, I. 312.
Tolpatli, I. 257.
Toma, III. 446.
Tomahuacpatli Tonallae, III. 305.
Tomahuactlacopatli, II. 64.
* *Tomahuactlacopatli*, II. 63.
Tomame, III. 192.

* *Tomame*, I. 279. III. 437.
Tomates, II. 3.
Tomatl, II. 1.
Tomatl, II. 2. III. 212.
* *Tomatl*, I. 190. II. 422.
Tomatlcoyoti, II. 5.
Tomazquitl, II. 12.
Tomilal, III. 383.
* *Tomio*, III. 238.
Tomioxihuitl, II. 367.
Tomonicoa, III. 197.
Tomoquahuitl, III. 447.
Tompilillin, I. 106.
Tonacaxochitl, I. 37.
Tonalaxochiatl, I. 38.
Tonalchilli, I. 280.
Tonaliztli, I. 39.
Tonalocotl, I. 40. 226.
Tonaloxochitl, I. 239.
Tonalxihuitl, I. 38.
Tonalxihuitl, I. 164. III. 63.
Tonalxihuitl Diuretica, I. 36.
Tonalxihuitl Mexicensis, III. 280.
Tonalxihuitl prima, I. 35.
Tonalxihuitl quarta, I. 41.
Tonalxihuitl quinta, I. 41.
Tonalxihuitl secunda, I. 38.
Tonalxihuitl tertia, I. 41.
Tonalxihuitl Tehoiztlae, I. 37.
Tonalxihuitl Yacapichtlensis, I. 36.
Tonalxochitl alia, I. 37.
Tonalxochitl Ocoitucensis, I. 37.
* *Tonchichi*, II. 10.
Tonehuilizpatli Tepuzculullae, III. 312.
Toonchichi, II. 9.
Topili, III. 425.
Topotl, III. 229.
Topoyan, III. 278.
Tópozan, III. 162.
Tópozan, II. 107.
* *Tópozan*, III. 466.
Tópozantón, III. 162.
Totecyxochin, I. 157.
Totocapolín, II. 153.
Totocapolín altera, II. 153.
Totocapollim, II. 150.
Totochomitic, III. 181.
* *Totocuilatl*, I. 33.
Totocuitlatl, I. 280. II. 24.
* *Totocuitlatl*, II. 317.
Totolicxitl, I. 379.
Totolinyxochio, I. 411.
Totolyacapilólli, III. 182.
Totomahuactlacopatli, II. 64.
Totomatic altera, II. 8.
Totomatic Yauhtepecensis, II. 7.

Totomatòn, II. 10. III. 212.
Totomatòn altera, II. 11.
Totomitic, I. 252.
Totoncapatli Chulullensis, III. 460.
Totoncapatli Crenata, II. 236.
Totoncapatli Myosotica, II. 237.
Totoncapatli quarta, II. 237.
Totoncapatli quinta, II. 237.
Totoncapatli secunda, II. 236.
Totoncaxihoitl, I. 265.
Totoncaxihuitl, I. 251. II. 469.
* *Totoncaxihuitl*, III. 91.
Totoncaxihuitl Atatacci, II. 243.
Totoncaxihuitl Calamenthum, II. 244.
Totoncaxihuitl Fibrata, II. 244.
Totoncaxihuitl Hederacea, II. 243.
Totoncaxihuitl Hoaxtepecensis, II. 240.
Totoncaxihuitl Hoaxtepecensis secunda, II. 241.
Totoncaxihuitl Hoaxtepecensis tertia, II. 241.
Totoncaxihuitl Mayanalensis, II. 239.
Totoncaxihuitl Oapanica, II. 239.
Totoncaxihuitl Ocpayocanensis, II. 243.
Totoncaxihuitl Purpurea, II. 240.
Totoncaxihuitl Quauhximalpensis, II. 240.
Totoncaxihuitl Quauhzulcensis, II. 244.
Totoncaxihuitl Teocaltzincensis, II. 239.
Totoncaxihuitl Teoiztlae, II. 241.
Totoncaxihuitl Xalatlaccensis, II. 246.
Totoncaxihuitl Yyacapichtlensis, II. 242.
Totoncaxihuitl Yyacapichtlensis secunda, II. 242.
Totoncaxoxocoyóllin, II. 482.
* *Totoncaxoxocoyóllin*, II. 481. 484. III. 348.
Totoncazacatl, I. 256.
Totonilizpatli, I. 39.
* *Totonilizpatli*, II. 524. III. 345.
Totonilizpatli altera, I. 40.

Totonquipatli, II. 246.
Totonquitlacotl, II. 238.
Totonquixihuitl Helleborina, II. 245.
Totonquixihuitl Juncea, II. 246.
Tototzapotl, seu Tzapotl avis, I. 180.
Totoxochitl prima, III. 180.
Totoxochitl quarta, III. 181.
Totoxochitl secunda, III. 180.
Totoxochitl tertia, III. 180.
Totoycxitl, II. 222.
Toxóxolin, III. 362.
Tozancuitlaxcólli, III. 164.
Tozancuitlaxcólli secunda, III. 164.
Tozcuitlapilxochìtl, II. 24.
Tozcuitlapilxochìtl, II. 25.
Tozpopoto, III. 225.
Tragoriganum Quauhnahuacense, I. 150.
* *Tristriuqua Mechoacanensis*, II. 411.
Tubulata Herba, III. 279.
Tucupachatzitzicui, I. 150.
Tucuretzqua, III. 446.
Tucuřuesqua, III. 205.
Tuhu, III. 299. 299.
* *Tuna*, II. 20. 174. III. 102.
Tuna Haitinorum, II. 169.
Tunquiyeti, III. 46.
Tuxten, II. 227.
Tuxten, III. 447.
Tuxten altera, II. 227. III. 447.
Tuzpatli, III. 284.
Tzabalapatz, III. 450.
Tzacápeni, III. 266.
Tzacápeni, III. 273.
Tzacutli, I. 239.
* *Tzacutli*, I. 238. III. 417.
Tzacuxochitl, I. 238.
* *Tzacuxochitl*, I. 240.
Tzacuxochitl altera, I. 239.
Tzacybequen, III. 444.
Tzaguangueni, I. 379.
Tzahuengueni, III. 270. 325.
Tzapaloachquahuitl, II. 361.
Tzaponochtli, II. 171.
Tzapoquahuitl, I. 181.
Tzapoquapatli, I. 315.
Tzapotl, III. 467.
* *Tzapotl*, I. 177. II. 448.
Tzapotl Album, I. 182.
Tzapotl Haitinum, seu Mamei, I. 184.
Tzapotl osseum Tototepecense, III. 54.
Tzatzapotic, I. 179.
Tzatzayanalquiltic, I. 407.

* *Tzatzayanalquiltic*, II. 507.
Tzatzcoztlacotl, III. 226.
Tzátzecua, III. 445. 328. 456.
Tzauaicxitl, II. 202.
* *Tzaubtli*, II. 314.
Tzauxilotl, I. 242.
Tzicatlacotl, III. 205.
Tzicatzontecomahuitztli, I. 289.
Tzicatzontecomatl, I. 288.
* *Tzicatzontecomatl*, III. 262.
Tzicpáeti, III. 268.
Tzicunolizpatli, III. 233.
Tzibuinquilitl, I. 158.
Tzilacayotli, I. 100.
Tzilacayotli, I. 106.
Tzilacayotli humilis, I. 105.
Tzinacanatlapalli, III. 453.
Tzinacancuitlaquahuitl, I. 375.
Tzinacanquahuitl, III. 176.
Tzinacanytlacual, II. 34.400.
Tzincocopi, III. 462.
Tzinoma, III. 454.
Tzinquauhyo, I. 281.
Tzintzop, III. 449.
Tzinuqui, III. 468.
Tzipabtziti, III. 89.
Tzipipatli, III. 206. 332.
Tzipipatli, II. 323.
* *Tzipipatli*, II. 323.
Tziquahuitl, III. 445.
Tziquareni, III. 269.
Tziquípeni, III. 267. 326.
Tziquípeni altera, III. 267.
Tziquítsiqua, III. 327.
* *Tziritzequa*, II. 512.
Tzirúmutahuitzacua, III. 373.
Tzitzicazpatli, III. 260.
Tzitzicaztli, I. 247.
* *Tzitzicaztli*, III. 336.
Tzitzicaztli altera, I. 247.
Tzitzin, III. 184.
* *Tzitzin*, I. 74. 431.
Tzitziqui, III. 455.
Tzitziqui, II. 199.
Tzitziquilitl, II. 286.
* *Tzitziquilitl*, II. 533.
Tzitziquilitlpitzahoac, II. 286.
Tzitziquiltic, III. 204.
Tzitziquiltic, II. 244.
Tzitziquilxihuitl, III. 204.
Tzitziquixochitl, III. 260.
Tziva, III. 271.
Tzizicaztli, I. 245.
Tzocuilpatli, I. 328. III. 233. 318. 328. 449.
* *Tzocuilpatli*, III. 231.
Tzocuilpatli altera, III. 234.

Tzocuitziponitli, III. 444.
Tzohuazquahuitl, III. 235.
* *Tzohuitquahuitl*, III. 145.
* *Tzompantli*, II. 263.
Tzompilihuizpatli, III. 305.
Tzompilihuizpatli, III. 194.
Tzonayotli, I. 101.
Tzonayotii, I. 101.
Tzoncoltzin, III. 296.
Tzoncoltzin, II. 92.
Tzonmetl, I. 81.
Tzonpachtli, I. 89.
Tzonpanquahuitl, II. 375.
Tzonpantli, I. 124. II. 375.
Tzonpiciltic, I. 84.
Tzonpilihuizpatli, III. 188.
Tzonpilihuizpatli Tepuzcu-lullae, III. 313.
Tzonpol, I. 86.
Tzonpopoto, I. 86.
Tzonpotic secunda, I. 88.
Tzonpotonic, I. 85. III. 88.
Tzontapayoliuhqui, I. 85.
Tzontecomamaxihuitl, III. 187.
Tzontecomamaxihuitl Texa-xahuacensis, III. 188.
Tzonteconcocolizpatli, II. 475.
Tzonteconpatli, III. 188.
Tzontecpatli, I. 87.
Tzontlatlauhqui, III. 151.
Tzontollin, I. 256.
Tzontololotic, II. 63.
Tzontzapotl, I. 88.
Tzontzonahuehuetl Chulu-llensis, III. 460.
Tzonzonic Amara, I. 393.
Tzopelicpatli Acatlanensis, III. 301.
Tzopelicpatli Tepexicensis, III. 297.
Tzopelicquahuitl, III. 234.
* *Tzopelicquahuitl*, III. 133.
Tzopelictlacotl, III. 234.
Tzopelicxihuitl, III. 450.
Tzopilotl, I. 290.
Tzopilotlzontecomatl, I. 290.
Tzopiloxihoitl, III. 264.
Tzoquihoatli, III. 328.
Tzotzocolxochitl, III. 445.
Tzotzohuitzpatli Tilancensis, II. 99.
Tzotzontzin, I. 86.
Tzoyac, II. 111.
Tzoyacxochitl, II. 102.
Tzoyacyexochitl, II. 102.
Tzucureni, III. 269.
Tzucureni altera, III. 270.

.U

Ucuro , I. 73.
Ungachian , I. 133.
Uxaqua , II. 225.

V

Vuichuantztri , II. 121.
Vexopatli , III. 463.

X

Xahuique , II. 112.
Xalacocotli , I. 15.
* *Xalacocotli* , I. 18.
Xalalaquilitl , III. 344.
Xalatzoyatl , I. 126.
Xalcoyanczin , III. 340.
Xalquahuitl , III. 338.
Xalquahuitl altera , III. 339.
Xalquahuitl Mecatlanensis , III. 343.
Xalquahuitl tertia , III. 339.
Xaltemecatl , II. 53.
Xaltemecatl altera , II. 54.
Xaltomacapollin , II. 12.
Xaltomatl , II. 9.
Xalxocotl , II. 510.
* *Xalxocotl* , II. 509. III. 10.
61. 322. 337.
Xalxocoxochitl , III. 337.
Xanatl , I. 52.
Xaoactli , II. 501.
Xararo , III. 472.
Xararum , I. 398.
Xarimpscua , II. 480.
Xarimpscua , II. 484.
Xatzequa , III. 360.
Xauhalitztic , II. 416.
Xaxahuactli , III. 350.
Xaxocoyóllin , II. 480.
* *Xenopodis* , II. 433.
Xezetzi , I. 379.
* *Xicahuiycalizpatli* , II. 524.
Xicalquahuitl , III. 342.
Xicama , II. 30.
* *Xicama* , I. 352. II. 116. 463. III. 172.
* *Xicamae* , II. 266. 405.
Xicamatic , I. 353.
Xicavicalizpatli , III. 345.
* *Xicoltzapotl* , I. 378.
Xicopatli , III. 347.
* *Xicotzapotl* , I. 183.
Xicotzapotl , seu Tzapotl apis , I. 181.
Xicoxochitl , II. 166. III. 346.
* *Xicoxochitl* , III. 99.
Xicoxochitl altera , III. 347.

Xacohuitztli. Es el Finbirichi; comiendolo, se hévita, ó dá benig[no] el Vomito prieto de Veracruz, Californias, y demas Puertos.

Xilometl, II. 259.
Xilopatli, I. 296.
Xiloxochitl, I. 294.
Xiloxochitl, I. 295.
* *Xiloxochitl*, I. 378. II. 196. III. 166.
Xiopatli, III. 59. 348.
Xiopatli, I. 265.
Xiopatli altera, III. 349.
Xioquahuitl, II. 366.
Xitomacapolim, II. 150.
Xitomame, II. 1.
Xiuhcócolin, III. 345.
Xiuhcocoltzin Tepexici, III. 356.
Xiuhcuechtli, III. 349.
Xiuhpatlactzin, III. 353.
Xiuhpetlatl, I. 209.
Xiuhpiztli, III. 343.
Xiuhquahuitl, III. 345.
Xiuhquahuitl Yhualapensis, III. 360.
* *Xiuhquilitl*, I. 54. 314. III. 320.
Xiuhquilitlpatlahoac, III. 115.
Xiuhquilitpitzahoac, III. 113.
* *Xiuhtic*, II. 476.
Xiuhtlamiahoal, II. 524.
Xiuhtlantectli, III. 338.
Xiuhtlepatli, III. 352.
Xiuhtotonqui, III. 353.
* *Xiuhtotonqui*, I. 399.
Xiuhuitlpatlahoac Tepexicensis, III. 356.
Xiuhyopitzahoac, I. 194.
Xixipin, III. 348.
Xochialahuac, III. 356.
Xochicacahoatl, II. 156.
Xochicamotli, I. 351.
Xochicopalli, I. 363.
Xochicopalquahuitl, I. 363.
Xochiectlaciztli, III. 342.
Xochinacaztli, III. 21.
* *Xochinacaztli*, I. 66. II. 33. 157. 261. 432. 452.
Xochiocotzoquahuitl, I. 227.
Xochipaliecauhtli, II. 295.
Xochipálli, III. 340.
Xochipaltic, II. 311.
Xochipatli, III. 344.
Xochipatli secunda Tepexicensis, III. 355.
Xochitl, III. 351.
Xochitlaptzalli, III. 343.
Xococ Mecatlanensis, III. 337.
Xococpatli, III. 335.
Xococxihuitl, III. 334.
Xocomecatl, II. 188.
Xoconochtli, II. 170. 171.
Xocopatlactzin, III. 338.

Xocopatli Atoyacensis, III. 357.
Xocoquahuitl, III. 355.
* *Xocotl*, I. 177. 378. II. 504.
Xocoxochitl, III. 336.
Xocoytztli, I. 111.
Xolometl, II. 256.
Xolopimatzatli, III. 350.
Xomalli, I. 259.
* *Xomalli*, I. 36. 435.
Xomentotli, I. 265.
Xomilacotl, III. 332.
Xomillin Arbos, III. 331.
Xomilquahuitl, III. 331.
* *Xomilquahuitl*, III. 280.
Xomilxihuitl, III. 332.
Xonacatl, III. 119.
Xonequilpatli, III. 117.
* *Xonequilpatli*, II. 556.
Xonocquahuitl, III. 342.
Xopancelia, I. 94.
Xoquiyacpatli, III. 358.
Xotlactli, II. 257.
Xotlilitzin, II. 284.
Xoxocapatli, III. 178.
Xoxocapatli Yacapichtlae, III. 178.
Xoxocatón, III. 334.
Xoxocatón altera, III. 335.
Xoxochuitztli, III. 354.
Xoxocotic, III. 333.
Xoxocotic altera, III. 333.
Xoxocotic Vaxacensis, III. 334.
Xoxocotic Ytzocanensis, III. 334.
Xoxocoyolhoihoilan, II. 483.
* *Xoxocoyolin*, III. 278. 410. 437.
Xoxocoyóllin, II. 480.
Xoxocoyóllin, II. 480.
* *Xoxocoyóllin*, II. 483.
Xoxocoyóllin septima species, II. 484.
Xoxocoyóllin sexta species, II. 484.
Xoxocoyolpapatla, II. 483.
Xoxocoyoltezquitl, II. 485.
Xoxocoyoltic, II. 486.
Xoxocoyoltic, II. 485.
Xoxocoyoltzin, II. 484.
* *Xoxocoyoltzin*, I. 295.
Xoxocpatli, II. 212.
Xoxocpatli Tepuzculullae, III. 359.
* *Xoxohuicpatli*, I. 95.
Xoxohuicpatli Yanguitlanensis, III. 358.
Xoxonacatic, III. 120.
Xoxonacatic altera, III. 120.
Xoxopantzin, III. 347.
Xoxotla, III. 341.

Xoxotlató, III. 341.
Xoxouhcapatli, II. 359.
Xoxouhcapatli Atoyacensis, III. 357.
Xoxouhquipatli, III. 359.
Xoxouhquipatli Atoyacensis, III. 357.
Xuchipatli Tonallae, III. 351.
Xuihquahuitl, III. 472.
Xumapatli Tototepecensis, III. 354.
Xumetl, III. 352.

Y

Yaahuacapatli, III. 163.
Yacachilton, I. 275. II. 385.
Yacachilton alia, I. 276.
Yacachilton Quauhnahuacensis, I. 275.
Yacacholnot, II. 384.
Yacacocolton, II. 379.
Yacacolton secunda, II. 379.
Yacacozahuic quarta, II. 383.
Yacacozahuic tertia, II. 381.
Yacacozauhqui, II. 381.
* *Yacacozauhqui*, II. 238.
Yacacozauhqui altera, II. 381.
Yacacuztli Tepexicensis, II. 397.
Yacahoitzxochitl, II. 310.
* *Yacahoitzxochitl*, I. 426.
Yacamalniqui, II. 380.
Yacaminizin, II. 383.
Yacanexton, II. 384.
Yacanexton, I. 290.
Yacanexton Chiauhtlae, II. 384.
Yacaquilitl, I. 34.
Yacatomahoacquilitl, II. 383.
Yacatzon, II. 385.
Yacaxihuitl Ocuilae, II. 380.
Yacxoyauh, I. 258.
Yahoalxochitl, II. 444.
Yahuangueni, II. 478.
Yamancapatli, II. 458.
Yamancapatli, II. 164.
Yamanicxihuitl, III. 403.
Yamanqui, II. 457.
Yapaltic, II. 486.
Yapaxihuitl, I. 330.
* *Yapaxihuitl*, II. 489.
Yararo, II. 478.
Yauhpatli, II. 389.
* *Yauhtl*, III. 188.
Yauhxihuitl, III. 404.
Yayauhquiotlatl, II. 501.
Ycambichan, III. 401.
Yceceltzin, II. 454.
Ycelpatli, II. 453.
Ycelpatli altera, II. 454.

Yceltlacotl, II. 454.
* *Yceoalloyuhatl*, II. 522.
Ychcacalotic, II. 81.
Ychcahachquahuitl, III. 404.
Ychcatecomatl, I. 285.
Ychcatlepatli, I. 117.
* *Ychcatlepatli*, I. 203.
Ychcatlepatli quarta, I. 118.
Ychcatlepatli secunda, I. 117.
Ychcatlepatli tertia, I. 118.
Ychcaxihuitl, II. 421.
Ychcaxochitl, II. 421.
Ychcaxochitl altera, II. 421.
Ychcha, III. 383.
* *Ychipinca*, II. 522.
Ychiyahoiztli, II. 316.
Ychtacatehuihuica, II. 72.
Ycohueyo, I. 237. 433.
Ycpaccoyolli, I. 348.
Ycpactecoyoli, I. 348.
Ycuitlatetepon, I. 404.
* *Ycuitlatetepon*, I. 255.
Ycxitecuani, I. 205.
Yecapatli, I. 207. II. 280.
* *Yecapatli*, II. 446.
Yehuanitzoz, II. 42.
Yelmáma, III. 403.
Yepapatli Yanguitlanensis, II. 387.
Yepatli, II. 103.
Yequahuitl Zayulae, III. 410.
Yetecomapatli, I. 285.
Yetecomapatli altera, I. 286.
* *Yetl*, II. 28. III. 396.
Yetl Herba, I. 159.
Yexochitl, II. 102.
Yexochitl, II. 102.
Yexochitlchichiaoa, II. 488.
Yezpatli Tototepecensis, II. 500.
Yhaipatli Tepuzculullae, II. 391.
Yhoaten, II. 363.
Yhoicamotl, I. 351.
* *Yhoixochitl*, III. 75. 176. 200.
Yhoixochitl Herba, II. 465.
Yhuánytzutz, III. 402.
Yhuatitzitzicuqua, II. 464.
Yhuátsitisimecua, III. 402.
Yhuixochitl, II. 465.
Yhyotl, II. 325.
Yhyyopatli, II. 322.
Yllacatziuhqui, II. 459.
Yllacatzpatli, I. 330.
* *Yllacatzpatli*, I. 330.
Yllacatztic, I. 127.
Yllacatztic Ytzocanensis, II. 493.
Yllamaxochitl, II. 449.
Ylli, II. 497.
Ylli altera, II. 498.

Ylochpatli, III. 401.
Ylotcapatli, III. 405.
Ymacpaltecuani Pahuatlanensis, I. 216.
Ymacpaltequani, I. 332.
Ymacpalyohuaya, I. 207.
Ymoxihuitl, II. 477.
Ynetempopoaya, I. 204.
✻ *Ynetempopoaya*, I. 210.
Yochol, III. 384.
Yohoalpatli secunda, II. 447.
Yohualahuachxihoitl, II. 443.
Yohualahuechton, II. 443.
Yohualchicomacatl, I. 33.
Yohualpatli, I. 206.
Yohualpatli Xonotlae, II. 447.
Yohualxochitl, II. 444.
Yohualxochitl quarta, II. 446.
Yohualxochitl Quauhtlae, II. 445.
Yohualxochitl tertia, II. 446.
Yohuayanpatli, I. 206.
Yohuayantzitzicaztli, I. 244.
✻ *Yohuayanzitzitzicaztli*, III. 261.
Yolcocolpatli, II. 453.
Yolizpatli Tototepecensis, II. 500.
Yolmimiquilizpatli, II. 442.
Yolmimiquipatli, II. 495.
✻ *Yolochichilchichiltic*, II. 449. 449.
Yolochichilpatli, II. 449.
Yolochichiltic, I. 42.
Yolopatli, II. 450.
Yolopatli, I. 221.
✻ *Yolopatli*, I. 393.
Yolopatli Irina altera, II. 451.
Yolopatli Mecatlanensis, II. 450.
Yolopatlipitzahoac, II. 451.
Yoloxochitl, II. 452.
✻ *Yoloxochitl*, I. 302. 363. II. 26. 293. 336.
Yolylacutz, III. 453.
Yolpolihuilizpatli Tilancensis, III. 29.
Yopixochitl, I. 433.
Yoyolquipatli Tilancensis, II. 495.
Yoyoquahuitl, II. 399.
Yoyotli, II. 400.
Yoyotzitzintic, II. 399.
Ypepechtetl, I. 204.
Yrepéni, II. 458.
Yrepéni alia, II. 459.
Ytacpatliteicotlalti, II. 442.
Ytecoyonqui, II. 457.
Ytexochio, II. 477.

Ytlanexillo, I. 217.
Ytlantli, II. 448.
Ytzamatl, I. 172.
* *Ytzamatl*, I. 167.
Ytzapitztli, II. 473.
Ytzcuinchichioalli, I. 378.
Ytzcuinnacaxihuitl, II. 403.
Ytzcuinpatli, II. 401. 467.
Ytzcuinpatli, I. 122. 327.
Ytzcuinpatli altera, II. 401.
Ytzcuinpatli quarta, II. 402.
Ytzcuinpatli tertia, II. 402.
Ytzcuinyoyotli, II. 326.
Ytzcunquahuitl, II. 402.
Ytzhoaxin, II. 486.
Ytzicuqua, II. 464.
Ytzinpechtetl, I. 200.
Ytzinzin, II. 206.
Ytzitzine, II. 323.
Ytzmiquilitl, II. 468.
Ytzocanenses quaedam Herbae, II. 487.
Ytzoncal, I. 255.
Ytzquahuitl, II. 476.
Ytztapalxochitl, II. 352.
Ytztic, II. 412.
* *Ytztic*, II. 438.
Ytztic Ocoitucensis, II. 410.
Ytztic Quauhtlae, II. 410.
Ytztic rubra, II. 409.
Ytztic Tetzcocana, II. 410.
Ytztic Yacapichtlensis, II. 411.
Ytzticcuicuitlanextic, II. 411.
Ytzticpatli, I. 205.
Ytzticpatli, II. 537. III. 123.
Ytzticpatli Acatlicpacensis, II. 404.
Ytzticpatli Atlapulcensis, II. 405.
Ytzticpatli Chalcensis altera, II. 407.
Ytzticpatli Chimalhuacanensis Chalci, II. 407.
Ytzticpatli Frutex, II. 405.
Ytzticpatli glandifera, II. 408.
Ytzticpatli Hoitzocensis, II. 405.
Ytzticpatli Teotihoacanensis, II. 407.
Ytzticpatli Tepuzculullae, II. 494.
Ytzticpatli Tizayucae, III. 409.
Ytzticpatli Totonacapae, II. 408.
Ytzticpatli Yohualanensis, II. 404.
Ytztictlacotl, II. 408.
Ytzticxihuitl, II. 409.

Ytztollin, I. 255.
Ytztonpatli, II. 476.
* *Ytztontli*, II. 351.
Ytztotontli, II. 352.
Ytzuqua, II. 479.
Ytzuquatzitziqui, I. 286.
Yuca, I. 354.
* *Yucca*, II. 122.
Yucundua Herba, II. 396.
Yucuquitiyozotna Acatlanensis, II. 494.
Yuhcicaton, II. 464.
Yurehuen, III. 402.
Yuriripitaqua, I. 175.
Yxcuicuil, II. 371.
Yxiayahoal, II. 460. 462.
Yxiayahoal altera, II. 460.
Yxiayahoal Chapultepecensis, II. 461.
Yxiayahoaltzitzin, II. 461.
Yxiayaoal, II. 462.
* *Yxicahui Ycalizpatli*, I. 40.
Yxmatzal, II. 372.
Yxmotzalxihuitl Ychcateupae, III. 409.
Yxnexehuac, I. 414.
Yxnexiuhqui, II. 466.
Yxnextlacotl, II. 370.
Yxnextlacotl, II. 111.
Yxocuilpatli, II. 365.
Yxocuilpatli altera, II. 366.
Yxocuilpatli tertia, II. 366.
Yxocuilpatli Yyacapichtlensis, II. 366.
Yxpapachca, II. 195.
Yxpapatlahoac, II. 374.
* *Yxpapatlahoac*, III. 236.
Yxpatli, II. 369. 386.
Yxpatli, III. 10.
Yxpatli Acatlanensis, II. 395.
Yxpatli altera, II. 369.
Yxpatli Tototepecensis, II. 499.
Yxpatli Yanguitlanensis secunda, II. 388.
Yxpipitzahoac, II. 378.
Yxquamòl, II. 371.
Yxtenextic, II. 373.
Yxtezontic, II. 374.
Yxtlatlatzca, II. 368.
Yxtlatlatzca secunda, II. 368.
Yxtlazolxihuitl, II. 377.
Yxtlilxochitl, II. 346.
Yxtollin, II. 378.
Yxtomio, II. 367.
* *Yxtomio*, II. 219. III. 101. 307.
Yxtopólli, II. 86.
Yxzazal, II. 65.
Yyacpatli, II. 110.

Yyacquahuitl, II. 380.
Yyacxihuitl, II. 109.
Yyacxihuitl altera, II. 110.
Yyamolin, I. 185.
Yyapaxihuitl altera, II. 403.
* *Yyauhtl*, II. 183. 527.
* *Yyauhtlal*, II. 87.
Yyauhtli, II. 197.
Yyauhtli, II. 199.
* *Yyauhtli*, I. 64. II. 204.
Yyauhtli montana, II. 199.
Yyauhtzin, II. 202.
Ychcatic, II. 418.
Ychcatic altera, II. 418.
Ychcatic Arbos, II. 419.
Ychcatic Tepexicensis, II. 398.
Ychcatic tertia, II. 419.
Ychcatic Tlachmalacacensis, II. 420.
Ychcatic Yyacapichtlensis, II. 419.
Yzazanaca Temuacensis, II. 487.
* *Yzcaxochitl*, II. 147.
* *Yzcotl*, II. 201.
Yzhoatomatl, II. 422.
Yzhoatomatl, II. 2.
Yzhoayo, I. 206.
Yzhuapatli Tonallae, II. 394.
Yznacpal, I. 205.
Yzquiepapatli, II. 441.
Yzquiquauhuitl, II. 441.
Yzquixochitl, II. 436.
* *Yzquixochitl*, I. 146. 338. 424. II. 53. 437. 439. 439.
Yztacaquiztli, I. 75.
Yztacatzoyatl, I. 127.
Yztacayotli, I. 101.
Yztacayotli, I. 101.
Yztacchacomacatl, I. 69.
* *Yztacchian*, I. 137.
Yztaccihoatl, II. 144.
Yztaccoanenepilli, III. 375.
Yztaccoapatli, I. 401.
Yztaccococtlacotl, I. 421.
* *Yztaccococtlacotl*, III. 132.
* *Yztaceoapatli*, I. 400.
Yztachoitztecolxochitl, II. 350.
Yztacixpatli, II. 160.
Yztacmecatl, II. 35.
Yztacmecatl secunda, II. 36.
Yztacnanacáme, II. 357. 358.
Yztacnochtli, II. 170.
Yztacpatli, II. 391. 422. 429.
Yztacpatli, I. 7. 82. II. 35. 50. 113. 302. 393. 471. 549. III. 203.

* *Yztacpatli*, II. 212. 507.
Yztacpatli Acatlanensis prima, II. 396.
Yztacpatli Acatlanensis secunda, II. 397.
Yztacpatli Arbos expurgans, II. 427.
Yztacpatli Asphodelina, II. 425.
Yztacpatli Atotonilci, III. 405.
Yztacpatli Chimalhuacanensis, II. 423.
Yztacpatli Chulullensis, III. 407.
Yztacpatli Chulullensis altera, III. 408.
Yztacpatli Cyanea, II. 428.
Yztacpatli Hoexotzincensis, III. 406.
Yztacpatli Napina, II. 426.
Yztacpatli Pahuatlanensis prima, II. 424.
Yztacpatli Pahuatlanensis secunda, II. 424.
Yztacpatli pipitzahoac, I. 23.
Yztacpatli Siliquata, II. 426.
Yztacpatli Temuacensis, II. 425.
Yztacpatli Tenayucae, II. 425.
Yztacpatli Tepexicensis, II. 398.
Yztacpatli Tepexicensis secunda, II. 399.
Yztacpatli Tepuzculullae, II. 494.
Yztacpatli Tepuzcululllae prima, II. 392.
Yztacpatli Tepuzcululllae quarta, II. 393.
Yztacpatli Tepuzcululllae secunda, II. 392.
Yztacpatli Tepuzcululllae tertia, II. 393.
Yztacpatli Teteoamacensis, II. 429.
Yztacpatli Tetzcocana, II. 423.
Yztacpatli Tonallae, II. 394.
Yztacpatli Tonallae altera, II. 395.
Yztacpatli Verbascina, II. 427.
Yztacpatli Yanguitlanensis, II. 389.
Yztacpatli Ygualapensis, II. 501.
Yztacpatli Ytzocanensis, II. 427.
Yztacpatlichichipiltic, I. 392.
Yztacpatlipitzahoac, II. 428.

Yztacquahuitl, I. 75.
Yztacquahuitl secunda, II. 431.
Yztacquauhxiotl, I. 370.
Yztacquauhxiotl, I. 369.
Yztactemecatl, II. 436.
Yztactepetzaluxochitl, I. 237.
Yztactexcalchichic, II. 432.
Yztactexcaltlacotl, II. 498.
Yztactexcaltlacotl, I. 422.
* *Yztactlacochichic*, I. 85.
Yztactlacotl, II. 435.
* *Yztactlacoxochitl*, III. 148.
Yztactlalamatl, I. 171.
Yztactlalamatl altera, I. 172.
Yztactlalcacahoatl, II. 161.
Yztactlatlacotic, II. 433.
Yztactlatlacotic altera, II. 434.
Yztactlatlacotic Chimalhuacanensis altera, II. 435.
Yztactlatlacotic Chimalhuacani, II. 434.
Yztactlatlacotic Ytzocanensis, II. 434.
Yztactlatlancuaye, II. 432.
Yztactlàtlauhcapatli altera, II. 488.
Yztactlatlauhcapatli Quauhquechullae, II. 488.
Yztactzilacayayotli, I. 101.
Yztacxihuitl, II. 430.
Yztacxihuitl, I. 10.
Yztacxihuitl altera, II. 431.
Yztacxihuitl Panucensis, III. 404.
Yztacxochipatli, II. 388.
Yztacxoconochtli, II. 433.
Yztacyacacozauhqui, II. 382.
Yztacyhoixochitl, II. 433.
Yztacyoalxochitl, II. 446.
Yztaczacacilin, III. 406.
Yztàczazalic, II. 67. 431.
Yztaczazalic altera, II. 67.
Yztaololtzin Chulullensis, II. 407.
Yztapaltlacotl, II. 447.
Yztapatòn, II. 379.
* *Yztaquahuitl*, I. 396.
Yztaquilitl, II. 478.
Yztaquilitl, II. 468.
* *Yztauhiatl*, II. 360.
Yztauhyapatli Tepoztlanica, II. 455.
Yztauhyatl, II. 456.
* *Yztauhyatl*, I. 127. 196. 379. 412. II. 23. 55. 366. 455. 457. III. 238.
Yztic, III. 276.
Yzticchichilchotic, II. 406.
Yzticmicapatli, II. 356.

Yzticpatli Acatlanensis, II. 396.
Yzticpatli Tilancensis, II. 496.
Yzticpatli Tilancensis altera, II. 496.
Yzticpatli Tizayucae, III. 409.
Yzticpatli Yanguitlanensis, II. 387.
* *Yzticpatli Yanguitlanensis*, III. 422.
Yzticpatli Yanguitlanensis altera, II. 389.
Yzticpatli Yanguitlanensis quarta, II. 390.
Yzticpatli Yanguitlanensis tertia, II. 390.
Yzticpatli Yauhtepecensis, II. 501.
Yztlacatinipatli, II. 477.

Z

Zacacamotli, III. 381.
Zacacamototontin, I. 252.
Zacachian, I. 132.
Zacachichic, II. 83.
Zacachichic altera, II. 83.
* *Zacacilin*, II. 348. III. 315.
Zacacoxocotl, II. 505.
* *Zacacoxocotl*, II. 505.
Zacacoztli, II. 86.
Zacacucuchi, III. 326.
* *Zacahoaxin*, II. 486.
Zacahuitzpatli, II. 88.
Zacahuitztli, I. 253.
Zacalicpatli Atoyaquensis, II. 218.
* *Zacalloxochitl*, III. 81.
Zacalticpatli, II. 58.
Zacamecatl, II. 32.
Zacametl, II. 251.
Zacamexcálli, II. 251.
Zacamiahoatl, III. 396.
Zacanahoiteputz altera, II. 87.
Zacanahuiteputz, II. 86.
Zacanelhuatl, II. 91.
Zacanelhuatl Chulullensis, III. 394.
Zacanochtli, II. 170. 171.
Zacantlachichichinoa, II. 551.
Zacaocotl, II. 85.
Zacaocotl, III. 370.
Zacapapaloquilitl, II. 87.
Zacapatlachtli, I. 260.
Zacapatli, II. 84. III. 383.
Zacapatli Trifolia, II. 84.
Zacapetlatl, II. 82.
Zacapipillolxochitl, II. 91.

Zacapolin, I. 251.
Zacapoyomatli, II. 90.
Zacatectli, I. 252.
Zacateoitztli, II. 312.
Zacaticpac, II. 90.
Zacatlachichinoa, I. 230.
* *Zacatlachichinoa*, III. 49.
Zacatlamiahoalli, II. 89.
Zacatlaolxochitl, II. 88.
Zacatlatlauhqui, I. 251.
Zacatlaxcalli, I. 250.
Zacatlepatli, I. 116. III. 78.
Zacatlepatli Amayucanensis, I. 115.
Zacatlepatli secunda, I. 115.
Zacatzocuilpatli, II. 91.
Zacatzontetic, II. 85.
Zacaxochitlcoztic, I. 439.
Zacaxocotl, II. 89.
Zacaxocotl altera, II. 89.
Zacayac, II. 82.
Zacayamaztli, II. 87.
Zacayxtopólli, II. 85.
Zacayyac, I. 254.
Zacayyauhtli, II. 197.
Zacazilin, II. 92.
Zacualpensis planta, I. 379.
Zahoyac, II. 108.
Zahoyacpatli, II. 108.
Zahuapatli Igualapensis, I. 448.
Zahuapatli Tototepecensis, I. 445.
Zahuatlachichinoa, I. 230.
Zanioatzincoxochitl, II. 524.
Zaquamquahuitl, II. 146.
Zayolizcan, II. 107.
Zayolizcan Hueitlalpae, II. 107.
Zayolpatli, II. 106.
Zayolquahuitl, II. 105.
Zayolquahuitl altera, II. 105.
Zayolquahuitl tertia, II. 106.
Zayulpatli Huaxacensis, II. 268.
Zayulpatli Huaxacensis altera, II. 269.
Zazacatzin, II. 92.
Zazalic, II. 56. 187.
Zazalic Chietlae, II. 60.
Zazalic Capitlanensis, II. 55.
Zazalic Horminina, II. 58.
Zazalic Persicaria, II. 59.
Zazalic Tepecuacuilcensis, II. 60.
Zazalic Tzonpaci, II. 61.
Zazalic Volubilis, II. 59.

Zazalic Yacapichtlensis, II. 60.
Zazalic Yacapichtlensis altera, II. 61.
Zazalic Yyauhtlina, II. 54.
Zazalicpatli, II. 57.
Zazalicpatli Acatlanensis, II. 209.
Zazalicpatli Pahuatlanensis, II. 56.
Zazalicpatli Tepexicensis, II. 206.
Zazalicpatli Tepoztlanica, II. 57.
Zazalicpatli Tilancensis, II. 98.
Zazalicpitzahoac, II. 58.
Zazalictlacopatli, II. 63.
* *Zazalictlacopatli*, II. 64.
Zazalictlatlacispatli, II. 61.
Zazalicxihuitl, II. 62.
Zazaltzin, I. 4.
Zazalxihuitl, III. 388.
Zazanaca, I. 398.
* *Zazanaca*, II. 395. III. 58. 89. 354. 364.
Zazanaca Temimiltzincensis, II. 246.
Zazanaca Tlacotepecensis, II. 261.
Zazanacxochitl, I. 290.
Zocobut, III. 384.
Zocobut Panucensis altera, 385.
Zoconán, II. 260.
Zolcohanenepilli, II. 5.
* *Zolcohanenepilli*, III. 185.
Zolpatli Tunallae, II. 275.
Zoltomatl, II. 192.
* *Zomiaplana*, III. 46.
Zotollin, II. 184.
Zozoyatic, II. 111.
Zozoyatic, II. 553.
Zumetl, II. 264.

Son como 3D

INDEX LOCORUM
NATALIUM PLANTARUM,
in his tribus Voluminibus memoratarum.

A

Acatlicpacum.
Acelmanum.
Acolmanum.
Acuitlapanum.
Amaquemecum.
Amayucanum.
Anenecuilcum.
Angelorum Urbs.
Apacincanum.
Alpuyeca.
Apaztla.
Atapanum.
Atatacum.
Atepuztlanum.
Atlapulcum.
Atotonilcum.
Atoyaque.
Axochitlanum, *seu* Axuchitlanum.

C

Chalcum.
Chapultepecum.
Chiauhtla.
Chilla.
Chillanum.
Chimalhuacanum.
Chimalhuacanum Chalcense.
Chocandiranum.
Chocandranum.
Citlaltepecum.
Coatepecum.
Coatlanum.
Cocolanum.
Colima.
Collyma.
Copitlanum.
Cuitlahuacum.
Cuixcum.
Culhuacanum.
Cuzamalla.

E

Ectactlanum.
Epazoyuca.

H

Haitina (Insula).
Hoapanum.
Hoatemala.
Hoaxtecepecum.
Hoeitlalpa.
Hoeyacocotla.
Hoitzilaque.
Hoitzocum.
Huacana.
Huanaxuatum.
Huaxaca.
Huaxteca.
Huaxutla.
Huehuetoca.
Huehuetocum.
Huehuetocanum.
Hueimola.
Hueitlalpa.
Huexocincum.
Huextepecum.
Huexutla.
Huexutla Panucensis.
Huisti.
Huitzquiluca.
Huxaqua.

I

Ichautepa.
Igualapa.

J

Joannis Conchensis Oppida.
Jucatanum.

M

Mactlactanum, *seu* Matactanum.
Malinalcum.
Mayanalanum.
Mecatlanum.
Mechoacanum.
Metztitlanum.
Misteca inferior.
Mistica superior.
Motines.

N

Nexpa.
Nexpa Totanacapensis.

O

Oapanum.
Ocoitucum.
Ocopetlayuca.
Ocpayocanum.
Ocuilla.
Orizava.
Otomita.

P

Pahuatlanum.
Panucum.
Papaloticpacum.
Pauhatla.
Pazcuarum.

Q

Quamimiltzincum.
Quauhchichinulla.
Quauhchinancum.
Quauhcocolanum.
Quauhlanum.
Quauhnahuacum.
Quauhquechula, *seu* Quauhquechulla.
Quauhtepecum.
Quauhtatla.
Quauhtla.
Quauhtutulanum, *seu* Quauhtutullanum.
Quauhximalpa.
Quauhyuca.
Quauhzulcum.

S

Servatoris (Divi) Oppidum.
Stalapa.
Stapalapa.

T

Tacambarum.
Tamoinum.
Tamui.
Tancitarum.
Tarecuatum, *seu* Tarequatum.
Tecuanapa.
Tehoitztla.
Temazcaltepecum.
Temichtitlanum.
Temimiltzincum.
Temuacum.
Tenancum.
Tenanpulcum.
Tenanum Chalcense.
Tenayuca.
Teohacanum.
Teololoapa.
Teotihuacanum.
Teotioacaum.
Teotlalcum.
Tepapareca.
Tepapayeca.
Tepequacuilcum.
Tepetlaoztocum.
Tepetlauztoc.
Tepexicum.
Tepotztlanum.

Tepuzcululla.
Tetela, *seu* Tetella.
Tetzcatepecum.
Tetzcocum.
Teuhcaltzincum.
Teuhtiocanum.
Texaxahuaca.
Tezontepec.
Tezoyuca.
Tharmabarum.
Tilancum.
Tingambatum.
Tizayuca.
Tlachmalacacum.
Tlacubaya.
Tlacuiloltenancum.
Tlacuiltenancum.
Tlalmanalcum.
Tlaltizapanum.
Tlapa.
Tlatenchum.
Tlilancum.
Tlilyuquitepecum.
Tonalla, *seu* Tunalla.
Totolapa.
Totomihuacanum.
Totonacapa.
Tototepecum.
Tzapotecarum regio.
Tzatzocolcum.
Tzonpancum.
Tzonzonate.
Tzotzocolcum.
Tzotzocolcum.

V

Veraecrucis Urbs.

X

Xalatlauhcum.
Xalaucum.
Xantetelcum.
Xicalanum Urupae.
Xicotepecum.
Xilotepecum.
Xilotlanum.
Xiquilpa.
Xochimicaltzincum.
Xochimilcum.
Xochipecum.
Xochitlanum.
Xoexotcincum.
Xonotatla.
Xonotla.
Xoxopancum.
Xoxotla.
Xuotepecum.
Xuxutla.

Y

Yacapichtla.
Yahuahuhacanum.
Yalhualiuhcanum.
Yancuitlanum.
Yanguitlanum.
Yauhaluihcanum.
Ychcateupa.
Yememiltzincum.
Yhuala.
Yohalanum.
Yperihuanum.
Ytzocanum.
Yyauhtepecum.
Yztamatitlanum.
Yztlanum.
Yztolluca.
Yztoloca.
Yztotolanum.

Z

Zacualpa.
Zahoatlanum.
Zamaca.
Zayula.

INDEX
RERUM NOTABILIUM,
quae in his tribus Voluminibus continentur.

A

Abaca, Arbor in Philippicis Insulis proveniens, I. 312.

Adgao, Arbor in Insulis Philippicis proveniens, I. 309.

Adipis usus Indis ignotus, III. 252.

Amudio, Herba in Insulis Philippicis proveniens, I. 313.

Amuleti modo applicatae Herbae efficaces, I. 332. 380.

Ananança, Planta in Insulis Philippicis proveniens, I. 308.

Ancoas vinum conficiendi modus, I. 310.

Anime Indicum, I. 362.

Aparitii oleum laudatur, II. 251.

Apum genera varia, II. 545. 546.

Arbor, cujus cor Gingiber olet, sapitque, I. 197.

Arborum Mexicanarum pars maxîma viret toto anno, II. 531.

Aristolochiae vires comprobatae, III. 68.

B

Bahei, Palma in Insulis Philippicis proveniens, I. 344.

Balsamum Indicum ex qua arbore stillet, quibusque viribus sit praeditum, I. 373.

Barbacoa, furni genus apud Chichimecas, II. 132. 252.

Batata, jamdiu Hispaniae ante Auctoris itinera familiaris Planta, I. 351.

Batatarum differentiae, et cultura, I. 351.

Batei ludus patrius Mexî-

canorum, I. 5. II. 337.

Bernardini Castilli Hortus celebris Quauhnahuacensis, I.184. Laudes bellicae, et diligentia in serendis, ac excolendis plantis peregrinis, I. 298.

Brasilii Ligni vires, et usus, II. 224. 309.

Buyo, Volubilis in Insulis Philippicis proveniens, I.344.

C

Cacao Arboris fructûs usus varii, II. 153.

Cancri remedium, I.379.

Capillos instaurans remedium exploratum, III. 370.

Cassiae de Quito descriptio, III. 394.

Castilli. *Vide* Bernardini.

Cazabi. *Vide* Yuca.

Cerae usus Indis ignotus, III. 252.

Chiamatolli, potionis genus, I. 136.

Chiantzotzollatolli, potio exstingüendo febrili fervori aptissima, I. 136.

Chichimecapatli, Pharmacum Chichimecarum, I. 144.

Chichimecarum natura, panis, victus, et mores, II. 132.

Chichimecarum placentulae, vicem illis praestantes panis, II. 511.

Chilli intinctus, ejusque efficacia, II. 3.

Chilli, seu Piper Mexicanum jamdiu ante Auctoris itinera in Hispaniam translatum, I. 277.

Chululensis Medici nobile Pharmacum, II. 164.

Cocca Peruina, ejusque vires, et cultura, III. 395.

Coccinellae, Kermes, et Purpurae comparatio, II.178.

Comálli, patinae genus apud Chichimecas, II. 129.

Copalli Arboris, ex qua pretiosum gummi profluit, descriptio, I. 359.

Copalli gummi simile effundens Arbos, I. 144.

Coronariae Plantae. *Vide* Plantae coronariae.

Cortesius *Batei* ludum Hispanis spectandum praebuit. II. 337.

Crepitans Fructus, dum dehiscit, III. 107.

Cuitlahoatzin, Regulus Iztapalapae, Arbores diligenter curat excoli, III. 246.

D

Draco, Arbor Insularum Fortunatarum, I. 426.

Dysenteriae remedia, I. 369. 370. 390. 423. 427. 451. II. 336. firmissimum praesidium, I. 431.

E

Edulis planta in faucibus montium, lethalis inter segetes proveniens, III. 276.

Edules Plantae. *Vide* Plantae edules.

F

Febrium malignarum remedium exploratum, III. 398.

Flos Xalxocoxochitl magnitudine prae ceteris ejusdem Fruticis floribus mirabilis, III. 337.

Foliorum formae raritas, III. 436.

Frumenti vices subiens Herba, I. 210.

G

Garcia. *Vide* Orta.

Gingiber olet, sapitque Arboris cujusdam cor, I. 197.

Gummi arabicum ex Arbore Mizquitl, II. 511.

Gummi Coaxixcatzin Chietlae, plagis recentibus, ac veteribus felicissimo eventu applicatum, I. 410.

Gummi Hólli elasticum pilae palmariae ad ludum vices praestans, II. 336.

Gummi Tzictli vires, et usus, II. 45.

H

Helenae (Divae) precarii globuli, I. 249.

Haemorrhoidum remedia, I. 332. 380.

Hemorrhoi Panucensis remedium, III. 12.

Henricus (Martinus) Pro-

rex usu Pitahayae fructûs convalescit, II. 172.

Herbae verecundae cum Insularum Philippicarum Plantâ sentiente comparatio, III. 76.

Hernandus (Franciscus) de Herbis, Novae Hispaniae, et Europae communibus, seorsim se acturum pollicetur, I. 18. De iisdem se egisse testatur, II. 1. Scribit Librum Draconibus Fortunatarum dicatum, I. 426. Commoratus in Insulâ Haitinâ illius Insulae Libellum dicat, I. 354. 375. II. 544. Graviter Mexici aegrotat, et convalescit, II. 340. Ad urinae acrimoniam quadam malvaceâ quotidie utiliter utitur, I. 297. II. 535. Opus suum Commentarios appellat, III. 438. Opus suum se expoliturum pollicetur, II. 353. Aliud se Opus scripturum indicat, I. 369. 375. Cotyledonum explicationis modum observat, III. 82. In eadem Plantae specie foliorum diversam formam animadvertit, II. 558. Ex similitudine fructûs Plantam congenerem statuit, II. 26. 27. 149. Ex formâ, et viribus Plantarum species ad idem Genus reducit, I. 246. III. 64. 270. Congeneres Plantas ex foliorum figurâ arbitratur, I. 65. In Plantis congeneribus easdem vires magnâ ex parte recognoscit, I. 191. Ex sapore Plantarum vires conjicit, I. 236. II. 238. 328. De viribus Plantarum, earumque operandi modo opinatur, I. 141. 159. 160. 168. 292. 293. II. 42. 221. 234. 241. 268. 303. 328. 355. Plantas virtutibus insignes, usu oeconomico praestantes, Pictoribus utiles, edules, coronarias &c. indicat. *Vide Plantae.* Non sine vitae periculo Plantas degustat. I. 119. III. 174. 199. Plantarum varietates in eadem specie indicat, I. 83. 89. 146. 233. 280. II. 56. 294. 472. 506. III. 422. Plantas optimè describit, et denominat, ejusque usus indicat, I. 62. 161. 189. 280. 299. 351. II. 3. 124.

224. 273. 309. 535. III. 158. 243. 428. Plantae cognomen triviale à Loco natali imponit, II. 98. Nomina Plantarum Mexicana latinè reddit, I. 181. 193. 204. 205. 255. 289. 294. 425, &c. In Garciam Daortam vehementer invehitur, I. 314. Mathiolum notat, III. 408. Indos Medicos impugnat, I. 70. II. 34. 80. 109. 420. 430. 560. III. 5. 30. 86. 110. 274. 332. 388. Observationes ratiociniis praefert, I. 126. 170. 270. 272. 347. 369. Naturae phoenomenis, quoniam fidem excedant, fidem non denegat, III. 182. Indorum testimonio ad nonnullarum Plantarum vires asserendas se tuetur, I. 84. 152. 157. 225. 282. II. 43. 324. 401. Cautè in remediorum efficacissimorum administratione se gerit, I. 119. II. 104. 394. Indos Medicos consulit, I. 128. Plantas Mexicanas pro Europaeis substituit, I. 297. II. 292. 508. III. 336. Veterinarium consulit, III. 351. Piper longum in Nova Hispania invenit, III. 167. Loca Plantarum natalia diligenter adnotat, II. 39. III. 154. Caeli, et soli naturam indicat, I. 81. 97. 133. 139. 141. 142. 147. 190. 251. 282. 307. 400. II. 54. 288. 296. 298. 330. 344. Mexici ver à Majo ad Septembrim observat, II. 199. Primus oleum è Balsami Arboris semine exprimit, I. 375. Plantas in Hispaniam, nonnullasque in hortos Regios transferendas suadet, I. 24. 73. 94. 147. 240. 356. 361. 371. 375. 420. II. 199. 436. 453. 456. III. 69. 89. 114. 173. 244. 245. Nimiùm credulum se praestat, I. 73. 332. 380. Animi candorem praesefert, I. 319. 320. II. 90. 154. 458. 505. III. 76. Pietatem suam erga Deum ostendit, I. 211. 301. 320. 356. Severitatis suae specimina exhibet, II. 40. 122. 126. 179. 253. 511. Resinas, et Gummi utilia observat, III. 401. Ab Opetlayuca in Atatacum tendit, I.

207. Peruinas Plantas nonnullas describit, III. 415. 429. 430. Sasafras ramum è Floridâ allatum pingendum curat, I. 273. Philippicas Plantas describit ex fide Testium oculatorum, I. 308. 313. 344. 345. Zarzaparrillam Hispalensem Mexici offendit, II. 39. Plantam Novae, & Veteri Hispaniae communem datâ operâ describit, et pingendam curat, I. 245. Quarunsdam Plantarum usum nequit ab Indis extorquere, I. 13. 40. 333. II. 348. 436. 487. Primus Rosmarinum Dioscoridis secundùm describit, III. 408.

Hoaxin, Arbor Mexicana insignis, I. 261.

Hólli. *Vide* Gummi.

Hortenses Plantae. *Vide* Plantae hortenses.

Huanimi resina vulneribus conglutinandis aptissima, III. 401.

I

Indi Medici unam, vel alteram Herbarum facultatem norunt, I. 11. 374. III. 392. 427.

Indorum credulitas. *Vide* Superstitiosa, &c.

Indorum rusticitas, et voracitas, I. 130.

L

Lacca ex qua Arbore proveniat, I. 375.

Lichenum remedium, II. 483.

Linum Europaeum apud Mechoacanenses proveniens, licèt ejus usum nondum noverant, II. 134.

Liquidambar Indicum ex qua Arbore fluat, I. 227.

Lues indica, I. 399. 408. Gallica vocata, I. 441. Hispanica, II. 387. Gallica, aut Hispanica vocata. III. 12. Ab Indis occidentalibus profecta, III. 12.

Luis Gallicae origo, III. 12.

M

Maguei usus multiplex, II. 253.

Maizii cultura, II.124. Pultes, 125. Vires, et polenta, II.126. Variae potiones, praeparationes, et compositiones, I.129. Panis, ejusque conficiendi modus, II. 131.

Manna optima super Arborem Ytzamatl, et Salices concrescens, I. 173.

Manna Ceibae, II. 190.

Mathiolus notatur, III.408.

Mechoacani radix purgans, III. 158.

Mellis Indici plura genera in Novâ Hispaniâ à diversis Insectis fabricata, II. 544.

Mexici caelum paulò rigidius, I. 382.

Michihoauatolli, potionis genus, II. 341.

Molle, Arbos à Peruina Regione in Novam Hispaniam, & in Hispaniam Europaeam ante Auctoris itinera translata, I. 188.

Morbillorum nomen Mexicanum, II. 34.

Musa ab Aethiopibus, aut Orientalibus Indis in Novam Hispaniam translata, I. 293.

N

Nephriticum Lignum ex qua Arbore proveniat, I.349.

O

Octli, vinum ex Maguei, I. 217.

Oeconomico usu insignes Plantae. *Vide* Plantae, &c.

Olei usus Indis ignotus, III. 252.

Olera. *Vide* Plantae Oleraceae.

Olus suave Pauperum mensas onerans, I. 228.

Orta (Garcia da) acriter notatur, I.314.

P

Palli, luti genus, I. 262.

Palpebras renasci faciens Herba, II. 25.

Papae Peruinae, II. 29.

Papayae sapor non adeo gratus, III. 90.

Papyro conficiendae apta Planta. I. *Vide* Planta, &c.

Patli vocabuli varia significatio, II. 402.

Pepones Peruini in Novam Hispaniam translati, III. 100.

Philippicarum Insularum Plantae, I. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 344. 345.

Pictoribus Arbos utilis, I. 430.

Pictoribus gluten praebentes Plantae. *Vide* Plantae, &c.

Pictoribus plantae utiles. *Vide* Plantae, &c.

Piper longum apud Mexicanos proveniens, III. 167.

Piperis vices supplere potest Piper Tavasci, III. 336.

Pitahayae fructus efficacia in morbis biliosis, II. 172.

Planta papyro conficiendae apta, I. 165.

Plantae á viribus nomen Mexicanum mutuatae, *exempli gratiâ.* I. 156. 221. 231. 277. 383. 449. &c.

Plantae coronariae, I. 14. 99. 146. 169. 171. 193. 237. 238. 240. 241. 287. 318. 337. 378. 433. 437. 444. 451. II. 15. 24. 72. 79. 97. 111. 113. 119. 120. 137. 162. 165. 166. 168. 248. 293. 295. 297. 305. 311. 329. 331. 332. 333. 335. 342. 344. 350. 351. 352. 354. 375. 421. 436. 440. 449. 452. 517. 518. III. 5. 21. 34. 38. 44. 74. 82. 98. 108. 120. 121. 121. 135. 135.* 146. 146. 148. 150. 184. 210. 210. 215. 227. 260. 337. 340.

Plantae dignae in Hortos Hispaniarum Regis transferri, II. 436. 453. 456.

Plantae edules, nonnullaeque utiles in annonae caritate, I. 210. 228. 420. 444. II. 82. 116. 121. 147. 174. 176. 262. 282. 283. 285. 286. 287. 294. 313. 313. 314. 324. 338. 340. 341. 346. 347. 354. 357. 358. 361. 376. 467. 478. 479. 481. 497. 505. 507. 510. 511. 511. 514. 532. 533. 559. III. 24. 38. 40. 47. 79. 80. 87. 116. 116. 127. 128. 131. 133. 133. 142. 144. 155. 170. 171. 175. 192. 210. 217. 225. 229. 256. 263. 264. 265. 269. 275. 276. 277. 327. 335. 337. 344. 344. 348. 363. 364.

387. 437. 459. 470.

Plantae hortenses, seu in hortis cultae, Medicinae, et elegantiae gratiâ, I. 274. II. 45. 137. 250. 278. 283. 285. 294. 327. 375. 506. 535. III. 38. 74.* 207. 221. 227. 241. 320. 375. 402.

Plantae hortorum ornatui, et ambulacris efformandis opportunae, et speciosae, II. 189. 190. 333. 436. III. 17. 49. 214. 240. 246.

Plantae in annuos usus à Mexicanis reconditae, II. 371. 415. 438. 454. 544. 553. III. 120. 124. 155. 162. 165. 237. 329.

Plantae in Hispaniam dignae transferri, I. 24. 73. 94. 147. 240. 356. 361. 371. 375. 420. II. 199. III. 69. 89. 114. 173. 244. 245.

Plantae oeconomico usu insignes, I. 165. 157. 184. 185. 186. 236. 239. 253. 261. 262. 347. 364. II. 189. 190. 146. 224. 257. 257. 258. 305. 309. 311. 326. 333. 336. 349. 375. 401. 403. 415. 421. 436. 467. 473. 501. 505. 517. 531. 536. 537. 537. 538. 558. III. 8. 17. 49. 55. 69. 103. 115. 126. 127. 136. 155. 183. 184. 214. 231. 240. 244. 246. 254. 262. 273. 290. 320. 327. 340. 448. 465.

Plantae oeconomico usu praeditae, I. 347. 364. II. 146. 253. 257. 258. 305. 311. 326. 336. 349. 375. 401. 403. 415. 421. 467. 473. 501. 505. 517. 531. 536. 537. 537. 538. 558. III. 8. 17. 55. 69. 113. 115. 126. 127. 136. 155. 182. 184. 231. 244. 254. 262. 273. 290. 320. 327. 340. 448. 465.

Plantae Oleraceae, I. 420. 444.

Plantae pictoribus gluten praebentes, I. 236. 239.

Plantae pictoribus utiles, I. 250. 430. III. 113. 114.

Plantae pulchritudine sese commendantes, II. 189. 190. 333. 436. III. 17. 49. 214. 240. 246.

Plantae saponis vices prae-

stantes, I. 184. 185. 186.

Plantae tinctoriae, I. 250. 330. 430. 440. II. 224. 309. III. 85. 113. 114.

Plantae topiariae, I. 337. 346. 378. 433. 437. 444. 451.

Plantae virtutibus insignes, I. 120. 253. 262. 388. 390. 431. II. 93. 95. 108. 112. 115. 136. 145. 182. 185. 198. 224. 249. 250. 260. 278. 280. 306. 309. 336. 365. 369. 374. 406. 412. 434. 438. 452. 458. II. 467. 473. 478. 491. 499. 511. 512. 521. 534. 541. 558. III. 11. 11. 13. 13. 18. 21. 23. 28. 29. 32. 49. 53. 59. 62. 97. 99. 108. 158. 163. 171. 199. 221. 237. 241. 255. 269. 271. 284. 329. 336. 338. 344. 370. 375. 384. 385. 411. 433. 458. 464.

Plantae vitro conficiendo aptae, I. 157.

Platanus. *Vide* Musa.

Precarii globuli ex quibus Plantis fiant, I. 249. 346. 347. 348. 358. II. 11.

Pulque, vinum ex Maguei, I. 217.

Q

Quadrupedum inveteratis plagis medendis opportuna Planta, II. 26.

R

Radicis formae raritas, III. 164.

Rhabarbarum Mexicanum vero Rhabarbaro substituendum, et qua methodo colligendum, mundandum, secandum, exsicandumque, I. 299.

S

Sacsac, Palmae genus in Philippicis Insulis proveniens, I. 345.

Sanguine manans Planta, I. 423. II. 281. 540.

Saponis vices praestantes Plantae. *Vide* Plantae, &c.

Sasafras Arborem non potuit reperire Auctor in Novâ Hispaniâ, I. 373.

Scabiei medicina, I. 445.

Somnus foliorum, III. 428. 243.

Sonalia barbarica ex qua Arbore fiant ad tripudia, II. 400.

Splenis medicina, I. 449.

Superstitiosa, aut saltem vana Indorum de viribus Plantarum credulitas, II. 80. 43. 324. III. 30. 70. 272. 280.

Surditatis remedium, III. 271.

T

Tamales, seu Artocreas ex qua Herbâ Indi conficiant, I. 158.

Tamarindi Arboris somnus, III. 243.

Tamarindus ad Mexicanos translata, III. 242.

Tapay, placentae genus ex Plantâ in Insulis Philippicis proveniente, I. 311.

Temacalli, Balnei genus, quo Indi frequenter utebantur, I. 106.

Thus Mexicanum thuri Antiquorum congener, I. 361.

Tinctoriae Plantae. *Vide* Plantae Tinctoriae.

Titici, Mulieres Mexicanae Medicinam facientes, I. 125. Medici Indici, II. 112.

Tlatoani, Heroum Mexicanorum genus, II. 342.

Tolu Balsami Arbor, III. 369.

Tomatl intinctus, ejusque efficacia, II. 3.

Topiariae Plantae. *Vide* Plantae Topiariae.

Torno apta Arboris materies, I. 79. 364.

Triticum Europaeum apud Mechoacanenses mirâ ubertate proveniens, II. 134.

Tzatzayanaliztli, leprae genus, quo universum dehiscit corpus, II. 374.

Tzictli. *Vide* Gummi.

V

Varietates plantarum, I. 83. 89. 146. 233. 280. II. 56. 294. 472. 506. III. 422.

Venenum Canibus Planta, Suibus innocua, II 401.

Ver Mexicanum à Majo ad Septembrim, II. 199.

Vinum non noverant Indi, II. 188.

Vites, non vinum, noverant Indi, 188.

Virtutibus insignes Plantae. *Vide* Plantae virtutibus insignes.

Vitro conficiendo aptae plantae. *Vide* Plantae, &c.

Urinae remedia, II. 33. 124. 133. 535.

Urinae suppressio veluti per miraculum sublata, I. 435.

Uritequampatli venenum interficiendis noxiis animalibus aptissimum, II. 74.

Uterina Herba parturientibus valdè proficua, II. 136.

X

Xocoatl potio mirae virtutis adversùs urinae ardorem, II. 133.

Y

Yuca, ex cujus radicibus panis conficitur, I. 354.

Z

Zacatecarum Pharmacum, Ricini species, II. 376.

Zacatetztli, Herba insignis, I. 253.

Zimbron (Francisci) Pharmacum, III. 406.

Zingiber, Herba ex Insulis Philippicis in Insulam Haitinam, et Novam Hispaniam translata, II. 272.

Zingiberis cultura, II. 273.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pág. 18	*Lin.* 13	balineum.	*Lege.*	balneum
19		6	etsi nubus		et sinubus
38		3	aqua		qua
75		2	vocant. Frutex		vocant, Frutex
101		14	disimilia		dissimilia.
104		7	spites		stipites.
122		22	sib is		si bis
127		10	ceraci		cerasi.
176		9	*Yhoixocbitl.*		*Yhoixochitl.*
179		1	distingunt		distinguunt.
239		6	*Tecochitirihuitl*		*Tecochitixihuitl.*
302		10	orbicularium, vesicarum		orbicularium vesicarum
332		18	fibriatam		fibratam.
352		15	alias		alios.
354		22	saniosa		sinuosa.
406		11	corpori		corporis.
421		15	à nobis		nobis.
462		20	ficuneis		ficulneis.

oyA.r 3t.